Elena Sandu

POLIROM

LIMBA ROMÂNĂ

GHID PENTRU TEZELE SEMESTRIALE

Gymnasium

Elena Sandu, profesoară de limba română, gradul I, a publicat: „Ioan Nenițescu, *Țara mea*", în *Limba și literatura română*, an XII, nr. 1, ianuarie-martie 1983; „O abordare sociolingvistică a desemnării personajelor în romanul social cu aplicație la romanul *Ion* de Liviu Rebreanu", în *Limba Română*, an XXXVI, nr. 1, ianuarie-februarie 1987; *Limba română. Teorie, dificultăți, exerciții, teste-grilă. Subiecte pregătitoare pentru examene și concursuri* (în colaborare cu Maria Arnăutu), Icar, București, 2002; *Limba română. Concepte, aplicații, teste pentru gimnaziu și examenul de capacitate*, Polirom, Iași, 2002; *Literatură și gramatică română pentru gimnaziu și examenul de capacitate*, Polirom, Iași, 2002; *Compunerile școlare*, Polirom, Iași, 2004; *Textul literar în versuri. Compuneri și teste*, Polirom, Iași, 2008.

© 2008 by Editura POLIROM

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

SANDU, ELENA

Limba română. Ghid pentru tezele semestriale / Elena Sandu. –
Iași: Polirom, 2008

ISBN: 978-973-46-0956-7

811.135.1(075.3)

Printed in ROMANIA

Scanned with OKEN Scanner

Elena Sandu

LIMBA ROMÂNĂ

GHID PENTRU TEZELE SEMESTRIALE

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

Argument 9

Limba română

Fonetică .....
- Sunetele limbii române 13
- Diftongul 13
- Triftongul 14
- Hiatul 14
- Reguli de despărţire a cuvintelor în silabe 14

Vocabular 16
- Vocabularul fundamental 16
- Masa vocabularului 17
- Sensurile cuvintelor 17
- Mijloace de îmbogăţire a vocabularului 18
- Semantică 22
  - Sinonimele 22
  - Omonimele 23
  - Cuvintele polisemantice 23

Morfologie 24
- Părţile de vorbire flexibile 24
  - Substantivul 24
  - Articolul 28
    - Articolul hotărât 29
    - Articolul nehotărât 29
    - Articolul genitival sau posesiv 29
    - Articolul adjectival sau demonstrativ 30
  - Adjectivul 30
  - Pronumele 33
    - Pronumele personal 34
    - Pronumele reflexiv 35
    - Pronumele şi adjectivul pronominal de întărire 36
    - Pronumele de referinţă sau de politeţe 37

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele şi adjectivul pronominal posesiv 38
Pronumele şi adjectivul pronominal demonstrativ 39
Pronumele şi adjectivul pronominal nehotărât 41
Pronumele şi adjectivul pronominal negativ 42
Pronumele şi adjectivul pronominal interogativ 43
Pronumele şi adjectivul pronominal relativ 45
Numeralul 46
Numeralul cardinal 46
Numeralul ordinal 47
Verbul 47
Modurile 49
Părţile de vorbire neflexibile 51
Adverbul 51
Locuţiunea adverbială 53
Prepoziţia 54
Locuţiunea prepoziţională 56
Conjuncţia 57
Locuţiunea conjuncţională 58
Interjecţia 58
Locuţiunea interjecţională 59

Sintaxa propoziţiei 60
Predicatul 60
Predicatul verbal 60
Predicatul nominal 63
Numele predicativ 65
Subiectul 67
Atributul 69
Atributul adjectival 70
Atributul substantival 71
Atributul substantival apoziţional 71
Atributul substantival genitival 71
Atributul substantival cu prepoziţie 72
Atributul pronominal 73
Atributul verbal 73
Atributul adverbial 73
Complementul 74
Complementul direct 75
Complementul indirect 78
Complementul circumstanţial 81
Complementul circumstanţial de loc 81
Complementul circumstanţial de timp 83
Complementul circumstanţial de mod 85
Complementul circumstanţial de cauză 86
Complementul circumstanţial de scop 88

Scanned with OKEN Scanner

Sintaxa frazei 89
Corespondenţa părţi de propoziţie – subordonate 90
Propoziţiile subordonate 91
Corelativele subordonatelor 99

Noţiuni de teorie literară

Procedee de expresivitate artistică în textul literar 105
Stratul fonetic 105
Valori expresive ale sunetelor 106
Aliteraţia 106
Asonanţa 106
Stratul lexical 106
Sinonimele 106
Antonimele 108
Conversiunea 108
Arhaismele şi neologismele 109
Diminutivele 110
Stratul morfologic 111
Valori expresive ale părţilor de vorbire 112
Stratul sintactic 112
Repetiţia 123
Enumeraţia 123
Inversiunea 124
Paralelismul 124
Ingambamentul 125
Stratul semantic 127
Figuri semantice de analogie 127
Epitetul 128
Comparaţia 128
Metafora 129
Personificarea 130
Hiperbola 132
Alegoria 133
Simbolul 135
Figuri semantice de contradicţie 136
Antiteza 138
Stratul prozodic 138
Versul 140
Măsura 140
Ritmul 141
Cezura 141
Strofa 142
Rima 142
Stratul mijloacelor grafice 143
144

Scanned with OKEN Scanner

Compunerea şcolară

Paşi în realizarea unei compuneri 151

Compuneri care pornesc de la texte literare 156

Rezumatul 156
Compunerea de exprimare a opiniei/a unui punct de vedere 157
Motivarea apartenenţei unei opere la un gen literar 157
Motivarea apartenenţei unei opere la o specie literară 159
Caracterizarea unui personaj literar 160
Exprimarea opiniei despre semnificaţiile/mesajul unei opere literare 161

Compunerea liberă 163

Compunerea descriptivă 163
Compunerea narativă 165
Dialogul 166

Redactarea unor texte funcţionale 167

Cererea 167
Invitaţia 168

Redactarea unor texte reflexive 169

Scrisoarea 169

Teste

Clasa a VII-a 173

Clasa a VIII-a 192

Răspunsuri 213

Bibliografie 243

Scanned with OKEN Scanner

Argument

Renunţarea la Testarea Naţională le-a adus elevilor de clasa a VII-a emoţia susţinerii primei teze cu subiect unic, în mai 2007, când teza a avut un caracter experimental şi a durat 50 de minute. Începând cu anul şcolar 2007-2008, sunt prevăzute anual două teze, câte una în fiecare semestru, subiectele fiind concepute pentru a fi rezolvate în două ore. Centrul Naţional pentru Curriculum şi Evaluare în Învăţământul Preuniversitar a postat pe internet programele, metodologia de organizare şi desfăşurare a tezelor cu subiect unic, precizări privind structura tezei şi materia din care elevii vor fi testaţi în fiecare semestru, câte o variantă pentru fiecare din clasele ce susţin aceste teste, precum şi detalieri ale matricei de specificaţie.

Cartea de faţă este structurată conform programei de limba şi literatura română pentru gimnaziu, aceeaşi cu programa pentru tezele cu subiect unic, cuprinsul ei fiind, practic, concordant cu structura tezelor. Partea I, „Limba română", tratează *noţiunile de fonetică*, *vocabular*, *morfologie*, *sintaxă a propoziţiei* şi *sintaxă a frazei* testate în cadrul tezelor cu subiect unic la subiectul I, punctul A (care conţine cinci itemi, notaţi cu câte şase puncte). Partea a II-a prezintă *noţiuni de teorie literară*, testate la punctul B (conţinând trei itemi a câte şase puncte). Partea a III-a a cărţii sintetizează noţiuni privind *compunerile* prevăzute a fi realizate la punctul C al subiectului I şi la subiectul al II-lea. Ultima parte a volumului cuprinde 20 de teste, câte zece pentru fiecare clasă care susţine teza cu subiect unic, primele cinci teste fiind concepute pentru semestrul întâi, iar următoarele cinci pentru semestrul al doilea.

Ce aduce nou această carte? Ea ţine seama de modificările privind timpul de lucru, structura testelor, numărul itemilor fiecărei părţi, mărimea fiecărei compuneri (numărul rândurilor), modul de abordare a subiectelor, normele *DOOM 2*, regulile de redactare a răspunsurilor la cerinţele formulate în teste.

Suportul teoretic prezintă *noţiuni de limba română* din programa tezelor cu subiect unic, care coincide cu programa şcolară. Conceptele sunt explicate pe înţelesul tuturor. Exemplificările sunt variate, în scopul acoperirii unei plaje cât mai vaste de situaţii. Când există posibilitatea confuziei între grupuri de sunete (diftong şi hiat, triftong şi diftong), între categorii morfologice (formele cazuale, pronumele personal şi pronumele reflexiv, verbele reflexive şi cele active pronominale, diatezele, adjectivele pronominale şi pronumele corespunzătoare, adjective şi adverbe, prepoziţii şi adverbe, locuţiunile prepoziţionale şi cele adverbiale, locuţiunile adverbiale, adverbele compuse şi adverbele precedate de prepoziţii) sau sintactice (predicatul verbal şi cel nominal,

Scanned with OKEN Scanner

subiectul şi numele predicativ, complementul direct şi cel indirect, complementul circumstanţial de timp şi cel de mod, subordonatele subiectivă şi completivă directă, subiectivă şi predicativă, diferite subordonate circumstanţiale), în segmentarea frazei, cartea recurge, pentru a preveni greşelile, la probe de verificare. Ele sunt explicate simplu şi exemplificate. Se fac adesea trimiteri bibliografice la *DOOM 2* (2005) şi *Sinteze de limba română*, apărute sub redacţia profesorului Teodor Hristea (1984), *Teorie şi analiză gramaticală* a profesoarei Gabriela Pană Dindelegan (1992), precum şi la studii apărute în revistele de specialitate. Definiţiile, clasificările şi inventarul de forme sunt reproduse după manualele de limba şi literatura română apărute la Editura Humanitas (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1999, 2002) şi volumele *Sinteze de limba română* (Hristea, 1984) şi *Probleme de sintaxă a limbii române actuale* (Diaconescu, 1989).

Noţiunile de teorie literară sunt definite şi amplu exemplificate. În această parte a cărţii am considerat că este necesar să insistăm pe *funcţiile procedeelor de expresivitate artistică* în operele literare.

În partea dedicată *compunerilor*, sunt prezentaţi „paşii" care trebuie urmaţi în redactarea unei compuneri, tipurile de compuneri, cerinţele lor, indicii lexicali specifici, îndrumări pentru realizarea compunerilor.

Testele, structurate asemănător subiectelor tezelor cu subiect unic, sunt urmate de soluţii. Intuind că utilizatorii cărţii au nevoie de indicaţii detaliate pentru compunerile de la subiectul I.C şi de la subiectul II, am adoptat, în secvenţa „Răspunsuri", ideea îndrumării paşilor în realizarea compunerilor, sugerând *titluri*, *sintagme*, *tehnici de realizare*, *procedee de expresivitate artistică*, *indici lexicali specifici*, soluţia prezentării textului compunerii, în întregul lui, ori a copierii cerinţelor eseului structurat nepărându-mi-se benefică.

Cartea poate fi folosită deopotrivă de elevi şi profesori, dar şi de părinţii interesaţi să controleze exerciţiul şi evoluţia propriilor copii, „simulând", acasă, teza cu subiect unic, obişnuindu-i să se concentreze, să lucreze timp de două ore şi chiar să se autoevalueze.

Autoarea speră ca întâlnirea cu cartea *Limba română. Ghid pentru tezele semestriale* să satisfacă exigenţele cititorilor.

Scanned with OKEN Scanner

Limba română

Scanned with OKEN Scanner

Fonetică

Definiţie: fonetica studiază sunetele vorbirii.

Sunetele limbii române

Clasificarea sunetelor:

- vocale: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *ă*, *î*;
- consoane: *p*, *b*, *t*, *d*, *k*, *g*, *f*, *v*, *s*, *ş*, *c'*, *g'*, *č*, *ğ*;
- semivocale: *e*, *i*, *o*, *u*.

Clasificarea vocalelor:

- *după deschidere*:
  - închise: *i*, *î*, *u*;
  - medii: *e*, *ă*, *o*;
  - deschise: *a*;
- *după locul de articulare*:
  - anterioare: *i*, *e*;
  - centrale: *a*, *ă*, *î*;
  - posterioare: *o*, *u*;
- *după durată*:
  - vocale (plenisone în toate împrejurările);
  - vocale întregi sau semivocale (după împrejurări).

Clasificarea consoanelor:

- surde: *p*, *t*, *k*, *f*, *s*, *ş*, *č*, *k'*;
- sonore: *b*, *d*, *g*, *v*, *z*, *j*, *ğ*, *g'*.

Scanned with OKEN Scanner

Diftongul

Definiţie: diftongul este grupul de două sunete format dintr-o vocală şi o semivocală.

Atenţie:

- pentru a constitui un diftong, grupul respectiv trebuie să se afle în aceeaşi silabă: *şcoa-lă*, *coa-lă*, *iar*;
- vocalele *e* şi *i* din grupurile *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* nu alcătuiesc diftongi/triftongi cu vocala/vocalele următoare (cuvântul *ceas* nu conţine un diftong; cuvântul *mergeau* conţine un diftong, *au*, nu un triftong).

Clasificarea diftongilor:

- ascendenţi: ***piatră***, ***biată***, ***iarnă*** (*i* – semivocală; *a* – vocală);
- descendenţi: ***cadou***, ***mai***, ***rai*** (*o*, *a* – vocale; *u*, *i* – semivocale).

Triftongul

Definiţie: triftongul este emisiunea în limitele unei singure silabe a trei sunete diferite, două semivocale şi o vocală: *tră-**iau***, *le-**oai**-că*, *a-ri-**pioa**-ră*, *cre-**ioa**-ne*.

Hiatul

Definiţie: hiatul este fenomenul fonetic prin care se întâlnesc două vocale, în interiorul aceluiaşi cuvânt. Cele două vocale fac parte din silabe diferite: *hi-at*, *re-al*, *po-et*, *lă-u-da*, *al-co-ol*, *zo-o-lo-gi-e*.

Reguli de despărţire a cuvintelor în silabe

DOOM 2 (2005) stabileşte drept regulă generală şi obligatorie interdicţia de a lăsa la sfârşit sau la început de rând o secvenţă care nu este silabă. Sunt exceptate grupurile ortografice scrise cu cratimă (*dintr-un*, *într-însa*), dar se recomandă evitarea despărţirii lor.

Scanned with OKEN Scanner

Normele actuale prevăd despărţirea după pronunţare, dar este acceptată şi despărţirea după structură, însă cu unele restricţii faţă de *DOOM 1* privind nedespărţirea la capăt de rând a cuvintelor monosilabice, a secvenţelor iniţiale sau finale constituite dintr-un singur sunet, redat printr-o consoană şi un *i* „şoptit" (*duşmani*), nici lăsarea la sfârşit/început de rând a unei singure vocale (*a-er*, *e-pope-e* nu sunt recomandate).

- O consoană între două vocale trece în silaba următoare: *a-ca-să*, *ma-să*.
- Două consoane între două vocale se despart astfel: prima consoană se grupează cu prima vocală, iar a doua consoană cu vocala următoare: *mun-te*, *as-ta*. *Excepţie*: când a doua consoană din grup este *r* sau *l*, cele două consoane nu se despart în silabe diferite: *co-dru*, *o-blon*, *a-flu-ent*, *a-gra-fă*. ***Atenţie*:** grupul de două consoane *rl* urmează regula, nu excepţia: *gâr-la*.
- Trei sau mai multe consoane între două vocale se despart după prima consoană: *cas-tra-ve-te*, *ob-ste-tri-că*. *Excepţii*: *sculp-tu-ră*, *linc-şii*, *somp-tu-os*, *punc-tu-a-ţi-e*, *arc-tic*, *jert-fă*, *ast-mă*, *sand-vici*; în unele succesiuni de patru consoane, despărţirea se face după a doua consoană: *gang-ster*, *feld-spat*.
- Când două vocale sunt alăturate, despărţirea se face între ele: *du-ios*, *vo-iau*, *al-co-ol*, *zo-o-lo-gi-e*.
- Numele proprii de persoane (prenumele, numele de familie) nu se despart în silabe.

Scanned with OKEN Scanner

Vocabular

Definiţie: totalitatea cuvintelor care există sau au existat, cândva, într-o limbă oarecare formează *lexicul* sau *vocabularul* acesteia.

Cuvântul reprezintă asocierea unuia sau a mai multor sensuri cu un complex sau înveliş sonor.

Familia de cuvinte sau familia lexicală cuprinde totalitatea cuvintelor obţinute prin derivare sau prin alte procedee de la un cuvânt de bază. Aceste cuvinte sunt înrudite ca sens. Familiile de cuvinte iau naştere prin trei procedee interne: derivarea, compunerea şi conversiunea.

Radicalul este partea comună tuturor cuvintelor dintr-o familie lexicală.

Am ales spre exemplificare familia cuvântului *floare*: *floricea*, *floricică*, *florar*, *florărie*, *florăreasă*, *a înflori*, *înflorire*, *înflorit(ă)*, *a reînflori*, *reînflorire*, *reînflorit(ă)*, *floarea-brumei*, *floare-de-colţ*, *floare-de-leac*, *floarea-doamnei*, *floare-domnească*, *flori-de-paie*, *floarea-Paştelui*, *floarea-reginei*, *floarea-soarelui*, *Floarea*, *Florica*, *Florea*, *Florică*, *Florin*, *Florescu*, *Florina*, *Florinel*, *Floreşti*. Fiecare cuvânt compus face parte, simultan, din două familii lexicale (Dominte, 2002).

***Atenţie*:** neologismele nu fac parte din familia lexicală a vreunui cuvânt.

Vocabularul fundamental

Vocabularul fundamental al limbii române conţine cuvintele cele mai uzuale ale limbii, care sunt:

- numele unor obiecte şi acţiuni foarte importante: *casă*, *masă*, *scaun*, *ceas*, *cuţit*, *maşină*, *a face*, *a mânca*, *a bea*, *a spăla*, *a merge*, *a se duce* etc.;
- numele unor băuturi şi alimente de primă necesitate: *apă*, *lapte*, *pâine*, *brânză*, *legume* etc.;
- numele unor părţi ale corpului omenesc: *mână*, *picior*, *deget*, *gură*, *cap*, *frunte*, *nas*, *ureche*, *piele*, *sânge*, *oase*, *muşchi* etc.;

Scanned with OKEN Scanner

- numele unor păsări şi animale : *găină*, *cocoş*, *pui*, *raţă*, *gâscă*, *porc*, *oaie*, *miel*, *lup*, *pâine*, *pisică*, *vulpe* etc. ;
- numele unor arbori şi fructe (comestibile) : *pom/poamă*, *măr*, *nuc/nucă*, *cireş/cireaşă* etc. ;
- numele membrilor familiei şi ale unor grade de rudenie : *tată*, *mamă*, *frate*, *soră*, *unchi*, *nepot* etc. ;
- numele zilelor săptămânii.

Cuvintele ce constituie vocabularul fundamental sunt cuvintele care au cele mai multe derivate şi compuse şi care intră în numeroase locuţiuni şi expresii. De exemplu, cuvântul *casă* aparţine vocabularului fundamental nu numai pentru că denumeşte o noţiune foarte importantă sau pentru că are mai multe sensuri, ci şi pentru faptul că e folosit în îmbinări sintactice cu caracter de locuţiuni sau expresii : *de casă*, *a avea o casă de copii*, *a-i fi cuiva casa casă şi masa masă*, *a face casă bună cu cineva* (Hristea, 1984, p. 14).

Masa vocabularului

Cuvintele din masa vocabularului reprezintă aproximativ 90% din cuvintele limbii române. Ele sunt :

- termenii ştiinţifici ;
- arhaismele ;
- regionalismele.

Sensurile cuvintelor

Sensul propriu este sensul obişnuit al unui cuvânt, sensul prim pe care-l are şi care denumeşte o realitate (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1999, p. 15).

Sensul propriu *de bază* reprezintă ceea ce are specific în sine orice context (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1999, p. 15) :

„...Cu *braţul* de bărbat, cu pumnul apăsat..." (Vasile Alecsandri, „Dan, căpitan de plai")

Umerii colegului tău sunt laţi.

Sensul propriu *secundar* este sensul care rezultă dintr-o asemănare, depinzând strict de context (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1999, p. 15) :

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ

Scanned with OKEN Scanner

Braţul balanţei se înclină uşor.
Umerii obrajilor colegei tale sunt proeminenţi.

Sensul figurat este sensul neobişnuit al unui cuvânt, folosit pentru a forma o imagine (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1999, p. 15) :

E *mâna* dreaptă a tatei.
„Pe ai ţării *umeri* dalbi..." (Vasile Alecsandri, „Iarna")

În ambele exemple cuvintele evidenţiate sunt folosite cu sens figurat. Ele constituie metafore.

Epitetele, comparaţiile, metaforele, personificările au la bază exploatarea sensului figurat al cuvintelor :

„Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trece mândră regina nopţii moartă." (Mihai Eminescu, „Melancolie")

Majoritatea cuvintelor acestui text poetic sunt folosite cu sens figurat : *poartă, trece, mândră, regina nopţii, moartă.*

Mijloace de îmbogăţire a vocabularului

Mijloace interne de îmbogăţire a vocabularului :

- *derivarea* :
  - cu prefixe : ***înnoda, împărţi, desface, dezminţi, antepenultim, nemaipomenit*** ;
  - cu sufixe : ***ficţiune, clujean, greşeală*** ;
  - cu sufixe şi prefixe (parasintetică) : ***preşcolar, îndrăgosti, îndulci*** ;
- *compunerea* :
  - prin alăturare : *pe ici, pe colo, până una-alta, zi-muncă, redactor-şef* ;
  - prin contopire/sudare/unire : *deseori, împrejurul, Câmpulung, bunăvoinţă* ;
  - prin abreviere : *DEX, ROMARTA, S.R.L.*;
- *schimbarea categoriei gramaticale* (în semantică fenomenul este cunoscut sub numele omonimie).

Omonimii frecvent întâlnite :

a) adverb sau adjectiv : *corect, frumos, citeţ*. Astfel de cuvinte sunt adjective dacă însoţesc substantive : *scris **corect/frumos/citeţ**, comportament **corect/frumos**, mers **frumos*** ; sunt adverbe când însoţesc verbe, adjective, adverbe : *a scrie **corect/frumos/citeţ*** ;

Scanned with OKEN Scanner

b) substantiv sau adverb :

- substantive provenite din adverbe – *aproapele*, *binele* :
  E bine să-ți iubeşti *aproapele*. (substantiv)
  În basme *binele* învinge răul. (substantiv)
  Rămâneți *aproape*! (adverb)
  Ai rezolvat *bine*. (adverb)
- adverbe provenite din substantive :
  - frecvent, substantivele care desemnează noţiuni temporale – *zi*, *noapte*, *dimineaţă*, *seară*, *primăvară*, *iarnă* –, articulate hotărât şi fără vreun alt determinant, în dependenţă de un verb, devin adverbe. Ambiguitatea morfologică se rezolvă apelând la sintaxă – dacă astfel de cuvinte sunt subiecte, sunt exprimate prin substantive, iar dacă îndeplinesc funcţia de complement, sunt adverbe :
    Ziua mea este în iunie. (substantiv)
    Noaptea este lungă. (substantiv)
    Dimineaţa trece repede. (substantiv)
    „*Ziua* ninge, *noaptea* ninge, *dimineaţa* ninge iară." (Vasile Alecsandri, „Iarna") (adverbe)
    Definitorie în stabilirea valorii morfologice a cuvântului este, pentru astfel de cuvinte, prezenţa determinantului (Diaconescu, 1989, p. 89) :
    Vara trecută am fost la bunici. (substantiv ; deşi îndeplineşte funcţia de complement, are determinant)
    Vara mergeam la bunici. (adverb)
  - devin adverbe substantivele nearticulate care pot servi ca elemente de comparaţie ; ele apar fără prepoziţii şi în dependenţă de un verb sau un adjectiv :
    Îi merge mintea *brici*. (adverb)
    Au intrat *buluc*. (adverb)
    Doarme *buştean*. (adverb)
    L-a legat *cobză*. (adverb)
    Tăcea *chitic*. (adverb)
    Îl legase *fedeleş*. (adverb)
    Băutura curgea *gârlă*. (adverb)
    A plecat *glonț*. (adverb)
    I-au lustruit pantofii *lună*. (adverb)
    Îmi vine *mănuşă*. (adverb)
    A plecat *puşcă*. (adverb)
    Se ține *scai* de mine. (adverb)
    Treaba merge *strună*. (adverb)
    Se îmbată *turtă*. (adverb)

Scanned with OKEN Scanner

E îndrăgostit *lulea*. (adverb)
Unele adverbe de acest fel apar îndeosebi pe lângă adjective, ajutând la exprimarea superlativului absolut (*prost **bâtă**, înghețat **bocnă**, îndrăgostit **lulea**, gol **puşcă**, răcit **cobză**, frumos **foc**, adunați **grămadă**, beat **criță**, singur **cuc**, sănătos **tun**, beat **turtă***). Există câteva cazuri în care același substantiv poate funcționa ca adverb atât pe lângă un adjectiv, cât și pe lângă un verb : *criță, turtă, puşcă, lună, cobză* ;

- treceri limitate contextual :
  Ia-l cu *binișorul*. (substantiv)
  A lucrat *binișor*. (adverb)

c) substantiv sau adjectiv – *adjectivul se poate substantiviza în două moduri* :
- prin eliminarea substantivului determinat : *fata frumoasă – frumoasa* ; *fata mândră – mândra* ; *băiat inteligent – inteligentul* ; *om leneș – leneșul* ;
- prin conceptualizarea unei însușiri :
  Frumosul este o categorie estetică.
  Inconfundabilul acestui artist constă în arta melanjului de culori.
  Binele învinge totdeauna *răul*.

d) substantiv, adjectiv, adverb sau prepoziție :
A urmat *Dreptul*. (substantiv)
În viață prefer drumul *drept*. (adjectiv)
Șoseaua merge *drept* înainte. (adverb)
Drept cine mă ia? (prepoziție)

e) substantiv sau pronume :
El este *un nimeni*. (substantiv)
Nimeni nu avea farmecul lui. (pronume)
„*Nimicul* te aduce, (substantiv)
Nimicul te reia (substantiv)
Nimic din tine-n urmă nu va mai rămânea." (pronume)

f) substantiv, pronume sau adverb :
Sistemul formează *un tot*. (substantiv)
„*Tot* ce mișcă-n țara asta, râul, ramul..." (Mihai Eminescu, „Scrisoarea III") (pronume)
„*Tot* mai citesc măiastra-ți carte." (Alexandru Vlahuță, „Lui Eminescu") (adverb)

g) adjectiv sau adverb :
A fost premiat proiectul cel mai *frumos*. (adjectiv)
Frumos te mai comporți! (adverb)

h) substantiv, locuțiune adjectivală, locuțiune prepozițională sau locuțiune adverbială :
„*Fața*-i roșie ca mărul." (Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]") (substantiv)

Scanned with OKEN Scanner

A fost *de față*. (locuțiune adjectivală)
Pălea *în fața* ei. (locuțiune prepozițională)
Așază-te *în față*! (locuțiune adverbială)

i) adjectiv pronominal sau pronume :
Altul este *al tău* nume. (adjectiv)
Numele *tău* e libertate. (adjectiv)
Volumul este *al tău*. (pronume)

j) verb sau substantiv :
Intrând, m-a impresionat plăcut. (verb)
Imobilul avea *un intrând*. (substantiv)

k) prepoziție sau adverb :
Venea *înaintea* mea. (prepoziție)
Înainte era un boem. (adverb)

l) prepoziție sau conjuncție :
Până s-a înserat, am lucrat. (conjuncție)
Am lucrat *până* seara. (prepoziție)
Până a nu se însera am lucrat. (prepoziție)

m) element narativ, conjuncție sau adverb :
„*Și* dacă ramuri bat în geam (narativ)
Și se cutremur plopii (conjuncție)
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii." (Mihai Eminescu, „Și dacă ramuri bat în geam...") (conjuncție)
Merg *și* eu. (adverb)

n) interjecție sau substantiv :
Vai, ce neatent ești! (interjecție)
S-a auzit *un vai* sfâșietor. (substantiv)

o) interjecție sau verb :
Ia să-mi dai tu mie seamă! (interjecție)
„*Ia* să-mi dai pe murgul vamă!" („Toma Alimoș") (interjecție)
Ia cartea! (verb)

p) conjuncție sau substantiv :
„*Dar* cea mioriță
.....
Gura nu-i mai tace." („Miorița") (conjuncție)
Mi-a adus *un dar*. (substantiv)

q) adverb, interjecție sau pronume :
Ce frumoasă ești! (adverb)
Ce, te prefaci? (interjecție)
„*Ce* e? *Ce* e?" (Ion Luca Caragiale, *D-l Goe...*) (pronume)

Scanned with OKEN Scanner

r) articol nehotărât, adjectiv pronominal nehotărât sau numeral:
Un copil se joacă. (articol)
Un copil se joacă, *alt* copil scrie. (adjectiv pronominal nehotărât)
Un copil se joacă, *trei* mănâncă. (numeral cu valoare adjectivală, numeral cu valoare substantivală)

Substantivizarea diferitelor părţi de vorbire (Hristea, 1984, p. 97):

- interjecţia:
  Avea *un of.*
  A scos *un vai* sfâşietor.
- adverbul: *aproapele*, *binele*;
- participiul: *cei asupriţi*, *cei învăţaţi*;
- infinitivul lung: *răbdarea*, *găzduirea*, *învăţarea*;
- orice parte de vorbire (literă, semn de punctuaţie etc., prin articulare): *un lui*, *un a*.

Mijloace externe de îmbogăţire a vocabularului:

- împrumuturile (neologismele): *aut*, *baschet*, *bridge*, *knockaut*, *a dribla*, *ofsaid*, *outsider*;
- calcul lingvistic: *eau de cologne* (apă de colonie), *tour d'ivoire* (turn de fildeş).

Semantică

Sinonimele

Definiţie: sinonimele sunt cuvintele care denumesc acelaşi aspect din realitate. Ele sunt cuvintele cu înţelesuri aproape asemănătoare (Hristea, 1984, p. 35).
Clasificarea sinonimelor (Hristea, 1984, p. 35):

- perfecte – când sensurile sunt identice: *natriu* = *sodiu*;
- aproximative – când sensurile diferă prin anumite trăsături, în limbajul poetic apărând echivalenţe neaşteptate: „vatră de jăratic" (Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]");
- parţiale – când nu toate sensurile se suprapun: *repede* = *iute*;
- totale – când toate sensurile se suprapun: *cupru* = *aramă*.

Scanned with OKEN Scanner

Omonimele

Definiţie: omonimele sunt cuvintele care au aceeaşi formă, dar înţelesuri complet diferite.

Clasificarea omonimelor:

- părţi de vorbire identice: *broască*, *toc*, *arie*, *ban*;
- părţi de vorbire diferite: *sare*, *par*, *vie*, *cer*, *ochi*.

Omofonele sunt cuvintele care se pronunţă la fel.

Omografele sunt cuvintele care se scriu la fel.

Omonimele sunt obligatoriu omofone.

Cuvintele *masă*[1] (mobilă) şi *masă*[2] (mulţime) sunt omonime sau omofone, dar şi omografe.

Cuvintele polisemantice

Definiţie: cuvintele polisemantice sunt cuvintele care au două sau mai multe sensuri legate între ele.

***Atenţie*:**

- sensurile unui cuvânt polisemantic sunt mai mult sau mai puţin apropiate, spre deosebire de sensurile unui omonim, care nu au nicio legătură între ele;
- în timp ce apar, omonimele sunt notate cu indici (cifre arabe) plasaţi la sfârşitul cuvântului, sus, sensurile unui cuvânt polisemantic apar în cadrul aceluiaşi articol de dicţionar, pe orizontală, cu cifre arabe sau romane. Exemplu:

Masa cumpărată este dreptunghiulară. (1. mobilă)

Am luat *masa* împreună. *Masa* a fost de pomină. (2. micul dejun, prânzul, cina; regal, banchet, ospăţ)

Scanned with OKEN Scanner

Morfologie

Definiţie : morfologia studiază părţile de vorbire, cuvântul ca unitate gramaticală, sub aspectul :

- formei, modificărilor flexionare (ale cuvintelor variabile) ;
- conţinutului, al valorilor gramaticale exprimate prin diverse forme.

Părţi de vorbire :

- flexibile : substantivul, articolul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul ;
- neflexibile : adverbul, prepoziţia, conjuncţia, interjecţia.

Categorii gramaticale : genul, numărul, cazul, modul, timpul.

Părţile de vorbire flexibile

Substantivul

Definiţie : substantivul este partea de vorbire care defineşte fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii, însuşiri, acţiuni, stări sufleteşti.

Proba de verificare a unui substantiv :

- se numără cuvântul (1) : ***un poet – doi poeţi*** ; ***o operă – două opere*** ; ***un tablou – două tablouri*** ;
- se însoţeşte de un adjectiv (2) : *poet renumit* ; *operă celebră* ; *tablou fantastic.*

Clasificarea substantivelor :

a.
- ➢ comune
- ➢ proprii

b.
- ➢ simple
- ➢ complexe

c.
- ➢ colective

Genul : masculin, feminin, neutru.

Numărul : singular, plural.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii :

- forme duble de plural, în *-e* şi *-i* : *căpşune/căpşuni*, *cireşe/cireşi*, *coale/coli*, *cratiţe/crătiţi*, *cunoştinţe/cunoştinţi*, *dorinţe/dorinţi*, *haine/hăini*, *uzine/uzini*. Limba literară a adoptat una sau alta din variante : *reguli*, *dorinţe*, *uzine*. *DOOM 2* (2005) încă mai recomandă forme duble de plural pentru singularul *căpşună/cireaşă* ;
- neutre în *-e* şi *-uri* : *albuşe/albuşuri*, *cămine/căminuri*, *chibrite/chibrituri*, *ghivece/ghiveciuri*, *ghişee/ghişeuri*, *hotele/hoteluri*, *refrene/refrenuri*. Limba literară a adoptat variantele în *-e* ;
- substantive care se întrebuinţează numai la singular (*singularia tantum*) : *aur*, *lapte*, *lână*, *mazăre*, *mătase*, *miere*, *secară*, *sânge*, *tablă* ;
- substantive care se întrebuinţează numai la plural (*pluralia tantum*) : *icre*, *câlţi*, *zori*, *Bucureşti*, *Ploieşti*, *Bucegi*, *Piteşti* (dar şi *Bucureştiul*, *Ploieştiul*, *Bucegiul*, *Piteştiul*) (Hristea, 1984, p. 210).

Cazul este forma pe care o ia substantivul pentru a exprima funcţia lui sintactică într-un enunţ.

Funcţii sintactice		
Nominativ	SB	*Opera* lui Eminescu nu este vastă.
	NP	Aceasta este *opera* lui Eminescu.
	ATsa	Aceasta, *opera*, aparţine genului *liric*.
Acuzativ	CD	Citesc *opera* lui Eminescu.
	CI	Scriu *despre opera* lui Eminescu.
	CCM	Nimic nu-i mai valoros *decât opera* lui Eminescu.
	CCL	Caută *în opera* lui Eminescu !
	CCT	Au existat încercări de pastel *înainte de opera* lui Alecsandri.
	ATsp	Ştiu multe citate *din opera* lui Eminescu.
	NP	Nimic nu este *ca opera* lui Eminescu.
	Cag	Soarta omului de geniu este ilustrată *de opera* lui Eminescu.
Genitiv	ATsg	Temele *operei* lirice a lui Eminescu sunt : natura şi iubirea, soarta omului de geniu, istoria.
	NP	Motivele literare luna, codrul, izvoarele sunt *ale operei* lui Eminescu.
	CCL	Înăuntrul *operei* descoperi ţesătura de motive.
	CCT	Nicio operă nu a transfigurat codrul *înaintea operei* lui Eminescu.

Scanned with OKEN Scanner

Funcţii sintactice		
Dativ	CI	Poeţii de după Eminescu datorează mult *operei* sale. Coborârea în mit, în geneză sunt specifice *operei* poetului.
	NP	Nimic nu este *asemenea operei* „Luceafărului poeziei româneşti”.
	CCCz	*Datorită operei* mereu incitante s-au scris numeroase pagini de exegeză eminesciană.
Vocativ	–	*Operă* a lui Eminescu, divin dar !

Atenţie : nu confunda genitivul cu dativul !

G	motivele s temele s structura s	←	AT *operei*	/	D	dedic v datorez v închin v	←	CI CI operei

În timp ce la genitiv substantivul intră în relaţie cu alt substantiv sau cu un înlocuitor al său, la dativ el intră în relaţie cu un verb, o interjecţie etc.

Demersul cel mai sigur în determinarea cazului şi a funcţiei sintactice este să vă îndreptaţi atenţia spre natura morfologică a elementului determinat. Algoritmul funcţiilor sintactice este următorul :

Atributul determină un
- *substantiv* : caratele *operei*
- *pronume* : ea, *colega*,...
- *numeral* : trei *dintre olimpici*

Complementul determină un/o
- *verb* : studiez *pianul*
- *adjectiv* : încântat de *roman*
- *adverb* : aproape de *operă*
- *interjecţie* : hai *în codru*

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie*:** când determină un substantiv nearticulat, substantivul în dativ îndeplineşte funcţia de atribut: *geamănă **operei** lui*, *nepot **surorii, „Preot *deşteptării* noastre, *semnelor* vremii profet" (Mihai Eminescu, „Epigonii").

Numele predicativ este componenta predicatului nominal. Apare în compania unui verb copulativ: *este **opera***, *rămâne **opera***, *devine **opera***, *pare **opera***.

Subiectul este partea de propoziţie despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului:

Opera lui Eminescu a fost scrisă într-un interval foarte scurt.
Opera nu este deloc vastă.

Topica poate fi un mijloc sigur în distingerea subiectului de numele predicativ sau de complementul direct:

Opera este impresionantă. (subiect aşezat înaintea predicatului)
„Coloana infinitului" este *opera* lui Constantin Brâncuşi. (nume predicativ aşezat după verbul copulativ)

***Atenţie*:** nu confundaţi subiectul în nominativ cu substantivul în vocativ:

Codrul este un motiv poetic eminescian. (subiect în nominativ)
„*Codrule*, *codruţule*,
Ce mai faci, drăguţule?" (Mihai Eminescu, „Revedere") (substantive în vocativ, fără funcţie sintactică)

Punctuaţia este mijlocul de distingere a nominativului de vocativ: subiectul în nominativ nu se desparte prin virgulă de restul propoziţiei, în timp ce substantivul în vocativ este despărţit obligatoriu prin virgulă de restul propoziţiei:

- aflat la începutul sau la sfârşitul propoziţiei substantivul în vocativ se desparte printr-o virgulă de restul propoziţiei; aflat la mijlocul propoziţiei, se desparte de aceasta prin două virgule: „*Frumoaso*, ţi-s ochii-aşa de negri..." (Lucian Blaga, „Izvorul nopţii");
- semnul exclamării marchează adesea vocativul substantivului: *Minunato!*

Genul: deosebirea substantivelor după genuri se face prin numărare. La masculin substantivele se numără astfel: ***un** îndrăgostit – **doi** îndrăgostiţi*; ***un** tânăr – **doi** tineri*. La feminin substantivele se numără astfel: ***o** specie – **două** specii*; ***o** nuvelă – **două** nuvele*. La neutru substantivele se numără astfel: ***un** poem – **două** poeme*; ***un** motiv – **două** motive*.

Numărul: categoria gramaticală a numărului opune *singularul pluralului*.

Alternanţe vocalice		Alternanţe consonantice	
a/e	fată/fete	c/č	ac/ace
a/ă	mare/mări	g/ğ	fag/fagi
ă/e	măr/meri/mere	t/ţ	poartă/porţi
â/i	cuvânt/cuvinte	z/j	obraz/obraji
ia/ie	iarbă/ierbi	l/i	cal/cai

Sursa: Hristea (1984, p. 217)

Valori stilistice ale substantivului:

- *epitet*:
  „Lacul *codrilor* albastru
  Nuferi galbeni îl încarcă;
  Tresărind *în cercuri* albe
  El cutremură o barcă." (M. Eminescu, *Lacul*)
  Ele sar *cu* harnici *unde.*
  „Sunt alte flori, desigur, mai mândre şi bogate,
  Dar numai eu ştiu taina *narcisului* ce moare." (Dimitrie Anghel, „Moartea narcisului")
- *comparaţie*:
  „Iese luna din brădet
  Şi se-nalță-ncet-încet,
  Gânditoare ca o frunte de poet." (George Coşbuc, „Noapte de vară")
- *metaforă*:
  „...ochii tăi, adâncii, sunt *izvorul*
  din care tainic curge noaptea peste văi." (Lucian Blaga, „Izvorul nopții") (Vezi şi „Figuri semantice de analogie")

Model de analiză morfosintactică: substantiv, forma iniţială (forma de nominativ singular nearticulat) „...", articolul, simplu (compus), comun (propriu), genul, numărul, cazul, funcţia sintactică.

Articolul

Definiţie: articolul e partea de vorbire flexibilă care însoţeşte substantivul, arătând în ce măsură obiectul denumit le este cunoscut vorbitorilor (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1997, p. 144).

Scanned with OKEN Scanner

Articolul hotărât

Articolul hotărât arată că obiectul denumit de substantiv este bine cunoscut, atât de emiţător, cât şi de receptor. Se adaugă la sfârşitul substantivului.

Caz	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
N/Ac	-l	-a	-i	-le
G/D	-lui	-i	-lor	-lor
V	-le	-a/-o	-i/-lor	-le/-lor

Articolul nehotărât

Articolul nehotărât este articolul care arată că obiectul denumit de substantiv le este mai puţin cunoscut emiţătorului şi receptorului. Se aşază înaintea substantivului ; se scrie separat de acesta.

Caz	Singular		Plural
	Masculin	Feminin	Masculin/Feminin
N/Ac	un	o	nişte
G/D	unui	unei	unor

Articolul genitival sau posesiv

Articolul genitival sau posesiv apare în cazul genitiv la :

- substantive ;
- pronume ;
- numerale ordinale (cu formele : *al*, *a*, *ai*, *ale*).

Singular		Plural	
Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
al	a	ai	ale

Regula acordului în gen şi număr cu substantivul regent : *un poem al poetului* ; *o schiţă a autorului* ; *prieteni renumiţi ai poetului* ; *piese de rezistenţă ale dramaturgului*. Articolul genitival se acordă în gen şi număr cu substantivul posedat, nu cu posesorul.

Scanned with OKEN Scanner

Articolul adjectival sau demonstrativ

Articolul adjectival sau demonstrativ este articolul care:

- leagă adjectivul de substantivul determinat: *Ştefan cel Mare*; *fata moşului cea cuminte*; *parlamentarii cei patrioţi*; *fetele cele renumite*;
- însoţeşte:
  - adverbul la superlativul relativ: S-a afirmat *cel* mai repede.
  - adjectivul la superlativ: Eminescu este *cel* mai mare poet al neamului.

Caz	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
N/Ac	cel	cea	cei	cele
G/D	celui	celei	celor	

Model de analiză: articol, felul, cazul, tipul de substantiv la care se ataşează (de exemplu, genitivul unui substantiv propriu compus sau acuzativul unui substantiv comun simplu etc. – Pană Dindelegan, 2007, p. 70).

Adjectivul

Definiţie: adjectivul este partea de vorbire dependentă de un substantiv, care exprimă însuşirea unui obiect: „Fruntea *albă*-n părul *galben*..." (Mihai Eminescu, „Dorinţa") (Hristea, 1984, p. 221).

Clasificarea adjectivelor (Hristea, 1984, p. 221):

a) *din punctul de vedere al provenienţei*:
- adjective propriu-zise: *mare*, *frumos*, *violet*;
- adjective provenite din participiu: *carte **scrisă/desenată/corectată/tipărită***;
- adjective provenite din gerunziu acordat: *lebădă **murindă***, *cai **fuginzi***;
- adjective provenite din numerale:
  - cardinale (de la 1 la 19): ***trei** zmei*;
  - ordinale: ***a doua** vrăjitoare*;
- adjective provenite din pronume:
  - posesive: *meu*, *tău*, *său*, *noastre*, *voastre*;
  - demonstrative: *acest*, *acel*, *celălalt*;
  - nehotărâte: *toţi*, *vreun*, *mulţi*, *puţini*;
  - relative: *care*, *ce*;

Scanned with OKEN Scanner

b) *din punctul de vedere al structurii morfematice* :
- simple : *angoasat*, *extaziat*, *mirific*, *fantastic* ;
- compuse : *epico-liric*, *gri-bleu* ;

c) *din punctul de vedere al flexiunii* :
- variabile :
  - cu două terminaţii : *frumos/frumoasă* ;
  - cu o singură terminaţie : *dulce*, *tare*, *verde* ;
  - cu patru forme : *iubit/iubită/iubiţi/iubite* ;
  - cu trei forme : *lung/lungă/lungi* ;
  - cu două forme : *dulce/dulci* ;
- invariabile (adjective cu o singură formă, fără opoziţii de gen, număr, caz, fără acord) :
  - provenite din adverbe : *asemenea*, *aşa*, *atare*, *bine*, *gata* ;
  - provenite din foste locuţiuni adjectivale : *anume*, *cumsecade* ;
  - provenite din neologisme : *bej*, *bleu*, *crem*, *gri*, *propice*.

Gradele de comparaţie ale adjectivului		
Pozitiv		Ziua de azi este *importantă* : o dedic lecturii lui Caragiale.
Comparativ de inferioritate		Ziua de ieri a fost *mai puţin importantă* : n-am putut citi un rând.
Comparativ de egalitate		Alaltăieri a fost o zi *la fel de importantă* ca azi : am citit *Nuvele* de Slavici.
Comparativ de superioritate		Mâine va fi o zi *mai importantă* decât toate : vom viziona piesa *O scrisoare pierdută* într-o interpretare celebră.
Superlativ relativ	De superioritate	*Cea mai importantă* întâlnire literară a fost cu proza lui Mircea Eliade.
	De inferioritate	*Cea mai puţin importantă* regulă trebuia totuşi respectată.
Superlativ absolut		*Foarte importantă* este starea de spirit cu care păşeşti în universul unui scriitor.

Adjective fără grade de comparaţie (Hristea, 1984, p. 224) :
- *maxim*, *minim*, provenite chiar din grade de comparaţie ale acestora în limba latină ;
- *anterior*, *posterior*, *inferior*, *superior*, *extrem*, *optim*, *suprem*, *ultim* ;

Scanned with OKEN Scanner

- *mort*, *viu*, *unic*, *absolut*, *complet*, *principal*, exprimând calităţi absolute

Mijloace expresive de formare a gradelor de comparaţie (Hristea, 1984, pp. 223-224) :

- cu adverbe legate de adjectiv prin prepoziţia *de* : *extraordinar*, *grozav*, *nemaipomenit*, *excesiv*, *teribil*, *minunat*, *atât*, *aşa* etc. ;
- cu locuţiuni adverbiale : *cu totul şi cu totul*, *din cale-afară*, *peste măsură* etc. ;
- cu prefixe şi sufixe : *arhi-*, *extra-*, *hiper-*, *prea-*, *ultra-*, *super-*, *-isim* ;
- prin repetarea adjectivului : *frumoasă-frumoasă*, *mare-mare* ;
- prin repetarea unei vocale sau a unei consoane : *frrumoaaasă*, *minunaaat* ;
- cu adverbe provenite din substantive (*foc*, *tun*) : *frumoasă foc* ; *îngheţat tun* ;
- cu adverbe provenite din pronume relative în propoziţii exclamative : *Ce nemaipomenit rezultat !*

Funcţii sintactice :

- atribut adjectival : Îmi place exprimarea *corectă.*
- nume predicativ în cazul nominativ : Exprimarea este *corectă.*

Valoare stilistică – epitet :

- concret : „Cu acorduri *lungi* de liră...." (George Topîrceanu, „Rapsodii de toamnă") ;
- hiperbolic : „liane *uriaşe*" (Traian Coşovei, *Pădurea Letea*), „*Gigantică* poart-o cupolă" (George Coşbuc, „Paşa Hassan") ;
- personificator : „Ele trec cu *harnici* unde" (Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]") ;
- cromatic : „Nuferi *galbeni* îl încarcă" (Mihai Eminescu, „Lacul") (vezi şi secţiunea „Epitetul").

Model de analiză morfosintactică : adjectiv, forma iniţială, „...", propriu-zis (provenit din...), variabil (invariabil), cu... forme, ... terminaţie (terminaţii), genul, numărul, cazul, gradul de comparaţie, funcţia sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele

(*pronume* < lat. *pro* – „ţine locul", *nomen* – „nume")

Definiţie: partea flexibilă de vorbire care ţine locul unui nume.

Se caracterizează, în ansamblu, prin categoriile: gen; număr; caz; persoană (Hristea, 1984, p. 227).

Clasificarea pronumelor (Hristea, 1984, p. 227):

- personale;
- de referinţă sau de politeţe;
- reflexive;
- de întărire;
- posesive;
- demonstrative;
- relative;
- interogative;
- nehotărâte;
- negative.

Prezintă categoria persoanei următoarele pronume: personal; de întărire; reflexiv; posesiv.

Prezintă categoria genului următoarele pronume: personal – numai la persoana a III-a; demonstrativ; relativ; interogativ; nehotărât; negativ.

Pronume		**Adjectiv pronominal**
Personal	*El* este poet.	–
De întărire	*Însuşi* participase.	Eminescu *însuşi* a participat.
Posesiv	*Ai mei* sunt profesori.	Părinţii *mei* sunt profesori.
Demonstrativ	*Aceştia* sunt olimpici.	Elevii *aceştia* sunt olimpici.
Reflexiv	*Mă* gândesc la consecinţe.	–
Interogativ	*Care* este câştigătorul?	*Care* elev s-a situat pe primul loc?
Relativ	Ştiu/ *ce* va câştiga/.	Ştiu/ *ce* premiu va câştiga/.
Nehotărât	*Fiecare* moare singur.	*Fiecare* individ este dator să participe.
Negative	*Niciunul* n-a fost respins.	*Niciun* elev n-a fost respins.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele au funcţiile sintactice ale substantivelor. Adjectivele pronominale au o singură funcţie sintactică : atribut adjectival.

Pronumele personal

Persoana	Numărul			
	Singular		Plural	
I	eu		noi	
a II-a	tu		voi	
	Genul			
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
a III-a	el	ea	ei	ele

Declinarea pronumelui personal		
N	SB	*Ea* este pictoriţă.
	NP	Pictoriţa este *ea*.
	ATsa	Pictoriţa, *ea*, a avut idei extraordinare.
Ac	CD	*Pe ea* o stimez.
	CI	Mă bizui *pe ea*.
	CCL	Locuiesc *lângă ea*.
	CCM	Scriu *ca ea*.
	CCT	Am venit *odată cu ea*.
	ATpp	Păstrez poza *cu ea*.
	NP	Eram *ca ea*.
G	ATpg	Cartea *ei* este impresionantă.
	NP	Cartea este *a ei*.
	CI	Acuzaţia planează *asupra ei*.
	CCL	Treceam *prin spatele ei*.
	CCCz	Am întârziat *din cauza ei*.
	ATppg	Cartea *de deasupra ei* este de istorie.
D	CI	*Ei îi* place snowboardul.
	ATp	Mâna-*i* tremurândă era slăbită.
	ATpp	Poete *asemenea ei* sunt rare.
	CCCz	*Datorită ei* Eminescu s-a retras în sine.

Scanned with OKEN Scanner

Forme cazuale								
N	eu	tu	el	ea	noi	voi	ei	ele
Ac	*mine* / *mă, m-*	*tine* / *te*	*el* / *îl, l*	*ea* / *o*	*noi* / *ne, ni*	*voi* / *vă, v-*	*ei* / *îi, i*	*ele* / *le*
G/D	*mie* / *îmi, mi*	*ţie* / *îţi, mi*	*lui* / *îi, i*	*ei* / *îi, i*	*nouă* / *ne, ni*	*vouă* / *vă, v-*	*lor* / *le, li*	*lor* / *le, li*

Alte pronume personale – persoana a III-a : *dânsul, dânsa, dânşii, dânsele.*

Model de analiză morfosintactică : pronume personal, forma iniţială „...", forma accentuată (neaccentuată), persoana, numărul, genul (numai la persoana a III-a), cazul, funcţia sintactică.

Pronumele reflexiv

Definiţie : pronumele reflexiv exprimă identitatea dintre obiectele asupra cărora se exercită direct sau indirect acţiunea verbelor şi subiectul acestora (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1999, p. 118).

Pronumele reflexiv se găseşte în dativ şi acuzativ şi are forme proprii numai la persoana a III-a, la persoanele I şi a II-a împrumutând forme de la pronumele personal :

Persoana	Cazul			
	Dativ		Acuzativ	
I	îmi	ne	mă	ne
a II-a	îţi	vă	te	vă
a III-a	îşi (sieşi)	îşi	se (pe sine)	se (pe sine)

Proba de verificare – pentru a nu greşi în identificarea pronumelui reflexiv, efectuează următoarele probe de verificare :

I. proba identităţii de persoană :
   - exemplul I : Eu *mă* gândesc. (*eu* – pers. I sg., *gândesc* – pers. I sg. → identitate de persoană → *mă* = pronume reflexiv) ;
   - exemplul II : El *mă* trezeşte. (*mă* – pers. I sg., *trezeşte* – pers. a III-a sg. → nonidentitate de persoană → *mă* = pronume personal) ;

II. proba a II-a stabileşte dacă pronumele reflexiv este marcă a diatezei reflexive şi se subliniază în predicat (este vorba despre neacceptarea formei accentuate)

Scanned with OKEN Scanner

sau poate fi reluat prin forma accentuată şi îndeplineşte funcţie sintactică de sine stătătoare, verbul fiind un verb activ pronominal, la diateza activă (în acest caz, în analiză, pronumele reflexiv se scrie între paranteze):
El (*se*) laudă
Ea (*şi-a*) scris tema.

Funcţii sintactice:

- marcă a diatezei reflexive, nu are funcţie sintactică, intrând în structura predicatului:
  Mă gândesc la umanitatea prezentată în romanul *Baltagul.*
  Se mândreşte cu premiile obţinute.
  Te miri de minunea înfloririi magnoliei.
  Vitoria Lipan *se teme* de răutatea oamenilor.
  Nu-*şi închipuie* că pe Nechifor îl reţine vreo femeie.
  Se gândeşte să termine postul început.
  Îşi însuşeşte regulile instituite prin tradiţie.
  Îşi revine din starea de euforie.
- complement direct:
  Se îmbracă (pe sine). (*îl* îmbracă)
  Se laudă (pe sine) tuturor. (*îl* laudă)
  Se ceartă (pe sine) frecvent. (*îl* ceartă)
- complement indirect:
  Îşi croieşte (sieşi) drum în viaţă.
  Îşi rezervă (sieşi) acest drept.
  Îşi impune (sieşi) o regulă.
  Îşi scriu (sieşi) scrisori.
  Îşi spune (sieşi) cu glas tare.
- atribut pronominal (dativ posesiv):
  Şi-a murdărit pantofii (săi).
  Şi-a pierdut cartea (sa).
  Şi-a cumpărat cartea (sa).

Model de analiză morfosintactică: pronume reflexiv, forma (accentuată sau neaccentuată), cazul, funcţia sintactică.

Pronumele şi adjectivul pronominal de întărire

Definiţie: pronumele de întărire este pronumele care, asemenea adverbului *chiar*, precizează prin insistenţă persoana desemnată.

Apare îndeosebi sub formă adjectivală, care variază în funcţie de gen, număr şi caz.

Scanned with OKEN Scanner

Persoană	Caz	Singular		Plural	
		Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
I	N/Ac	însumi	însămi	înşine	însene
	G/D	însumi	însemi	înşine	însene
a II-a	N/Ac	însuţi	însăţi	înşivă	însevă
	G/D	însuţi	înseţi	înşivă	însevă
a III-a	N/Ac	însuşi	însăşi	înşişi	înseşi (însele)
	G/D	însuşi	înseşi	înşişi	înseşi (însele)

Sursa: Crişan, Dobra, Sâmihăian (1999, p. 115)

Funcţii sintactice – adjectivul pronominal de întărire, care este întrebuinţat mai des decât pronumele, are o singură funcţie sintactică (atribut adjectival):

Ea *însăşi* a făcut anunţul.

Model de analiză morfosintactică: pronume de întărire, forma iniţială „...", genul, numărul, cazul, persoana, funcţia sintactică.

Pronumele de referinţă sau de politeţe

Definiţie: pronumele de referinţă sau de politeţe arată respectul faţă de o persoană.

El are forme numai pentru persoanele a II-a şi a III-a; se diferenţiază după gen doar la persoana a III-a singular.

Caz	Persoană	Singular	Singular şi plural
N/Ac	a II-a	dumneata	dumneavoastră
G/D	a II-a	dumitale	dumneavoastră

Caz	Persoană	Singular		Plural
		Masculin	Feminin	
N/Ac/G/D	a III-a	dumnealui	dumneaei	dumnealor

Alte formule reverenţioase: *Măria Ta*, *Sfinţia Ta*, *Excelenţa Sa*, *Excelenţa Voastră*, *Înălţimea Voastră*, *Majestăţile Lor Imperiale*, *Alteţa Sa Regală*, *Domnia Sa*, *Sfinţia Sa*. *DOOM 2* (2005) menţionează faptul că toate componentele locuţiunilor pronominale de politeţe se scriu cu majusculă:

Scanned with OKEN Scanner

„Codrule, *Măria Ta*,
Lasă-mă sub poala ta
Că nimica n-oi strica
Fără num-o rămurea." (Mihai Eminescu, „Codrule, Măria Ta")
Sfinția Sa, Patriarhul Bisericii Române, va fi prezent la târnosirea bisericii Adormirea Maicii Domnului.
Excelența Sa, preşedintele României, a primit titlul de Doctor Honoris Causa.

Model de analiză morfosintactică: pronume de referinţă sau de politeţe, forma iniţială „...", genul, numărul, cazul, persoana, funcţia sintactică.

Pronumele şi adjectivul pronominal posesiv

Definiţie: pronumele posesiv este pronumele care înlocuieşte atât numele obiectului posedat (OP), cât şi numele posesorului (P) (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1998, pp. 121-122).

1 OP_{masc} 1 P	1 OP_{fem} 1 P	mm OP_{fem} 1 P	mm OP_{masc} 1 P	mm OP_{masc} mm P	mm OP_{fem} mm P
al meu	a mea	ale mele	ai mei	ai noştri	ale noastre
al tău	a ta	ale tale	ai tăi	ai voştri	ale voastre
al său	a sa	ale sale	ai săi	–	–

Sursa: Crişan, Dobra, Sâmihăian (1998, pp. 121-122)
Notă: OP – obiecte posedate; P – posesori; mm – mai mulţi.

Prezintă categoriile gramaticale: persoană, număr, caz. Adjectivul pronominal posesiv are genul, numărul şi cazul substantivului determinat

Funcţii sintactice		
Nonimativ	SB	*Ai noştri* sunt patrioţi.
	NP	Tinerii sunt *ai noştri*.
	ATp	Tinerii, *ai noştri*, învaţă la Paris.
Acuzativ	CD	Îi respectă *pe ai săi*.
	CI	Vorbeşte respectuos *despre ai săi*.
	CCL	Mergea adesea *la ai săi*.
	CCM	Este mai inteligent *decât ai săi*.
	Cag	Era adesea certat *de ai săi*.
	CCCz	Era mereu certată *pentru ai săi*.
	CCSc	Se bătea *pentru ai săi*.

Scanned with OKEN Scanner

Funcţii sintactice		
Genitiv	ATpg	Vila *alor săi* fusese renovată.
	NP	Vila era *a alor săi*.
	ATpp	Grădina din spatele *alor săi* era un paradis.
	CI	Lupta *contra alor săi* era crâncenă.
	CCL	Şi-a luat angajamentul *în faţa alor săi*.
Dativ	ATpp	Părinţi *asemenea alor săi* se găsesc mai rar.
	CI	Le dedica *alor săi* orice succes al ei.
	CCM	*Procedase contrar alor săi*.

***Atenţie*:** adjectivul pronominal posesiv antepus primeşte articolul genitival. El nu trebuie confundat cu pronumele posesiv:

al tău nume — numele *tău*
a sa haină — haina *sa*

Observaţie: precedat de prepoziţii, posesivele apar fără *al* (*contra **noastră**, împotriva **ta**, în jurul **meu**, înaintea **sa***).

***Atenţie*:** spre deosebire de substantive sau de pronumele personale, demonstrative, nehotărâte etc., care în aceeaşi poziţie au forme de genitiv, adjectivele posesive au formă de acuzativ.

Model de analiză morfosintactică: pronume (adjectiv pronominal) posesiv, forma iniţială „...", persoana şi numărul posesorului, genul, numărul şi cazul obiectului posedat, funcţia sintactică.

Pronumele şi adjectivul pronominal demonstrativ

Definiţie: pronumele demonstrativ înlocuieşte numele unui obiect, arătând:

- apropierea;
- depărtarea;
- identitatea;
- diferenţierea (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1998, pp. 124-125).

Scanned with OKEN Scanner

Felul	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
de apropiere	acesta	aceasta	aceştia	acestea
de depărtare	acela	aceea	aceia	acelea
de identitate	acelaşi	aceeaşi	aceiaşi	aceleaşi
de diferenţiere	celălalt	cealaltă	ceilalţi	celelalte

Sursa: Crişan, Dobra, Sâmihăian (1998, pp. 124-125)

Funcţii sintactice		
Nominativ	SB	*Aceasta* este ediţia princeps a „Poeziilor" lui Mihai Eminescu.
	NP	Ideea poetică este *aceasta*.
	ATpa	Imaginea artistică, *aceasta*, este vizuală.
Acuzativ	CD	Dintre toate, poetul *pe aceasta* o alege.
	CI	S-ar putea vorbi mult *despre aceasta*.
	ATpp	O imagine *ca aceasta* se reţine.
	NP	Şi în „Dorinţa" imaginea poetică este *ca aceasta*.
	CCL	Poetul îşi îndreaptă privirea *spre aceasta*.
	CCM	Imaginea florilor de tei este impresionantă *ca şi aceasta*.
	CCT	*Înainte de aceasta* Eminescu a scris „Lacul".
Dativ	CI	Poetul dedică *acesteia* un catren.
	NP	Imaginea artistică este *asemenea acesteia*.
	ATpp	Procedeul artistic *conform acesteia* este antepunerea epitetului.
	CCM	Poetul procedează ca atare *conform acesteia*.
Genitiv	ATpg	Componentele *acesteia* sunt sinestezice.
	ATpp	Discuţia *în jurul acesteia* se poartă de un secol.
	NP	Componentele sinestezice sunt *ale acesteia*.
	CCL	*La acestea* poetul se întoarce adesea.
	CCT	*Înainte de acestea* poetul a scris patruzeci de variante.

Model de analiză morfosintactică: pronume (adjectiv pronominal) demonstrativ, felul, forma iniţială „...", genul, numărul, cazul, funcţia sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele şi adjectivul pronominal nehotărât

Definiţie: pronumele nehotărât ţine locul unui substantiv, fără să dea vreo indicaţie precisă asupra obiectului.

Inventar de forme:

- simple: *unul*, *altul*, *atât*, *tot*, *toţi*, *cutare*;
- compuse:

fie / ori + care / cine / ce / cât / vreunul + va;

alt + care / cine / ce + va;

oare + cine / care / ce

Funcţii sintactice		
Nominativ	SB	*Cineva* i-a inspirat versurile.
	NP	Incitatorul este *cineva* din preajma lui Caragiale.
	ATpa	Incitatorul, *cineva* din preajma lui Caragiale, a boicotat spectacolul.
Acuzativ	CD	Am zărit în mulţime *pe cineva*.
	CI	I-a vorbit *despre cineva* cunoscut.
	ATpp	Pasajul *cu cineva* bâlbâit îi convenea de minune.
	NP	Brânzovenescu este *ca cineva* care se face ecoul copiei sale.
	CCL	Privea *la cineva* din preajmă.
	CCM	Se comporta *precum cineva* care amplifică defectele copiei.
	Cag	Mecanismul alegerilor este mânuit *de cineva* de la „centru".
Dativ	CI	Scrisoarea era adresată *cuiva*, persoană importantă.
	NP	Zoe era *asemenea cuiva* din societatea burgheză.
	ATpp	Comportamentul *conform cuiva* pe care-l cunosc intrigă.
	CCM	Se comporta *conform cuiva*.
Genitiv	ATpg	Scrisoarea *cuiva* important este obiect de şantaj.
	ATpp	Ameninţarea *de deasupra cuiva* este ca „sabia lui Damocles".
	NP	Ameninţarea pare *asupra cuiva* din societatea vremii.
	CCL	Pericolul planează *deasupra cuiva*.
	CCT	Tipătescu are ideea *înaintea cuiva* din opoziţie.

Scanned with OKEN Scanner

Adjectivul pronominal nehotărât îndeplineşte funcţia de atribut adjectival.

Nominativ	ATadj	*Câteva* acuzaţii planează asupra lui.
Acuzativ	ATadj	Argumentarea se bazează pe *câteva* caracteristici.
Dativ	ATadj	Compunerea se discută conform *câtorva* repere.
Genitiv	ATadj	Importanţa *câtorva* caracteristici este definitorie.

Model de analiză morfosintactică: pronume (adjectiv pronominal) nehotărât, forma iniţială „...", simplu (compus), genul, numărul, cazul, funcţia sintactică.

Pronumele şi adjectivul pronominal negativ

Definiţie: pronumele negativ înlocuieşte numele obiectelor prezentate ca inexistente (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1999, p. 107).

Inventar de forme (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1999, p. 107):

- *nimeni* – substituie nume de persoane:
- *nimic* – este invariabil;
- *niciunul/niciuna* – înlocuiesc ambele categorii de nume.

Nimeni are două forme cazuale:

N/Ac	nimeni
D/G	nimănui

Niciunul variază după gen şi caz:

	Masculin	**Feminin**
N/Ac	niciunul	niciuna
D/G	niciunuia	niciuneia

Niciunul, *niciuna* au şi forme adjectivale: *niciun*, *nicio*. Articolul hotărât (*-l*, *-a*) distinge forma pronumelui de cea a adjectivului. La genitiv şi dativ *-a* este particulă deictică, nu articol: *niciunuia*, *niciuneia*.

Scanned with OKEN Scanner

Funcţii sintactice		
Nominativ	SB	„*Nime*-n lume n-a s-o ştie." (Mihai Eminescu, „Floare albastră")
	NP	Învingătorul nu este *nimeni*.
	ATpa	Principiile *nimănui* n-au învins.
Acuzativ	CD	N-au desemnat *pe nimeni*.
	CI	N-au vorbit rău *despre nimeni*.
	ATpp	Prezenţa *nimănui* nu mă intrigă mai mult decât a lui.
	NP	Eminescu este *ca nimeni* altul, „Sfântul preacurat al viersului românesc".
	CCL	Nu mă duc *la nimeni*.
	CCM	Ingenios *ca nimeni* altul, plasează epitete în rimă.
	Cag	Poemul este scris *de nimeni* altul : de Nichita Stănescu.
Dativ	CI	„Inscripţie pe amfora Lui" e dedicată *nimănui* altcuiva : lui Eminescu.
	NP	Interpretarea este *conform nimănui* altcuiva decât Eminescu.
Genitiv	ATpg	Viziunea *nimănui* nu integrează toate regnurile ca aceea a lui Eminescu.
	NP	Ideea serbării de la Putna nu era a *nimănui* altuia decât a lui Eminescu.

Adjectivul pronominal negativ îndeplineşte o singură funcţie sintactică : atribut adjectival.

Nominativ	ATadj	*Niciun* poet n-a transfigurat tema ca Eminescu.
Acuzativ	ATadj	Pe *niciun* poet nu-l iubesc mai mult decât pe Eminescu.
Dativ	ATadj	Premiul nu a fost acordat *niciunui* participant.
Genitiv	ATadj	Asupra *niciunui* vers nu s-au iscat mai multe discuţii.

Model de analiză morfosintactică : pronume (adjectiv pronominal) negativ, formă iniţială „..." , genul, numărul, cazul, funcţia sintactică.

Pronumele şi adjectivul pronominal interogativ

Definiţie : pronumele interogativ este pronumele care ţine locul substantivului aşteptat ca răspuns la o întrebare (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1998, p. 109).

Scanned with OKEN Scanner

Inventar de forme : *care* (se referă şi la animate, şi la inanimate), *cine* (se referă la inanimate), *ce*, *cât* (exprimă cantitatea) (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1998, p. 109).

Flexiune :

- *cine* este invariabil după gen şi număr ; variază doar în funcţie de caz :

N/Ac	cine
G/D	cui

Cine este autorul?
Cine este autoarea?
Cine sunt autorii?
Cine sunt autoarele?
Cui i s-a decernat premiul? (autorului sau autoarei)
Cine nu apare niciodată cu valoare adjectivală ;

- *ce* este total invariabil şi substituie numai nume în nominativ şi acuzativ :
  N – SB : *Ce* s-a întâmplat?
  Ce e?
  Ac – CD : *Ce* ai adus?
  Ce ai scris? (un poem, o poezie)
- *care* este variabil în funcţie de gen, număr şi caz :

	Singular		**Plural**
Caz	**Masculin**	**Feminin**	**Masculin/Feminin**
N/Ac	care		care
G/D	căruia	căreia	cărora

Opoziţia de gen şi număr se realizează la genitiv şi dativ. *Care* este întrebuinţat şi cu valoare adjectivală :
Care roman de Sadoveanu ți-a plăcut mai mult?
Cărui scriitor i-a acordat Academia Română calitatea de membru?
Căror scriitori le-a fost decernat premiul Herder pentru literatură?
La genitiv şi dativ adjectivul *care* pierde particula deictică *-a* ;

- pronumele interogativ *cât* este variabil în funcţie de gen, număr şi caz :

	Singular		**Plural**	
Caz	**Masculin**	**Feminin**	**Masculin**	**Feminin**
N/Ac	cât	câtă	câţi	câte
G/D	–		câtor	

Scanned with OKEN Scanner

Model de analiză morfosintactică: pronume (adjective pronominal) interogativ, forma inițială „...", genul (invariabil), numărul, cazul (e cazul substantivului așteptat ca răspuns), funcția sintactică.

Pronumele și adjectivul pronominal relativ

Definiție: funcționează în frază, spre deosebire de celelalte pronume și adjective pronominale, au rolul de *elemente de relație* și *funcția sintactică a unei părți de propoziție*.

Inventar de forme: *care*, *cine*, *ce*, *cât*.

	Funcții sintactice	
Nominativ	SB	Poetul contemporan *care* a primit cele mai multe premii este Nichita Stănescu.
	NP	Știu *care* este poetul tău preferat.
Acuzativ	CD	Eminescu este poetul *pe care*-l venerez.
	CI	El este poetul *despre care* s-au scris mii de pagini de exegeză.
	CCL	*Baltagul* este romanul *în care* Sadoveanu și-a dezlănțuit forța creatoare.
Dativ	CI	Literatura populară *căreia* Eminescu îi aduce un omagiu este „izvorul curat ca lamura și pururi întineritor al creației culte".
Genitiv	ATpg	Creația *ale cărei* virtuți Eminescu le venerează este cea populară.
	CCL	„Izvorul nopții" este o bijuterie lirică *în care* apare simbolul „ochii iubitei".

Adjectivul pronominal relativ îndeplinește, în toate cazurile, o singură funcție sintactică: atributul adjectival.

Nominativ	ATadj	Știu *care* poet a ilustrat motivul codrului.
Acuzativ	ATadj	Știu *la care* interpretare face aluzie.
Dativ	ATadj	Știu *cărei* împrejurări îi datorez succesul.

Regula acordului: pronumele relativ are doar genul și numărul substantivului din regentă înlocuit (Crișan, Dobra, Sâmihăian, 1999, p. 112).

Cazul său este cazul funcției sintactice pe care o îndeplinește în propoziția din care face parte. Uneori el este identic (din pură întâmplare) cu al substantivului înlocuit, alteori nu.

Scanned with OKEN Scanner

Model de analiză morfosintactică: pronume (adjectiv pronominal) relativ, forma inițială „...", genul (invariabil), numărul (substantivului din regentă înlocuit), cazul (funcției sintactice pe care pronumele însuși o îndeplinește și pe care o aflăm înlocuindu-l cu substantivul pe care îl înlocuiește), funcția sintactică.

Numeralul

Definiție: numeralul este partea de vorbire flexibilă care exprimă cantitatea numerică a obiectelor sau ordinea prin numărare (Hristea, 1984, p. 225).

Numeralul cardinal

Clasificarea numeralelor cardinale (Hristea, 1984, p. 226):

- propriu-zise:
  - simple: *unu*, *zece*;
  - compuse: *unsprezece*, *cincizeci*, *două mii doi*;
- colective: *amândoi*, *ambii*, *tustrei*, *tuspatru*;
- fracționare: *doime*, *zecime*, substantivele *jumătate*, *sfert*, *litră* și construcțiile *a doua parte*, *a zecea parte*;
- multiplicative: *îndoit*, *înzecit*, *însutit*, *dublu*, *triplu*;
- distributive: *câte doi*, *câte zece*;
- adverbiale: *a doua oară*, *a patra oară*, *de două ori*, *de zece ori*.

Funcții sintactice:

- numeralul cardinal cu valoare substantivală:
  - *subiect*:
    Doi citesc.
    Zece se pregătesc pentru examen.
  - *nume predicativ*:
    Premianții sunt *cei doi.*
  - *atribut*:
    Premiile *celor doi* sunt medalii de aur.
  - *complement indirect*:
    Juriul le-a acordat premiul întâi, ex equo, *celor doi.*
  - *complement direct*:
    Profesoara îi pregătește *pe cei doi* pentru olimpiadă.
  - *complement circumstanțial de mod*:

Scanned with OKEN Scanner

A repetat materia *de două ori.*
Lucrează *dublu* față decât i se indică.
Merg *câte doi.*

- numeralul cardinal cu valoare adjectivală (de la *unu* la *nouăsprezece*) – *atribut adjectival*:
Doi colegi au avut şansa de a obține premiul întâi.
Muzeul Literaturii Române din Iaşi este alcătuit din *douăsprezece* muzee.

Model de analiză morfosintactică: numeral cardinal, forma inițială „...", valoarea (substantivală sau adjectivală), genul, numărul, cazul, funcția sintactică.

Numeralul ordinal

- *Al doilea, al treilea* (articolul genitival *al/a/ai/ale* + numeralul cardinal + articolul *-le-* + particula deictică *-a*).
- *Primul, secundul* – forme duble pentru *întâiul, al doilea.*

Funcții sintactice:

- numeralul ordinal cu valoare substantivală:
  - *subiect*: *Al doilea* a ajuns scriitor.
  - *nume predicativ*: El este *al doilea.*
  - *complement direct*: Îl apreciez *pe al doilea.*
  - *complement indirect*: Premiul i se acordă *celui de-al doilea.*
- numeralul ordinal cu valoare adjectivală – *atribut adjectival* în toate cazurile:
  - nominativ: Cel de-*al doilea* premiant va urma cursurile Universității Columbia.
  - genitiv: Performanțele *celui de-al doilea* premiant sunt uluitoare.
  - dativ: Oferta făcută *celui de-al doilea* câştigător era să studieze la Universitatea Media PRO.

Model de analiză morfosintactică: numeral ordinal, forma inițială „..." valoarea, genul, numărul, cazul, funcția sintactică.

Verbul

Definiție: verbul este partea flexibilă de vorbire care se caracterizează morfologic prin categoriile: mod, timp, număr, persoană, diateză (Hristea, 1984, p. 234).

Scanned with OKEN Scanner

Clasificarea verbelor (Hristea, 1984, p. 234):

- personale: *a citi, a munci, a scrie* (contractează o relaţie cu un substantiv sau pronume cu rol de subiect în nominativ, acordându-se acesta în număr şi persoană);
- impersonale: *plouă, ninge, tună, fulgeră, se înserează, se întunecă, se zice, se spune, se pare*;
- unipersonale: *chiţăie, măcăie*;
- tranzitive: *a citi, a iubi, a scrie*;
- intranzitive: *a fi, a se gândi, a merge*;
- copulative: *a fi, a deveni, a ajunge, a se face, a ieşi* (ultimele trei cu sensul de „a deveni"), *a rămâne, a părea, a se numi, a se chema, a se socoti, a se crede* etc.

Diateza indică relaţia dintre acţiune, subiectul gramatical şi obiectul care o suportă. Există trei diateze:

- activă: *scriu, citesc*;
- pasivă: *sunt recompensat (de cineva), era lăudat*;
- reflexivă: *se gândeşte, mă mândresc, te miri, se teme, îmi închipui, îşi însuşeşte, îţi revii.*

Atenţie:

- verbele active pronominale sunt la diateza activă; pronumele care le însoţesc sunt reflexive şi îndeplinesc, separat, funcţii sintactice de:
  - complement direct: *mă verific (pe mine), te îmbraci (pe tine), se piaptănă (pe sine), se ceartă (pe sine)*;
  - complement indirect: *îşi croieşte drum (sieşi), îşi scriu (sieşi), şi-a cumpărat un CD (sieşi)*;
  - atribut pronominal: *şi-a terminat tema (sa), ţi-ai pierdut cartea (ta)*;
- pentru verbele la diateza reflexivă verificaţi:
  - identitatea persoanei şi numărului pronumelui şi verbului: *mă* (I sg.) = *mândresc* (I sg.);
  - imposibilitatea reluării pronumelui cu forma lui accentuată după verb:

se gândeşte (*pe sine)	îmi închipui (*mie)
mă gândesc (*pe mine)	îşi însuşeşte (*sieşi)
te miri (*pe tine)	îţi revii (*ţie)

  - pronumele reflexiv marcă a diatezei reflexive intră în structura predicatului:

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu	Operaţii de verificare
Mă gândesc adesea la atmosfera culturală a celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea.	1. *mă* – pers. I sg. *gândesc* – pers. I sg. → identitate de persoană 2. *mă gândesc* (*pe mine)
→ *mă gândesc* = PV	
Te miri de absenţa veştilor.	1. *te* – pers. a II-a sg *miri* – pers. a II-a sg → identitate de persoană 2. *te miri* (*pe tine)
→ *te miri* = PV	

Exemplu	Operaţii de verificare
Zoe Trahanache nu-*şi închipuie* că ar putea fugi în lume.	1. *şi* – pers a III-a sg *închipuie* – pers. a III-a sg. → identitate de persoană 2. *-şi închipuie* (*sieşi)
→ *nu-şi închipuie* = PV	
Ea *se miră* de propunerea acestuia.	1. *se* – pers. a III-a sg *miră* – pers a III-a sg → identitate de persoană 2. *se miră* (*pe sine)
→ *se miră* = PV	
Ea *se teme* de oprobiul celor din jur.	1. *se* – pers. a III-a sg *teme* – pers. a III-a sg. → identitate de persoană 2. *se teme* (*pe sine)
→ *se teme* = PV	

Modurile

Clasificarea modurilor:

- *personale*: indicativ; conjunctiv; condiţional-optativ; imperativ;
- *nepersonale*: infinitiv; participiu; gerunziu; supin.

Scanned with OKEN Scanner

Structura morfematică a modurilor şi timpurilor verbale – moduri personale										
Indicativ										
Prezent	Imper-fect	Perfect compus		Perfect simplu	Mai-mult-ca-perfect	Viitor		Viitor anterior		
înv**ăţ**	înv**ăţ***am*	am	înv**ăţ**at	înv**ăţ***ai*	înv**ăţ**a*sem*	voi	înv**ăţ**a	voi	fi	înv**ăţ**at
înve**ţi**	înv**ăţ***ai*	ai		înv**ăţ**a*şi*	înv**ăţ**ase*şi*	vei		vei		
înva**ţă**	înv**ăţ**a	a		înv**ăţă**	înv**ăţ**ase	va		va		
înv**ăţăm**	înv**ăţ***am*	am		înv**ăţ**a*răm*	înv**ăţ**a*serăm*	vom		vom		
înv**ăţaţi**	înv**ăţ***aţi*	aţi		înv**ăţ**a*răţi*	înv**ăţ**a*seraţi*	veţi		veţi		
înva**ţă**	înv**ăţ***au*	au		înv**ăţ**a*ră*	înv**ăţ**a*seră*	vor		vor		
		↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
		aux.	part.	s	ss	aux.	inf.	aux.	aux.	part.

Conjunctiv				Condiţional					Imperativ	
Prezent	Perfect			Prezent		Perfect			Afirmativ	Negativ
să înv**ăţ**	să	fi	înv**ăţ**at	aş	înv**ăţ**a	aş	fi	înv**ăţ**at		
să înve**ţi**				ai		ai			înva**ţă** !	nu înv**ăţ**a !
să înve**ţe**				ar		ar				
să înv**ăţăm**				am		am			înv**ăţaţi** !	nu înv**ăţaţi** !
să înv**ăţaţi**				aţi		aţi				
să înve**ţe**				ar		ar				
		↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓		
		aux.	part.	aux.	inf.	aux.	aux.	part.		

Sursa : adaptare după Crişan, Dobra, Sâmihăian (1997, pp. 101, 110, 113, 115-116; 1998, pp. 62-63)

Notă : prin subliniere şi bold sunt marcate sufixe temporale (s); cu italice – desinenţele personale; aux. – auxiliar; inf. – infinitiv; part. – participiu.

Structura morfematică a modurilor şi timpurilor verbale – moduri nepersonale									
Infinitiv					**Gerunziu**		**Participiu**	**Supin**	
Prezent		Perfect							
a	înv**ăţa**	**a**	**fi**	înv**ăţat**	înv**ăţând**		înv**ăţat**(ă) înv**ăţaţi** înv**ăţate**	**de** înv**ăţat** **la** înv**ăţat** **pentru** înv**ăţat**	
↓		↓	↓	↓		↓		↓	↓
prep.		prep.	aux.	participiu		sufix	formă adjectivală	prep.	participiu

Sursa : Crişan, Dobra, Sâmihăian (1998, p. 65)

Notă : prep. – prepoziţie.

Scanned with OKEN Scanner

Model de analiză morfosintactică: verb, forma inițială „...", conjugarea, verb predicativ, verb personal, diateza, tranzitivitatea, modul, timpul, persoana, numărul, forma (afirmativă sau negativă), funcția sintactică.

Pentru *valori stilistice*, vezi „Valori expresive ale părților de vorbire".

Părțile de vorbire neflexibile[1]

Adverbul

(*adverb* < lat. *ad* + *verbum*: „lângă verb", „care este adăugat verbului")

Definiție: adverbul este partea de vorbire neflexibilă ce exprimă circumstanțele în care au loc procesele.

Determină:

- verbe: *citește **mult***;
- adjective: ***cam** zgârcit*;
- adverbe: ***destul** de aproape*;
- interjecții: *Hai **acum** !*
- pronume: ***doar** eu*;
- numerale: ***aproape** cinci*.

Clasificarea adverbelor:

- după formă:
  - simple: *aici*, *așa*, *acum*, *românește*, *bărbătește*, *repede*;
  - compuse: *odată*, *demult*, *nicicând*, *ieri-seară*;
- după origine:
  - provenite din adjective: *scrie **corect/frumos/citeț**. **Atenție**:* cuvintele *corect*, *frumos*, *citeț* sunt adjective dacă însoțesc substantive (*scris **corect/frumos/citeț***, *comportament **corect/frumos***, *mers **frumos***); sunt adverbe când însoțesc verbe, adjective, adverbe (*scrie **corect***, *recită **frumos***);
  - provenite din substantive: *iarna*, *vara*, *primăvara*, *dimineața*, *seara*. ***Atenție**:* cuvintele *iarna*, *vara*, *primăvara*, *dimineața*, *seara* sunt adverbe când îndeplinesc în propoziție funcția de complement circumstanțial de timp; sunt substantive când îndeplinesc în propoziție funcția sintactică de subiect sau când sunt însoțite de adjective, deși îndeplinesc funcția sintactică de complement circumstanțial de timp:

1. Secțiune adaptată după Hristea (1984).

Scanned with OKEN Scanner

Vara este aproape. (SB, substantiv)
Vara citeam pe nerăsuflate. (CCT, adverb)
Vara aceea am citit Sadoveanu. (CCT, substantiv)
În construcţiile *îndrăgostit **lulea**, beat **criţă**, sărat **ocnă**, supărat **foc**, gol **puşcă**, singur **cuc***, substantivele au valoare adverbială (vezi secţiunea „Schimbarea valorii gramaticale") ;

- provenite din pronume : Şi *ce* frumoasă se făcu.
- provenite din numeral : *Întâi* citesc romanul, apoi fişele.
- provenite din substantive şi verbe prin derivare cu sufixe : *bărbăteşte, prieteneşte, românește, târâş* ;

- după înţeles :
  - de loc : *aici, acolo, sus, jos, aproape, departe, afară, înăuntru, deasupra, dedesubt, înapoi, pretutindeni, undeva* ;
  - de timp : *acum, atunci, mereu, totdeauna, curând, mâine, niciodată, odinioară, uneori, câteodată, demult, odată* ;
  - de mod : *aievea, alene, abia, aşa, bine, realmente, prieteneşte, încet, repede, târâş, aievea, ba, nu, nicidecum, evident, da, desigur* ;
- după comportamentul sintactic :
  - nehotărâte (cu funcţie de relaţie) : *oriunde, oricând, oricum* ;
  - relative : *unde, când, cum* (îndeplinesc funcţii sintactice în propoziţia din care fac parte) ;
  - predicative : *fireşte, poate, negreşit, pesemne, probabil, sigur, adevărat*.
    Atenţie : condiţia obligatorie ca un adverb să fie predicativ este ca el să fie urmat de conjuncţia *că* sau *să*. Adverbele predicative pot fi predicate verbale sau nominale, în funcţie de posibilitatea sau imposibilitatea predicativizării cu verbul *a fi* :
    PV : Poate că va veni. (nu poate fi predicativizat cu verbul *a fi* : *este poate)
    Fireşte că va veni. (nu poate fi predicativizat cu verbul *a fi* : *este fireşte)
    PN : Probabil că va veni. (acceptă predicativizarea : *este probabil*)

Funcţii sintactice : în afara funcţiilor deja exemplificate, adverbul îndeplineşte şi funcţiile de :

- *nume predicativ* în expresiile verbale impersonale *e bine, e rău, e adevărat, e sigur, e greu* ;
- *atribut* : Mersul *pe jos* este sănătos.
- *complement circumstanţial de mod* : *Aşa* proceda el.
- *complement circumstanţial de loc* : *Acolo* totul era minunat.

Scanned with OKEN Scanner

Model de analiză morfosintactică: adverb, felul, gradul de comparaţie, funcţia sintactică.

Locuţiunea adverbială

Definiţie: locuţiunea adverbială este grupul unitar de cuvinte sinonim cu un adverb; se comportă în propoziţie ca adverbul.

Modalităţi de formare:

- cuvânt cu sens deplin (substantiv, pronume, numeral, adjectiv, adverb) precedat de prepoziţii: *în faţă, în veci, în urmă, în spate, cu toptanul, cu totul, de aceea, de asta, din nou, pe neaşteptate, pe negândite, într-adevăr, de-a binelea, cu de-a sila* etc.;
- mai multe cuvinte cu sens deplin:
  - prin repetarea cuvântului de bază şi o prepoziţie: *zi de zi, an de an, clipă de clipă, cât de cât* etc.;
  - prin repetarea unui cuvânt sau a antonimului său şi două prepoziţii: *din zi în zi, din vreme în vreme, din ce în ce, din când în când, de voie, de nevoie, cu chiu, cu vai, de unde până unde* etc.;
  - prin repetarea unui cuvânt sau a antonimului său şi o conjuncţie: *aşa şi aşa, când şi când, unde şi unde, ici şi colo, zi şi noapte* etc.
- un număr mai restrâns de locuţiuni adverbiale rezultă din cuvinte rimate: *calea-valea, talmeş-balmeş* etc.[1]. ***Atenţie*:** locuţiunile adverbiale nu trebuie confundate cu adverbele compuse (*devreme, niciodată, deocamdată* etc.), nici cu adverbele precedate de prepoziţii (*de acolo, de aici, de sus, de aproape* etc.).

Ortografie:

1. cuvintele care intră în alcătuirea locuţiunilor adverbiale se scriu separat: *la dreapta, la stânga, zi de zi, din când în când, de jur împrejur* etc.;
2. se scriu cu liniuţă de unire următoarele categorii de adverbe compuse şi locuţiuni adverbiale:

---

1. Theodor Hristea, în volumul *Sinteze de limba română*, capitolul „Locuţiuni şi expresii adverbiale", exprimă părerea că în cazul cuvintelor rimate „e vorba de un anumit gen de cuvinte compuse care nu trebuie puse pe acelaşi plan cu *de milă, de silă, de unde până unde, de voie, de nevoie, cu momele, cu şosele* etc., care sunt citate în G.L.R., L.R.C., vol. I, p. 282, F.C.L.R., vol. I, p. 223, şi a căror «sudură» este mai puţin avansată. Din acelaşi motiv n-ar trebui incluse printre locuţiunile adverbiale nici *într-adevăr, întruna* («mereu»), *dis-de-dimineaţă* ş.a.".

Scanned with OKEN Scanner

a) locuţiunile adverbiale în alcătuirea cărora intră prepoziţia compusă *de-a*: *de-a dreapta*, *de-a dura* etc.;
b) adverbele compuse din adjectivul demonstrativ *astă* şi un substantiv: *astă-vară*, *astă-seară*, *astă-toamnă*;
c) adverbele şi locuţiunile adverbiale alcătuite din prepoziţiile *întru*, *dintru* şi un adverb: *într-adins*, *dintr-adins*, *într-adevăr*; sau din prepoziţia *după* şi un substantiv: *după-masă*, *după-amiază* etc.;
d) cele alcătuite din cuvinte rimate: *harcea-parcea*, *vrând-nevrând* etc.

Funcţii sintactice: fiind grupuri de cuvinte cu sens unitar, locuţiunile adverbiale se analizează împreună, nu fiecare parte de vorbire separat şi au aceleaşi funcţii sintactice ca şi adverbele, putând fi:

- *predicat verbal*: *Fără îndoială* că ai citit cartea.
- *complemente circumstanţiale*:
  - *de loc*: Drumul o ia *la dreapta.*
  - *de timp*: Se oprea *când şi când* ca să admire locurile.
  - *de mod*: A venit *pe neaşteptate.*

Model de analiză morfosintactică: locuţiune adverbială, felul (de loc, de timp, mod, predicativă), părţile de vorbire componente, funcţia sintactică (pentru întreaga locuţiune, nu pentru fiecare cuvânt în parte).

Expresiile adverbiale:

- sunt mai puţin „închegate" sau „pietrificate" decât locuţiunile adverbiale;
- au o structură mai complexă decât locuţiunile adverbiale;
- sunt în mod obligatoriu purtătoare de expresivitate, tocmai ca o consecinţă a faptului că elementele constituente nu sunt foarte sudate: *cu lacrimi de sânge*, *în vârful picioarelor*, *pe toate cărările*, *c-o falcă-n cer şi una în pământ*, *cât ai bate din palme*, *cât vezi cu ochii*, *cât ai clipi din ochi*, *cum scrie la carte*, *când va da din piatră lapte* („niciodată") (Hristea, 1984).

Graniţa dintre locuţiuni şi expresii adverbiale este foarte labilă (Hristea, 1984).

Prepoziţia

Definiţie: prepoziţia este partea flexibilă de vorbire care leagă:

- atribute de cuvintele determinate:

Scanned with OKEN Scanner

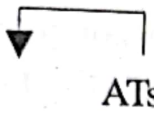

„Un rai *din* basme văd printre pleoape,

s

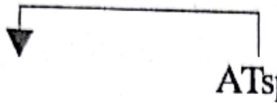

Pe câmpi un văl *de* argintie ceață." (Mihai Eminescu, „Fiind băiet păduri cutreieram") s

- complemente de cuvintele determinate :

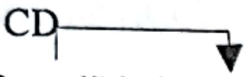

„*Pe* vodă-l zăreşte călare trecând

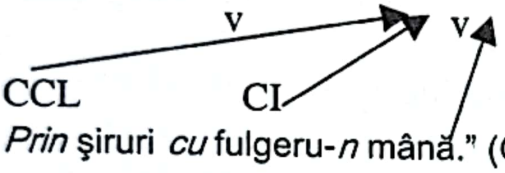

Prin şiruri *cu* fulgeru-*n* mână." (George Coşbuc, „Paşa Hassan")

Funcţii sintactice : prepoziţiile nu îndeplinesc funcţii sintactice, analizându-se împreună cu atributele, complementele sau numele predicative precedate.

Clasificarea prepoziţiilor :

- simple : *a, asupra, către, cu, de, după, fără, în, între, la, lângă, pe, pentru, peste, până, prin, printre, spre, sub, din, dinspre, dintre, dinaintea, dinapoia, împotriva, înaintea, înapoia, îndărătul, ca, asemenea, aidoma, cât, graţie, mulţumită, conform, contrar, datorită, potrivit, exceptând, privind* ;
- compuse : *despre* (*de* + *spre*), *înspre* (*în* + *spre*), *de din, de după, de la, de lângă, de pe sub, până pe la, până pe lângă, deasupra* (*de* + *asupra*), *dedesubtul* (*de* + *de* + *subt* + *ul*), *decât* (*de* + *cât*).

Cazul cerut de prepoziţii :

- genitiv : *înaintea, înapoia, dedesubtul, deasupra, împrejurul* ;
- dativ : *aidoma, asemenea, conform, contrar, datorită, graţie, mulţumită, potrivit* ;
- acuzativ : *către, cu, de, dinspre, dintre, după, fără, în, la, lângă, pe sub, de pe la, de lângă, de prin, de sub, pe din, ca, decât.*

Atenţie : nu confundaţi prepoziţiile genitivului cu adverbele :

Prepoziţie	Adverb
Înaintea acesteia am avut alta.	Priveşte *înainte* !
Deasupra brazilor plutesc vulturi.	*Deasupra* plutesc vulturi.

Scanned with OKEN Scanner

Model de analiză morfosintactică: prepoziţie, felul (simplă, compusă); sintactic, se analizează împreună cu substantivul, pronumele, numeralul sau verbul precedat.

Locuţiunea prepoziţională

Definiţie: locuţiunea prepoziţională este grupul unitar de cuvinte care se comportă ca o prepoziţie: Vulturii pluteau neobosit *în mijlocul* câmpiei.

Modalităţi de formare:

- un substantiv articulat hotărât precedat de prepoziţie: *din pricina*, *în locul*, *în urma*, *din cauza*, *în faţa*;
- un abverb articulat precedat de o prepoziţie: *pe dinaintea*, *pe dinăuntrul*, *în afara*;
- un substantiv nearticulat urmat de o prepoziţie: *faţă de*;
- un adverb urmat de o prepoziţie: *afară de*, *înainte de*, *împreună cu.*

***Atenţie*:** nu confundaţi locuţiunile prepoziţionale cu cele adverbiale! Locuţiunile prepoziţionale sunt urmate de substantive sau verbe, în timp ce locuţiunile adverbiale se află la sfârşitul propoziţiilor:

Am străbătut pădurea de-a *lungul* şi *de-a latul*. (locuţiune adverbială)
Am mers apoi *de-a lungul şi de-a latul* ţinutului. (locuţiune prepoziţională)
Nu vă aplecaţi *în afară*! (locuţiune adverbială)
În afară de Vasile Alecsandri au mai scris pasteluri George Coşbuc şi Ion Pillat. (locuţiune prepoziţională)
În jur erau peisaje mirifice. (locuţiune adverbială)
În jurul ultimului vers al poeziei „Floarea albastră" de Mihai Eminescu au fost ţesute numeroase supoziţii. (locuţiune prepoziţională)
În preajma marii sărbători de la Putna, pregătirile erau în toi. (locuţiune prepoziţională)
Se simţea *în preajmă* spiritul marelui Ştefan. (locuţiune adverbială)

Model de analiză morfosintactică: locuţiune prepoziţională (elementele componente), cere cazul..., fără funcţie sintactică.

Conjuncţia

Definiţie: conjuncţia este partea neflexibilă de vorbire care leagă:

Scanned with OKEN Scanner

Conjuncţia

Definiţie: conjuncţia este partea neflexibilă de vorbire care leagă:

- în frază:
  - două propoziţii de acelaşi fel:

PV_1
„Un freamăt lin trecea din ram în ram
PV_2
Şi un miros venea adormitor." (Mihai Eminescu, „Fiind băiet păduri cutreieram")

principală[1]/ şi principală[2]/
PV_1
„Şi dacă ramuri bat în geam[1]/
PV_2
Şi se cutremur plopii[2]/
PV_3 PV_4
E[3]/ ca în minte să te am[4]/
PV_5
Şi-ncet să te apropii.[5]/" (Mihai Eminescu, „Şi dacă ramuri bat în geam")

şi$_1$ – element narativ
şi$_2$ – conjuncţie coordonatoare (leagă două propoziţii de acelaşi fel: subordonate subiective)
şi$_3$ – conjuncţie coordonatoare (leagă două propoziţii de acelaşi fel: subordonate circumstanţiale de scop)

  - două propoziţii diferite:

PV_1
„Şi[3]/ dacă norii deşi se duc[1]/
PV_2
De iese-n luciu luna[2]/
PV_3 PV_4
E[3]/ ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.[4]/" (Mihai Eminescu, „Şi dacă ramuri bat în geam")

dacă – conjuncţie subordonatoare – leagă subordonata subiectivă 1 de regenta 3
de – conjuncţia subordonatoare – leagă subordonata consecutivă 2 de regenta 1
ca să – conjuncţie subordonatoare – leagă subordonata finală 4 de regenta 3

Clasificarea conjuncţiilor:

Scanned with OKEN Scanner

- disjunctive: *sau*, *ori*, *fie*;
- concluzive: *deci*, *aşadar*;

b) subordonatoare:
- propriu-zise: *că*, *să*, *dacă*, *de* („dacă"), *căci*, *deoarece*, *fiindcă*, *deşi*, *încât*;
- alte cuvinte cu valoare de conjuncţii:
  - adverbe relative: *unde*, *când*, *cum*;
  - pronume relativ: *care*, *cine*, *ce*, *cât*, *ceea ce*.

Model de analiză morfosintactică: conjuncţie, felul, funcţia sintactică (în cazul altor cuvinte cu valoare de conjuncţii).

Locuţiunea conjuncţională

Definiţie: locuţiunea conjuncţională este grupul unitar de cuvinte echivalent cu o conjuncţie.

Clasificarea locuţiunilor conjuncţionale:

- coordonatoare:
  - copulative: *precum şi*;
  - adversative: *numai că*;
  - concluzive: *prin urmare*;
- subordonatoare: *fără să*, *măcar că*, *cu toate că*, *până să*, *de vreme ce*, *odată ce*, *pentru ca să*.

Interjecţia

Definiţie: interjecţia este partea de vorbire flexibilă care, folosită exclamativ, exprimă senzaţii, stări sufleteşti, îndemnuri sau reproduce sunete din natură (onomatopee).

Clasificarea interjecţiilor:

- simple: *ah*, *o*, *ei*, *uf*, *hm*;
- compuse: *tic-tac*, *hei-rup*, *hodoronc-tronc*.

Atenţie: interjecţiile simple repetate (*cioc-cioc*) nu trebuie confundate cu interjecţiile compuse.

Scanned with OKEN Scanner

Funcţii sintactice :

- subiect : De-abia se mai aude de departe: *cioc! cioc!*
- predicat : „Şi pupăza *zbârr*... pe-o dugheană." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)
- nume predicativ : Interjecţia este *vai.*
- atribut : „S-a trezit ciocârlia în chemarea prepeliţei: *pitpalac!*" (Emil Gîrleanu, *Mai sus!*)
- complement direct : Aud *pic! pic!* în geam.
- complement circumstanţial de mod : „...se izbeau una de alta... şi făceau: *tronca-tranca, tronca-tranca!*" (Ion Creangă, *Moş Nechifor coţcariul*)

Punctuaţia : după interjecţie sau locuţiuni interjecţionale se pot folosi :

- virgula ;
- semnul exclamării ;
- interjecţiile cu funcţie sintactică în propoziţie nu se despart prin virgulă de restul propoziţiei.

Model de analiză morfosintactică : interjecţie, funcţia sintactică.

Locuţiunea interjecţională

Definiţie : locuţiunea interjecţională este grupul unitar de cuvinte care este echivalent cu o interjecţie : *pe naiba, păcatele mele.*

Scanned with OKEN Scanner

Sintaxa propoziţiei

Predicatul

Definiţie: predicatul este partea principală de propoziţie care atribuie subiectului:

- o acţiune: Cinci *merg* la olimpiadă.
- o stare: *Stătea* pe terenul de sport.
- o însuşire: *Era* inteligentă.

Clasificare:

- predicatul verbal – arată ce face subiectul: *S-a calificat* la olimpiadă.
- predicatul nominal arată:
  - cine este subiectul: Scriitorul apropiat inimii mele *este Creangă.*
  - ce este subiectul: Aceasta *este o culegere* de exerciţii.
  - cum este subiectul: Culegerea *este foarte bună.*

Predicatul verbal

Predicatul verbal se exprimă prin:

- verb la un mod personal: Vara *vine.*
- locuţiune verbală (verbul să fie la mod personal): *Îmi aduc aminte* povestea.
- interjecţie predicativă (verbul care se află lângă interjecţie să nu se refere la ea): „Şi pupăza *zbârrrr...* pe-o dugheană!" (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)
- adverb predicativ (cu următoarele condiţii: să fie urmat de conjuncţia subordonatoare *că* sau *să*; să nu poată fi predicativizat cu verbul *a fi*):
  Fireşte! că vine!.
  Poate! că va fi vreme bună!.
- locuţiune adverbială predicativă: *Cu siguranţă* că vor veni.

Scanned with OKEN Scanner

- verb la diateza reflexivă:
  Mă tem de câini.
  Te gândeşti la examen.

Probă de verificare a verbului la diateza reflexivă:

1. identitatea de persoană, pronume, verb: *mă* – persoana I; *tem* – persoana I;
2. imposibilitatea repetării formei accentuate a pronumelui după verb: *mă tem* (pe mine), *te gândeşti* (pe tine) nu sunt reperate drept corecte. În concluzie, *mă* şi *te* sunt pronume reflexive; se subliniază în predicat.

Verbe cu valoare de predicat verbal:

- verbe la diateza activă:
  Scrie într-un timp record.
  Citea pe rupte.
  A terminat de scris.
- verbe la diateza reflexivă:
  Mă gândesc la copilărie.
  Se mândreşte cu fiica ei.
  Te miri de necredința lui.
  Se teme de ea.
  Îmi închipui fericirea resimțită de tine.
  Ne gândim la tine.
  Îşi însuşeşte regulile noastre.
  Îți revii din reverie.
- verbe active pronominale:
  Mă *îmbrac* repede.
  Se *pieptănă* frumos.
  Îşi *croieşte* drum în viață.
  Îmi *rezerv* acest drept.
  Probă de verificare: ori de câte ori este posibilă repetarea pronumelui sub forma lui accentuată de dativ sau acuzativ, verbul pe care îl însoţeşte este activ pronominal. Pronumele are funcţie de sine stătătoare:
  1. *Mă*^{Cd} îmbrac (pe mine) repede.
     Se^{Cd} piaptănă (pe sine) frumos.
     Îşi^{Ci} croieşte (sieşi) drum în viață.
     Îmi^{Ci} rezerv (mie) acest drept.
     Se^{Cd} laudă (pe sine) tuturor.
     Îşi^{Ci} impune (sieşi) o regulă.
     Se^{Cd} ceartă (pe sine) frecvent.
     Îşi^{Ci} scriu (sieşi) scrisori.
     Şi^{Atpr}-a murdărit pantofii (săi).

Scanned with OKEN Scanner

Şi^{Atpr}-a pierdut cartea (sa).
Şi^{Ci} -a cumpărat o carte (sieşi).

2. *Mă* îmbrac (pe mine).
   Te îmbrac (pe tine). => *mă* = CD
   Îmbrac copiii.

În concluzie, predicatele *îmbrac*, *piaptănă*, *croieşte*, *rezerv*, *laudă*, *impune*, *ceartă*, *scriu*, *a murdărit*, *a pierdut*, *a cumpărat* sunt verbale;

- verbe la diateza pasivă: Emisiunea *a fost vizionată* de mulţi.

Observaţii:

a) verbele care exprimă modalitatea: *a putea*, *a avea*, *a trebui*, *a vrea*, *a-i veni*, *a părea*, *a fi*;

b) verbele care exprimă aspectul: *a începe*, *a prinde*, *a sfârşi*, *a isprăvi*, *a termina*, *a se apuca*, *a da*, *a continua*:

- arată că acţiunea verbului următor se află:
  - la început;
  - la sfârşit;
  - în curs de realizare;
- au valoare predicativă când sunt la un mod personal;
- în analiza sintactică vor fi separate de verbul următor:

Puteai veni mai devreme.
Terminase de scris.

Menţiuni speciale:

- verbele *a fi* şi *a trebui*, când exprimă modalitatea, formează singure predicate:
  Era[1]/ să iau un zece[2]/.
  Trebuie[1]/ să muncim[2]/.
- subordonatele care le urmează sunt subiective; *a fi*, *a trebui* sunt verbe impersonale. *Atenţie* la segmentare:
  Studenţii[2]/ *trebuie*[1]/ să muncească[2]/.
  Elena[2]/ *era*[1]/ să ia un zece[2]/.
  Tu[2]/ *trebuie*[1]/ să-ţi aminteşti[2]/.
  Ea[2]/ *trebuie*[1]/ să ia un zece[2]/.

La fel se procedează şi în exemplele în care aceleaşi verbe sunt urmate de o locuţiune verbală:

Începe[1]/ să-şi dea arama pe faţă[2]/.
Puteţi[1]/ să renunţaţi la pretenţii[2]/.

În construcţii în care verbul *a putea* este precedat de un pronume în dativ sau acuzativ suntem obligaţi să admitem existenţa unei sintagme predicative indivizibile:

Scanned with OKEN Scanner

Nu mă pot schimba.
Nu se poate concentra.
Nu-mi pot închipui.
Nu-ţi poţi imagina.
Nu ne putem gândi.

În astfel de cazuri, avem de-a face cu un predicat verbal compus, adică nedisociabil[1].

Predicatul nominal

Arată:

- cine este subiectul: El *este Ionel.*
- ce este subiectul: Ionel *este elev.*
- cum este subiectul: Ionel *este cuminte.*

Este exprimat prin:

- verb copulativ + nume predicative. **Atenţie:** verbele copulative, cu excepţia verbului *a deveni*, care este în toate contextele copulativ, cumulează şi alte valori – predicativă, auxiliară;
- adverb predicativ: *Sigur*^{PN}/ că voi merge la olimpiadă.
- locuţiune adverbială predicativă: *De prisos*^{PN}/ să ne facem probleme.

Pentru a nu greşi, fă proba gramaticală a predicatului nominal (Ştefania Popescu, 1983, p. 382):

- *exemplul I*: Culegerea este de exerciţii.
  Etapa I – subliniem verbul presupus a fi predicat: *este*.
  Etapa a II-a – identificăm subiectul: *culegerea*.
  Etapa a III-a – raţionăm, încercând să răspundem la întrebările: „Ce se spune despre subiectul *culegerea*? *Se află*? *Există* undeva?". Răspunsul, categoric negativ, ne conduce la predicatul corect; subiectul are o caracteristică – *este de exerciţii.*

---

1. Hristea (1984). Gabriela Pană Dindelegan consideră, în volumul *Teorie şi analiză gramaticală* (1992, p. 102): „Că se acceptă, potrivit G.L.R., reanaliza şi deci segmentarea grupului sau că se acceptă soluţia predicatului verbal compus, asta reprezintă o chestiune de decizie. (...) Pentru analiza construcţiei «Nu se poate spune unde s-a greşit» se vor face următoarele specificări: *spune* – subiect al regentului impersonal *nu se poate*, exprimat printr-un infinitiv la diateza pasivă (reflexivul pasiv şi impersonal), marca diatezei fiind absorbită de forma regentului; *unde s-a greşit* – propoziţie subiectivă, cerută de reflexivul pasiv şi impersonal *a (se) spune*".

Scanned with OKEN Scanner

Ducem raţionamentul mai departe : în concluzie, predicatul *este de exerciţii* e nominal. Abia acum subliniem predicatul şi scriem deasupra lui simbolul.

- *exemplul II* : „Şi se-aşază toţi la masă,/cum li-s anii,/cum li-i rangul." (Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]")
  Ne interesează predicatele care conţin verbul *a fi*. Procedăm ca mai sus, puţin mai simplificat.
  Propoziţia : „cum li-s anii".
  Etapa I – subliniem verbul presupus a fi predicat : *-s*.
  Etapa a II-a – identificăm subiectul : *anii*.
  Etapa a III-a – întrebăm : „Ce se spune despre subiectul *anii*? Se află? Există?". Răspunsul, categoric negativ, ne conduce la raţionamentul : *anii* au o însuşire – sunt cumva.
  Etapa a IV-a – conchidem : predicatul este *cum -s*, predicat nominal cu nume predicativ antepus.
  Propoziţia : „cum li-i rangul".
  Prin simetrie cu propoziţia anterioară, predicatul acestei propoziţii este *cum -i*, predicat nominal cu nume predicativ antepus.

O menţiune specială trebuie făcută şi în legătură cu verbele : *a ajunge*, *a ieşi*, *a se face*, *a părea*, *a rămâne* :

- sunt *predicative* în următoarele contexte :
  Ajung la tine în trei ore.
  Iese pe uşă ca un fulger.
  Face exerciţii cu o rapiditate impresionantă.
  Se pare că am fost admis.
  Rămâne la mine în seara asta.
- sunt *copulative* în următoarele contexte :
  Voi ajunge preşedinte[PN].
  Va ieşi un bun *practician*[PN].
  Se dă de trei ori peste cap şi *se face porumbel*[PN].
  Părea fericită[PN].
  Rămâne aceeaşi *prietenă*[PN] de nădejde.
  Atenţie : Cartea *a fost citită*[PV]. (verbul este la diateza pasivă)

Observaţii : când ţi se cere să dai un exemplu de predicat nominal cu nume predicativ exprimat prin verb la participiu, evită verbul *a fi*, deoarece poţi greşi.

Scanned with OKEN Scanner

Numele predicativ

Exemple :

Acesta *este manualul.* (substantiv în N)
Coperta *este a manualului.* (substantiv în G)
Culegerea *este asemenea manualului.* (substantiv în D)
Exercițiile *sunt de manual* (uşoare). (substantiv în Ac)
Cerul *era senin.* (adjectiv în N)
Ei erau *trei.* (numeral cardinal în N)
El era *al treilea.* (numeral ordinal în N)
Prețul *era dublu.* (numeral cardinal multiplicativ în N)
Erau câte trei în bancă. (numeral cardinal distributiv în N)
Cartea *era a celor trei.* (numeral cardinal în G)
Erau amândoi mereu. (numeral cardinal colectiv în N)
Premiul *era al celui de-al treilea.* (numeral ordinal în G)
Era *asemenea celor doi.* (numeral cardinal în D)
Era precum cei doi. (numeral cardinal în Ac)
Părinții *sunt ai mei.* (pronume posesiv în N)
Casa *este a alor mei.* (pronume posesiv în G)
Părinții tăi *sunt asemenea alor mei.* (pronume posesiv în D)
Cerceii tăi *sunt ca ai mei.* (pronume posesiv în Ac)
Prietenul meu *este el.* (pronume personal în N)
Prietenul meu *este acesta.* (pronume demonstrativ în N)
Prietenul meu *este fiecare.* (pronume nehotărât în N)
Prietenul meu *este dumnealui.* (pronume personal de politeţe în N)
Nu ştiu *cine eşti* tu. (pronume relativ în N)
Cine eşti tu? (pronume interogativ în N)
Nu ştiu *cum eşti* tu. (adverb relativ)
Interjecția *este vai!* (interjecţie)
El este cum îl ştii. (o întreagă propoziţie)

Atenţie : verbul *a fi* are trei valori :

1. predicativă ;
2. copulativă ;
3. auxiliară.

Sensurile verbului *a fi* cu valoare predicativă :

- *a trăi* : *Era*^{PV}, de când e lumea, pe munte.
- *a vieţui* : *Era*^{PV} în bună pace cu sălbăticiunile.

Scanned with OKEN Scanner

- *a-şi avea obârşia* : *Era*[PV] din Ardeal.
- *a se trage* : *Era*[PV] din părinţi bucovineni.
- *a proveni* : Tata *este*[PV] din Banat.
- *a dura* : E bine[1]/ cât *este*[PV] vreme frumoasă[2]/.
- *a dăinui* : De *e*[PV] pace[1]/, de-*l*[PV] război[2]/.
- *a se întâmpla* : *Era*[PV] pe la 1848.
- *a se petrece* : Ce *e*[PV] aici?
- *a costa* : Kilogramul de fructe *este*[PV] zece mii.
- *a valora* : Cât *a fost*[PV] brăţara?
- *a se duce* : *Am fost*[PV] la mare.
- *a fi plecat* : *Sunt*[PV] la vecina.

Atenţie :

Uşa *este deschisă*[PN]. (stă aşa)
Haina *este uzată*[PN]. (roasă, veche)
Era limitat[PN]. (avea un orizont îngust)

Cărţile *erau împrăştiate*[(PN)] peste tot.

Uşa *este deschisă*[PV] brusc de Radu.
Haina *este uzată*[PV] de atâta purtat.
Grădiniţa lui *era limitată*[PV] de un gărduţ.
Fluturaşii *erau împrăştiaţi*[PV] din avion.

Atenţie : adverbele predicative pot îndeplini atât funcţia de predicat verbal, cât şi pe cea de predicat nominal :

- predicat verbal : *poate*, *desigur*, *fireşte* ;
- predicat nominal : *bineînţeles*, *sigur*, *adevărat*.

Condiţia ca un adverb să fie predicativ : trebuie să fie urmat de conjuncţiile subordonatoare *că* ori *să*. Un adverb predicativ este predicat verbal dacă nu poate fi predicativizat cu verbul *a fi* :

Poate/ că voi veni. (îndeplineşte cele două condiţii : 1. e urmat de conjuncţia *că* ; 2. nu poate fi predicativizat cu verbul *a fi*)

Un adverb predicativ este predicat nominal dacă poate fi predicativizat cu verbul *a fi* :

Sigur/ că voi veni. (îndeplineşte cele două condiţii : 1. e urmat de conjuncţia *că* ; 2. poate fi predicativizat cu verbul *a fi*)

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul

Definiție: subiectul este partea principală de propoziție care arată:

- cine face acțiunea exprimată de predicatul verbal: Cel mai bine scria *Rebreanu* în puterea nopții.
- cine are caracteristica exprimată de predicatul nominal: *Sadoveanu* este „Ceahlăul" prozei românești străluminat de geniul lui Eminescu.

Clasificare:

1. după alcătuire:
   a) *simplu*, exprimat prin:
      - substantiv comun: *Cărțile* sunt pasiunea mea.
      - substantiv propriu: *Vitoria Lipan* este personajul romanului „Baltagul".
      - pronume personal: *Ea* reface itinerarul lui Nechifor Lipan.
      - pronume demonstrativ de apropiere: *Acesta* nu se întorsese acasă.
      - pronume demonstrativ de depărtare: *Aceia* urziseră complotul împotriva lui.
      - pronume demonstrativ de identitate: *Aceiași* câștigă mereu.
      - pronume posesiv: *Ai mei* sunt plecați.
      - pronume de politeţe: *Dumnealui* este profesor de istorie.
      - pronume nehotărât: *Fiecare* moare singur.
      - pronume negativ: „*Nime*-n lume n-a s-o știe." (Mihai Eminescu, „Floare albastră")
      - pronume interogativ: *Cine* a scrie poezia?
      - pronume relativ: Nu știu[1]/ *cine* vine la cină[2]/.
      - numeral cardinal:
        - propriu-zis: *Trei* se joacă.
        - colectiv: *Amândoi* sunt prieteni.
        - multiplicativ: *Dublu* este un numeral multiplicativ.
        - adverbial: *De două ori* este un numeral adverbial.
      - numeral ordinal: *Al doilea* a sosit primul.
      - adjectiv substantivizat: *Frumosul* este o categorie estetică.
      - verb la infinitiv: „E ușor *a scrie* versuri." (Mihai Eminescu, „Criticilor mei")
      - verb la supin: E greu *de conceput* o carte în versuri.
      - locuțiune substantivală: *Luarea în seamă* a oricărui fleac te costă.
      - unități frazeologice: *Orbul găinilor* este numele unei boli de ochi.

Scanned with OKEN Scanner

b) *multiplu* : *Eminescu, Creangă şi Slavici* sunt clasici din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

2. după prezenţa în propoziţie :
   a) *prezent* (exprimat) ;
   b) *absent din propoziţie* (neexprimat) :
   - *inclus* :
     „*Mă cufund* ca într-o mare de visări dulci şi senine." (Mihai Eminescu, „Epigonii") (verb la persoana I)
     Te cufunzi în lectură. (verb la persoana a II-a)
   - *subînţeles* : *Era* un om impresionant prin statura sa. (verb la persoana a III-a)
   - *nedeterminat* :
     Bate la uşă.
     Scrie în ziare.
     Dacă *dai*, nu *ai*.

3. situaţii de excepţie :
   a) subiect exprimat prin :
   - pronumele relativ *care* precedat de prepoziţie : Ţi-l trimit *pe care* ajunge mai întâi.
   - construcţia cu valoare afectivă, cu substantiv precedat de prepoziţia *la* :
     A venit *la lume.*
     S-au adunat la *oameni*[1].
   - pronumele relativ în genitiv sau dativ :
     Hai fiecare pe la casa[1]/ *cui* ne are[2]/!
     Cui îi place[1]/ să rămână[2]/. (*cui îi place* – subordonată subiectivă ; *cui* – subiect logic şi complement indirect al verbului *place*)
   b) repetarea printr-un substantiv a subiectului care stă după verb şi care este exprimat printr-un pronume personal : Vine *el, tata.*

Topica – subiectul poate fi aşezat :

- înaintea predicatului : *Eminescu* este poetul nostru naţional.
- după predicat : Se lasă *amurgul.*

Punctuaţia :

- subiectul nu se desparte prin virgulă de predicat. Despărţirea prin virgulă constituie o greşeală gravă ;

1. *La* cu sens cantitativ şi-a pierdut valoarea de prepoziţie (vezi Hristea, 1984).

Scanned with OKEN Scanner

- se izolează între virgule cuvintele intercalate între subiect şi predicat (vezi complementele);
- termenii unui subiect multiplu se despart prin virgule dacă nu sunt legaţi prin conjuncţii coordonatoare: *Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici* sunt clasici ai literaturii române.

Atributul

Definiţie: atributul este partea secundară de propoziţie care determină:

- un substantiv: Romanul *Baltagul* este o monografie a satului de munte.
- un pronume: Aceia *de la munte* sunt mai aprigi.
- un numeral: Cei trei *de la olimpiadă* s-au calificat pentru faza superioară.

În aceleaşi condiţii sintactice, în dependenţă de aceleaşi elemente regente apar şi subordonatele atributive, care determină:

- un substantiv: Era o iarnă uşoară mai ales spre *sud*, ***unde pe şesul încropit grâiele se vălureau în vântul cu iz de Mediterană.***
- un pronume: O carte bună e *aceea* ***în care te cufunzi zile şi nopți la rând.***
- un numeral: *Cei doi* ***care au venit*** sunt prietenii mei.

Topica:

- de obicei, atributul stă după termenul regent: O unealtă *modernă* este de preferat uneia *vechi*.
- poate sta însă şi înaintea elementului regent: „Tot mai citesc *măiastra-ți* carte." (Alexandru Vlahuță, „Lui Eminescu")

Punctuaţia:

- nu se desparte de elementul regent prin virgulă: „Eu nu strivesc corola *de minuni a lumii*." (Lucian Blaga)
- apoziţia dezvoltată se desparte obligatoriu de elementul regent:
  - prin virgule:
    „S-a ivit pe culme Toamna,
    Zâna melopeelor,
    Spaima florilor şi Doamna
    Cucurbitaceelor." (George Topîrceanu, „Rapsodii de toamnă")
  - prin linii de pauză: Centrum mundi – *satul Ipoteşti* – a devenit loc de pelerinaj pentru eminescologi.

Scanned with OKEN Scanner

- apoziţia simplă :
  - nu se desparte prin virgulă de elementul regent : Poetul *Eminescu* a realizat câteva fragmente de drame istorice în versuri.
  - se desparte prin virgulă de elementul regent : Eminescu, *poetul*, a debutat foarte devreme.
  - se desparte prin linii de pauză de elementul regent : Satul naşterii lui Creangă – *Humuleşti* – constituie o axă a lumii.

Atributul adjectival

Se exprimă prin :

- adjectiv propriu-zis la toate gradele de comparaţie : *carte **mare/groasă/frumoasă/verde*** ; *timp **mai bun*** ; *volumul **cel mai însemnat*** ;
- adjective invariabile de provenienţă adverbială : *o **intenţie anume**, **asemenea** cărţi*, *aşa vremi*, *haine **gata*** ;
- adjectiv provenit din participiu : *scriitor **cunoscut***, *motiv **întâlnit***, *idee **regăsită*** ;
- adjectiv provenit din gerunziu acordat : *lebădă **murindă***, *coşuri **fumegânde*** ;
- numerale cardinale cu valoare adjectivală, de la 1 la 19 : **Zece** elevi lipsesc.
- numerale ordinale : ***Al doilea*** volum a avut succes.
- adjective pronominale :
  - posesive : *manualul **meu*** ;
  - de întărire : *profesoara **însăşi*** ;
  - nehotărât : ***fiecare** culegere* ;
  - demonstrativ de apropiere : ***această** fată* ;
  - demonstrativ de depărtare : ***acea** zi* ;
  - demonstrativ de identitate : ***aceiaşi** oameni* ;
  - demonstrativ de diferenţiere : ***cealaltă** zi* ;
  - negativ : ***nicio** floare*, ***niciun** crin* ;
  - relativ : Nu ştiu **ce** notă am.
  - interogativ : **Ce** alte note are?

Pentru că se poate greşi în identificarea atributului adjectival, fă proba de verificare ! Ea constă în stabilirea identităţii mărcilor de gen, număr şi caz ale adjectivului cu cele ale substantivului determinat :

casa *mea*	/	casa *alor mei.*
f., sg., N=f., sg.	/	N/f., sg., N/f., sg., G

Scanned with OKEN Scanner

→ *mea* = atribut adjectival (toate mărcile sunt identice);
→ *alor mei* = atribut pronominal (cazul este diferit).

Menţiuni speciale: atributul adjectival plasat înaintea substantivului preia articolul substantivului şi realizează flexiunea acestuia:

- N, Ac – *marea lui pasiune*;
- G, D – *marii lui pasiuni*.

Atributul adjectival izolat, provenind întotdeauna dintr-o construcţie contrasă în care se subînţelege gerunziul verbului *a fi*, are o nuanţă circumstanţială de cauză preluată de la gerunziul *fiind*: *Încoronat* cu lauri premiantul urcă pe scenă.

Atributul substantival

Atributul substantival se exprimă prin substantiv.

Atributul substantival apoziţional

Victoria Lipan, *soția lui Nechifor*, intuieşte drama.
Tot el, *omul*, a descoperit taine nebănuite.

Cazul apoziţiei:

- nominativ: L-am cunoscut pe colegul tău, *Marius*.
- acuzativ: L-am cunoscut pe colegul tău, *pe Marius*.

Felul apoziţiei:

- simplă: Capodopera *„Luceafărul"* a fost tradusă în alte limbi.
- dezvoltată: „...tu-mi răsai în zare,/ *A vremii noastre dreaptă mucenită*." (Octavian Goga, „Dăscălița")

Atributul substantival genitival

Forme:

- substantiv în cazul genitiv fără prepoziţie: Opera *lui Eminescu* este vastă.
- construcţia de acuzativ cu prepoziţia *a*: Pe creştetele *a* doi *copii* se vedeau coroniţe de flori.

Scanned with OKEN Scanner

Atributul substantival cu prepoziţie

Se exprimă prin:

- substantiv în cazul acuzativ cu prepoziţiile:
  - *de*: *ca o frunte **de poet***;
  - *în*: *zbor **în spaţiu***;
  - *spre*: *fereastra **spre infinit***;
  - *între*: *pod de flori **între două ţări surori***;
  - *cu*: *zburător **cu plete negre***;
  - *fără*: *haiduc **fără arme***;
- substantiv precedat de locuţiuni prepoziţionale:
  - *de dincolo de*: *satul **de dincolo de Prut***;
  - *de dinainte de*: *pregătirea **de dinainte de examen***;
- substantiv în cazul genitiv precedat de prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale:
  - *contra*: Lupta *contra duşmanului* a fost grea.
  - *asupra*: Venirea *asupra satului* a cotropitorilor a fost neaşteptată.
  - *împotriva*: Campania *împotriva fumatului* a avut ecou.
  - *din faţa*: Copacul *din faţa casei* a înflorit.
  - *din stânga*: În şanţul *din stânga drumului* a derapat o maşină.
- substantiv în cazul dativ precedat de prepoziţiile:
  - *contrar*: Gestul *contrar manierelor* elegante este condamnat.
  - *conform*: Desfăşurarea activităţii *conform programului* a fost apreciată.
  - *potrivit*: Cadoul *potrivit ocaziei* a fost apreciat.
  - *aidoma*: Am văzut un copil *aidoma fratelui* tău.
  - *asemenea*: Am văzut atunci un sat *asemenea* tuturor *satelor* de munte.

  Atenţie: confuzia cu complementul indirect poate fi evitată dacă avem în vedere că elementul regent este un substantiv. De altfel, cheia rezolvărilor corecte în sintaxă este natura morfologică a elementului regent. O menţiune specială trebuie făcută în legătură cu atributele exprimate prin locuţiuni adjectivale[1]: *oameni **de geniu***, *persoană **de nimic***, *persoană **fără importanţă***, *frumuseţe **fără seamăn***, *orgoliu **fără margini***;
- substantiv în dativ, în exprimări cu caracter arhaic, determinând un substantiv nearticulat: „Preot *deşteptării* noastre, *semnelor* vremii profet." (Mihai Eminescu, „Epigonii")

1. „În atributul substantival cu prepoziţie se încadrează şi atributele exprimate prin locuţiuni adjectivale (...), în care grupurile cu prepoziţie, deşi echivalente ale unor adjective, nu pot fi socotite atribute adjectivale deoarece nu prezintă acordul cu substantivul regent." (Hristea, 1984, p. 239)

Scanned with OKEN Scanner

Atributul pronominal

Se exprimă prin:

- pronume în genitiv:
  - pronume personal: *vibraţia **lui***;
  - pronume demonstrativ de apropiere: *fiorul **acestora***;
  - pronume demonstrativ de identitate: *atitudinea **aceloraşi***;
  - pronume demonstrativ de depărtare: *ideile **acelora***;
  - pronume demonstrativ de diferenţiere: *crestele **celorlalţi***;
  - pronume în *acuzativ* însoţit de prepoziţia *a*, când pronumele nu are formă flexionară de genitiv: *triumf **a tot** ceea ce încerca*;
- pronume în acuzativ: *una **dintre voi***, *un băiat **ca tine***, *fotografia **cu tine***, *scrisoarea **de la tine***, *manual **de acesta***;
- atribut pronominal în dativ (posesiv): *mâna-**mi***, *faţa-**i***, *privirile-**ţi***, *imposibila-**i** voce*, *fantastica-**i** putere*, *enorma-**i** înălţime*:
  Să-*şi* ia medicamentul.
  Zadarnică *vă* este munca.
  Dulce *ne* este amintirea.
- atribut pronominal apoziţional: Maria, Andreea, Delia, *fiecare dintre ele*, au rezultate bune.

Atributul verbal

Atributul verbal se exprimă printr-un verb la un mod nepersonal:

- gerunziu neacordat: *regi **urcând***, *scări **coborând***, *coşuri **fumegând***;
- infinitiv: *dorinţa **de a se bucura***;
- supin: *maşina **de cusut***.

Atributul adverbial

Se exprimă prin:

- adverbe însoţite sau nu de prepoziţii:
  Până nu te loveşti de pragul *de sus*, nu-l vezi pe cel *de jos*.
  Mersul *alene* îi era caracteristic.
  Zăpezile *de altădată* erau fabuloase.
  Pădurile *din jur* sunt de foioase.

Scanned with OKEN Scanner

Zgomotul *de dedesubt* este continuu.

- locuţiuni adverbiale :
  Plecarea *rând pe rând* a păsărilor mă întristează.
  Învățatul *pe de rost* nu e recomandabil.
  Fericirea *cu de-a sila* nu e posibilă.

Menţiune specială : adverbul *astfel* are funcţia de atribut adverbial atunci când este separat de substantivul pe care îl precedă şi îl determină prin prepoziţia *de* : *Astfel* de colegi am.

Complementul

Definiţie : complementul este partea secundară de propoziţie care determină :

- un verb :
  - la un mod predicativ : *vine **acum*** ;
  - la un mod nepredicativ : *venind **aici*** ;
- un adjectiv : *capabil **de efort**, demn **de laudă*** ;
- un numeral cu valoare de adjectiv : ***circa** opt luni* ;
- un adverb : A venit ***relativ** târziu.*
- o interjecţie predicativă : *lat-**o***!

Menţiune : verbul determinat poate lipsi :
Mai multă concentrare *la învățat*!
Noi atunci – *după el.*

Clasificare :

1. după *conţinut*, *funcţie* şi *înţeles* :
   - necircumstanţiale :
     - directe ;
     - indirecte ;
     - de agent ;
   - circumstanţiale :
     - de loc ;
     - de mod ;
     - de timp ;
     - de scop ;
     - de cauză ;

Scanned with OKEN Scanner

2. după *termenul determinat* :
   - ale verbului ;
   - ale adjectivului ;
   - ale adverbului ;
   - ale interjecţiei ;
3. după *legătura cu termenul determinat*, marcat în pronunţare prin pauză şi intonaţie, iar în scris prin punctuaţie :
   - izolate :
     Acolo, ne-am întâlnit.
     Şi-a strâns, *repede, lucrurile.*
   - neizolate :
     Acolo să ne-ntâlnim!
     Şi-a strâns *repede lucrurile.*

Topica :

- liberă :
  - imediat după termenul determinat : Vino *acum*!
  - antepuse : *Acum* vino!
  - aşezate la distanţă : Ai venit, în sfârşit, *acum*!
- fixă :
  - în propoziţia cu un complement direct şi un complement indirect – ordinea preferată este verb, complement direct, complement indirect : Aduce *cărţi elevilor.*
  - spre sfârşitul propoziţiei se plasează, de obicei, complementul circumstanţial de loc : Vin diseară *la tine.*

Complementul direct

Definiţie : complementul direct este partea secundară de propoziţie care desemnează obiectul asupra căruia se exercită nemijlocit acţiunea unui verb.

Complementul direct determină :

- un verb tranzitiv :
  Scriu *o compunere.*
  Îl laud *pe Alexandru.*
- o locuţiune verbală tranzitivă : Ţine minte *vorbele* mele.
- o interjecţie : Iată-*l pe profesorul* de istorie.

Atenţie : nu absolutiza întrebările ! Importantă în identificarea complementului direct e tranzitivitatea verbului.

Scanned with OKEN Scanner

Verbul determinat poate fi la un mod:

- personal: *Te* voi ierta.
- nepersonal: Admirând *munţii*, tace.

Se exprimă prin:

- substantiv comun: Citesc *cartea*.
- substantiv propriu: Îl întâlnesc *pe Radu*.
- pronume personal: *O* vedeam adesea.
- pronume demonstrativ de apropiere: O aleg *pe aceasta*.
- pronume demonstrativ de depărtare: Am văzut-o *pe aceea*.
- pronume demonstrativ de identitate: *Pe aceeaşi* vreau s-o regăsesc.
- pronume demonstrativ de diferenţiere: L-a premiat *pe celălalt*.
- pronume nehotărât: L-am cercetat *pe fiecare*.
- pronume negativ: Nu recunosc *pe nimeni*.
- pronume relativ: Nu ştiu *pe cine* ai văzut.
- pronume interogativ: *Ce* ai de gând?
- numeral cardinal propriu-zis: Îi invit *pe cei trei*.
- verb la un mod nepersonal:
  - infinitiv: Pot *scrie* versuri.
  - gerunziu: Aud *plouând*.
  - supin: Am terminat *de scris*.

O menţiune specială trebuie făcută în ceea ce priveşte construcţia complementului direct cu prepoziţia *pe*:

1. substantive proprii sau nume de animale:
   Pe Eminescu îl vom purta în suflet.
   L-aţi văzut *pe căţelul* meu?
2. substantive comune:
   a) desemnând persoane cunoscute de vorbitor: *Pe mama, pe tata, pe fraţii şi pe surorile* lui, Creangă nu i-a uitat niciodată.
   b) desemnând relaţii sociale sau profesionale: *Pe profesori şi pe doctori* trebuie să-i respectăm.
   Observaţie: nevizând o persoană cunoscută sau determinat de un pronume personal ori reflexiv în dativ cu valoare posesivă, complementul direct se construieşte fără prepoziţia *pe*:
   Caut *menajeră*.
   Ne iubim *părinţii*.

Scanned with OKEN Scanner

c) pronume personale şi reflexive cu forme accentuate, pronume posesive, demonstrative, relativ-interogative, negative, când substituie un nume de persoană sau chiar obiecte :

Pe voi vă iubesc. *Pe cine* ai cunoscut?
Pe ai mei îi ador. Nu invit *pe nimeni.*
Pe acesta îl vreau. Nu primim *pe oricine.*

d) alte părţi de vorbire cu valoare de substantive :

Pe cel mezin îl alesese moştenitor.
Pe al doilea îl adora.
Subliniaţi *pe l* şi *pe a*!

Există o serie de verbe dublu tranzitive ; acestea pot primi simultan două complemente directe : *a anunţa/a asculta/a întreba/a învăţa/a ruga/a sfătui ceva/pe cineva.*

Reluarea şi anticiparea complementului direct :

Îl preţuiesc pe profesorul acesta.
Cartea am citit-*o* demult.

Norme :

- complementul direct se reia ori de câte ori acesta precedă verbul determinat, cu condiţia ca substantivul în acuzativ să fie articulat cu articolul hotărât ori să fie precedat de prepoziţia *pe* :
  Pe tinerii serioşi să-*i* lăudăm.
  Pe cei neserioşi să-*i* criticăm.
- când substantivul complement direct este nearticulat, reluarea nu este posibilă. Nu se reia complementul direct exprimat prin pronumele negativ *nimeni* ;
- anticipăm complementul direct care urmează după verbul determinat şi este exprimat printr-un substantiv sau un substitut al substantivului în cazul acuzativ, marcat cu prepoziţia *pe* : *L*-am cunoscut pe tatăl lui.

Topica :

- înaintea cuvântului regent : *Pe profesor îl* admir mult.
- după cuvântul regent : Am citit *cartea.*

Punctuaţia : nu se desparte prin virgulă de termenul regent : Bate *fierul* cât e cald.

Scanned with OKEN Scanner

Complementul indirect

Definiţie: complementul indirect este partea secundară de propoziţie care desemnează obiectul căruia i se atribuie:

- o acţiune: *Câştigătorului i* se cuvin laudele.
- o însuşire: Convins *de adevăr*, a continuat.
- o caracteristică: Arbustul era încărcat *de floare*.

Complementul indirect se distinge de complementul direct prin semnificaţie şi prin natura diferită a termenului regent:

Complementul direct/Complementul indirect
conţinut (sau semnificaţie)

natura diferită a termenului regent

Cd	Ci
verb tranzitiv	verb intranzitiv
interjecţie	interjecţie
	adjectiv
	adverb

Complementul indirect determină:

- un verb tranzitiv sau intranzitiv la diateza activă, pasivă sau reflexivă, la moduri personale şi nepersonale:
  I-am acordat premiul *celui mai bun*.
  Ţi-am mulţumit *pentru curajul* nemaipomenit.
  Referatul a fost predat *profesorului*.
  Se gândea adesea *la vacanţă*.
  A învăţa ceva *de la cineva* este extraordinar.
  Să dai *elevului* ce *i* se cuvine!
  Gândindu-se *la mama*, a compus poezia.
  Capabil *de performanţe*, a uluit.

  Observaţii:
  - un verb poate fi determinat în acelaşi timp de două complemente indirecte, unul în dativ şi altul în acuzativ cu prepoziţie:
    Să-ţi aminteşti ***de seara*** aceasta!
    Nu-i păsa ***de nimic***.
  - acelaşi verb poate avea, în acelaşi timp, un complement direct şi unul indirect:
    Îi[Ci] *dau* ***o carte***[Cd].
    Îţi[Ci] *fac* ***o surpriză***[Cd].
    Îi[Ci] *vorbise* ***lui Alexandru***[Ci] ***despre bunicul***[Ci] lui.

- un adjectiv : *bucuros* ***de surpriză***, *încrezător* ***în forțele*** *proprii*, *era capabil* ***de performanță***, *devotat* ***familiei*** ;
- o locuțiune adjectivală : Este cu nasul *pe sus* ***față de colegi***.
- un adverb :
  Este *bine* ***de tine*** și *rău* ***de mine***.
  Ioana a acționat *independent* ***de ei***.
- o interjecție :
  Bravo ***ție***!
  Hai ***cu mine***!
  Vai ***de tine***!

Se exprimă prin :

- substantiv în cazul :
  - dativ : Acord *olimpicilor* un premiu.
  - acuzativ cu prepoziție : Mă gândesc *la examen*.
  - acuzativ cu locuțiune prepozițională : Era mândră *față de colege*.
  - genitiv cu prepoziție :
    Asupra țării s-au abătut furtuni.
    Contra Irinei sunt mulți.
- locuțiune substantivală : Mă gândesc *la nebăgarea de seamă* a șoferului.
- pronume în cazul :
  - dativ : *Lui* i-am dat cartea.
  - acuzativ precedat de prepoziție : Sunt bucuros *de fiecare*.
  - acuzativ precedat de locuțiune prepozițională : S-a manifestat politicos *față de ai săi*.
  - genitiv precedat de prepoziție : *Împotriva lui* au fost trei.
- numeral cu valoare substantivală în cazul :
  - dativ : Le-am mulțumit *celor doi*.
  - acuzativ precedat de prepoziție : Se bucurase *de cele trei*.
  - acuzativ precedat de locuțiune prepozițională : *Împreună cu al treilea* am plecat.
  - genitiv precedat de prepoziție : Am votat *împotriva amândurora*.
- verb la moduri nepersonale :
  - infinitiv : Era capabil *de a sintetiza* un volum mare de cunoștințe.
  - gerunziu :
    S-a plictisit *așteptând*.
    S-a săturat *ascultând*.
  - supin : Plictisindu-se *de scris*, a renunțat.
- locuțiune verbală (verb la mod nepersonal) : Bucuros *de a fi băgat de seamă* greșeala, a îndreptat-o.

Scanned with OKEN Scanner

- adjectiv propriu-zis :
  Din vesel a devenit trist.
  Din sărac a devenit bogat.

Exprimă numeroase valori (sub aspectul conţinutului) :

- destinaţia :
  I-am dat *prietenei* mele o carte.
  Ţi-am trimis un pachet.
- obiectul cu care intră în opoziţie subiectul sau alt obiect – cu prepoziţiile *asupra, contra, împotriva* :
  Se declara a fi *contra abuzurilor.*
  Asupra unei greşeli se revine.
  Au venit *împotriva lui* cu argumente.
- obiectul de origine (pe lângă verbe care exprimă proveniența, devenirea) – cu prepoziţii specifice (*din, dintru*) :
  Din galben s-a făcut alb ca varul.
  Din vin se face oțet.
  Dintr-o compunere am făcut o schiță.
- rezultatul unui proces de transformare a substanţei unui obiect : Vaporii se transformă *în picături, în apă, în fulgi, în zăpadă.*
- indică obiectul :
  – ca expresie a întregului la care se raportează o parte, cu prepoziţii specifice (*din, dintre*) :
    Din treizeci au venit doar cinci.
    Dintre valorile stilistice, amintesc trei.
  – ca expresie a raportului de excludere, selecţie sau includere, cu prepoziţii specifice (*în, întru, după*), după verbe ca *a cuprinde, a se integra, a se înscrie* :
    Ideea se integra perfect *în argumentare.*
    Se înscria *în seria* marilor descoperiri.
- obiect al schimbului (totdeauna în prezenţa obiectului direct cu care se face sau se mijloceşte schimbul), cu prepoziţii specifice (*contra, cu, pe*) şi locuţiunea prepoziţională *în schimbul* :
  Pe carte am dat cincizeci de mii de lei.
  CD-ul l-am cumpărat *cu* trei *sute* de mii de lei.
  În schimbul timbrelor, a obținut monede.
- persoana la care se referă o stare :
  Mi-e dor.
  Călătorului îi şade bine cu drumul.

Topica – poate fi plasat în faţa elementului regent sau după acesta : *Copilului îi* stă bine să se joace, *adolescentului* să iubească, *bătrânului* să fie înțelept.

Scanned with OKEN Scanner

Punctuaţia – nu se desparte prin virgulă de elementele regente :
El este capabil *de performanţe.*
Dă-*i omului* putere!

Complementul circumstanţial

Complementul circumstanţial de loc

Definiţie : complementul circumstanţial de loc este partea secundară de propoziţie care arată locul unde se petrece o acţiune.

Complementul circumstanţial de loc determină :

- un verb la un mod :
  - personal : Vine *la mine.*
  - nepersonal : Venind *la şcoală*, l-am întâlnit.
- o locuţiune verbală :
  - cu verb la mod personal : A luat-o la fugă *prin curtea* şcolii.
  - cu verb la mod nepersonal : Luând-o la fugă *prin curte*, a căzut.
- o interjecţie : Hai *la mine!*
- un adjectiv : Plasată *în mijlocul câmpiei*, se vedea de departe.

Indică :

- locul propriu-zis : Locuieşte *în Drumul Taberei.*
- punctul de plecare : A venit *de la Iaşi.*
- punctul de sosire : A ajuns *la mine* seara.
- direcţia : S-a îndreptat *spre ştrand.*
- limita dintre două puncte (distanţa străbătută) : *De la Iaşi la Bucureşti* se călătoreşte şi cu avionul.

Se exprimă prin :

- adverbe ;
- locuţiuni adverbiale ;
- substantive sau substitute ale substantivului (precedate de prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale) în cazul :
  - genitiv :
    Deasupra oraşului s-au adunat nori negri.
    În faţa şcolii e un părculeţ.
    În afara oraşului este aerodromul.
    În faţa Operei este statuia lui Enescu.

Scanned with OKEN Scanner

De-a lungul autostrăzii sunt plopi.
La dreapta drumului se deschide un drumeag.

- acuzativ :
  Mă îndrept *către şcoală.*
  De la Operă până la Universitate sunt două sau trei staţii.
  De pe terasă zăresc oraşul.
  De sub poala pădurii culegeam flori.
  Din Ardeal, Coşbuc venea *la Bucureşti* chiar în anul morţii lui Eminescu.
  Dinspre apus înaintau nori ameninţători.
  Luna răsare *dintre nori.*
  Înspre răsărit, cerul se luminează.
  „*Peste vârfuri* trece lună." (Mihai Eminescu, „Peste vârfuri")
  „Melancolic cornul sună
  Printre ramuri de arini." (Mihai Eminescu, „Peste vârfuri")
  „Norii s-au mai răzbunat
  Spre apus, dar stau grămadă
  Peste sat." (George Coşbuc, „Iarna pe uliţă")
  Zmeul era foarte *aproape de cer.*
  Departe de prieteni e greu.
  Dincolo de pod e o poieniţă.
- dativ :
  Aşterne-te *drumului.*
  Nu stătea *locului* o clipă.

- adverb sau locuţiune adverbială care prin conţinutul lor exprimă locul :
  A luat-o *la dreapta.*
  Zboară *pe deasupra.*
  Era cusută *pe dedesubt.*

Atenţie : urmate de substantiv în genitiv, *la dreapta*, *pe deasupra*, *pe dedesubt* sunt locuţiuni prepoziţionale şi formează complement circumstanţial de loc sau atribut (în funcţie de regent) împreună cu substantivul în genitiv :

CCL	AT
A luat-o *la dreapta drumului.* Zboară *pe deasupra caselor.* Era cusută *pe dedesubtul hainelor.*	Plopii *din dreapta drumului* sunt înalţi. Stolurile *de pe deasupra caselor* mă fascinează. Căptuşeala *de pe dedesubtul hainei* este de culoare închisă.

Scanned with OKEN Scanner

Topica – poate fi aşezat :

- după termenul regent : Norii s-au adunat *deasupra oraşului.*
- înaintea cuvântului determinat : *La bunici* este un paradis.

Punctuaţia : nu se desparte prin virgulă de cuvântul determinat.

Complementul circumstanţial de timp

Definiţie : complementul circumstanţial de timp este partea de propoziţie care arată timpul când se petrece o acţiune.

Complementul circumstanţial de timp determină :

- un verb la un mod personal : *Vara* plecăm la bunici.
- un verb la un mod nepersonal : Ajungând *azi* la mare, am avut surpriza s-o întâlnesc.

Se exprimă prin :

- substantive sau substitute ale substantivului în :
  - genitiv :
    Plec *înaintea mamei.*
    În timpul vacanței citesc.
    În cursul anului, învăț pe rupte.
  - acuzativ precedat de prepoziţie sau locuţiune prepoziţională :
    Plec *de vineri, după* ultima *oră.*
    Plec *de la ora* 5.
    Plec *între orele* 15 şi 18.
    Plec *înainte de căderea* serii.
    Plec *până aproape de Crăciun.*
    Plec *pe timp de noapte.*
    Plec *peste* două *ore.*
    Plec *în jur de ora* 18.
    Plec *în timp de pace.*
  - acuzativ fără prepoziţie :
    Anul trecut au fost la mare.
    Săptămâna viitoare merg la el.
    Şapte *ani* am învăţat la Şcoala „Mihai Eminescu".
    Ziua următoare am fost la el.
    Observaţie : cuvintele care desemnează o noţiune temporală (*anul, săptămâna, ziua, dimineaţa, seara, primăvara, vara...*) însoţite obligatoriu de un atribut adjectival şi care îndeplinesc funcţia sintactică de complement circumstanţial de timp sunt substantive, nu adverbe!

Scanned with OKEN Scanner

(Atenţie la subordonatele care au regent un astfel de element: determinantul adjectival este definitoriu în stabilirea naturii morfologice a cuvintelor puse în discuţie!) ***Atenţie:***

Substantiv	Adverb
(1) *Duminica* trecută mi-am sărbătorit ziua.	*Duminica* merg totdeauna la biserică.
(2) *Duminica* este zi de odihnă.	
(1) *În vara* aceea am învăţat să înot.	*Vara* mă duc la bunici.
(2) *Vara* e anotimpul meu preferat.	
Au determinant, sunt complemente (1)	Nu au determinant, sunt complemente de timp

Funcţiile sintactice pot fi distinse apelând la definiţii;

- adverb şi locuţiune adverbială cu sau fără prepoziţie:
  Azi merg la medic.
  De ieri nu mă simt bine.
  Mâine e olimpiada.
  Un lucru bine învăţat nu se uită *în vecii vecilor.*
  Figura mamei rămâne *de-a pururi* vie în memorie.
- adverb provenit din substantiv: *Noaptea* munceşte şi *ziua* merge la Universitate.
- verbe la gerunziu şi infinitiv precedat de prepoziţiile *până* sau *înainte de*:
  Ajungând la el, m-a întâmpinat cu afecţiune.
  Până a veni, a pregătit totul.
  Plecau *înainte de a răsări* soarele.
- adjectiv (construcţii puţine referitoare la vârstă):
  O cunosc *de mică.*
  De tânără era pasionată de pictură.

Topica – se plasează înainte şi după elementul regent:

Ieri am terminat de citit.
Încep lectura dramei *mâine.*

Punctuaţia:

- nu se desparte prin virgulă de elementul regent: Vin *azi* la tine.
- aşezat între subiect şi predicat, se izolează prin virgule: Eminescu, *în tinereţe*, era boem.

Scanned with OKEN Scanner

Complementul circumstanțial de mod

Definiție: complementul circumstanțial de mod este partea secundară de propoziție care arată felul în care se desfășoară o acțiune ori se prezintă o însușire.

Complementul circumstanțial de mod determină:

- un verb: Se exprimă *frumos*.
- un adjectiv: Era *prea* inteligentă.
- un adverb: Mă sculam *cam* devreme.
- o interjecție: Hai *repede*.

Subspecii:

- de mod propriu-zis;
- de măsură;
- comparativ.

Complementul circumstanțial de mod propriu-zis exprimă:

- felul acțiunii sau al însușirii, fără raportare la altceva: Conduce *cu atenție*.
- conformitatea cu ceva: Lucrează *după indicații*.

Se exprimă prin:

- adverb: Vorbește *tare*.
- locuțiune adverbială: Se dădea *de-a dura*.
- numeral cu valoare adverbială: Muncește *înzecit*.
- substantiv sau un substitut numeral precedat de prepoziție: Lucrează *cu atenție*.
- verb la infinitiv cu prepoziție: A plecat *fără a privi* înapoi.
- verb la gerunziu: Vine *alergând*.
- interjecție: Vine *lipa-lipa*.

Se construiește cu prepozițiile:

- *cu*: Făcea orice lucru *cu dragoste*.
- *fără*: Îl privea *fără răutate*.
- *în*: Asculta muzică *în surdină*.

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie :

EPS (element predicativ suplimentar)			CCM
	cântând		alergând
vine	râzând	vine	sărind
	plângând		ţopăind

Verbul aflat la gerunziu trebuie să exprime o acţiune care să poată caracteriza acţiunea principală, nu o acţiune însoţitoare a acesteia.

Complementul de mod de măsură arată evaluarea cantitativă în unităţi convenţionale a unei acţiuni sau a unei însuşiri prin informaţii referitoare la :

- dimensiune : Era lung *de* patru *metri.*
- greutate : Avea cinci *kilograme.*
- capacitate : Avea trei *litri.*
- temperatură : Temperatura a crescut *la 45* de grade.
- preţ : Preţurile au scăzut *cu 20%.*

Se exprimă prin :

- substantive, nume de unităţi de măsură determinate de numeral, însoţite de obicei de prepoziţii : *de*, *cu*, *(până) la* ;
- numerale determinate de substantive.

Topica – poate fi aşezat :

- după cuvântul determinat : Strălucea *ca Soarele.*
- înaintea elementului regent : *Ca o furtună* s-a dezlănţuit.

Punctuaţia :

- nu se desparte prin virgulă de elementul regent ;
- aşezat între subiect şi predicat se izolează însă prin virgulă : Dirigintele, *ca un* bun *pedagog*, i-a explicat pe îndelete.

Complementul circumstanţial de cauză

Definiţie : complementul circumstanţial de cauză este partea secundară de propoziţie care arată cauza sau motivul realizării unei acţiuni ori al prezenţei unei însuşiri.

Complementul circumstanţial de cauză determină :

- un verb la un mod personal :
  Tremura *de emoţie.*

Scanned with OKEN Scanner

N-am reușit *din cauza ta.*
Mor *de cald.*

- un verb la un mod nepersonal : *tremurând de emoție* ;
- un adjectiv :
  Era fericit *de succes.*
  Era galben *de furie.*
  Era neliniștit *din pricina ta.*

Se exprimă prin :

- substantive sau substitute ale substantivelor :
  - în genitiv – precedate de locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina* :
    Din cauza temperaturii, calotele de gheață se topesc.
    Din pricina viscolului, aeroportul a fost închis.
  - în dativ – precedate de prepoziția *datorită* :
    Datorită ție am ajuns aici.
  - în acuzativ – precedate de prepozițiile *de, din, dintru, pentru* și locuțiunea prepozițională *din cauză de* :
    Nu-și vedea capul *de* atâtea *treburi.*
    S-a accidentat *din neatenție.*
    A lipsit *din motive* de sănătate.
    N-a fost ales *dintr-o întâmplare.*
    L-a pedepsit *pentru neglijență.*
- adjective sau adverbe precedate de prepoziția *de* :
  De harnică ce era, și-a găsit un soț pe măsură.
  De inteligent ce era, a obținut o slujbă bine plătită.
  De supărat ce era, n-a mai mâncat.
  Plângea *de ciudă.*
  Mă durea capul *de tare* ce vorbea.
  Observație : funcția de complement circumstanțial de cauză e îndeplinită în acest caz numai de adjectiv, respectiv de adverb, având ca marcă a raportului de determinare prepoziția *de* ;
- verbe la infinitiv și gerunziu :
  Au fost pedepsiți *pentru a nu-și fi făcut* datoria.
  Nepedepsindu-l, a făcut rău.

Topica – poate fi așezat :

- înaintea elementului regent : *Din pricina programului* întârzia.
- după elementul regent : S-a trezit *din cauza zgomotului.*

Punctuația – aflat înaintea elementului regent, se desparte de acesta prin virgulă : *Supărându-se*, și-a luat jucăriile și a plecat.

Scanned with OKEN Scanner

Complementul circumstanţial de scop

Definiţie: complementul circumstanţial de scop este partea secundară de propoziţie care arată scopul realizării unei acţiuni.

Complementul circumstanţial de scop determină:

- un verb la mod personal:
  Se pregăteau *pentru examen.*
  Învățam *în vederea examenelor.*
  A venit *pentru o informație.*
- un verb la mod nepersonal:
  Pregătindu-se *în vederea examenului*, s-a stresat.
  A trăi *pentru a mânca* este o aberație.

Se exprimă prin:

- substantive sau substitute ale substantivelor în cazul genitiv, precedate de locuţiunile prepoziţionale *cu scopul*, *în vederea*, şi în cazul acuzativ, precedate de prepoziţiile *după*, *în*, *la*, *pentru*, *spre*:
  A venit *în scopul câştigării* unui premiu.
  În scopul obținerii premiului, s-a pregătit îndelung.
  Ani de zile s-a antrenat *în vederea olimpiadei.*
  Mă duc la librărie *după cărți.*
  Am fost *după CD-uri.*
  Pentru aceasta mi-am făcut o listă.
  Citesc mult, *spre satisfacţia* mamei.
- verbe la infinitiv şi supin precedate de prepoziţiile *pentru*, *spre*, *la* şi locuţiunea prepoziţională *cu (în) scopul de*:
  Pentru a mă gândi, fac un efort deosebit.
  Spre a mă achita de datorie, muncesc.
  În clasele mici ne pregătim *pentru scris şi citit.*
  A venit *la secerat* grâul.
  A încetat o clipă cititul, *spre a*-l *relua* mai târziu.
  Observaţie: exprimat printr-un verb la infinitiv, complementul circumstanţial de scop poate arăta scopul apărut sau o motivaţie: A încetat jocul *pentru a*-l *relua* peste puţin timp.

Topica – poate fi aşezat:

- după cuvântul determinat: Lucrează mult *pentru a reuşi.*
- înaintea cuvântului regent: *Pentru a se informa* e în stare de orice.

Punctuaţia: se desparte prin virgulă de elementul regent când se află înaintea acestuia şi vorbitorul insistă asupra unei argumentări: *Pentru a reuşi*, înveți zilnic.

Scanned with OKEN Scanner

Sintaxa frazei

Definiţie: fraza este o unitate sintactică formată din două sau mai multe propoziţii.

Felul propoziţiilor:

- principale;
- subordonate (secundare):
  - necircumstanţiale (subiectiva, predicativa, atributiva, completiva directă, completiva indirectă);
  - circumstanţiale (de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, condiţională, concesivă, consecutivă).

Raporturi între propoziţii:

- de coordonare;
- de subordonare.

Realizarea raporturilor între propoziţii:

- prin juxtapunere (simplă alăturare a unităţilor sintactice);
- prin joncţiune (legarea prin elemente de relaţie sau elemente introductive).

O propoziţie poate cumula calităţile de a fi în acelaşi timp subordonată şi regentă.

Propoziţiile principale sunt:

- propriu-zise;
- incidente.

Scanned with OKEN Scanner

Corespondenţa părţi de propoziţie – subordonate

	Partea de propoziţie	Subordonata	Simbolul subordonatei
1.	Subiect	Subiectivă	SB
2.	Predicat	–	–
3.	Nume predicativ	Predicativă	PR
4.	Atribut	Atributivă	AT
5.	Complement direct	Completivă directă	CD
6.	Complement indirect	Completivă indirectă	CI
7.	Complement circumstanţial de loc	Circumstanţială de loc (locală)	CL
8.	Complement circumstanţial de timp	Circumstanţială de timp (temporală)	CT
9.	Complement circumstanţial de mod	Circumstanţială de mod (modală)	CM
10.	Complement circumstanţial de cauză	Circumstanţială de cauză (cauzală)	CCZ (CZ)
11.	Complement circumstanţial de scop	Circumstanţial de scop (finală)	CS (F)
12.	Complement circumstanţial concesiv	Circumstanţială concesivă (concesivă)	CCV (CV)
13.	Complement circumstanţial consecutiv	Circumstanţială consecutivă	CCNS (CNS)

Elementele regente determinate de subordonate sunt identice cu ale părţii de propoziţie corespunzătoare.

Scanned with OKEN Scanner

Propoziţiile subordonate

Subordonata	Elementul regent	Se contrage în	Elemente introductive	Topica	Punctuaţia
SB	• Verb personal (ca în proverbe) • Verb impersonal: *a trebui* • Locuţiuni verbale impersonale: *a-i veni la socoteală* • Reflexive impersonale: *se zice, se aude, se anunţă, se povesteşte* • Expresii verbale impersonale: *e bine, e rău, e uşor, e adevărat, e sigur, e nesigur* • Adverbe predicative: *poate, negreşit, sigur, desigur* • Locuţiuni adverbiale predicative: *fără îndoială, cu siguranţă* • Verbe personale folosite ca impersonale (precedate uneori de pronume în acuzativ sau dativ): *a fi, a rămâne, a conta, a(-i) păsa, a(-i) ajunge, a durea, a(-i) conveni* • Verbe la diateza pasivă: *este dat, este dovedit*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de subiect al regentei (vezi „Subiectul")	• Pronume relative: în nominativ, în acuzativ cu prepoziţie, în dativ • Adjective pronominale relative • Pronume nehotărâte: în nominativ, în acuzativ cu prepoziţie, în dativ • Adjective pronominale nehotărâte • Conjuncţii subordonatoare: *că, să, dacă, de, ca... să* • Adverbe relative: *unde, când, cum, cât* • Conjuncţii subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă (de)* • Locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: *ca şi cum (ca şi când)*	SB-R R-SB	Nu se departe prin virgulă de regentă

Scanned with OKEN Scanner

Subordonata	Elementul regent	Se contrage în	Elemente introductive	Topica	Punctuaţia
PR	Verbe copulative (vezi „Predicatul nominal")	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de nume predicativ al verbului copulativ din regentă (vezi „Numele predicativ")	• Pronume relative: în nominativ, în acuzativ cu sau fără prepoziţie, în dativ, în genitiv • Adjective pronominale relative • Pronume nehotărâte: în nominativ, în acuzativ cu sau fără prepoziţie • Adjective pronominale nehotărâte • Adverbe relative: *unde*, *când*, *cum* (*precum*), *cât*	PR-R R-PR	Nu se desparte prin virgulă de regentă
AT	Un substantiv sau un înlocuitor al său: pronume, numeral	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de atribut al elementului din regentă determinat (vezi „Atributul")	• Pronume relative: în nominativ, în acuzativ cu prepoziţie sau locuţiune prepoziţională, în dativ, în genitiv fără prepoziţie sau cu prepoziţie şi locuţiune prepoziţională • Adjective pronominale relative	R-AT (sau intercalată)	Se desparte de regentă prin virgulă sau prin linii de pauză, numai când aduce o explicaţie suplimentară

Scanned with OKEN Scanner

Subordonata	Elementul regent	Se contrage în	Elemente introductive	Topica	Punctuaţia
			• Adverbe relative: *unde, când, cum (precum), cât* • Conjuncţii subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă (de)* • Pronume nehotărâte		
CD	• Un verb tranzitiv • O locuţiune verbală tranzitivă: *a băga de seamă* • O interjecţie	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement direct al elementului din regentă determinat (vezi „Complementul direct")	• Conjuncţii subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă (de)* • Locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: *cum că (precum că)* • Pronume relative: în nominativ, în acuzativ cu prepoziţie şi locuţiune prepoziţională, în dativ • Adjective pronominale relative • Pronume nehotărâte: în nominativ, în acuzativ cu prepoziţie • Adjective pronominale nehotărâte • Adverbe relative: *unde, când, cum, cât*	R-CD CD-R	R, CD CD,[a)] R

Scanned with OKEN Scanner

Subordonata	Elementul regent	Se contrage în	Elemente introductive	Topica	Punctuaţia
CI	• Un verb intranzitiv : *a se teme, a-şi aminti, a mulţumi, a fugi, a trimite* • O locuţiune verbală intranzitivă : *a-şi da seama, a avea grijă, a-şi aduce aminte* • Un adjectiv : *capabil, încrezător, doritor, mândru, bucuros, nemulţumit, nechibzuit, îngăduitor* • O interjecţie : *vai*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement indirect al elementului din regentă determinat (vezi „Complementul indirect")	• Pronume relative : în dativ, în acuzativ cu prepoziţie, în genitiv cu prepoziţie • Adjective pronominale relative • Adjective pronominale nehotărâte • Conjuncţii subordonatoare : *că, să, ca... să, dacă (de)* • Locuţiuni conjuncţionale subordonatoare : *ca nu cumva să (ca nu care cumva să, nu cumva să)* • Adverbe relative : *unde, când, cum, cât*	R-CI (sau intercalată)	Nu se desparte prin virgulă de regentă decât dacă este aşezată înaintea ei CI[b], R CI-R
CL	• Un verb : *a ajunge, a merge, a sta, a se afla* • O locuţiune verbală : *a o lua la fugă, a o lua la sănătoasa, a-şi lua câmpii* • O interjecţie : *hai, zbârr* • Un adverb : *acolo, aici*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement circumstanţial de loc al elementului din regentă determinat (vezi „Complementul circumstanţial de loc")	• Adverbe relative • Adverbe nehotărâte • Pronume relative • Pronume nehotărâte • Adjective pronominale nehotărâte	R-CL CL-R (sau intercalată)	Nu se desparte prin virgulă de regentă

Scanned with OKEN Scanner

Subordonata	Elementul regent	Se contrage în	Elemente introductive	Topica	Punctuaţia
	• O locuţiune adverbială: *de jur împrejur, ici şi colo* • Un adjectiv: *aşezat, pus, aflat*				
CT	• Un verb: *a veni, a începe, a plăcea, a mulţumi, a vedea* • O locuţiune verbală: *a lua la rost, a-şi lua câmpii, a o lua la sănătoasa, a băga de seamă* • Un adverb: *atunci, acum* • Un adjectiv: *aşteptat, felicitat, solicitat*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement circumstanţial de timp al elementului din regentă determinat (vezi „Complementul circumstanţial de timp")	• Adverbe relative: *când, cât, cum* (cu valoare joncţională) • Adverbe nehotărâte • Locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: *înainte ca... să, înainte să, până ce, până când, până să, după ce, îndată ce, imediat ce, de când, în timp ce, în vreme ce, pe când, cât timp, câtă vreme, ori de câte ori* • Pronume şi adjective pronominale relative şi nehotărâte • Conjuncţia *până*	R-CT CT-R	Nu se desparte prin virgulă de regentă $CT^{c)}$, R $R^{d)}$, CT

Scanned with OKEN Scanner

Subordonata	Elementul regent	Se contrage în	Elemente introductive	Topica	Punctuaţia
CM	• Un verb: *a dormi*, *a gândi*, *a scrie*, *a sfătui* • O locuţiune verbală: *a băga de seamă*, *a o lua la fugă* • Un adjectiv: *silitor*, *greu*, *nedreptăţit*, *rău* • Un adverb: *bine*, *repede*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement circumstanţial de mod al elementului din regentă determinat (vezi „Complementul circumstanţial de mod")	• Adverbe relative: *cum*, *precum*, *cât* • Locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: *după cum* (*după cât*), *ca şi cum* (*ca şi când*, *de parcă*), *fără să* (*fără ca... să*), *pe măsură ce*, *cu cât* (*cu atât*)	R-CM CM-R	CM, R CM[e] R
CZ	• Un verb: *a înmuguri*, *a reuşi*, *a se plasa* • O locuţiune verbală: *a o lua la sănătoasa*, *a-şi lua câmpii*, *a o lăsa baltă* • Un adjectiv: *frumoasă*, *inteligentă*, *dotată*, *îngrozit*, *bolnav*, *îndurerat*, *fericit*, *necăjit*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement circumstanţial de cauză al elementului din regentă determinat (vezi „Complementul circumstanţial de cauză")	• Conjuncţii subordonatoare: *fiindcă*, *deoarece*, *căci*, *întrucât*, *că*, *dacă*, *de* • Locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: *pentru că*, *din cauză că* (*din pricină că*), *de vreme ce* (*din moment ce*, *odată ce*) • Adverbe relative cu valoare conjuncţională (fără funcţie sintactică): *cum*, *unde*	R-CZ CZ-R	R CZ CZ, R R[0], CZ

Scanned with OKEN Scanner

Subordonata	Elementul regent	Se contrage în	Elemente introductive	Topica	Punctuaţia
CS	• Un verb: *a citi, a învăţa, a scrie, a persevera, a acumula, a cheltui* • O locuţiune verbală: *a o lua la picior, a o lăsa mai moale, a trăi pe picior mare* • O interjecţie: *hai, haide*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement circumstanţial de scop al elementului din regentă determinat (vezi „Complementul circumstanţial de scop")	• Conjuncţii subordonatoare: *ca să, să, de* • Locuţiunea conjuncţională subordonatoare *pentru ca să*	R-CS CS-R	R, CS[g)] R[h)], CS CS, R
CŢ	• Un verb: *a ajuta, a fi, a rămâne, a merge, a înapoia* • O locuţiune verbală: *a-şi da seama, a da de ştire, a lua parte*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement circumstanţial de condiţie al elementului din regentă determinat sau sintagma *cu o condiţie*	• Conjuncţii subordonatoare: *dacă, de, să* • Locuţiunea conjuncţională subordonatoare *în caz că*	R-CŢ CŢ-R	R, CŢ
CV	• Un verb: *a se uita, a se îmbogăţi, a se informa, a ajunge* • O locuţiune verbală: *a-şi aduce aminte, a o lua la sănătoasa* • O interjecţie: *hai* • Un adjectiv: *optimist, pesimist, drăguţ, amabil*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement circumstanţial concesiv al elementului din regentă determinat sau sintagma *în ciuda unui fapt*	• Conjuncţii subordonatoare: *deşi, dacă, de, că, să* • Locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: *cu toate că, măcar că (chiar de, chiar să), fără să (fără ca... să), chit că* • Adverbe nehotărâte • Adjective pronominale nehotărâte	R-CV CV-R CV-CV-R (şi intercalate, dacă sunt introduse prin *că* şi *de*)	R, CV CV, R

Scanned with OKEN Scanner

Subordonata	Elementul regent	Se contrage în	Elemente introductive	Topica	Punctuaţia
CNS	• Un verb : *a minţi, a lucra, a persevera, a învăţa, a se pregăti* • O locuţiune verbală : *a trage o chelfăneală*	O parte de vorbire cu funcţia sintactică de complement circumstanţial consecutiv al elementului din regentă determinat sau sintagma *cu o urmare*	• Conjuncţii subordonatoare : *încât, de, că, să, ca să* • Locuţiuni conjuncţionale subordonatoare : *încât să, aşa că, cât să*	R-CNS	R, CNS R[i] CNS

a) Permisă, dar nu obligatorie.
b) Nu este obligatorie.
c) Când nu se insistă asupra ei şi când are în regentă un adverb corelativ.
d) Când în regentă se află un CCT.
e) Când este absolut necesară înţelesului.
f) Când exprimă singura cauză a acţiunii din regentă.
g) În mod obişnuit nu se desparte de regentă prin virgulă ; CS introdusă prin conjuncţiile *de* şi *să* nu se desparte de regentă prin virgulă.
h) CS care are în regentă un adverb corelativ.
i) Când CNS este introdusă prin conjuncţia subordonatoare *de*, care urmează imediat predicatului regentei, şi când în regentă se află corelativul *prea*.

Scanned with OKEN Scanner

Corelativele subordonatelor

- SB cine..., acela
- CL acolo..., unde
  de acolo..., de unde
  pe acolo..., pe unde
  până acolo..., până unde
- CT atunci..., când
  când..., atunci
  cum..., atunci
  îndată..., atunci
- CM aşa..., cum (întocmai)
  precum..., aşa (întocmai)
  atât..., cât
  cu atât..., cu cât
  pe atât..., pe cât
  mai bine..., decât să
  mai curând..., decât să
  mai degrabă..., decât să
- CZ de aceea..., fiindcă
  de aceea..., pentru că
  pentru aceea..., pentru că
  pentru asta..., pentru că
- CS anume...,
  într-adins...,
  de aceea (pentru aceea)...,
  de asta (pentru asta)...,
  } să (ca să, pentru ca să)...
- CŢ dacă..., apoi
  de..., atunci
  (dacă)
  în caz că..., atunci...
  (în caz de)
- CV deşi...,
  cu toate că...,
  măcar că...,
  chit că...,
  } (şi) totuşi (tot)...

Scanned with OKEN Scanner

- CNS prea..., aşa..., atât..., astfel..., în aşa fel..., în aşa măsură..., } încât...

Sintetizând, în stabilirea felului subordonatei elementul cel mai important este natura morfologică a elementului regent.

SB – elemente regente :

- verb personal (ca în proverbe) ;
- locuţiuni verbale impersonale ;
- reflexive impersonale ;
- expresii verbale impersonale ;
- adverbe predicative ;
- locuţiuni adverbiale predicative ;
- verbe personale folosite ca impersonale (precedate uneori de pronume în acuzativ sau dativ) ;
- verbe la diateza pasivă.

Proba de verificare a subordonatei subiective :

1. regenta să nu aibă subiect şi să conţină unul dintre cele opt elemente enumerate ;
2. subordonata să se poată contrage într-o parte de vorbire cu funcţia de subiect al regentei.

PR – elemente regente : verbe copulative (*a fi*, *a deveni*, *a ajunge*, *a se face*, *a ieşi*, *a părea*, *a rămâne*, *a se numi*, *a se chema*, *a se socoti*, *a se crede*, *a constitui*, *a se simţi*, *a se arăta*, *a se alege*).

Proba de verificare a subordonatei predicative :

1. regenta să conţină un verb copulativ care să constituie un predicat nominal incomplet ;
2. subordonata să se poată contrage într-o parte de vorbire cu funcţia de nume predicativ al regentei.

AT – elemente regente :

- substantiv ;
- pronume ;
- numeral.

Proba de verificare a subordonatei atributive :

1. elementul regent să fie un substantiv, pronume sau numeral ;
2. subordonata să se poată contrage într-un atribut al termenului regent.

Scanned with OKEN Scanner

CD – elemente regente:

- verb tranzitiv;
- locuţiune verbală tranzitivă;
- interjecţie.

Proba de verificare a subordonatei completive directe:

1. elementul regent să fie un verb tranzitiv, o locuţiune verbală tranzitivă, o interjecţie;
2. subordonata să se poată contrage într-un complement direct al termenului regent.

CI – elemente regente:

- verb intranzitiv;
- locuţiune verbală intranzitivă;
- adjectiv;
- adverb;
- interjecţie.

Proba de verificare a subordonatei completive indirecte:

1. elementul regent să fie un verb intranzitiv, o locuţiune verbală intranzitivă, un adjectiv, un adverb, o interjecţie;
2. subordonata să se poată contrage într-un complement indirect al elementului regent.

Circumstanţialele – elemente regente:

- verb;
- locuţiune verbală;
- interjecţie;
- adverb;
- locuţiune adverbială;
- adjectiv.

Proba de verificare:

1. elementul regent să fie un verb, o locuţiune verbală, o interjecţie, un adverb, o locuţiune adverbială, un adjectiv;
2. subordonata să se poată contrage într-un complement circumstanţial corespunzător al termenului regent.
   Ţineţi seama de corelative!

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie:

- în segmentarea frazelor, gerunziul, participiul, adjectivele se plasează la graniţa propoziţiilor:
  Voia să câştige totdeauna *încercând*[1]/ să trişeze/.
  Convins/ că proceda bine,/ se avântase înot/.
  De *frumoasă*/ ce era,/ uimea lumea/.
- pronumele nehotărâte *tot* şi *acela* se despart de seria pronumelor relative *care*, *cine*, *ce*:
  Tot[2]/ ce ştia[1]/ învăţase la şcoală[2]/.
  Acela[2]/ care învaţă[1]/ reuşeşte[2]/.
- verbul *trebuie* se izolează în frază de cuvintele cu funcţie de subiect, el neputând avea subiect: Elevii/ *trebuie*/ să înveţe/.
- atenţie la valorile lui *să*: cazul în care îşi pierde valoarea sintactică de relaţie (element introductiv), rămânând numai cu cea morfologică, de marcă a conjunctivului;
- *cum*, *ce*, *când*, *unde*, *care*, *cât/câte*, *dacă* şi *de* pot fi şi ele elemente introductive sau nu;
- vocativele şi interjecţiile de adresare (când interjecţia nu are valoare predicativă) se includ frecvent în principală;
- în cazul a două sau trei verbe la diateza pasivă coordonate, auxiliarul este exprimat o singură dată; în consecinţă, trebuie recunoscute două sau trei predicate verbale, nu un singur predicat nominal cu nume predicativ multiplu;
- copulativul poate lipsi;
- adverbele de negaţie *ba* şi *nu* au valoare predicativă (Pană Dindelegan, 2001);
- adverbele relative *unde*, *când*, *cum*, *cât* şi pronumele *care*, *cine*, *ce*, *cât*, *ceea ce* îndeplinesc funcţii sintactice în propoziţiile din care fac parte, spre deosebire de restul elementelor introductive;
- pronumele relative şi adverbele relative precedate de prepoziţii nu formează locuţiuni conjuncţionale;
- pentru o analiză sintactică reuşită a frazei trebuie respectate etapele analizei:
  - citirea cu atenţie a textului;
  - sublinierea predicatelor, stabilirea felului şi a numărului de succesiune care va da numărul propoziţiei; numărul predicatelor indică numărul propoziţiilor;
  - identificarea elementelor introductive;
  - sesizarea elementelor corelative;
  - segmentarea;
  - stabilirea felului propoziţiilor;
  - întocmirea schemei (stabilirea raporturilor dintre propoziţii).

Scanned with OKEN Scanner

Noţiuni de teorie literară

Scanned with OKEN Scanner

Procedee de expresivitate artistică în textul literar[1]

Imaginează-ţi că opera literară este structurată concentric: în centru, conţinutul ei (tema, motivele literare, ideea poetică, starea de spirit a creatorului); în jurul nucleului, straturile operei literare coincidente cu capitole din studiul limbii: fonetic, lexical, morfosintactic, semantic, prozodic, grafic.

Abordarea fenomenele de expresivitate pe straturi sau niveluri constituie un bun demers în interpretarea unui text literar. Conştientizarea de către receptor a faptului că opera literară este o intercondiţionare conţinut-formă, că ele nu pot fi separate şi nici absolutizate, că faptele de conţinut îşi găsesc ecoul în forma literară, care, la rândul ei, reflectă conţinutul, punându-l în valoare, constituie una dintre premisele unei interpretări adecvate a operei literare.

Nu face inventarul fenomenelor de expresivitate! Acesta nu este demersul cel mai potrivit. Evidenţiază numai fenomenele de expresivitate care au relevanţă în reflectarea temei, a motivelor, a ideii poetice, a semnificaţiilor textului literar.

Stratul fonetic

Sunetele dobândesc expresivitate nu în sine, ci în legătură cu conţinutul. În context poetic, *onomatopeea*, *aliteraţia*, *asonanţa*, *accentul*, *intonaţia*, *sincopa vocalelor*, *afereza*, *epenteza*, *distribuţia sunetelor* şi *vecinătăţile sunetelor* pot dobândi valori expresive. În gimnaziu se studiază doar *aliteraţia* şi *asonanţa*.

1. Capitol adaptat după Sandu (2002).

Scanned with OKEN Scanner

Valori expresive ale sunetelor

Aliteraţia

Termenul *aliteraţie* are etimon latin – *ad* + *littera* – şi denumeşte o figură de sunet care constă în „repetarea de consoane sau silabe iniţiale, aflate, de obicei, în rădăcina cuvintelor" (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 2002, p. 5).

Clasificări ale acestei figuri de stil menţionează „aliteraţia *simplă*, iterativă sugerând repetiţia" („Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare" – Mihai Eminescu, „Scrisoarea III"), şi cea „*expresiv-imitativă*, evidenţiind prin sunete o realitate identică sau foarte asemănătoare din punct de vedere sonor" („Prin vulturi vântul viu vuia" – George Coşbuc, „Nunta Zamfirei") (*DTL*, 1976, p. 42).

Asonanţa

În versificaţie, asonanţa (fr. *assonance*) este o figură de stil din stratul fonetic al operei literare „care constă în repetarea aceleiaşi vocale accentuate. Termenul *asonanţă* este adesea folosit pentru desemnarea rimei imperfecte" (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 2002, p. 5):

„Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă."

(Mihai Eminescu, „Lacul")

Frecvent întâlnite în poezia cultă, cele două figuri de stil din stratul fonetic al operei literare, aliteraţia şi asonanţa îşi au sursa în poezia populară:

„Iată vin în cale,
Se cobor la vale..."

(„Mioriţa")

Asonanţa se combină cu ritmurile prozodice, evidenţiind stări ale sufletului poetic: extazul în „Mortua est" de Mihai Eminescu („Argint e pe ape şi aur în aer"), reveria în „Lacul" („Lacul codrilor albastru").

Stratul lexical

Limbajul liric, elementele populare, arhaismele, limbajul naiv, neologismele, elementele argotice, sinonimele, antonimele, derivatele, simbolul numelor proprii, augmentativele, diminutivele, peiorativele, polisemantismul cuvintelor

Scanned with OKEN Scanner

şi *schimbarea categoriei morfologice prin conversiune* sunt mijloace lexicale care dobândesc, în context, valori expresive.

Fără să constituie o figură de stil anume, elementele lexicului au valori expresive impresionante prin ele însele, fie că fac parte din fondul principal de cuvinte sau din masa vocabularului, fie că sunt arhaisme, regionalisme, neologisme ori calcuri lingvistice.

Domeniul limbii din care provine lexicul unui scriitor prezintă o deosebită importanţă. Astfel, se pot distinge elemente de limbă populară, termeni regionali, arhaisme, neologisme, termeni argotici. Pentru înţelegerea unui text poetic sunt importante cuvintele-cheie, termenii din sfera lor semantică.

Motivele literare eminesciene (*luceferii*, *stelele*, *luna*) din câmpul semantic al celestului conturează o atmosferă romantică, semnificând eternul. Acvaticul (*balta*, *apa*, *izvoare*, *râul*, *unda*) evidenţiază adesea la Eminescu viaţa, curgerea timpului, iar vegetalul (*floare*, *tei*, *lan*, *dumbravă*) sugerează efemerul, spre deosebire de *codru*, care este întruchiparea eternului. Cuvintele din sfera medierii, a reflectării (*fereastra*, *oglinda*, *lacul*) sunt simboluri ale trecerii de la un univers la altul, de la o stare de spirit la alta („Lacul", „Stam în fereastra susă").

Analiza lexicului este o bună poartă de intrare care conduce la descifrarea sensurilor unui text literar, a viziunii poetice.

Critica literară a remarcat „cuvântul bolovănos", regional la Vasile Voiculescu, poet ce se autodefineşte drept „surugiu de cuvinte" (*postaţe*, *robace*, *decindea*, *corlată*, *covrag*, *vâlnic*, *ciurdă*, *buhavnă*, *boncăie*), lexicul liturgic al poeziei lui Octavian Goga (*pătimire*, *altar*, *creştini*, *apostol*, *preot*, *icoană*), recurgerea la locuţiuni populare în capodopera eminesciană „Luceafărul" (*copil de casă*, *băiat din flori şi de pripas*, *bată-i vina*, *arz-o focul*, *acu-i acu*, *din bob în bob*), registrul popular, familiar vizându-l pe Cătălin, în antiteză cu registrul solemn, metaforic vizând Luceafărul, *termenii ştiinţifici* (*grupuri*, *însumare*, *triunghi*, *a diviza*, *pendul*, *fluid*) specifici limbajului poetic barbian, *neologismele* lui Topîrceanu (*cucurbitacee*, *iremediabilă*). Universul lingvistic specific fiecărei structuri lirice şi atenta alegere a lexicului poetic sunt elemente de expresivitate. Selecţia operată în lexicul folosit este definitorie pentru un poet, astfel încât se vorbeşte de un lexic arghezian, de altul eminescian, unul barbian etc.

„Creaţia implică un limbaj propriu", scrie Arghezi în confesiunea „Vers şi poezie" (1970). Asemenea lui Eminescu şi Arghezi, Nichita Stănescu creează, inventând: *trimbulinzi*, *acasa mea*, *departea mea*. Poetul a frapat, de la început, printr-o inedită asociere a cuvintelor (*frunză verde de albastru*, *n-ai să iarnă, primăvară*). Un scurt fragment din „Autoportret" de Nichita Stănescu ilustrează fantezia lingvistică:

„Întâmplarea nemaipomenită de a fi cal poate fi asemuită cu nemaipomenita întâmplare de a fi arbore... Pe om îl ispăşeşte de individualism

cuvântul, care este un organ colectiv al umanităţii, dacă nu cumva singura ei fiinţă fragmentată în nesfârşite substantive şi verbe rostite de pieritorii globului pământesc." (1984, p. 7)

În concluzie, lexicul diferenţiază creatorii de poezie, individualizându-i.

Sinonimele

Explicaţia folosirii sinonimelor în operele literare este căutarea cuvântului celui „mai potrivit" să exprime ideea poetică.

La Eminescu a devenit un loc comun exemplul: *prav/praf/pulbere/colb*, primele două cuvinte folosite în „Epigonii", penultimul în „Scrisoarea I", iar ultimul în „Scrisoarea III".

Folosirea sinonimelor de către Nichita Stănescu (*cal/murg*), Lucian Blaga (*tălmăcesc/traduc*), Tudor Arghezi (*loc/casă/ţară*, *păpuşoi/porumb/cucuruz*, *porumbel/columb*, *zăpadă/nea/omăt*), spre a oferi doar câteva exemple, constituie elemente de expresivitate artistică.

Antonimele

Dacă prezenţa sinonimelor este marca unei căutări înfrigurate a cuvântului potrivit, antonimele ar putea evoca în mintea cititorilor, asemenea polilor unei antiteze, complexitatea fenomenelor cuprinse între ei. Să exemplificăm cu celebre versuri eminesciene:

„*Ziua scade*, *noaptea creşte*."

(„Ce te legeni...")

„Străin la vorbă şi la port,
Luceşti fără de viaţă
Căci eu sunt *vie*, tu eşti *mort*
Şi ochiul tău mă-ngheaţă."

(„Luceafărul")

„Cordeluţe şi nimicuri,
Iată toate-a lui averi...
Darnic când nu vrei niciuna
Şi *zgârcit* dacă le ceri."

(„Pajul Cupidon...")

În „Solstiţiul grădinilor", Lucian Blaga exploatează valorile expresive ale perechii antonimice *dulce/amar*:

Scanned with OKEN Scanner

„Mirajul unui *dulce* fruct
îmbrac-un sâmbure *amar*,
ca să ne cadă într-o zi
neașteptat în palme, dar."

Perechea antonimică *albe/negre* se repetă sugestiv în „Decor" de George Bacovia :

„Cu pene *albe*, pene *negre*
O pasăre cu glas amar
Străbate parcul secular...
Cu pene *albe*, pene *negre*..."

Nu numai literatura cultă recurge la expresivitatea antonimelor, ci și folclorul :

„Io-s *tânără*, cu mărgele,
Tu, *bătrân* fără măsele."

„Omul care-i *urât*
Nici la moară n-are rând.
Dar omul care-i *frumos*,
Când ajunge, bagă-n coș."

Conversiunea

Fenomen de vocabular, conversiunea constituie un mijloc de expresivitate artistică. La Blaga, de pildă, întâlnim substantive obținute din adjective : *„Frumoaso*, ți-s ochii-așa de negri" („Izvorul nopții"), „Lumina ce-o simt năvălindu-mi/ în piept când te văd – *minunato*" („Lumina"), „Că ochii tăi, *adâncii*, sunt izvorul" („Izvorul nopții"), „Mă rogi c-un surâs și cu dulce cuvânt/ rost să fac de seminție, de *rarele*" („Mirabila sămânță).

Și Nichita Stănescu recurge la acest procedeu : „Atât de bine tu *miro-sitoareo*" („Mult vechii de romantici"). La acest procedeu recurge și Cincinat Pavelescu în poezia „Artist" :

„S-a arat, s-a strâns porumbul, via nu mai are struguri
Și câmpia parcă este *o săracă* dezbrăcată."

Alături de substantive devenite adjective, este întâlnită frecvent conversiunea adjectivului în adverb : adverbul *tainic* în „Izvorul nopții" de Lucian Blaga („din care tainic curge noaptea peste văi/ și peste munți și peste șesuri"), *ager* în „Belșug" de Tudor Arghezi („Ager, oțelul rupe de la fund"), dar și la Eminescu, poet care adjectivează gerunziul prin acord („flori *râzânde*", „liră *vibrândă*" – „La Heliade" ; „Atunci tu prin întuneric te apropii *surâzândă*,/

Scanned with OKEN Scanner

Albă ca zăpada iernei, dulce ca o zi de vară" – „Noaptea..."), creând epitete surprinzătoare.

Adjectivul *susă* din postuma eminesciană „Stam în fereastra susă", provenit din adverbul *sus*, este un exemplu inedit de conversiune, care aproape că nu uimeşte, ştiut fiind faptul că Eminescu e creator de limbă.

Conjuncţia poate deveni adverb iterativ. Aşezat pe primul loc în vers, acesta cumulează valori expresive: „*Iar* te-ai cufundat în ceruri..." (Mihai Eminescu, „Floare albastră").

Ne oprim la aceste câteva exemple, sfătuind cititorul să nu renunţe la a descoperi expresivitatea acestui procedeu de îmbogăţire a vocabularului.

Arhaismele şi neologismele

Arhaismele sunt prezente în operele literare pentru a reda „culoarea epocii" evocate.

„Aproape inexistente în antumele lui Eminescu, *arhaismele lexicale* sunt puţin numeroase, dar sunt prezente în poeziile de după 1870, când apar ca elemente de evocare" (Diaconescu, 1975, p. 238) (în „Scrisoarea III", de exemplu), *fiaştri* în „Călin (file din poveste)", *herb* în „Povestea codrului", *moşie* în „Despărţire" etc. Mai frecvente sunt fonetismele arhaice: *rumpe* („Călin [file din poveste]"), *îndărăpt* („Făt-Frumos din tei"), formele verbale iotacizate *s-o vază*, *s-auză*, *să pătrunză* („Scrisoarea II"), *întinz*, *să caz* („Călin [file din poveste]"), *să puie* („Rugăciunea unui dac"), *răsai* („Atât de fragedă..."), etc.

Tudor Arghezi foloseşte, în „Cuvânt", arhaismul *slove* şi neologismul *molecule*. Lexicul dezvoltă semnificaţii.

Şi George Topîrceanu îmbină armonios cuvântul obişnuit cu neologismele:

„Buruienile-ngrozite
De-aşa vremi potrivnice...
.....
S-a ivit pe culme Toamna,
Zâna *melopeelor*
Spaima florilor şi Doamna
Cucurbitaceelor..."

(„Rapsodii de toamnă")

La Eminescu neologismele domină perioada de tinereţe şi poezia postumă. Lexicul este strident neologistic: *angel*, *bellă*, *diluviu*, *flamă*, *vergină*.

Cercetătorii lexicului barbian au remarcat numărul mare de neologisme, dintre care multe provin din terminologia din domeniile matematicii, fizicii, astronomiei: *zenit*, *nadir*, *joc secund*, *divizat*. Critica literară semnalează limbajul încifrat, lexicul neologic, faptul că în context barbian cuvinte obişnuite

Scanned with OKEN Scanner

desemnează alte conţinuturi, poetul recurgând la mutaţii în planul semnificaţiei cuvântului, la esenţializarea, la purificarea discursului.

Diminutivele

Învestite cu o extraordinară valoare expresiv-afectivă, diminutivele sunt frecvente în poezia populară, în creaţia poetică a lui Alecsandri şi Bolintineanu, dar şi a lui Eminescu. Sursa extraordinară a diminutivelor o constituie folclorul. Alecsandri a fost acuzat chiar de faptul că le folosea prea frecvent:

„Doină, *doiniţă*!
De-aş avea o *puiculiţă*
Cu flori galbene-n *cosiţă*,
Cu flori roşii pe *guriţă*!

De-aş avea o *mândrulică*
Cu-ochişori de *porumbică*
Şi cu suflet de voinică!

De-aş avea o *bălăioară*
Naltă, veselă, uşoară
Ca un pui de *căprioară*."
(„Doina")

Plasate la finalul versului, ele facilitează rimele comode:

„De-aş avea o *porumbiţă*
Cu chip alb de *copiliţă*,
Copiliţă *blândişoară*,
Ca o zi de primăvară,
Cât îţi ţine *ziuliţa*
I-aş cânta doina, *doiniţa*,
I-aş cânta-o-*ncetişor*,
Şoptind şoapte de amor."
(Mihai Eminescu, „De-aş avea...")

Aşezat ingenios în rimă, în poezia lui Coşbuc, diminutivul transfigurează un gen de „autoafecţiune", o dulce alintare a eului liric în ipostaza adolescentei care-şi admiră imaginea „în oglindă":

„Mama-i dusă-n sat cu dorul,
Azi e singur *puişorul*..."
(„La oglindă")

Diminutivele din *Cartea cu jucării* de Tudor Arghezi (*tătuţu*, *măicuţa*, *găricică*, *pălmică*, *năsuc*, *fetiţă*, *Păcăliţa*, *Nataliţa*) şi diminutivarea asociind

Scanned with OKEN Scanner

adjectivul *mic* la diferite grade de comparaţie (*Băruţii mici*, *oamenii mici de tot*) sunt menite să sugereze universul vârstei dintâi, versurile fiind scrise pentru cei doi copii ai poetului, Baruţu şi Miţura.

Stratul morfologic

Valori expresive ale părţilor de vorbire

Frecvenţa părţilor de vorbire este relevantă pentru modul de expunere folosit. În descriere frecvente sunt substantivele şi adjectivele, în timp ce într-o naraţiune verbul este partea de vorbire cel mai des folosită.

Substantivul este partea de vorbire cu cea mai mare disponibilitate stilistică; el poate constitui, practic, orice figură de stil semantică (epitet, comparaţie, metaforă, personificare, hiperbolă), sintactică (repetiţie, inversiune, enumeraţie, paralelism sintactic) sau lexicală. Poate intra în alcătuirea unei *metafore*:

„Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trece, albă, regina nopţii moartă."

(Mihai Eminescu, „Melancolie")

Tot el poate constitui personificări: vocabulele personificatoare *mila cerului* şi *sânul gliei* din „Plugarii" lui Octavian Goga sunt doar două exemple. Substantivul poate fi epitet metaforic – eminescienele *de aramă* şi *de argint* din „Călin (file din poveste)" de Mihai Eminescu (în sintagmele *codri de aramă* şi *pădurea de argint*). În alcătuirea *comparaţiilor* intră adesea substantive: „*Ca un glob de aur* luna strălucea" (Dimitrie Bolintineanu, „Cea din urmă noapte a lui Mihai cel Mare"), „Steaua sus răsare/ *Ca o taină* mare" („Cântec de stea"). *Repetiţia* substantivului creează efecte stilistice impresionante:

„Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă *rânduri-rânduri*."

(Mihai Eminescu, „Dorinţa")

Substantivul poate constitui *hiperbole*: „Din tuspatru *părţi a lumii* se ridică-nalt spre *ceruri*/ Ca balauri din poveste nouri negri plini de geruri" (Vasile Alecsandri, „Sfârşit de toamnă"), „Viscolul frământă lumea!..." (Vasile Alecsandri, „Viscolul"), „oceanul de ninsoare" (Vasile Alecsandri, „Iarna"). Termenii *enumeraţiei* pot fi substantive: „Tot e alb *pe câmp*, *pe dealuri*, împrejur, *în depărtare*" (Vasile Alecsandri, „Iarna"). Substantivul poate constitui o *invocaţie retorică*: „*Frumoaso*, ţi-s ochii-aşa de negri" (Lucian Blaga, „Izvorul nopţii").

Scanned with OKEN Scanner

Cât priveşte *adjectivul*, acesta îndeplineşte funcţia stilistică de *epitet*. Cercetătorii stilului arghezian remarcă faptul că 300 de adjective în lirica acestui poet au valoare stilistică de epitete. Cele mai frecvente sunt epitetele *greu*, *mare*, *sfânt*, *frumos*, *viu*, *vechi* (vezi „Stratul semantic", „Figuri semantice de analogie", „Epitetul").

Determinant al verbului, *adverbul* este învestit cu o valoare expresivă impresionantă. Celebrul vers arghezian „Ager, oţelul rupe de la fund" („Belşug") sau versurile lui Lucian Blaga din „Izvorul nopţii" „din care tainic curge noaptea peste văi/ şi peste munţi", în care adverbele *ager* şi *tainic* sunt determinante ale verbelor, sunt convingătoare. Funcţia adverbului-epitet este de a crea imagini artistice impresionante prin concreteţe şi forţa lor de evocare. (Pentru *dubla şi tripla determinare epitetică*, *pletora de epitete* şi *personificare*, vezi secţiunile „Epitetul" şi „Personificarea".)

Valorile expresive ale modurilor şi timpurilor verbale au fost studiate în special în textele în proză (Vianu, 1968b, 1991). Nici în textul poetic valorile lor expresive nu sunt totuşi de ignorat. „Timpul implicat ca reprezentare în folosirea unui verb oarecare nu este o linie, ci o perspectivă", afirmă Tudor Vianu (1968b, p. 76). Acelaşi autor sesizează perspectiva de viitor a prezentului, perspectiva de trecut a aceluiaşi timp şi perspectiva de prezent a trecutului. „*Prezentul indicativului* n-are numai funcţiunea să înfăţişeze acţiuni care se desfăşoară sub ochii noştri... evenimente trecute sau viitoare pot fi evocate, de asemenea, de îndată ce vorbitorul doreşte să dea evocărilor sale un grad superior de intensitate emoţională." (Vianu, 1968b)

Simplu fapt de morfologie, aparent neînsemnat, prezentul indicativului este o sursă inepuizabilă de sugestii şi interpretări stilistice. Prezentul este prin excelenţă timpul gramatical în sfera căruia „interferează până la suprapunere cele trei manifestări ale timpului artistic : enunţarea, textul şi receptarea". Tudor Vianu, în cunoscutul său studiu *Prezentul etern în naraţiunea istorică*, justifică valorile stilistice ale prezentului prin atemporalitatea acestui timp. El este definit ca timp al naraţiunii cufundat în timpul comunicării, situat în fluxul neîntrerupt al timpului (din perspective cosmice sau umane) ; desfăşurarea evenimentelor nu e decât o particularizare fenomenală a generalităţii esenţiale (Irimia, 1999, p. 208) :

> „Sfârşind aceste pregătiri, Mihai *cugetă*... că împrejurarea *cere* neapărat vreo faptă... El *hotărăşte*... *cheamă*... *smulge*... *ameninţă*... *doboară*... *ajunge*..." (Nicolae Bălcescu, *Istoria românilor supt Mihai Voievod Viteazul*)

Cu aceste sugestii, prezentul este folosit nu numai în naraţiunea istorică, ci şi în balade :

„Iată, *vin* în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei

Cu trei ciobănei,
Unu-/moldovan,
Unu-/ungurean
Şi unu-/vrâncean."
(„Mioriţa")

Reprezentând unul dintre cele patru mituri fundamentale ale literaturii române, cum le numeşte George Călinescu, mitul existenţei pastorale, „Mioriţa" prezintă, la începutul ei, ţara transhumanţei, ţara păstorilor. Frecvenţa prezentului sugerează permanenţa în timp a tărâmurilor paradiziace *picior de plai*, *gură de rai*, în care, de veacuri, se petrece transhumanţa. Prezentul este puternic evocator. La această sugestie contribuie şi interjecţia *iată*, plasată pe primul loc în vers, şi epitetele de identificare plasate ingenios în rimă: *moldovan*, *ungurean*, *vrâncean*.

„Foicica fagului,
La poalele muntelui,
Muntelui Pleşuvului,
Şade Toma Alimoş."
(„Toma Alimoş")

În viziunea stilisticienilor, *prezentul liric* este „timpul enunţului (al descrierii lirice) care se impune dominator, ca timp al creaţiei şi al receptării pe care şi le asimilează total".

Certitudinea trăirii sentimentului de fericire, de armonie „a două cântece diferite, a două culori ce nu s-au văzut niciodată" este exprimată în „Cântec" de Nichita Stănescu de verbul existenţei, *a fi* la modul indicativ, timpul prezent (*eşti*, *sunt*, *e*):

„E o întâmplare a fiinţei mele:
şi-atunci fericirea dinlăuntrul meu
e mai puternică decât mine...
.....
Ce bine că eşti, ce mirare că sunt!"

În „Vârsta de aur a dragostei" nu există nicio îndoială că prezentul „notează" stări reale, trăite cu certitudine:

„Mâinile mele *sunt* îndrăgostite,
vai, gura mea *iubeşte*
şi iată, *m-am trezit*
că lucrurile *sunt* atât de aproape de mine,
încât abia *pot* merge printre ele
fără *să mă rănesc*."

Scanned with OKEN Scanner

În versurile memorabilei „Ce te legeni…" de Mihai Eminescu, descoperim nebănuite sugestii ale prezentului :

„*Trec* în stoluri rândunele,
Ducând gândurile mele
Şi norocul meu cu ele.
Şi *se duc* pe rând, pe rând,
Zarea lumii-ntunecând,
Şi *se duc* ca clipele,
Scuturând aripele,
Şi mă *lasă* pustiit,
Vestejit şi amorţit
Şi cu doru-mi singurel,
De *mă-ngân* numai cu el."

Construită pe motivul trecerii timpului, poezia dezvoltă analogia codru – fiinţa trecătoare, supusă trecerii timpului, evidenţiind, prin intermediul personificării, singurătatea codrului. Prezentul este folosit în transpunerea unor adevăruri general valabile („Ziua scade, noaptea creşte"), a unor realităţi percepute („Bate vântul), într-un anume mod, cum sugerează epitetele, desemnând ipostaze diferite (*-n dungă*, *dintr-o parte*), a unor evidenţe („Iarna-i ici, vara-i departe", „mă lasă pustiit/ Vestejit şi amorţit") sau consecinţe (*de mă-ngân*). Trecerea timpului este transfigurată în imagini artistice evocatoare : frunzişul *se răreşte*, vremea *trece* ; prezentate într-un cumul de imagini artistice, prin repetiţie, păsările *trec* în stoluri, ducând *gândurile*, *norocul* : „*Şi se duc* pe rând, pe rând,/ Zarea lumii-ntunecând".

În „Revedere", dialogul dintre poet şi codru evidenţiază antiteza permanent/ trecător :

„— Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scânteie pe lacuri,
Că, de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
Şi, de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ţinem,
Cum am fost, aşa rămânem:
Marea şi cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna şi cu soarele,
Codrul cu izvoarele."

Statornicia e relevată de verbele la *prezent* (*scânteie*, *rămânem*), a căror sugestie este amplificată de precizări circumstanţiale (*de veacuri*, *aşa*), în timp

Scanned with OKEN Scanner

ce efemeritatea e implicată de prezenţa, pe primul loc în vers, a unui adverb, *numai*, cu valoare adversativă, ori de epitetele *schimbător* şi *rătăcitor*. La sugerarea eternităţii contribuie, alături de prezentul cu nuanţe de prezent etern, elementele aduse în vers: *marea*, *lumea*, *codrul* şi *izvoarele* (telurice); *luna* şi *soarele* (cosmice).

Prezentul indicativului transfigurează acţiuni sigure, reale. În tabloul de natură configurat la începutul poeziei „Lacul" de Mihai Eminescu, prezentul transfigurează trăiri reale ale eului liric îndrăgostit pe care le proiectează asupra naturii:

„Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl *încarcă*;
Tresărind în cercuri albe
El *cutremură* o barcă."

Aşteptarea iubitei cu simţurile exacerbate este exprimată tot prin verbe la prezentul indicativului:

„Şi eu *trec* de-a lung de maluri,
Parc-*ascult* şi parc-*aştept*..."

Constatarea dramatică a zădărniciei visului de iubire făurit este exprimată în acelaşi fel, recurgându-se la prezent:

„Dar *nu vine*... Singuratic
În zadar *suspin şi sufăr*."

Verbele la indicativ prezent transfigurează stări sigure, reale: neîmplinirea visului de iubire, suferinţa îndrăgostitului. Tablourile de natură eminesciene există, sunt reale. O sugerează verbele la prezent:

„Tresărind *scânteie* lacul
Şi *se leagănă* sub soare;
.....
Cucul *cântă*, mierle, presuri."
(„Freamăt de codru")

Tabloul de natură este descris nu de dragul descrierii, Eminescu nefiind un pastelist, ci cu scopul proiectării stărilor eului liric asupra naturii, natura eminesciană fiind reflexivă. Trăirea reală a eului liric este transfigurată de verbe la acelaşi mod şi acelaşi timp:

„Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Şi *ascult* de la răcoare
Pitpalacul."

Scanned with OKEN Scanner

„Cântec" de Nichita Stănescu transfigurează frenezia *îndrăgostitului*. Când starea de iubire este o certitudine, pasiunea nestăpânită naşte, ca la Eminescu, acel farmec „dureros de dulce", *dureros-minunat*. Iubirea transformă fiinţele îndrăgostite în *cântec* sau în *culoare*:

„Ce bine că *eşti*, ce mirare că *sunt*!
Două cântece diferite, lovindu-se, amestecându-se,
două culori ce nu s-au văzut niciodată,
una foarte de jos, întoarsă spre pământ,
una foarte de sus, aproape ruptă
în înfrigurata, neasemuita luptă
a minunii că *eşti*, a-ntâmplării că *sunt*."

Se remarcă armonia contrariilor: *dureroasă/minunată*, culori *una foarte de jos/una foarte de sus*. Eul liric îndrăgostit invocă fericirea. Certitudinea trăirii sentimentului de fericire, de armonie a *două cântece diferite*, a *două culori ce nu s-au văzut niciodată* este exprimată de verbul existenţei, *a fi* la modul indicativ, timpul prezent (*eşti*, *sunt*, *e*).

Dacă prezentul are valoarea unui „instantaneu fotografic" şi poate fi *liric*, *etern*, *istoric*, *imperfectul*, timpul naraţiunii cufundat în timpul comunicării, are valoarea de a vrăji mişcarea, este un timp propriu literaturii de amintiri, timpul evocat suprapunându-se timpului naraţiunii. *Imperfectul* face posibilă această evocare a prezentului în trecut. Recunoscând că Ferdinand Brunetière este cel dintâi critic literar ce a observat valoarea stilistică a imperfectului, Tudor Vianu îl citează: „Serveşte a prelungi durata acţiunii exprimate prin verb şi a o imobiliza oarecum sub privirile cititorului" (1968a, p. 81).

Forma verbului la *imperfectul indicativului* este un mijloc expresiv de a sugera durata şi simultaneitatea, prin care „acţiunile devin vizibile întocmai ca pe pânza unui pictor". Imperfectul este considerat un timp pitoresc (Vianu, 1968a, p. 85). Valenţele lui sunt sporite în alternarea cu alte timpuri ale trecutului sau cu prezentul indicativului. Stilisticienii români şi francezi care au cercetat acest timp sunt îndeobşte de părere că intervenţia imperfectului în operele literare produce un efect de precizare a impresiei, ce nu poate scăpa unei analize atente. Spre deosebire de perfectul compus, care înfăţişează un trecut resimţit drept ceva subiectiv, perfectul simplu şi imperfectul ne transpun în realitatea obiectivă a trecutului. O interesantă viziune asupra acestui timp oferă esteticianul E. Vinkler, care vorbeşte de valoarea imperfectului în proiectarea propriilor conţinuturi sufleteşti în aspectele străine, ce par astfel însufleţite cu o viaţă proprie, deopotrivă a noastră. Acelaşi estetician numeşte imperfectul unul din mijloacele literare ale simpatiei estetice, care produce totdeauna iluzia duratei, a mişcării în curs de desfăşurare, resimţită cu vivacitate.

Scanned with OKEN Scanner

Confesiune lirică rememorând ipostaza copilăriei adesea identificate cu pădurea (vezi versurile: „Unde eşti, copilărie,/ Cu pădurea ta cu tot?" – Mihai Eminescu, „O, rămâi..") ori abandonându-se ritmurilor naturii feerice, „Fiind băiet păduri cutreieram" de Mihai Eminescu evocă un tablou de natură mirific. Transfigurarea lui în imagini artistice vizuale, auditive, olfactive şi sinestezice este impresionantă:

„Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar braţul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună încetişor:
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor."

Verbele la imperfect (*cutreieram*, *mă culcam*, *puneam*, *trecea*, *venea*) sunt menite să prelungească parcă în prezentul maturului timpul fericit al armoniei cu natura, al echilibrului dintre sufletul sensibil şi univers. Alternanţa imperfectului cu prezentul, folosit o singură dată, conferă textului poetic atmosfera de „amintire".

Imperfectul este considerat „un mijloc literar al simpatiei estetice" (Emil Winkler, *apud* Vianu, 1968b, p. 85). El conferă mai multă vivacitate naraţiunii, are puterea de a evoca acţiunea în desfăşurarea ei. Să verificăm aceste constatări ale stilisticienilor printr-un pasaj din balada „Toma Alimoş":

„Codrul *se cutremura.*
Munţi şi fagi *se cletina*,
Mâna de i-*o săruta*."

Perfectul simplu evocă tensiunea dramatică, rapiditatea acţiunilor evocate, în timp ce perfectul compus fixează cadrul, fără a avea valoare pitorească, fiind un timp al trecutului resimţit ca un eveniment al subiectivităţii, fixează momentul anterioritătii. În „Odă (În metru antic)" de Mihai Eminescu, verbele la perfectul simplu (*răsărişi*, *băui*), care vin după imperfectul conturând parcă o lume mitică (*nu credeam*, *nălţam*), configurează o lume a suferinţei, intervenită brusc (*deodată*):

„Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată;
Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,
.....
Când deodată tu *răsărişi* în cale-mi,
Suferinţă, tu, dureros de dulce...
Pân-în fund *băui* voluptatea morţii
Ne-ndurătoare."

Scanned with OKEN Scanner

Mai-mult-ca-perfectul fixează momentul anteriorităţii, evocă evenimente de cadru sau antecedentele povestirii. „Soarele *ieşise* în senin, nourii se *mistuiseră* în necunoscuturi" – astfel îşi încheie Mihai Sadoveanu povestirea *Căluţul*, recurgând, ca în finalul oricărei scrieri, la o descriere de natură consonantă cu starea sufletească a personajelor.

Exprimând o acţiune posterioară în raport cu momentul comunicării, *viitorul* nu ne poate plasa într-o lume reală, existentă, ci, asemenea conjunctivului, într-o lume de vis, o lume dorită, imaginată. Tudor Vianu remarcă faptul că viitorul, prin funcţia lui stilistică, este mai apropiat de condiţional-optativ decât de prezent. Ca şi „Lacul", „Dorinţa" de Mihai Eminescu oferă exemple de folosire a viitorului cu puternice sugestii :

„Pe genunchii mei *şedea-vei*,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr înfiorate
Or să-ţi *cadă* flori de tei.
.....
Îngâna-ne-*vor* c-un cânt
Singuratece izvoare,
Blânda batere de vânt."

Secvenţa citată ilustrează cel mai elocvent valoarea stilistică a viitorului de a transfigura lumea dorinţei. În „Dorinţa", ca şi în „Lacul", eul liric, în ipostaza îndrăgostitului, îi adresează iubitei invitaţia : „Vino-n codru la izvorul...". Iniţiatică, poezia transfigurează lumea din vis, lumea dorinţei : „Vom visa un vis ferice". Sugestia viitorului nu este alta decât proiectarea îndrăgostitului dintr-o lume existentă în una dorită, virtuală, dintr-un prezent caracterizat, ca şi în „Lacul", prin singurătatea poetului într-un viitor în care mărci din textul liric (*îngâna-ne-vor*, *vom fi singuri-singurei*) conduc la anihilarea stării din lumea existentă, pluralul incluziunii fiind marca împlinirii visului de iubire făurit. Lumea configurată de viitor e o lume în care repetiţia (*singuri-singurei*) creează subtile efecte antitetice cu lumea reală. Tabloul de natură evocat în „lumea din vis" sugerează o ambianţă calmă, binefăcătoare, ocrotitoare, prin forma substantivelor *izvorul*, *prispa*, *brazda*, aflate la singular şi articulate hotărât, transfigurând sugestia unui cadru restrâns, închizându-se ocrotitor, asemenea unui templu, în jurul îndrăgostiţilor. Armonia imitativă din imaginea artistică sinestezică personificatoare *îngâna-ne-vor* contribuie la sugerarea consonanţei perfecte între sufletul poetului şi natură. Starea eului liric este visarea : „Vom visa un vis ferice". Valenţele viitorului de transfigurare a lumii din vis sunt şi mai evidente. Aliteraţiile onomatopeice (*v*) amplifică sugestia poetică. Armonia şi calmul, virtuţi ale pădurii unde

Scanned with OKEN Scanner

poetul se retrage din lumea tumultuoasă în care trăieşte, sunt sugerate în secvenţa :

„Îngâna-ne-vor c-un cânt
Singuratece izvoare,
Blânda batere de vânt;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri."

Imaginea artistică personificatoare a *codrului bătut de gânduri* este proiecţia trăirilor eului liric asupra naturii. Poezia se încheie cu cea mai expresivă imagine artistică a unui element al naturii transfigurat în versuri de Eminescu :

„Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri."

Viitorul popular or să cadă conferă imaginii artistice valenţe puternic evocatoare. *Viitorul* plasează cititorul într-o lume de vis, imaginară :

„*Adormi-vom, troieni-va*
Teiul floarea-i peste noi."
(Mihai Eminescu, „Povestea codrului")

Ca timp al intenţiei, viitorul este o importantă sursă de expresivitate în „Floarea albastră" eminesciană :

„Şi mi-*i spune*-atunci poveşti
Şi minciuni cu-a ta guriţă.
Eu pe-un fir de romaniţă
Voi cerca de mă iubeşti.

Şi de-a soarelui căldură
Voi fi roşie ca mărul,
Mi-*oi desface* de-aur părul
Să-ţi astup cu dânsul gura."

Dacă indicativul prezintă o acţiune sigură, reală, ordinea temporală a evenimentelor, *conjunctivul* transfigurează lumea dorinţei, lumea visului, ca în „Lacul" de Mihai Eminescu :

„*Să sărim* în luntrea mică,
Îngânaţi de glas de ape,
Şi *să scap* din mână cârma
Şi lopeţile *să*-mi *scape*."

Scanned with OKEN Scanner

Dorinţa, „lumea din vis" sunt transfigurate de conjunctiv şi în „Poveste de dragoste" de Nichita Stănescu :

„*Să stăm de vorbă*; *să vorbim*, *să spunem* cuvinte
lungi, sticloase, ca nişte dălţi ce despart
fluviul rece în delta fierbinte,
ziua de noapte, bazaltul de bazalt."

Condiţional-optativul, modul dorinţei condiţionate, apare şi el în textele lirice. Iată câteva versuri din „Decembre" de George Bacovia :

„Şi mână fotoliul spre sobă,
La horn să ascult vijelia
Sau zilele mele – totuna –,
Aş vrea să le-nvăţ simfonia."

Într-o poezie cu reverberaţii folclorice, eminesciana „Ce te legeni...", condiţional-optativul exprimă dorinţa pendulării între prezent şi viitor :

„— De ce nu *m-aş legăna*,
Dacă trece vremea mea!"

Apariţia condiţional-optativului în compania indicativului prezent este sugestivă.

La acest mod verbal recurge şi Nichita Stănescu, în „Îmbrăţişarea" : „*Aş fi vrut* să te păstrez în braţe". Condiţional-optativul apare în compania conjunctivului, mod al dorinţei.

Formele inverse de *condiţional-optativ* din balada „Toma Alimoş" sunt arhaice :

„*Închin-ar-aş* şi n-am cui,
Închin-ar-aş codrului..."

Imperativul apare, de obicei, în invocaţii. Iată-l în incipitul „Dorinţei" eminesciene :

„*Vino*-n codru la izvorul
Care tremură pe prund."

În „Sunt ani la mijloc..." Eminescu aşază imperativul în preajma interjecţiei, amplificând sugestiile poetice : „*O*, *vino* iar ! Cuvinte dulci inspiră-mi ! ".

Gerunziul are valoarea expresivă a stop-cadrului cinematografic :

„*Adormind* de armonia
Codrului bătut de gânduri."
(Mihai Eminescu, „Dorinţa")

Scanned with OKEN Scanner

Gerunziul acordat are valoare de epitet (vezi secţiunea „Conversiunea").

Conjuncţia dobândeşte, în ciuda inventarului minim de sunete, valori expresive şi semnificaţii importante în decodarea textului poetic. Uneori marchează compoziţia antitetică. În „Melancolie" de Mihai Eminescu capătă valori *disjunctive* („*Dar* de-ale vieţii valuri"), semnificând dizarmonia unui „acum" al celei de-a doua părţi, în antiteză cu armonia unui „atunci" evocat în prima parte a textului. Aceeaşi semnificaţie o are conjuncţia *dar* şi în textul poetului Lucian Blaga „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii", realizând antiteza între *alţii* şi eul creator :

„*Dar* eu,
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină."

Repetată obsesiv, conjuncţia copulativă *şi* cumulează argumente, transfigurând motivul literar al trecerii timpului în versurile eminesciene :

„*Şi* norocul meu cu ele.
Şi se duc pe rând, pe rând,
Zarea lumii-ntunecând,
Şi se duc ca clipele,
Scuturând aripele,
Şi mă lasă pustiit,
Vestejit şi amorţit
Şi cu doru-mi singurel,
De mă-ngân numai cu el!"
(„Ce te legeni...")

Partea de vorbire încărcată cu cea mai mare valoare afectivă este însă *interjecţia*. Eminescu recurge la interjecţie în „Floare albastră" :

„*Hai* în codrul cu verdeaţă
Und-izvoare plâng în vale."

„*Vai* de cal şi călător ! ", exclamă poetul solar Vasile Alecsandri în „Viscolul". Cel mai des întrebuinţată pare să fie interjecţia *o* : „*O*, vino iar ! ", cheamă eul liric în „Sunt ani la mijloc..." de Mihai Eminescu ; „*O*, mamă, dulce mamă", invocă eul poetic, în acelaşi sonet, fiinţa pierdută.

Interjecţia onomatopeică este încărcată cu expresive valori auditive. Inventate, la Barbu, onomatopeele frapează : *cir-li-lai*, *vir-o-con-go-eo-lig*, *uhu*, *buhuhu*. La Nichita Stănescu, interjecţiile *i-ha* şi *ah* au o frecvenţă impresionantă, fiind puternic evocatoare.

Fără a inventaria părţi de vorbire, făcând să primeze conţinutul, analizează ecoul acestuia în stratul morfologic al operei literare. Îndreaptă-ţi atenţia îndeosebi înspre fenomenele purtătoare de semnificaţii.

Scanned with OKEN Scanner

Stratul sintactic

Printre figurile de stil din stratul sintactic al operei literare, numite adesea procedee de expresivitate de sintaxă poetică, se numără repetiţia, enumeraţia, inversiunea şi paralelismul sintactic.

Repetiţia

„Socotită ca una din cele mai frecvente figuri de stil, (...) repetiţia este o figură de construcţie constând în folosirea de mai multe ori a aceluiaşi cuvânt sau a mai multor cuvinte spre a întări o idee sau o impresie. Se întâlneşte mai ales în poezie, unde susţine ritmul şi cadenţa versurilor, dar şi în proză, pentru revenirea şi întărirea unei imagini." (*DTL*, 1976, p. 275) Departe de a fi o simplă acumulare, un laitmotiv, repetiţia „aduce în planul atenţiei un cuvânt sau un grup de cuvinte care subliniază continuitatea şi intensitatea unei acţiuni sau stabileşte o simetrie între noţiuni, alcătuind punctul sensibil al enunţului" (Florin B. Popescu, 1983).

Pot fi astfel repetate *substantive* („Flori de tei deasupra noastră/ Or să cadă *rânduri-rânduri*" – Mihai Eminescu, „Dorinţa"), *adjective* („Amurg de toamnă violet.../ Doi plopi, în fund, apar în siluete/ – Apostoli în odăjdii *violete* –,/ Oraşul tot e *violet*.// Amurg de toamnă *violet*.../ Din turn, pe câmp, văd voievozi cu plete;/ Străbunii trec în pâlcuri *violete*,/ Oraşul tot e *violet*" – George Bacovia, „Amurg violet"), *pronume* („*Nimic* nu e nou, *nimica* neştiut" – Iancu Văcărescu, „Adevărul"), *numerale* („*Mii* de fluturi mici, albaştri, *mii* de roiuri de albine" – Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]"; „*Trei*, Doamne, şi toţi *trei*" – George Coşbuc, „Trei, Doamne, şi toţi trei"; „Pe-un picior de plai,/ Pe-o gură de rai,/ Iată, vin în cale,/ Se cobor la vale/ *Trei* turme de miei/ Cu *trei* ciobănei" – „Mioriţa").

Uneori se repetă structura *numeral-substantiv*, obţinându-se o expresivitate deosebită („*Zece zile*-a viscolit,/ *Zece nopţi* ne-a zguduit,/ *Zece nopţi* şi *zece zile*" – Tudor Arghezi, „Viscolul"); alteori se repetă *verbul* („Ziua *ninge*, noaptea *ninge*, dimineaţa *ninge* iară!" – Vasile Alecsandri, „Iarna"; „Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare/ Care *vine*, *vine*, *vine*, calcă totul în picioare" – Mihai Eminescu, „Scrisoarea III"), *adverbul* („*Mai departe*, *mai departe*,/ *Mai încet*, *tot mai încet*,/ Sufletu-mi nemângâiet/ Îndulcind cu dor de moarte" – Mihai Eminescu, „Peste vârfuri..."; „Iat-o, plină, dinspre munte/ Iese luna din brădet/ Şi se-nalţă-*ncet*, *încet*/ Gânditoare ca o frunte/ De poet" – George

Scanned with OKEN Scanner

Coşbuc, „Noapte de vară"), *interjecţia* („*Daleo, daleo*, dragă durdă,/ Fă-te-ncoace, nu fi surdă!" – Nicolae Văcărescu, „Durda").

Repetiţia „Păşeai *încet, încet*", din „Pe aceeaşi ulicioară..." de Mihai Eminescu evocă înaintarea uşoară, lină, serafică a iubitei, alunecarea aproape ireală.

Sugestia repetiţiei este amplificarea, sublinierea unei semnificaţii poetice, aducerea ei în prim-planul atenţiei cititorului.

Enumeraţia

Enumeraţia este figura de stil care constă în înşiruirea unor termeni de acelaşi fel, cu scopul de a atrage atenţia asupra unor aspecte descrise sau asupra faptelor înfăţişate. *Dicţionarul de termeni literari* (1976) menţionează faptul că enumeraţia duce la amplificaţie (procedeu folosit şi în oratorie – repetare a principalelor argumente folosite de orator), prin ea atrăgându-se atenţia asupra faptului sau aspectului înfăţişat.

Pentru a sugera puzderia gâzelor participante la nunta „mirelui-flutur" cu „mireasa-viorică" în partea a treia a cântului VIII din poemul „Călin (file de poveste)", când fericirea celor doi îndrăgostiţi regăsiţi după şapte ani cuprinde întregul univers, Eminescu recurge la enumeraţie: „Vin *ţânţarii, lăutarii, gândăceii, cărăbuşii*".

Enumeraţia din „Cântare Omului" este o acumulare sinonimică frecventă la Tudor Arghezi: „N-aveai *nici loc, nici ţară, nici neam şi nici nume*". Acumularea succesivă de sinonime sugerează lipsa de identitate a omului înaintea procesului istoric. Procedeul serveşte perfect intenţiei poetice de a realiza o antiteză între imaginea omului „înălţat în slavă", care „a prins şi taina mare a tainelor – atomul", evocată în poem, cu această primă fază a nonidentităţii.

Inversiunea

Inversiunea, repetiţia, dislocarea sintactică şi *comprimarea în lanţul sintagmatic* se numără printre procedeele de expresivitate poetică ţinând de topică.

Procedeu sintactic constând în schimbarea ordinii obişnuite, progresive a unor cuvinte în frază, inversiunea este folosită în literatură drept procedeu artistic. Tipul cel mai frecvent de repetiţie îl constituie antepunerea adjectivului faţă de substantiv sau, în general, a determinantului faţă de determinat, aşezarea în poziţie accentuată a cuvântului care se doreşte a fi evidenţiat: „*Târzie*

Scanned with OKEN Scanner

toamnă e acum" (Mihai Eminescu, „De ce nu-mi vii"), „*imensa* lume" (Lucian Blaga, „Melancolie"), „Din văzduh *cumplita* iarnă cerne norii de zăpadă" (Vasile Alecsandri, „Iarna"), „Priveam fără de ţintă-n sus/ Într-o *sălbatică* splendoare" (George Coşbuc, „Vara"). Antepunerea epitetelor sporeşte virtuţile evocatoare ale imaginii artistice. Semnificaţiile sunt relevate printr-un simplu procedeu de sintaxă poetică.

„Deşi compromis, din cauza utilizării abuzive şi adesea banale", constată autorii *DTL* (1976), „acest tip de inversiune, reluat de autorii moderni, şi-a regăsit resurse stilistice inedite şi inepuizabile, ca în «Esmé» de Dimitrie Bolintineanu («Ca Esmé mai *dulce* floare/ Cu *dezmierdător* parfum...»), intercalând construcţii substantiv-adjectiv normale. În felul acesta reuşeşte să scoată în relief anumite nuanţe şi să impună descrierii o anumită ritmicitate" (1976, p. 179).

Formele verbale inverse caracteristice poeziei populare capătă valori expresive prin repetiţie:

„*Închin-ar-aş* şi n-am cui,
Închin-ar-aş codrilor,
.....
Închin-ar-aş armelor,
.....
Închin-ar-aş murgului."
(„Toma Alimoş")

Versurile „*Un cuptor* e roşul soare/ Şi *cărbune* sub picioare/ E nisipul" din pastelul „În miezul verii" de George Coşbuc aşază în inversiune nume predicative, intenţia poetului fiind de a pune în prim-planul atenţiei cititorului această parte de sintaxă. În „Pe aceeaşi ulicioară..." de Mihai Eminescu inversiunile atrag accentele frazării poetice: „*Dulce* îmi veneai" sau „umbra *tăinuitului* boschet".

Paralelismul

Dicţionarul de termeni literari menţionează: „Procedeu de compoziţie, specific poeziei orientale şi, în general, poeziei populare, paralelismul constă în succesiunea unor sintagme identice sau asemănătoare ca schemă structurii sintactice". Iată un prim exemplu dintr-o poezie populară:

„Nu ştiu, luna s-au ivit
Ori puicuţa mi-a zâmbit;
Nu ştiu, luna s-au ascuns
Ori puica nu-mi dă răspuns."

Scanned with OKEN Scanner

Paralelismul este pus în evidenţă prin stabilirea structurilor sintactice identice :

- vs. 1 : PV-SB-PV/ vs. 2 : SB-CI-PV ;
- vs. 3 : PV-SB-PV/ vs. 4 : SB-CI-PV.

Identitatea structurilor sintactice amplifică sugestia intensităţii trăirilor eului liric. La această sugestie contribuie şi repetiţia, procedeu artistic specific pentru sublinierea, amplificarea, evidenţierea pregnantă a unei trăiri, a unei idei poetice.

Paralelismul, simetriile sintactice transfigurează măiestrit ideea perfecţiunii. Versurile din incipitul „Mioriţei" evocă un peisaj paradiziac în care, de veacuri, are loc transhumanţa :

„Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai..."

În poezie, unitatea sintagmatică a cărei structură se repetă poate cuprinde de la un vers la circa nouă versuri sau chiar o strofă (*DTL*, p. 236). Cele trei strofe ale poeziei lui Eminescu „Şi dacă ramuri bat în geam..." sunt alcătuite pe baza unui paralelism :

„Şi dacă ramuri bat în geam
Şi se cutremur plopii
E ca în minte să te am
Şi-ncet să te apropii.

Şi dacă stele bat în lac,
Adâncu-i luminându-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
Înseninându-mi gândul.

Şi dacă norii deşi se duc
De iese-n luciu luna
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna."

Simetria structurilor sintactice ale frazei, precum şi simetria părţilor de propoziţie sunt evidente. Accentuarea ritmică, simetriile capătă expresivitate ; ele sugerează trăirile eului liric în ipostaza de însingurat, îndurerat de absenţa iubitei. Imaginile din natură, deşi transfigurează sugestiv zbuciumul, fiorul dramatic ale îndrăgostitului, au menirea de a-i „însenina gândul".

În funcţie de relaţia semantică dintre sintagmele cu structură similară, paralelismul poate fi *sinonimic*, ca în următoarele versuri populare :

Scanned with OKEN Scanner

„Vai de mine, negri-s munţii
Toamna, când pleacă recruţii!
Vai de mine, negri-s norii
Toamna, când pleacă feciorii!"

Alteori el este *antonimic*:

„Ţie, mândră-ţi cântă cucul,
Da' mie-mi bubuie tunul;
Ţie-ţi cântă păsărele,
Mie puşti mitraliere."

Nu de puţine ori este *enumerativ*:

„Nu-mi pare rău că mă duc,
Da-mi pare rău după plug:
După plug şi după boi,
După părinţii-amândoi;
După plug, după rotile,
După dragile copile;
După plug, după tânjală,
După mândra de-astă-vară..."

Paralelismul are ca efect stilistic intensificarea şi reliefarea ideilor sau sentimentelor exprimate, „fie prin accentuări ritmice (paralelismul sinonimic), fie prin prezentarea analitică a componentelor unui tablou (paralelismul enumerativ). Unii teoreticieni dau noţiunii de *paralelism* un sens mai larg, definindu-l ca procedeu specific poeziei în genere, pe plan semantic şi structural, incluzând în sfera lui metafora, comparaţia etc." (*DTL*, 1976, p. 235).

Ingambamentul

Folosit uneori de poeţi, *ingambamentul* constă în continuarea unei structuri sintactice şi semantice în două sau chiar mai multe versuri (vezi „Lacul" de Mihai Eminescu: „Dar nu vine... Singuratic/ În zadar suspin...", sau „Lumina" de Lucian Blaga: „Lumina ce-o simt/ năvălindu-mi în piept...", ori „Luceafărul" eminescian, în care ingambamentul susţine cursivitatea narativă: „Privea în zare cum pe mări/ Răsare şi străluce,/ Pe mişcătoarele cărări/ Corăbii negre duce").

Stratul semantic

Figurile semantice se clasifică în figuri semantice de analogie şi figuri de contradicţie.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri semantice de analogie

Dintre figurile de analogie enumerăm: epitetul, comparația, metafora, personificarea, hiperbola, alegoria și simbolul.

Epitetul

Epitetul este figura de stil care pune într-o lumină aparte, deosebită însușirile substantivelor, verbelor sau adverbelor. Cuvântul vine din limba greacă (*epitheton*).

„Epitetele scot în evidență particularitățile închipuirii și sensibilității scriitorilor." (Vianu, 1968b, p. 146) Din punct de vedere sintactic, ele pot fi atribute, nume predicative sau complemente:

„Frumoaso,
ți-s ochii-*așa de negri*, încât seara,
când stau cu capu-n poala ta,
îmi pare că ochii tăi, adâncii, sunt izvorul
din care *tainic* curge noaptea peste văi
și peste munți și peste șesuri."

(Lucian Blaga, „Izvorul nopții")

Valoare stilistică de epitet pot avea adjectivele, dar, deopotrivă, și alte părți de vorbire, sintagme și chiar subordonate care transfigurează însușiri (este cazul subordonatei atributive).

Clasificările epitetelor au în vedere criterii diverse: funcții, număr, numărul obiectelor ale căror calități sunt evidențiate. O primă categorie o constituie *epitetele ornante* sau *generale*. Ele aparțin clasei întregi, genului și speciei din care face parte obiectul evidențiat prin epitet, afirmă Tudor Vianu. E cazul epitetului *mari*: „Ochii tăi *mari* caută-n frunza cea rară" (Mihai Eminescu, „Sara pe deal"). O altă clasă o constituie *epitetele individuale*. Ele transfigurează o însușire specifică unui obiect: *frumos*, *nalt la stat*. Altă clasă este constituită de *epitetele cromatice*: „*Sură*-i sara cea de toamnă", „Flori *albastre* tremur ude", „Flori *albastre* are-n păru-i" (Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]"). În fine, sunt menționate *epitetele personificatoare* („sărbători *murmuitoare*", „*harnici* unde" – Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]"), *metaforice* („pădurea *de argint*", „codrii *de aramă*" – Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]"), *tautologice* („*mândrul* soare"), *explicative* („căluț *năzdrăvan*), *sincretice* („voce *albă*"), *sinestezice* („pictură *parfumată cu vibrări de violet*" – George Bacovia, „Nervi de primăvară"), *apreciative* („om *bun*"), *evocative* („*veselul* Alecsandri" – Mihai Eminescu, „Epigonii"), *antitetice* („*orgolioasa*

Scanned with OKEN Scanner

slăbiciune"), *aliterative* („*sălbatică* splendoare" – George Coşbuc, „Vara"), *onomatopeice* („voce *vuindă*" – Mihai Eminescu, „O călărire în zori"), *pleonastice* („mulţime *de norod*" – Mihai Eminescu, „Scrisoarea III").

Cât priveşte funcţiile epitetului, studiile de specialitate menţionează funcţiile de *evocare*, *ornare*, *apreciere*, *individualizare* şi *personificare*.

Din punctul de vedere al numărului, există epitetele *complexe* sau *acumulările de epitete* (simţiri *reci*, harfe *zdrobite*" – Mihai Eminescu, „Epigonii"), duble şi triple determinări epitetice („Laptele *amar* şi *agurid*,/ Arome *de vin şi untdelemn*,/ Nămoluri *fierte, grele de asfalt*" – Tudor Arghezi, „Heruvim bolnav"), pletora epitetică, lanţul de epitete, depăşind trei determinări consecutive.

Comparaţia

Comparaţia este figura de stil care constă în alăturarea a doi termeni (obiecte, persoane, acţiuni) cu scopul de a evidenţia trăsăturile asemănătoare şi de a da limbajului o claritate şi o expresivitate mai mari (Macarie, 1981). Termenul *comparaţie* vine din latinescul *comparatio*, care înseamnă „împerechere", „unire".

Există, în cadrul unei comparaţii, T_1 – subiectul, termenul care se compară – şi T_2 – termenul cu care se compară; apoi, indicii specifici care leagă cei doi termeni: *ca*, *astfel*, *întocmai ca*, *asemenea*, *aidoma*, *asemănător cu*:

„Şi-*ntocmai cum* cu razele ei albe luna
nu micşorează, ci tremurătoare
măreşte şi mai tare taina nopţii, (T_2)
aşa îmbogăţesc şi eu întunecata zare (T_1)
cu largi fiori de sfânt mister
şi tot ce-i ne-nţeles
se schimbă-n ne-nţelesuri şi mai mari."
(Lucian Blaga, „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii")

Clasificarea comparaţiilor include: *comparaţia-imagine*, *comparaţia-paradigmă* şi *comparaţia-parabolă*.

Prima (*comparaţia-imagine*) reprezintă cea mai simplă formă, constituită dintr-un complement circumstanţial de mod sau dintr-o propoziţie: „*Ca unda* ta strivită gemem/ Şi *noi*, tovarăşii tăi buni" (Octavian Goga, „Oltul"); „O rază-nfloreşte, suavă.../ *Ca nor risipit e necazul*" (Alexandru Macedonski, „Rondelul rozei ce înfloreşte").

În *comparaţia-paradigmă*, T_2 va fi o propoziţie comparativă:

„Nicio *corabie* nu s-a întors vreodată
Din mările sudului sau de la capricorn

Scanned with OKEN Scanner

Atât de pură şi elegantă fregată
Cum se întoarce toamna *Orion.*"
(Geo Bogza, „Orion")

Comparaţia-parabolă se realizează în frază, T_2 putând fi reprezentat prin două sau mai multe propoziţii :

„Ca fluturii ce rabdă să-i poarte-n praf omida,
Să rabd şi eu în mine, povară, două vieţi?"
(Tudor Arghezi, „Nehotărâre")

Alte clasificări menţionează cinci tipuri de comparaţii : *ironică*, *artistică*, *hiperbolică*, *grotescă* şi *onomatopeică*. Exemplificăm primul tip de comparaţie cu versuri din „Riga Crypto şi lapona Enigel" de Ion Barbu : „Menestrel trist, mai aburit/ Ca vinul vechi ciocnit la nuntă", al doilea tip prin versuri din „Clăcaşii" de Octavian Goga : „În urma lor, încet, fără zăbavă,/ Ca un blestem din vremuri înnoptate,/ Ca o pedeapsă – a veacurilor de păcate,/ Venea stăpânul gliei odrăslite", al treilea tip prin versuri din „Domnişoara Hus" de Ion Barbu : „Şi grumajii tăi umflaţi,/ Ca şerpii tari cocliţi de bale...", şi, în fine, al patrulea tip printr-un vers din „Scrisoarea III" de Mihai Eminescu : „Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie".

În poezia „Rugă" de Eugen Ionescu frapează suita de comparaţii :

„Doamne... fă-mă fericit
ca pe boii cu coarne nevinovate,
ca pe câinii cu ochii de îngeri,
ca pe nenuferi,
ca pe pietrele prietene."

Termenii comparaţiilor cu elemente din natură evidenţiază inocenţa, lipsa de griji, candoarea, duritatea.

Metafora

În limba greacă, termenul *metaphora* înseamnă „transfer", „deplasare" şi este compus din *meta*, care semnifică „dincolo", „între", „după", şi *fero*, ce înseamnă „duc".

„Condiţionată de apariţia conştiinţei magice care pune sub interdicţie anume obiecte (tabu)" (*DTL*, 1976, p. 210), metafora este considerată rezultanta unei comparaţii subînţelese. Ea are la bază analogia. Dacă nu pare exagerat, poate fi considerată regina figurilor de stil. Rezultat al sublimărilor şi al decantărilor poetice, metafora conferă valoare operelor literare. Mecanismul obţinerii ei,

Scanned with OKEN Scanner

explicat şcolăreşte, pare simplu: fie se renunţă la adverbul de comparaţie *ca* (T_1, termenul de comparat, T_2, termenul cu care se compară), fie se renunţă complet la termenul comparat, reţinându-se doar T_2, termenul cu care se compară.

Teoreticienii metaforei remarcă faptul că această importantă expresie figurativă „dă mai multă strălucire descrierilor, mai mult relief, că ea constituie exprimarea cea mai concentrată, mai concisă a ideii, a noţiunii, a sentimentelor" (Vianu, 1968a, p. 49).

Metafora *plasticizantă* apare, de pildă, în „Rugăciune" de Octavian Goga:

„Dă-mi *viforul* în care urlă
Şi *gem* robiile de veacuri...
În suflet seamănă-mi *furtună*,
Să-l simt în *matca*-i cum se zbate."

Spre a ilustra metafora *plasticizantă*, *metafora-simbol*, am ales încă un exemplu din Goga, din poezia „Cântec":

„Mi-am făcut *un cântec* de demult odată,
Mi-am făcut *un cântec* pe-nțeles şi dulce,
Leagăn pentru-o-veche taină vinovată.
.....
Cântec de ispită, *cântec* de otravă
.....
Cântec de-o viață, nu te ştie nimeni."

Metafora in praesentia este confundată adesea cu altă figură de stil: comparaţia. Ea este folosită în realizarea portretului fizic al ciobănaşului din „Mioriţa":

„Feţişoara lui,
Spuma laptelui,
Ochişorii lui,
Mura câmpului,
Perişorul lui,
Pana corbului..."

Diminutivele, constituind primul termen al metaforelor, sunt cald-mângâietoare. Termenul al doilea e constituit din câte o sinecdocă din domeniul naturii, evidenţiind calităţi superlative, unicitate, putere de reprezentare.

Structurile gramaticale prin care se exprimă frecvent echivalarea metaforică în metafora *in praesentia* sunt predicatul nominal cu sau fără verb copulativ, apoziţia („Iar noi locului ne ţinem,/ Cum am fost, aşa rămânem: / *Marea şi cu râurile,/ Luna şi cu soarele,/ Codrul cu izvoarele*" – Mihai Eminescu,

Scanned with OKEN Scanner

„Revedere") şi structura genitivală. Pentru a mai da câteva exemple, citez texte poetice mai puţin cunoscute: „Rugă" de Eugen Ionescu, în care eul liric se identifică cu elementele naturii înconjurătoare („Doamne, eu sunt o frunză,/ eu sunt o nucă,/ sunt un broscoi speriat,/ sunt o vrabie rănită"), ori „Rugă" de Ileana Mălăncioiu („Am fost trup şi suflet odată").

Altă clasificare distinge între metafora *explicită*, când termenul de comparat este exprimat, şi metafora *implicită*, când termenul de comparat nu mai este exprimat. Pentru acest din urmă tip, edificator este un vers din „Iarna" lui Vasile Alecsandri: „Cu o zale argintie se îmbracă mândra ţară".

Personificarea

Derivat din verbul *a personifica*, al cărui etimon este francezul *personnifier*, termenul *personificare* înseamnă „transferul de însuşiri omeneşti asupra unor obiecte neînsufleţite, printr-un proces de animare" (*DTL*, 1976, p. 244). În general sunt personificate obiecte indicate gramatical printr-un substantiv.

Atribuind însuşirile umanului unei entităţi naturale, personificarea este „un aspect particular al metaforizării şi se realizează mai ales prin asocierea unui subiect inanimat cu un predicat sau atribut al cărui sens se referă la subiecte umane (ex.: «Sara pe deal, buciumul sună cu *jale*» – Mihai Eminescu, «Sara pe deal») sau prin folosirea unor substantive inanimate în vocativ («*Munte, munte*, piatră seacă! / Lasă voinicii să treacă!»)" (*DTL*, 1976).

Modalităţile de realizare a personificării impresionează prin varietate. Ea se poate realiza, de pildă, prin intermediul unui *verb* personificator, al unui *epitet* personificator, al unei *vocabule* personificatoare, al unei *interjecţii* sau prin intermediul *vocativului*:

„— Codrule, codruţule,
Ce mai faci, drăguţule?"
(Mihai Eminescu, „Revedere")

Funcţiile expresive ale personificării ţintesc dinamizarea imaginii, însufleţirea, umanizarea obiectelor, a elementelor naturii, a abstracţiunilor, personificarea fiinţelor care nu sunt persoane. Ele sunt exploatate într-un mod inedit şi totodată specific diverselor specii literare. În speciile lirice, cum se va vedea în exemplele care urmează, generează semnificaţii uluitoare, în basm personificarea se asociază cu hiperbola, în fabulă cu alegoria.

Invocarea copilăriei de către Eminescu şi Nichita Stănescu se realizează prin intermediul *personificării*: „Unde eşti, copilărie, cu pădurea ta cu tot?" (Mihai Eminescu, „O, rămâi"), „Timp suspendat, *ţie*, *copilărie*,/ văzduhu-ţi lingea *talpa* şi *gleznele*" (Nichita Stănescu, „Mister de băieţi").

Scanned with OKEN Scanner

Socotită una dintre cele mai vechi figuri de stil, personificarea îşi are originea în folclor. În balada populara „Toma Alimoş", natura personificată, impresionată de moartea eroului, îl „plânge" cu un bocet transfigurat în personificări deosebit de expresive prin dramatismul lor:

„Codrul *se cutremura*,
Ulmi şi brazi se clătina,
Fagi şi paltini *se pleca*
Fruntea de i-o *săruta*
Şi cu freamăt îl *plângea*."

Expresivitatea verbului personificator metaforic *se cutremura* se apropie, prin valoarea artistică, de cea a imaginii artistice eminesciene a codrului „bătut de gânduri" din „Dorinţa" eminesciană. Trăirile poetului anonim sunt „proiectate" asupra naturii.

În altă specie epică în versuri, fabula, plantele şi animalele au grai. Ele dialoghează. Sub „haina" lor intuim umanul: câinele din celebra fabulă „Câinele şi căţelul" de Grigore Alexandrescu simbolizează demagogul, iar căţelul naivul, credulul, omul simplu.

Sintetizând, mijloacele de realizare a personificării sunt: *verbul personificator* („trunchii *poartă* suflete sub coajă", „*suspină* printre ramuri", izvoare „*trec*", „*suspină*-n flori molatec", „*coboară*-n ropot dulce", „*sar* în bulgări fluizi", „luna *zace*" – Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]"); *vocabula personificatoare* („trunchii poartă *suflete* sub coajă", „trunchii suspină cu a *glasului* lor vrajă" – Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]"; *epitetul personificator* („*mândrul* întuneric al pădurii de argint", „izvoare... trec cu *harnici* unde" – Mihai Eminescu, „Călin [file din poveste]); *adresarea directă, la vocativ, invocaţia retorică* („O, rămâi, rămâi la mine,/ Te iubesc atât de mult!" – Mihai Eminescu, „O, rămâi").

Hiperbola

Hiperbola este figura de stil care constă în mărirea sau micşorarea exagerată a realităţii în scopuri expresive.

Departe de ţară, Arghezi evocă în textul poetic „Mamă Ţară" imaginea tărâmului natal într-o descriere irizată de un cald fior al dragostei de patrie în care comparaţiile-hiperbolă sugerează un tărâm de basm:

„Crapii-n ele-s *cât berbecii*,
.....
În grâu spicul *cât cocoşu*."

Scanned with OKEN Scanner

Solarul Alecsandri, exasperat de iminența venirii iernii, evocă în pastelul „Sfârșit de toamnă", într-o imagine hiperbolică, grozăvia naturii:

„*Din tuspatru părți a lumei se ridică-nalt pe ceruri,*
Ca balauri din poveste, nouri negri plini de geruri."

Diminuarea imaginii obiectului, miniaturizarea lui reprezintă efectul invers hiperbolei. Universul copilăriei evocat de Mihai Eminescu în „Copii eram noi amândoi..." este miniatural:

„Copii eram noi amândoi,
Frate-meu și cu mine.
Din coji de nucă car cu boi
Făceam și înhămam la el
Culbeci bătrâni cu coarne."

Cele două procedee artistice se întrepătrund. Rareori apar separat. Exemplul cel mai elocvent îl oferă poezia și proza eminesciene. Imagini ca aceea a codrilor prelungindu-și bolțile până în cer, a castelelor arcuindu-și înalt ogivele, a cerbilor contopindu-și coarnele cu celestul, într-o uluitoare întrepătrundere a regnurilor, sunt impresionante. Viziunea poetului este grandioasă. Ea cuprinde acvaticul (Walhala eminesciană nu este decât o altă Dacie, concepută subacvatic), teluricul (codri, păduri) și cosmicul (stele, lună, cer). Vegetația în proza eminesciană crește fantastic, luxuriant. Totul capătă dimensiuni excepționale, proporțiile sunt gigantice. Epitetul *urieșesc* este frecvent.

Luxurianța vegetală se estompează în „Călin (file din poveste)". Poemul oferă cel mai grăitor exemplu al îmbinării măiestrite pe parcursul aceluiași cânt (al VIII-lea) a hiperbolei (imaginile *codrii de aramă*, străvechea *pădure de argint* fiind prezentate în antiteză ori într-o fericită completare) cu microcosmosul. Gâzele serbează nunta *mirelui flutur*, sosit la ceremonie într-o *cojiță de alună*, trasă de *locuste*, în urma căreia vin *fluturi mulți, de multe neamuri*. Repetiția acumulează sugestii hiperbolice. Sugestia îmbinării hiperbolei cu miniaturalul este impresionantă: fericirea celor doi îndrăgostiți regăsiți după șapte ani, pecetluită de momentul tainic al nunții, cuprinde întregul univers.

De o cu totul altă factură sunt imaginile hiperbolice din poemul „Epigonii", odă închinată „zilelor de aur" cu poeți ce au scris „o limbă ca un fagure de miere". Hiperbola, ușor de intuit, se conturează pe măsura acumulării în text a imaginilor care vin parcă din Alecsandri sau Bolintineanu: *visări dulci și senine, dulci și mândre primăveri, verzi dumbrăvi cu filomele, nopți ce-ntind... oceanele de stele*:

„*Zile cu trei sori în frunte*, verzi dumbrăvi cu filomele,
Cu izvoare-ale gândirei și cu râuri de cântări."

Scanned with OKEN Scanner

Lauda exagerată a obscurului Cichindeal, pe care poetul îl aşază în capul seriei valorilor „zilelor de aur", a lui Alecsandri, declarat „acel rege-al poeziei, veşnic tânăr şi ferice", imaginile prezentându-l pe Eliad, „Munte cu capul de piatră de furtună detunată", „zidind din visuri şi din basme seculare", constituie metafore *hiperbolice* menite să releve măiestrit antiteza trecut glorios/ prezent decăzut.

La hiperbolă recurge şi George Coşbuc : strofa-hiperbolă din „Paşa Hassan" este celebră, ea constituind exemplul dat de manualele şcolare în studiul acestei figuri de stil :

„Sălbatecul vodă e-n zale şi-n fier
Şi zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Iar vorba-i e tunet, răsufletul ger
Şi barda din stânga-i ajunge la cer
Şi vodă-i un munte."

Procedee de expresivitate din toate straturile operei literare concură la realizarea hiperbolei : aliteraţia consoanei *z* (stratul fonetic), inversiunea epitetelor *sălbatecul*, *gigantică* (stratul sintactic), metaforele *cupolă*, *tunet*, *ger*, *munte* (stratul semantic).

Mijloc expresiv de exagerare, hiperbola slujeşte intenţia poetică.

Alegoria

„*Alegoria* reprezintă, în sens larg, substituirea unei imagini cu alta, în virtutea unor asemănări sau a corespondenţei dintre ele. În sens restrâns, *alegoria* este o descriere sau o naraţiune alcătuită dintr-o înşiruire de metafore, comparaţii, personificări etc., care oferă o imagine unitară. Esenţa alegoriei este exprimarea unor noţiuni abstracte prin intermediul concretului." (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 2002)

Alegoria *moarte-nuntă* din „Mioriţa" are menirea ritualică a „lumirii" ciobănaşului (în concepţia populară, momentul nunţii este obligatoriu, asemenea celui anterior al botezului şi celui ulterior al înmormântării), a anihilării, în plan imaginativ, a morţii :

„Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa;
Preoţi, munţii mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Şi stele făclii."

Scanned with OKEN Scanner

Substituirea unei imagini cu alta are loc şi în secvenţa poetică în care este oglindită artistic imaginea universului cărţii în poezia „Cuvânt" de Tudor Arghezi. În ipostaza unui creator de carte, eul liric explică procesul creaţiei:

„Am voit să umplu celule
Cu suflete de molecule.
Mi-a trebuit un violoncel:
Am ales un brotăcel
Pe-o foaie de trestie-ngustă.
O harpă: am ales o lăcustă,
Cimpoiul trebuia să fie un scatiu."

Lexicul se organizează în câmpul semantic a două entităţi: universul cărţii şi vietăţile, viaţa, de fapt, realitatea. În sfera semantică a cărţii se plasează cuvintele: *violoncel*, *harpă*, *cimpoiul*, instrumente muzicale sugerând armonia sonoră, iar în sfera semantică a vieţii corespondentele lor: *brotăcel*, *lăcustă*, *scatiu*. Transferul metaforic evidenţiază ideea stilizării, a transfigurării realităţii filtrate prin sensibilitatea creatorului în imagini armonioase. Intenţia creatorului este de a insufla viaţă creaţiei sale.

Alegoria este procedeul artistic specific fabulelor, sub haina alegorică a animalelor fiind prezentate defectele umane. „Câinele şi căţelul", „Boul şi viţelul" de Grigore Alexandrescu, „Bivolul şi coţofana" de George Topîrceanu sunt construite pe câte o alegorie.

Simbolul

„Simbolul este procedeul artistic care constă în utilizarea numelui unui obiect concret pentru a desemna alt obiect sau, cel mai adesea, o idee abstractă. Simbolul este o imagine care revine cu insistenţă într-un text literar şi care ocupă o poziţie-cheie, esenţială pentru eroul liric sau epic, pentru conflict. Sensul simbolic al unui cuvânt se degajă numai în context, prin raportare la toate determinările sale, la relaţiile cu alte imagini şi la poziţia pe care o ocupă în text." (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 2002, p. 11)

Prin repetare şi prin acumularea unor determinări diferite, ochii iubitei devin simbolul central al poeziei „Izvorul nopţii" de Lucian Blaga. Vocea lirică este poetul însuşi. El apare în ipostaza de îndrăgostit, adresându-i-se iubitei. Mărcile eului liric sunt vocativul, cazul adresării directe într-un stil familiar, afectiv (*frumoaso*), pronumele şi adjectivele pronominale de persoanele I şi a II-a (*ţi*, *ta*, *îmi*, *tăi*, *mea*). Persoana I a pronumelui *îmi* şi impersonalul *pare* ne avertizează că este vorba despre ceea ce imaginează eul liric. Discursul liric transfigurează reflecţiile poetului asupra temei frumuseţii iubitei şi a motivului

Scanned with OKEN Scanner

biblic al genezei nopţii. Contemplând ochii iubitei, eul liric transfigurează admiraţia sa pentru ei. Imaginea ochilor este imaginea artistică reluată obsedant în poezie. Pe ea se centrează textul liric, precum şi în jurul motivului femeia--lumină, femeia-izvor. Într-o primă percepţie vizuală, ochii iubitei sunt evocaţi prin intermediul structurii superlative: *aşa de negri*. O altă imagine artistică din textul poetic transfigurează ideea analogiei ochilor iubitei cu izvorul din care se generează noaptea, acoperind hiperbolic pământul. Sugestia relevată este intensitatea negrului ochilor iubitei, generatori ai *mării de-ntuneric*. Magia epitetului *tainic*, creată prin aşezarea lui în poziţie privilegiată, în inversiune, este amplificată de repetiţia epitetului *negri*. În ceasul de taină al serii, în imaginaţia poetului, ochii iubitei capătă putere demiurgică. Devenită *simbol*, imaginea ochilor este accentuată şi prin determinarea apozitivă de către adjectivul substantivizat *adâncii*, aşezat, nu întâmplător, între virgule, accentuând, printr-un cumul de mijloace de expresivitate (morfologice, sintactice, grafice), sugestia misterului iubitei, a sufletului ei, a universului însuşi, a cărui taină, cum se confesează poetul în crezul său literar „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii", o sporeşte cu *lumina* lui. În contrast cu intensitatea negrului ochilor, poetul transfigurează imaginea iubitei în metafora *lumina mea*. Este evidenţiată ideea poetică: iubirea, asemenea luminii, este o poartă de intrare în taina lumii. La sfârşitul lecturii cititorul realizează că *iubita*, *natura*, *noaptea* şi *lumina* sunt unul şi acelaşi lucru.

Plasată la începutul volumului intitulat sugestiv *Poemele luminii*, poezia „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii" de Lucian Blaga dezvoltă simbolul luminii:

„Lumina altora
sugrumă vraja nepătrunsului ascuns
în adâncimi de întuneric,
dar eu,
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –
şi-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micşorează, ci tremurătoare
măreşte şi mai tare taina nopţii,
aşa îmbogăţesc şi eu întunecata zare
cu largi fiori de sfânt mister."

Repetată pe parcursul poemului, vocabula *lumină* devine, ca în titlul volumului din care face parte, simbol. Elogiind lumina ce potenţează misterul, plasând-o într-o sugestivă antiteză cu „lumina altora" care „sugrumă vraja nepătrunsului", lumina poetului semnifică lumina trăirii existenţiale, a cunoaşterii: „aşa îmbogăţesc şi eu întunecata zare/ cu largi fiori de sfânt mister".

Scanned with OKEN Scanner

Antiteza reliefează pregnant imaginea metaforică a luminii poetului, lumină ce favorizează misterul, nu limpezirea tainelor:

„...şi tot ce-i ne-nţeles
se schimbă-n ne-nţelesuri şi mai mari
sub ochii mei."

E lumina iubirii, e mijlocul de pătrundere în miezul ascuns al tainelor, fără să le „strivească" revelaţia. La Lucian Blaga, iubirea este instrument al cunoaşterii revelatoare pentru procesul poetic. Starea poetică e o ipostază a cunoaşterii nemijlocite, este „un fior de sfânt mister", o modalitate de a intra în rezonanţă cu misterul lumii, iar poetul e un demiurg care „îmbogăţeşte taina lumii". Devenită *simbol* al întregului volum, *lumina* semnifică esenţa lumii:

„Lumina ce-o simt
năvălindu-mi în piept când te văd
oare nu e un strop din lumina
creată în ziua dintâi,
din lumina aceea-nsetată adânc de viaţă?
.....
Lumina ce-o simt năvălindu-mi
în piept când te văd – minunato,
e poate că ultimul strop
din lumina creată în ziua dintâi."

(„Lumina")

Simbolul din secvenţa întâi – lumina originară, lumina-izvor – evidenţiază sugestiile: „Lumina este esenţa lumii, toate manifestările ei particulare sunt stropi din această lumină a începutului genetic" (Gană, 1974).

Simbolurile poeziei lui Vasile Voiculescu, Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Ioan Neniţescu, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Marin Sorescu impresionează. Ţinând seama de definiţie, ele pot fi uşor intuite.

Figuri semantice de contradicţie

Antiteza

„În literatură, antiteza a fost întotdeauna foarte mult folosită, iar romantismul a cultivat-o cu predilecţie. Ea constă într-un contrast, într-o opoziţie între doi termeni contrari (obiecte, fenomene, idei)." (*DTL*, 1976, p. 30) Termenul vine din greacă (*antithesis*, „opoziţie").

Scanned with OKEN Scanner

Decodarea semnificaţiilor unor opere literare este posibilă datorită intuirii antitezelor. „Revedere" de Mihai Eminescu aşază în antiteză acţiuni (*trece/vine*) şi entităţi (*codrul, marea, râurile/omul*):

„— Codrule, codruţule,
Ce mai faci, drăguţule,
Că, de când nu ne-am văzut,
Multă vreme au trecut
Şi, de când m-am depărtat,
Multă lume am îmblat.

— Ia, eu fac ce fac de mult:
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cărările
Şi gonind cântările;
Şi mai fac ce fac de mult:
Vara doina mi-o ascult;
Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Împlându-şi cofeile,
Mi-o cântă femeile.

— Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine,
Tu, din tânăr precum eşti,
Tot mereu întinereşti.

— Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scânteie pe lacuri,
Că, de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
Şi, de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ţinem,
Cum am fost, aşa rămânem:
Marea şi cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna şi cu soarele,
Codrul cu izvoarele."

Scanned with OKEN Scanner

Motivele literare evidenţiate de antiteze sunt curgerea ireversibilă a timpului şi efemeritatea omului în opoziţie cu eternitatea naturii. Capacitatea de regenerare perpetuă a naturii („Tu, din tânăr precum eşti,/ Tot mereu întinereşti"), statornicia („Iar noi locului ne ţinem"), eternitatea naturii („Cum am fost, aşa rămânem") sunt sugestii ale imaginilor artistice prezentate în antiteză cu efemeritatea fiinţei umane („Numai omu-i schimbător,/ Pe pământ rătăcitor"). Vocabulele sugestive *schimbător* şi *rătăcitor*, precum şi restrictivul *numai* pun în evidenţă antiteza.

O structură antitetică prezintă şi poemul „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii" de Lucian Blaga, citat la secţiunea „Simbolul". Antiteza este marcată compoziţional prin adversativul *dar*, care conferă simetrie compoziţiei. La nivelul conţinutului, antiteza este marcată prin opoziţia eu/alţii (eul liric/alţi creatori).

Intuind şi inventariind, fără a ne limita însă la acest stadiu, semnificaţiile textului poetic pot fi uşor surprinse: complexitatea fenomenelor aflate între „polii" antitetici, relevarea trăsăturilor prin discrepanţă.

Stratul prozodic

Termenul *prozodie* este sinonim cu *versificaţie*. „Prozodia instituie o normă proprie, bazată pe succesiuni cvasiconstante de silabe accentuate şi de grupuri de silabe neaccentuate; ea contribuie la caracterul polifonic al planului enunţării." (Neţ, 1986, p. 28)

Versul

Conceptul de *vers* se referă la un rând dintr-o poezie: „Lacul codrilor albastru" (Mihai Eminescu, „Lacul"); „Tresărind scânteie lacul" (Mihai Eminescu, „Freamăt de codru"); „A venit toamna, acoperă-mi inima cu ceva" (Nichita Stănescu, „Emoţie de toamnă"). Versurile se particularizează prin măsură şi ritm.

Versurile libere nu au rimă şi nici structură metrică regulată:

„Inima mai mare decât trupul,
sărind din toate părţile deodată
şi prăbuşindu-se din toate părţile înapoi,
asupra lui,
ca o distrugătoare ploaie de lavă."
(Nichita Stănescu, „A unsprezecea elegie")

Scanned with OKEN Scanner

Versurile albe sunt versurile fără rimă. Iată un citat din Simona Popescu, *Lucrări în verde sau Pledoaria mea pentru poezie*:

„Tot cu gândul la ei am reluat la recitit o antologie cu poeți şi poete din America. Ca şi prima dată, nu mi-a spus nimic. Suna la fel de plictisitor ca o antologie de poezie dintr-o provincie oarecare, ca orice antologie de fapt. Mi-am spus că poate se întâmplă asta pentru că erau nişte traduceri în franceză. Apoi am citit cele câteva rânduri pe care le scria fiecare dintre ei despre poezie la sfârşit, la note biografice. Acolo, abia acolo erau ei, care gândeau o-me-neş-te..." (2006, p. 141)

Alcătuite dintr-un singur cuvânt – vezi „Odă (În metru antic)" de Mihai Eminescu, „Rapsodii de toamnă" de George Topîrceanu –, scurte şi aşezate special mai în interiorul strofelor – este cazul versurilor lui George Coşbuc de la sfârşitul strofelor sau al celor eminesciene din „Mai am un singur dor" –, versurile atrag atenţia cititorului, fie reţinând, asemenea titlului unui tablou, esenţa strofei, fie subliniind ideea poetică, dintr-o interogaţie retorică (vezi versul arghezian „De ce-aş fi trist? Şi totuş..." – „De ce-aş fi trist?"), dintr-o constatare (vezi versul eminescian „Totuşi, este trist în lume..." – „Floare albastră").

Măsura

Măsura este numărul de silabe dintr-un vers. Ea se poate menţine aceeaşi pe tot parcursul operei literare, ca, spre exemplu, în „Lacul" de Mihai Eminescu, dar, de cele mai multe ori, este variabilă.

În funcţie de lungimea lor, versurile pot fi *scurte* sau *lungi*.

Versul scurt caracterizează poezia populară. El are, de obicei, trei, patru, cinci sau şase silabe („Iată, vin în cale,/ Se cobor la vale/ Trei turme de miei/ Cu trei ciobănei" – „Mioriţa"; „Foicica fagului/ La poalele muntelui,/ Muntelui Pleşuvului" – „Toma Alimoş").

Versul lung are aproximativ 11-15 silabe („Priveşte-ţi mâinile şi bucură-te, căci ele sunt absurde...// Ieşi din cort, prietene, să stăm faţă în faţă" – Nichita Stănescu, „Enghidu"). Versurile pot avea mărime constantă (Mihai Eminescu, „Lacul") sau variabilă (Nichita Stănescu, „Emoţie de toamnă"; Lucian Blaga, „Izvorul nopţii", „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii").

Ritmul

„Ritmul se naşte nu dintr-o juxtapunere de silabe accentuate şi neaccentuate, cum greşit se considera în trecut şi mai continuă să o afirme multe manuale şi dicţionare de termeni literari, ci din înlănţuirea, compatibilă cu un prototip ritmic prestabilit, a cuvintelor şi sintagmelor textului." (Neţ, 1986)

Scanned with OKEN Scanner

Piciorul metric este unitatea de ritm alcătuită din două, trei sau patru silabe accentuate şi neaccentuate care se repetă în mod regulat într-un vers. Tipurile de picior metric bisilabic sunt troheul şi iambul, iar piciorul metric trisilabic este ilustrat de amfibrah şi anapest.

Stilistica eminesciană a remarcat frecvenţa silabelor neaccentuate în *Sonete*, cadenţa monotonă, în consonanţă cu starea eului liric de contemplare extatică, de linişte („Lacul codrilor albastru/ Nuferi galbeni îl încarcă;/ Tresărind în cercuri albe/ El cutremură o barcă" – „Lacul"), de reverie („Ea din trestii să răsară/ Şi să-mi cadă lin la piept" – „Lacul"), de „uitare" („Cucul cântă, mierle, presuri" – „Freamăt de codru"), evocând un cadru feeric în „Călin (file din poveste)" („De treci codri de aramă, de departe vezi albind").

Comentatorii poeziei lui Coşbuc evidenţiază învestirea accentelor poetice, a ritmurilor cu sugestii nebănuite. Dacă vei citi, accentuând, versurile strofei întâi a poeziei „Vara" de George Coşbuc, citate la subcapitolul „Rima", vei putea observa rolul accentelor în proiectarea imaginii Ceahlăului contemplat de eul liric în infinit: „De-par-te-n zări al-bas-tre dus" (⊥ - /⊥ - /⊥ - /⊥ - /).

Determinarea ritmului unui vers se face intonându-l de mai multe ori, scandând, ţinând seama de vocalele accentuate; cuvintele fără sens lexical (conjuncţiile simple, prepoziţiile, auxiliarele, articolele), monosilabice sunt, de obicei, atone.

Cezura

Cezura este „o pauză în interiorul unui vers, de obicei la mijlocul lui pentru a-i regla ritmul" (*DTL*, 1976, p. 70) – vezi versurile poemului „Călin (file din poveste)" de Mihai Eminescu („Acolo lângă izvoară | iarba pare de omăt") ori ale pastelului „Iarna" de Vasile Alecsandri („Din văzduh cumplita iarnă | cerne norii de zăpadă").

Unitate de ordin ritmic, cezura împarte versul de obicei în două *emistihuri* care alcătuiesc o unitate ritmică, dar şi de sens:

„Iat-o sanie uşoară | care trece peste văi...
În văzduh voios răsună | clinchete de zurgălăi." (Vasile Alecsandri, „Iarna")

Strofa

Alcătuită din unul sau mai multe versuri, *strofa* constituie un element specific textului structurat în versuri. În funcţie de numărul versurilor, strofele sunt: *monostihul*, strofă formată dintr-un singur vers (Tudor Arghezi, „De ce-aş fi

Scanned with OKEN Scanner

trist"), *distihul* (morala fabulei „Câinele şi căţelul" de Grigore Alexandrescu: „Aceasta între noi adesea o vedem/ Şi numai cu cei mari egalitate vrem"), *terţina* (folosită de obicei în sonete în combinaţie cu alte grupări strofice; iată, spre exemplificare, o terţină din sonetul „Afară-i toamnă..." de Mihai Eminescu: „Şi eu astfel mă uit din jeţ pe gânduri,/ Visez la basmul vechi al zânei Dochii;/ În juru-mi ceaţa creşte rânduri-rânduri"), *catrenul* („Hai în codrul cu verdeaţă/ Und-isvoare plâng în vale,/ Stânca stă să se prăvale/ În prăpastia măreaţă" – Mihai Eminescu, „Floare albastră"), *cvinaria* („Îl aşezi frumos/ Pe prima pagină/ Şi nu citeşti decât ce scapă/ În afara liniilor lui/ De lemn" – Marin Sorescu, „Echerul"), *sextina* („Iar apa la maluri se frânge/ Şi cade pe spate şi plânge:/ Cu fierul potcoavei tu-mi sapă/ Mormântul pe margini de apă/ Şi-n urmă cu dinţii mă prinde/ Şi-aruncă-mă-ngroapă!" – George Coşbuc, „Moartea lui Gelu"), *octava* („Fie-a voastră-ntreaga ţară/ Şi, de cereţi, vă mai dăm,/ Numai daţi-ne voi graiul/ Neamului – şi se scularǎ/ Să ne vremuiască traiul/ Câţi duşmani aveam pe lume!/ Graiul ni-l cereau anume/ Să-l lăsăm!" – George Coşbuc, „Graiul neamului"), *strofa polimorfă*, conţinând între şapte şi douăsprezece versuri („Ascultam astă-noapte/ crescând pădurile pline de şoapte,/ cât spaţiul nalte,/ aceleaşi şi alte;/ cu crengi felurit înflorite,/ nu mai ştiu de unde pornite./ Stufos întunericul se făcea/ şi rece-mprejurul tău, stea..." – Magda Isanos, „Noapte").

Rima

Rima constă în identitatea sunetelor de la sfârşitul a două sau mai multe versuri începând cu ultima vocală accentuată. Există mai multe tipuri de rime: *împerecheată* („Pe-un picior de plai,/ Pe-o gură de rai" – „Mioriţa"), *îmbrăţişată* („Pe când cu zgomot cad/ Izvoarele-ntruna,/ Alunece luna/ Prin vârfuri lungi de brad" – Mihai Eminescu, „Mai am un singur dor"), *încrucişată* („Şi nime-n urma mea/ Nu-mi plângă la creştet,/ Doar toamna glas să dea/ Frunzişului veşted" – Mihai Eminescu, „Mai am un singur dor"), *monorimă* („Măi bădiţă, floare dulce,/ Unde te-aş găsi, te-aş smulge/ Şi-acasă la noi te-aş duce" („Măi bădiţă, floare dulce").

Din punctul de vedere al părţilor de vorbire ce rimează, rima poate fi: *simplă* (rimează cuvinte cu un singur accent pe ultima sau pe penultima silabă – *sus/apus/dus/pus* din prima strofă a poeziei „Vara" de George Coşbuc („Priveam fără de ţintă-n sus/ Într-o sălbatică splendoare,/ Vedeam Ceahlăul la apus/ Departe-n ţări albastre dus,/ Un uriaş cu fruntea-n soare,/ De pază ţării noastre pus") – sau *complexă* (coincid atât silabele cu accent principal, cât şi cele cu accent secundar). Există şi rime *rare* (împerechere surprinzătoare de

Scanned with OKEN Scanner

acorduri sonore şi semantice adesea prin combinarea unui substantiv propriu cu unul comun (la Eminescu *adaos/Menelaos*, *gene/Venus Anadyomene*), *de lux* (cum numeşte Garabet Ibrăileanu rimele eminesciene din „Mai am un singur dor") sau *rime care includ primul termen în al doilea* (eminescienele *ard/bard*; *rece/se-ntrece* din postuma „Ondina"), rime *omofone şi omonime* (eminescienele *altele/unele-ntr-altele*, *lin/Lin* din acelaşi poem).

Rima masculină este rima simplă în care sunt aşezate cuvinte cu un singur accent principal pe ultima silabă: *apus/dus*. *Rima feminină* este rima simplă ce conţine cuvinte în care accentul principal cade pe penultima silabă: *visează/ cutează*.

Stratul mijloacelor grafice

Scrierea cu majusculă, *semnul exclamării*, *semnul întrebării*, *punctele de suspensie*, *dispunerea tipografică a textului în pagină*, *scrierea cu paragrafe*, *caligramele* sunt mijloace grafice de expresivitate.

Caracteristică a *modernismului*, tendinţă inovatoare, orientare de sine stătătoare apărută în literatura română după primul război mondial, îndeosebi în poezie, sprijinită consecvent de Eugen Lovinescu, dar nu numai de el, scrierea cu majusculă este un mijloc grafic expresiv de subliniere a imaginii artistice, de ridicare la rang de substantiv propriu a unor substantive comune pentru a vizualiza imaginile-cheie într-un text liric, astfel încât cititorul să le acorde importanţa cuvenită. Iată câteva exemple de versuri din diferite texte lirice:

„S-a ivit pe culme Toamna,
Zâna melopeelor,
Spaima florilor şi Doamna
Cucurbitaceelor..."
(George Topîrceanu, „Rapsodii de toamnă")

„Că Vicleanul e cu noi
Fără veste în război."
(Tudor Arghezi, „Viscolul")

„Pe când Craiul Nou, din Cer,
Mai târziu s-a bucurat,
Surioara lui de fier
Argintiu cum a lucrat."
(Tudor Arghezi, „Secera")

Scanned with OKEN Scanner

„Zeul *A*, zeul *E*, zeul *I*
dovedesc c-am murit în trecut."
(Nichita Stănescu, „N-am mai murit de foame...")

Versurile lui Ion Minulescu uimesc prin frecvenţa scrierii cu majusculă în textul liric a substantivelor comune. Interesantă este însoţirea mai multor mijloace grafice expresive în acelaşi text liric, „Romanţa ultimei seri" – scrierea cu majusculă, marcarea tonalităţii exclamative şi punctele de suspensie:

„Port urmele luptei pierdută-n palatul
Eternului Mâine
Şi fostului Ieri!..."

Textul poetic al „Romanţei fără ecou" este marcat ingenios de semne grafice, iar structurile strofice impresionează prin varietate: catren, decimă, spaţiu alb, lăsându-i cititorului răgazul să mediteze, să-şi ia o pauză după receptarea imaginilor artistice în flux neîntrerupt, o nouă decimă, un nou spaţiu alb, monostihul final reluând imaginea artistică laitmotiv al romanţei:

„Iubire, bibelou de porţelan,
Obiect de preţ cu smalţul nepătat,
Rămâi pe loc, acolo unde eşti...
Să nu te mişti...
Şi, dacă ne iubeşti –
O!... dacă ne iubeşti cu-adevărat –,
Aşteaptă-ne la fel încă un an...
Un an măcar...
Atât!...
Un singur an...

Iubire, bibelou de porţelan!"

Semnele grafice din „Scrisoare" consemnează tăceri, reţineri, emoţii, trăiri intense, stări normale – plictiseala, rutina:

„Mă-ntrebi ce fac?...
Ce vrei să fac
Mai mult decât s-aştept... să tac...
Să casc... să dorm şi... să visez
Pe fondul roz al unui vechi Ghiordez
Pe care câteodată şade
Şi blonda mea Scheherazade..."

„Romanţa răspunsului mut" oferă o exemplificare şi mai elocventă pentru valorile expresive ale semnelor de punctuaţie, ale dispunerii în pagină a textului:

„Ce văd!...
E adevărat?...

Scanned with OKEN Scanner

Tu eşti?...
Cum?...
N-ai murit?...
Tot mai trăieşti?..."

Pentru grupa strofică, blancul (spaţiul alb) dintre strofe, detaşarea, în final a două stihuri, semnele de punctuaţie trebuie citată şi argheziana „De ce-aş fi trist?", care transfigurează o problemă existenţială fundamentală: senectutea. Imaginea acesteia este aureolată mitic de lumina prezenţei vieţii. Exemplificăm doar cu distihurile de la sfârşitul poeziei detaşate printr-un spaţiu alb de primele trei secvenţe poetice:

„De ce-aş fi trist? Că nu ştiu mai bine să frământ
Cu sunet de vioară urciorul de pământ?

Nu mi-e clădită casa de şiță peste Trotuş,
În pajiştea cu crânguri? De ce-aş fi trist? Şi totuş..."

În „Peste vârfuri.....", „Sunt ani la mijloc..." şi „Răsai asupra mea..." de Mihai Eminescu punctele de suspensie prezente chiar în titlu îşi găsesc deslu-şirea în conţinutul poeziilor.

Rândul de puncte din corpul poeziei „Melancolie" de Mihai Eminescu marchează „ruptura" textului în două părţi.

Poeţii recurg uneori la forme grafice speciale, numite *caligrame*. Ele au ca obiectiv reprezentarea grafică a simbolurilor sau a sugestiilor dintr-o poezie, cuvintele fiind aşezate astfel încât să reprezinte un obiect care constituie tema poeziei („Forsythia" de Mary Ellen Solt, „Cântecul de noapte al peştelui" de Christian Morgenstern, copacul în caligramele persane sau ale poetului Publilius Optatianus Porfirius, luna poetei române Passionaria Stoicescu).

Forma pe care o capătă versurile în imaginaţia poeţilor este foarte importantă pentru mesajul liric. Renumit pentru formele ingenioase ale poeziilor sale este poetul francez Guillaume Apollinaire, care a publicat un întreg volum intitulat *Calligrammes* la începutul secolului XX, din al cărui titlu a fost preluat termenul.

Scanned with OKEN Scanner

Compunerea şcolară

Scanned with OKEN Scanner

Compunerile care, în principiu, trebuie realizate la tezele cu subiect unic, având un text-premisă (text-suport, text dat, text citat), sunt, de obicei, de tipul eseului structurat, ale cărui cerinţe sunt consemnate în atenţionări de tipul „În compunerea ta trebuie...", „Vei avea în vedere...". Pentru a obţine punctajul maxim, ele trebuie să respecte întocmai cerinţele care vizează *conţinutul.* Acesta trebuie să fie adecvat cerinţei. Trebuie respectat principiul unităţii conţinutului şi formei, compunerea trebuie să fie unitară, prezentând cele trei părţi – introducerea, cuprinsul şi încheierea. Cât priveşte *forma*, orice compunere trebuie să se înscrie într-un registru stilistic adecvat, să respecte aşezarea în pagină, normele de ortografie, punctuaţie şi caligrafie.

Scanned with OKEN Scanner

Paşi în realizarea unei compuneri

Citeşte cu atenţie *cerinţa*. Reactualizează ce înseamnă o compunere: compoziţie (unitate, coerenţă, logică), aşezare în pagină, scris estetic, exprimare deosebită, corectă, precisă, clară, nuanţată. Stabileşte ce fel de compunere trebuie să redactezi: o compunere în care să scrii despre un text literar dat – să rezumi textul, să exprimi, argumentând, un punct de vedere privind apartenenţa textului la un gen literar/o specie literară, structura textului literar narativ/liric/dramatic, prezenţa trăsăturilor unui gen literar/ unei specii literare –, o compunere de caracterizare a unui personaj, una în care să exprimi, motivând, un punct de vedere personal referitor la text, să comentezi semnificaţiile textului literar, un dialog, o compunere cu început/ sfârşit dat? Ai de redactat un text reflexiv, inspirat din experienţa personală? Ai de exprimat un punct de vedere personal? Ai de scris o compunere liberă, descriptiv-narativă? Ai de redactat o cerere, o invitaţie? Verifică dacă ai înţeles bine cerinţa! Reactualizează felul cum realizezi tipul de compunere cerut.

Dacă ai o compunere despre un text literar, *citeşte textul* cu atenţie (în gând, cu voce scăzută, cu voce tare, în funcţie de locul în care te afli – în sala de testare, în clasă, acasă). *Formulează*, după o primă lectură „de rutină", *prima impresie*, consemneaz-o pe ciornă. *Notează* pe marginea textului *elementele esenţiale* (căutându-le în primul rând pe cele incluse pe foaia cu subiecte la atenţionările „Vei avea în vedere..." sau „Compunerea ta trebuie..."). Cercetează, în ordine, fiecare element la care se face referire în atenţionări, *caută argumentele/punctele de sprijin* în textul-suport: e cheia rezolvării itemilor. Reîntoarce-te la începutul textului pentru o ultimă lectură a acestuia în vederea fixării impresiei globale (poate „ţi-a scăpat" vreo semnificaţie, poate „acroşezi" ceva care să te ajute să pătrunzi sensurile întregii opere literare, mesajul ei), încercând să-ţi precizezi tema literară.

Întocmeşte planul compunerii, fixând, pe ciornă, ce trebuie să conţină fiecare dintre cele trei părţi obligatorii ale compunerii – introducerea, cuprinsul şi încheierea. Redactează, apoi, compunerea, creând paragrafe ample sau

Scanned with OKEN Scanner

sintetice, în funcţie de numărul de rânduri cerut, referitoare la atenţionări (acestea din urmă au un punctaj bine stabilit în baremele de corectare; în consecinţă, se impune concentrarea atenţiei asupra lor pentru a acumula cât mai multe puncte).

Redactarea este etapa cea mai importantă. Fii atent la aşezarea în pagină: scrisul trebuie să fie corect, îngrijit, estetic (scrisul este oglinda personalităţii fiecăruia dintre noi), să se încadreze în pagină respectând ultimele reglementări ale Ministerului Educaţiei, Cercetării şi Tineretului, Centrul Naţional pentru Curriculum şi Evaluare în Învăţământul Preuniversitar: nu mai este acceptat textul-oglindă; lucrarea nu va mai marca decât marginea din stânga printr-un spaţiu de 2/2,5 cm, la care se adaugă 2 cm pentru alineat; în marginea din dreapta nu va mai fi lăsat niciun spaţiu, respectându-se, atunci când cuvântul nu poate fi scris în întregime, regulile despărţirii cuvintelor în silabe; noile reglementări se referă până şi la caligrafie (forma literelor, aplecarea lor uşor spre dreapta) şi la spaţiul dintre cuvinte (nu mai mare de o literă), corectitudinea semnelor diacritice (Stan, 2005). Atenţie la aşezarea în pagină în zona destinată secretizării (ce nu mai apare, asemenea celorlalte foi de examen, ca un dreptunghi): fie poţi să laşi liber spaţiul din partea stângă, sus, a paginii a doua, din zona triunghiului pierdut prin secretizarea numelui, zonă care va apărea marcată cu un Z de supraveghetor, fie să laşi banda liberă de aproximativ 2-2,5 cm în partea de sus a paginii şi o bandă cu lăţimea de aproximativ 0,5 cm pe toată lungimea laturii triunghiului pierdut din pagina A4 în urma secretizării; compunerea cu destinaţie oficială trebuie scrisă pe o pagină separată. Alege cele mai potrivite cuvinte, indici lexicali adecvaţi. (Nu folosi cuvintele pe care nu le înţelegi!) Foloseşte un *vocabular variat*. (Evită repetiţiile! Limba română are enorm de multe cuvinte.) *Înlănţuie logic* ideile; găseşte cuvinte sau expresii ingenioase pentru a face legătura între idei; respectă *normele ortografice şi de punctuaţie* (SNEE, 2002, p. 9).

Nu lăsa niciun subiect nerezolvat! Nu sări nicio cerinţă (pierzi puncte preţioase). Nu începe redactarea până când nu ai conceput un plan! Nu apela la abrevieri/prescurtări (de exemplu: *f.*, *pt.*, *ş.a.*, *din pct. de v.*). Nu folosi expresii argotice (de exemplu: *marfă*, *beton* etc.), neologisme în exces, nici pleonasme, tautologii, cacofonii, construcţii echivoce! Nu face ştersături, tăieturi, adăugiri pe deasupra rândurilor!

Estetica lucrării, a scrisului, a semnelor de punctuaţie, aşezarea în pagină sunt notate cu puncte preţioase. La olimpiade şi concursuri şcolare au fost instituite premii speciale pentru cea mai estetică lucrare.

Scanned with OKEN Scanner

Reîntoarce-te, după fiecare paragraf, la cerinţă şi asigură-te că realizezi exact ce ţi se cere, şi nu altceva! Încadrează-te în numărul de rânduri specificat!

Imaginează-ţi că eşti un scriitor la masa de lucru: pune-te în postura scriitorului şi recreează textul literar, dacă există un text-suport, din punctul tău de vedere, în funcţie de cerinţe. Există *n* interpretări ale unui text literar, *n* „reconstrucţii" ale personajului literar, în funcţie de interacţiunea cu textul a celui care îl interpretează, de cultura sa, gradul de instruire, starea psihică. Fără să vrei, participi la un act de creaţie, imaginativ. Cel mai frecvent compunerile de la teste şi concursuri şcolare sunt de tipul eseului structurat, cu cerinţe stabilite, marcate prin: „Compunerea ta trebuie...", „Vei avea în vedere...". Trebuie să te referi tocmai la aceste lucruri, să construieşti paragrafe pe baza ideilor respective. Ţine seama de aceste cerinţe, pentru că ele se regăsesc în baremele la care profesorul corector va raporta compunerea ta şi, în funcţie de ele, va stabili nota.

Întocmeşte *ciorna*: actualizează definiţiile, elementele esenţiale din definiţii; structurează un plan de idei logic – înlănţuite gradat. În introducere, ca, de altfel, şi în încheiere, include ceva care să câştige „bunăvoinţa" auditoriului (dacă este o compunere orală), a profesorului corector (dacă este o compunere scrisă) sau începe direct cu definiţia noţiunii de teorie literară pe care o vei argumenta, în funcţie de cerinţă şi de numărul de rânduri sau de pagini specificat. Imaginează-ţi însă că toţi elevii încep cu definiţia; care este elementul de originalitate? Cum se va distinge lucrarea ta de atâtea lucrări „monotone"? (Un motto, o reformulare a definiţiei într-un stil aparte, neintervenind în niciun fel în conţinutul ei, reluarea afirmaţiei din cerinţă sau, cum propune Sofia Dobra, punerea afirmaţiei sub semnul întrebării.) Caută argumentele (pe care le găseşti, cel mai adesea în textul-premisă; citează-le, fă referire la ele), la care vei recurge în susţinerea ideilor. Foloseşte un stil clar, coerent, atractiv, precis, adaptat cerinţei! Fă sublinieri, adnotări pe marginea textului-suport, încercuieşte cuvintele-cheie, încercând să procedezi ca în atenţionări! Atenţionările sunt ideile planului compunerii; ele îţi sunt de mare ajutor: vor deveni paragrafe (construite amplu).

Fă o listă cu câteva idei, puncte de vedere de care ai nevoie pentru a realiza compunerea; dacă este vorba despre argumentarea unei noţiuni de teorie literară, reactualizează-le, ordonează caracteristicile de la general la particular; înlănţuie logic ideile.

În *plan* dozează foarte bine părţile compunerii[1] după ce parcurgi încă o dată următoarele etape: reciteşte cu atenţie *cerinţa*; încearcă s-o înţelegeţi;

1. Introducere 2/7, cuprins 4/7, încheiere 1/7 (*cf.* Ilinca, Cheroiu, Prodea, 2002, p. 356).

Scanned with OKEN Scanner

pune-ţi următoarele întrebări: „Ce fel de compunere trebuie să realizez?", „La ce-mi foloseşte textul-suport?" (dacă există un text dat), „Ce înseamnă text-suport?" (este textul literar citat), „Care este rolul lui?" (el este prezent în test spre a-l valorifica la maximum; în el găseşti răspunsurile la cerinţe). Reciteşte textul-suport, chiar dacă ai avut şansa să-l mai citeşti vreodată sau ai auzit de el!

La acordarea notei, ciorna nu se ia în considerare. Trece „pe curat" absolut toate subiectele, de preferat în ordinea în care se află pe foaia de examen, fără să rescrii cerinţele, copiind atent numărul subiectului, dând un titlu compunerilor. Rezolvă cerinţele *în ordinea dată*, deşi adesea se specifică faptul că nu contează ordinea în care pot fi abordate subiectele; schimbarea ordinii denotă o slabă pregătire, derută, absenţa motivaţiei de a obţine o notă maximă. Nu pierde prea mult timp cu întocmirea ciornei! Câteva minute sunt suficiente.

Nu trece peste ultima etapă, dar cea mai importantă: *verificarea*! Imaginează-ţi că eşti profesoara ta, care citeşte lucrarea (mai poţi face doar corectarea greşelilor de ortografie, dar e foarte important, pentru că penalizările sunt următoarele: pentru o greşeală – un punct; două greşeli – două puncte; trei greşeli – trei puncte[1]. Penalizări drastice se dau şi în cazul realizării unor compuneri care nu respectă cerinţa. Pentru nerealizarea compunerii se acordă zero puncte.

Valorifică toate cunoştinţele acumulate în sutele de ore de studiu al limbii române petrecute la masa de lucru sau la şcoală! Revezi, înainte de concursuri, toate testele şi compunerile din portofoliu! N-ar fi rău să refaci compunerile la care ai pierdut puncte. Fă o plimbare scurtă în seara de dinaintea testului sau a concursului, aeriseşte camera, serveşte o cină uşoară, bea un ceai îndulcit cu miere, pleacă a doua zi spre şcoală calm, echilibrat, dornic să obţii o notă bună!

Refacerea compunerii: dacă eşti ambiţios şi compunerea constituie tema pentru acasă sau dacă ea figurează printre subiectele de examen, refă compunerea, ţinând seama de „regulile" enumerate anterior. Compunerea nu poate fi refăcută decât în cazul temei pentru acasă, deseori în lucrările scrise cu subiect unic pe şcoală sau pe ţară timpul de lucru nepermiţând realizarea acestei etape.

Fiecare etapă are o importanţă deosebită. Nu sări peste niciuna dintre ele! Nu te grăbi să părăseşti sala de examen sau de concurs sub niciun motiv înainte de a se fi scurs timpul de lucru. Nimic nu este mai important decât

1. Uneori în notă se specifică faptul că pentru două greşeli nu se acordă punctaj.

Scanned with OKEN Scanner

lucrarea ta. Toate celelalte lucruri suportă amânare, în timp ce momentul lucrării este irepetabil.

Citeşte cu atenţie îndrumările sintetice pentru fiecare tip de compunere din paginile următoare.

Scanned with OKEN Scanner

Compuneri care pornesc de la texte literare

Rezumatul

Considerat, pe drept cuvânt, o compunere şcolară fără dificultăţi, rezumatul trebuie să ţină seama de următoarele: respectarea fidelităţii faţă de textul dat (concordanţa dintre conţinutul textului şi cel al rezumatului scris de tine); desprinderea elementelor esenţiale/a ideilor principale ale textului; prezentarea esenţializată, pe baza ideilor principale ale textului, a succesiunii întâmplărilor la care participă personajele; respectarea altor convenţii specifice rezumatului (relatarea la persoana a III-a, utilizarea modurilor şi a timpurilor verbale potrivite; trecerea de la vorbirea directă la cea indirectă, fără dialog inserat, fără descrieri, fără figuri de stil, relatarea obiectivă, fără intervenţii emoţional-subiective, fără citate, arhaisme, regionalisme, cuvinte argotice, figuri de stil, referiri la modalităţile de construcţie a textului, fără păreri personale, fără date despre autor).

Textul citat (textul-suport) se citeşte şi se reciteşte. Încercând să găseşti răspunsul la întrebarea „*Despre cine/ce* este vorba în text?" (Dobra, 2003, p. 98), delimitează logic fragmentele. Formulează ideile principale sub forma titlurilor unor tablouri sau a propoziţiilor cu structură simetrică. Întrebările pe care le propune Sofia Dobra – „*Ce face/fac, cum este/sunt* substantivele/substantivele găsite ca răspuns la întrebarea *«Despre cine/ce* este vorba în text?»?" – te conduc la formularea ideilor principale care alcătuiesc, în succesiunea lor, *planul simplu de idei*. Acesta este, de fapt, planul redactării rezumatului.

Exersează pe ciornă până ajungi la numărul de rânduri specificat în cerinţă. Reducerea textului se face transformând propoziţiile dezvoltate în propoziţii simple, contragerea subordonatelor dintr-o frază în părţi de propoziţie corespunzătoare.

Scanned with OKEN Scanner

Compunerea de exprimare a opiniei/ a unui punct de vedere

Compunerea de exprimare a opiniei/a unui punct de vedere poate viza structura unui text literar, procedeele de expresivitate artistică, semnificaţiile textului sau ale mesajului său. În ea sunt indicate formulări ca: *îmi place pentru că..., mă impresionează prin..., mi se pare deosebit prin..., cred că..., pare interesantă în primul rând datorită..., consider că..., găsesc că..., te atrage mai ales datorită (prin)...* (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1998, 1999, 2002) sau expresii ca: *întâmplarea relatată, participanţii la acţiune, punctul de vedere din care este relatată întâmplarea, procedeele artistice de expresivitate.*

Autorii manualelor de limba română apărute la Editura Humanitas sugerează formularea unor puncte de vedere personale, bazate pe observaţii obiective, care se pot verifica prin apelul la text. Accentul se pune pe motivarea opiniei exprimate, prin citate din text. Indicii lexicali recomandaţi sunt: *de exemplu, în aceeaşi ordine de idei, în plus, în acest cadru, pe lângă toate acestea.*

Concentrează-te asupra cerinţelor! Nu te abate de la ele!

Motivarea apartenenţei unei opere la un gen literar

Compunerea de exprimare şi motivare a unui punct de vedere privind apartenenţa unei opere literare la un gen literar e un tip de compunere ce trebuie să convingă că afirmaţia de la care se porneşte este adevărată.

A argumenta înseamnă „a susţine", „a întări" „a demonstra", „a dovedi", „a proba" cu argumente din text o afirmaţie, dacă aceasta este adevărată; în caz contrar, afirmaţia poate fi infirmată prin argumentare. Aceasta se realizează prin „explicitări, detalieri, exemplificări, comparaţii menite să evidenţieze calităţile obiectului analizat" (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1998, p. 43), prin folosirea unor „indici" lexicali specializaţi în compunerea de argumentare a genului sau a speciei literare (*pe de o parte, pe de alta*), a unor epitete care pot însoţi vocabula *argument* (*forte, peremptoriu, de netăgăduit, redutabil, de luat în seamă, cert, categoric, evident, indiscutabil, sigur, îndoielnic/neîndoielnic, incontestabil, la îndemâna oricui*), a unor sinonime ale cuvântului *argument* (*indiciu, considerent, dovadă, motiv, temei*), a unor verbe ca *a recomanda, a*

Scanned with OKEN Scanner

pleda, *a indica*, *a vorbi de la sine*, *a se susţine*, a unor „formulări" propuse de manualul de limba română pentru clasa a VI-a, Editura Humanitas (Crişan, Dobra, Sâmihăian, 1998) (*pentru că*, *deoarece*, *fiindcă*, *se observă că*, *faptul X se explică prin*, *faptul X se datorează*, *aceasta rezultă din*, *de exemplu*, *ca*, *precum*, *ca ilustrare*, *în acest sens*, *la fel ca*, *faţă de*, *în schimb*, *spre deosebire de*, *în acelaşi fel ca*). Pentru compunerea de argumentare a opiniei, autorii manualelor apărute la Editura Humanitas mai propun următorii „indici" lexicali: *cred că*, *presupun că*, *mi se pare că*, *după părerea mea*, *consideră că*, *în ce mă priveşte*, *faptul X se datorează*, *nu în ultimul rând*.

În acest tip de compunere se apelează a noţiuni de teorie literară studiate în şcoală. Argumentele trebuie ordonate de la general spre particular. Cele mai importante sunt elementele cu valoare discriminatorie.

Etapele realizării: se emite o *ipoteză* (care este, de obicei, cerinţa, formulată în propoziţii afirmative, dar şi interogative: „X este o operă literară care aparţine genului...", „Este X o operă literară care aparţine genului...?"; se reproduce întocmai definiţia conceptului de teorie literară aflat în ipoteză („Genul literar... este"); se aleg trăsăturile de argumentat ţinând seama de numărul lor specificat în cerinţă; se creează pentru fiecare câte un paragraf special; se formulează argumentele; se citează din text pasaje exemplificatoare pentru fiecare argument ori se observă, prin contrast, absenţa caracteristicilor definitorii pentru alte genuri literare; se menţionează trăsăturile cu valoare discriminatorie (specifice unui anumit gen); se formulează o concluzie.

Compunerea argumentativă nu trebuie să fie doar o înşiruire de definiţii sau de citate cu rol de argument, nu trebuie să aibă aspectul unei liste de caracteristici exemplificate. Trebuie să fie o compoziţie cu părţile bine proporţionate, cu idei bine argumentate, înlănţuite logic, să „reconstituie", de fapt, textul literar din punctul de vedere formulat în cerinţă, „să reconstruiască" personajul literar, să grupeze argumentele, deosebindu-se prin aceasta de alte tipuri de compunere. Există argumente evidente, incontestabile care conduc la certitudinea că o operă este lirică/epică/dramatică: eul liric/naratorul/dramaturgul; viziunea directă/indirectă/directă şi indirectă; trăirile, sentimentele, concordanţa dintre forma fonetică şi grafică a poeziei, pe de o parte, şi ideea transmisă de aceasta, pe de altă parte/acţiunea, conflictul, personajele/conflictul, personajul static, scrierea numelui personajului cu majuscule înaintea fiecărei replici, indicaţiile scenice scrise cu italice, între paranteze. Trebuie ţinut seama de faptul că acţiunea sau personajele nu sunt operante în distincţia opera epică/operă dramatică decât dacă recurgem la alte criterii de discriminare: modul de expunere predominant – naraţiunea pentru personajul epic, dialogul în

Scanned with OKEN Scanner

exclusivitate pentru personajul dramatic, prezenţa conflictului ca o caracteristică esenţială a acţiunii operei dramatice, scrierea cu majusculă a numelui personajului sau prezenţa indicaţiilor scenice. Imaginează-ţi că se aplică o grilă de caracteristici specifice unui gen literar: dacă aceste caracteristici sunt ilustrate de opera literară, concluzia va veni de la sine.

Compunerea de argumentare/de identificare a trăsăturilor unei opere care permit integrarea ei într-un gen literar va evidenţia în mod deosebit elementele specifice (definitorii/particulare/caracteristice/diferenţiatoare/proprii) investite cu valoare discriminatorie. Am recurs la suita de sinonime din paranteză pentru a amplifica ideea importanţei evidenţierii acestor elemente în compunerea de argumentare. Afirmarea caracteristicilor unei opere este insuficientă în compunerea de argumentare. E necesară argumentarea că ele sunt caracteristice întregului gen literar sau numai speciei literare, comparându-le cu elementele definitorii ale altui gen literar şi remarcând absenţa altora (pentru relevarea absenţei elementelor specifice altor genuri literare, vezi şi Dobra, 2003).

Motivarea apartenenţei unei opere la o specie literară

Acest tip de compunere se bazează pe noţiuni de teorie literară specifice speciei literare, noţiuni care, ca în orice definiţie, privesc genul proxim şi diferenţa specifică. Speciile literare pot fi lirice, epice sau dramatice, încadrându-se în genurile literare respective, corespunzând prin trăsăturile lor unor caracteristici generale ale unuia dintre genuri, cum ar fi viziunea, structura, compoziţia, elementele predominante, elementele specifice. Ca atare, parametrii la care ne-am referit în definirea genurilor vor fi obligatorii şi pentru diferenţierea speciilor, având în vedere faptul că, în definirea fiecărei specii, genul literar reprezintă genul proxim. Definiţiile speciilor literare trebuie memorate întocmai; încearcă să reţii elementele caracteristice esenţiale, pentru că acestea vor trebui argumentate. Inventează fie scheme, fie tabele, fie fişe pe care să marchezi cu buline sau markere de diferite culori elementele definitorii, astfel încât, la momentul necesar, să le poţi reactualiza. Reţine-le logic! La examene sau lucrări scrise va trebui să actualizezi toate cunoştinţele din memorie, fără să mai faci apel la alte materiale auxiliare, în afara foii cu subiectele şi a colilor de scris.

Scanned with OKEN Scanner

Clasificarea speciilor se face din două puncte de vedere: al genului literar integrator şi al structurii, astfel încât distingem următoarele specii în versuri: *specii lirice* – doina, elegia, pastelul; *specii epice* – basmul, legenda, balada populară şi cea cultă, fabula; *specii dramatice* în versuri – comedia, drama, tragedia.

Nu pierde din vedere faptul că o compunere de argumentare trebuie să fie unitară (să aibă cele trei părţi – introducere cuprins şi încheiere), convingătoare. Încearcă să transformi, aşa cum propune Sofia Dobra, propoziţia enunţiativă „X este o doină/o schiţă/un roman etc." în una interogativă: „Este X o doină/o schiţă/un roman etc.?". Textul realizat trebuie să fie coerent, enunţurile clare, lexicul variat, sintaxa adecvată. Respectă regulile de ortografie şi punctuaţie. Începând cu anul şcolar 2006-2007, normele *DOOM 2* (2005) au devenit obligatorii.

Cât priveşte *etapele realizării compunerii*, se porneşte fie de la afirmarea, fie de la negarea speciei literare de argumentat, se scrie, în introducerea compunerii, definiţia ei, apoi, în cuprins, se argumentează caracteristicile menţionate în definiţie, de la cea mai generală spre aspectele particulare. Aspectele care constituie fenomenele de specificitate cu valoare discriminatorie trebuie relevate astfel încât compunerea de argumentare a unei specii să nu semene cu cea de argumentare a alteia, cum nici speciile nu seamănă între ele; ele au, cel mult, caracteristici în comun. Argumentare înseamnă aducerea unor argumente, „probe", „dovezi" concretizate în citate, explicitări, detalieri, comparaţii, menţionarea că particularităţile aduse în discuţie nu sunt întâlnite într-o altă specie literară, că au deci valoare discriminatorie, constituind argumente forte, indubitabile în susţinerea afirmaţiei sau negarea negaţiei de la care s-a pornit, respingerea, contracararea unor posibile contraargumente.

În final, pentru ca argumentarea să epuizeze toate etapele şi să fie convingătoare, nu uita să concluzionezi, enumerând argumentele găsite. Foloseşte indici lexicali specifici acestui tip de compunere.

Caracterizarea unui personaj literar

Personajul literar este „un construct ficţional" caracteristic operelor literare epice şi dramatice.

Compunerea de caracterizare a unui personaj literar trebuie să îndeplinească, în afara cerinţelor obligatorii oricărei compuneri, şi unele particulare: menţionarea numelui personajului, al operei din care face parte, a autorului, a situaţiei

Scanned with OKEN Scanner

sociale şi civile a personajului ; plasarea personajului, la începutul caracterizării, în timpul şi spaţiul ficţionale epice sau dramatice ale acţiunii ; menţionarea relaţiei pe care personajul o are cu tema operei şi cu alte personaje, precum şi a rolului personajului în operă ; tipologia personajului ; menţionarea modurilor de expunere folosite în realizarea imaginii artistice a personajului ; ponderea portretelor ; prezentarea unui număr de trăsături (menţionat în atenţionări) ; citate exemplificând fiecare trăsătură ; menţionarea mijloacelor expresive şi a mijloacelor de caracterizare (directă/indirectă, de către narator, de către alte personaje, autocaracterizarea/prin fapte, vorbe, mediu de viaţă, nume, relaţia cu alte personaje) ; simbolul personajului, tipul reprezentat ; relevarea mesajului operei (personajul este „purtător" de mesaj).

Fii atent la numărul de trăsături/modalităţi de caracterizare pe care trebuie să-l abordezi !

Exprimarea opiniei despre semnificaţiile/ mesajul unei opere literare

În *Mic Dicţionar Enciclopedic*, cuvântul *mesaj* este explicat prin *conţinutul de idei* al unei opere de artă. Prin extensie, mesajul unei opere literare este ceea ce le transmite ea, prin conţinutul ei de idei, cititorilor. Cât priveşte cuvântul *semnificaţie*, *DEX* (1996) consemnează sensul de „valoare simbolică, înţeles, noimă, tâlc". Ţine seama de ambele înţelesuri. Realizează o compunere unitară, formulează-ţi clar opinia privind ideile textului, semnificaţiile lui profunde (ce exprimă textul literar). Aminteşte-ţi că expresia artistică unică (felul cum sunt exprimate ideile) este ceea ce dă valoare operei literare. Motivează-ţi deci opinia prin exemple din textul dat sau explicaţii clare. Să presupunem că exprimi opinia că, în faţa morţii, ciobănaşul moldovean este calm şi senin. Motivezi această opinie menţionând superstiţia românească legată de considerarea morţii drept „un somn", o continuare a vieţii în mijlocul naturii, prin care va mai auzi vântul, cântecul fluierelor, o eternizare prin integrarea în pământul-mamă. Citează, fă consideraţii despre motivul comuniunii om-natură. Valoare de argument are şi considerarea morţii drept dat existenţial : toţi oamenii sunt muritori. Adaugă şi argumentul puternicului ataşament faţă de viaţă, mediul vieţii, folclor sau argumentul unei posibile morţi, citând, evident versuri. Nu rămâne la stadiul exprimării opiniei şi al motivării prin citate. Fă consideraţii despre expresivitatea procedeelor din toate straturile operei literare. Evidenţiază unicitatea procedeelor, irepetabilitatea lor – în cazul „Mioriţei",

Scanned with OKEN Scanner

valoarea mijloacelor artistice care au făcut ca ea să fie considerată o capodoperă (compoziţia, tema, motivele, îmbinarea unor elemente aparţinând tuturor genurilor literare). Relevă valoarea de simbol a ciobănaşului pentru întreaga spiritualitate românească. Organizează bine ideile, construieşte-ţi argumentaţia într-un stil ferm, folosind indici specifici. Încadrează-te în limita de spaţiu şi respectă numărul de argumente.

Respectă regulile de redactare spre a obţine punctajul maxim.

Scanned with OKEN Scanner

Compunerea liberă

Compunerea descriptivă

În cele mai multe cazuri compunerea descriptivă valorifică sugestiile textului literar citat, porneşte de la acesta.

Aşa cum procedezi când întâlneşti descrieri în operele literare, stabileşte, pe ciornă, *imaginea artistică de ansamblu* şi *elementele de detaliu*, imaginează-ţi *impresia* pe care ţi-o lasă, *perspectiva* descrierii (ascendentă sau descendentă), stabileşte ce *imagini artistice* vei folosi (vizuale, auditive, olfactive, sinestezice), încearcă să surprinzi ce vezi, ce auzi, miresme (dacă este cazul) în peisajul descris, decide ce *figuri de stil vei folosi* (epitete, comparaţii, personificări, hiperbole, metafore). Cunoscând definiţia, mecanismul de formare şi forţa lor expresivă, creează figuri de stil sugestive. În itemii compunerilor se specifică adesea figurile de stil pe care trebuie să le foloseşti şi numărul lor. Acordă toată atenţia cuvenită cerinţelor. Foloseşte în compunere tehnicile întâlnite în studiul operelor literare.

Ca toate compunerile, şi aceasta trebuie să fie unitară (să aibă introducere, cuprins şi încheiere). *Introducerea* trebuie să aibă ceea ce se numeşte *captatio benevolentiae* (câştigarea bunăvoinţei), care să impresioneze plăcut (o invitaţie făcută celui ce citeşte să vină să vadă peisajul descris, un locativ care să sugereze perspectiva – de exemplu, *departe*, *acolo* –, o metaforă, o personificare, o hiperbolă care să evoce imaginea de ansamblu, impresia pe care o lasă aceasta). *Cuprinsul* trebuie să descrie în imagini artistice vizuale, auditive etc., culori, sunete, dimensiuni, forme. Dacă itemii specifică prezenţa personajelor în tabloul creat, realizează portretul lor, acesta fiind o variantă a descrierii. Insistă pe portretul fizic, pe trăsăturile portretului moral care pot fi conturate imaginând personajul în acţiune sau în interacţiune cu alte personaje. Dacă itemii specifică, imaginează un dialog al acestora. Dă nume personajelor. Pune în practică tot ceea ce ai învăţat la caracterizarea personajelor literare. În fond, eşti „scriitor". Creează texte. Găseşte ingenios modalitatea de „a ieşi" din

Scanned with OKEN Scanner

tablou în *încheiere*. O soluţie este simetria compoziţională: folosirea unei imagini identice sau puţin schimbate faţă de cea din introducere (vezi „Lacul" eminescian). Altă soluţie este să laşi cititorul/corectorul într-o stare de bună dispoziţie, de optimism (vezi „Iarna" de Vasile Alecsandri, finalul cântului VIII din „Călin [file din poveste]") ori să sugerezi trecerea timpului şi revenirea la realitate prin folosirea indicilor temporali *astăzi*, *acum* etc.

Uneori elementele descrierii pe care trebuie să o realizezi sunt prezente în textul literar dat. Acesta va fi citit foarte atent, recitit de câteva ori până va fi înţeles. Atmosfera, perspectiva, sugestiile figurilor de stil îţi pot folosi în compunerea ta.

Nu pierde din vedere funcţiile descrierii: de a crea atmosferă, de a caracteriza indirect un personaj, de a anticipa prin caracteristicile mediului tipurile de personaje care trăiesc în el, de a crea suspans, de a introduce o pauză în naraţiune, de a conferi simetrie construcţiei unei naraţiuni, prin descrierea aceleiaşi panorame la începutul şi la sfârşitul naraţiunii.

În compunerea descriptivă se utilizează *termeni clari* prin care sunt prezentate obiectele, cuvinte ce precizează poziţia lor în spaţiu – adverbe deictice de loc: *aici*, *acolo*, *departe* – cuvinte privind caracteristicile obiectelor.

Punctul de vedere din care se descrie, *perspectiva* din care sunt surprinse imaginile (*panoramică*, autorul descrierii părând plasat undeva la înălţime, privind totul din perspectivă), dimensiunile spaţiului cuprins în aria vizuală a celui ce priveşte (analogia cu aparatul de fotografiat), existenţa sau lipsa detaliilor, claritatea, imaginea de ansamblu (satul, pădurea, lacul etc.), felul imaginilor artistice (vizuale, auditive, olfactive, sinestezice) sunt elemente deosebit de importante într-o descriere.

Compunerea descriptivă poate avea drept obiectiv evidenţierea trăsăturilor unui obiect, ale unui peisaj, ale unei opere de artă sau ale unei persoane. Printre cerinţele unei astfel de compuneri figurează formularea unui titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine. Foloseşte procedeele de expresivitate pe care le-ai întâlnit în textele literare. Schimbă categoria gramaticală a cuvintelor, substantivează adjective: *Albuţ/a*, *Negruţ/a*, *Roşcatul*, *Magnificul*. Fă din numele personajelor titluri: *Domnişoara Albuţa*, *Riţa-veveriţa*, *Urechilă*. Recurge la metafore (le poţi obţine din comparaţii, renunţând la primul termen şi la comparativul *ca*), dacă descrii un anotimp sau o persoană: *Acuarelă în alb*, *Pictură în alb*, *Simfonie în alb*, *Doamna florilor*. Folosirea descrierii ca mod principal de expunere implică: surprinderea impresiei pe care ţi-o lasă imaginea de ansamblu (uimire, fascinaţie); punerea în evidenţă a trăsăturilor prin ordonarea detaliilor, insistând pe grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet); utilizarea adecvată a imaginilor artistice adresate vizualului, auditivului, olfactivului, tactilului etc. Conţinutul trebuie adecvat tipului de text, iar stilul va purta amprenta personalităţii tale.

Scanned with OKEN Scanner

Compunerea narativă

Compunerea narativă trebuie să ţină seama de caracteristicile naraţiunii, care constituie o succesiune de momente: expoziţia, intriga, desfăşurarea acţiunii, punctul culminant şi deznodământul. Alături de acţiune, naratorul joacă un rol important. Citeşte cu atenţie cerinţele: persoana la care trebuie să narezi este specificată. Naraţiune înseamnă şi personaje pe fundalul acţiunii. Personaj înseamnă nume, portret fizic, portret moral. Ca să realizezi portretele, recurge la descriere. Cerinţa poate specifica şi folosirea celui de-al treilea mod de expunere: dialogul. Acesta are un rol important în prezentarea personajelor.

Ţine seama de faptul că *expoziţia* trebuie să cuprindă un moment descriptiv: creează *atmosfera*, având în vedere că e poarta de intrare în lumea prezentată. Foloseşte indici specifici de loc (*undeva*, *acolo*, *unde*) sau complemente circumstanţiale de loc (*într-o pădure*, *într-un sat*) şi de timp (*odată*, *demult*, *demult de tot*, *ieri*, *azi*, *seara*). Portretul poate fi prezentat *prin nume* sau *prin substantive generice.*

Intriga va fi marcată prin indicii: *deodată*, *pe dată*, *pe când*, *în timp ce*[1]. *Desfăşurarea acţiunii* va fi alcătuită din *stop-cadre sugestive* şi *descrieri*, ea fiind o *succesiune gradată de naraţiuni*. Indicele lexical care marchează punctul culminant este *dar*, iar cei pentru deznodământ sunt *undeva* şi *acolo*.

Sarcinile de lucru privind realizarea unei astfel de compuneri vizează: respectarea momentelor subiectului operei literare; alegerea unui titlu potrivit; înlănţuirea logică a ideilor şi ordonarea detaliilor; folosirea în naraţiune a descrierii şi dialogului; utilizarea unor figuri de stil; utilizarea corectă a unor timpuri verbale; inventarea a cel puţin *n* întâmplări prin care naraţiunea să înainteze; scrierea, după terminarea compunerii, a începutului fiecărui moment al subiectului; respectarea normelor gramaticale, ortografice şi de punctuaţie; aşezarea în pagină, lizibilitatea.

Compuneri narative sunt şi *compunerile cu început dat*, a căror cerinţă poate fi crearea unui singur moment (doar intriga, doar punctul culminant) sau a tuturor momentelor naraţiunii. Se poate formula cerinţa imaginării unei naraţiuni pornind de la oricare dintre etapele acţiunii.

În astfel de compuneri se citează, de obicei, expoziţia unei opere literare şi se cere continuarea naraţiunii pe un număr de rânduri bine delimitat.

Fii atent la ceea ce se evaluează: respectarea momentelor subiectului, folosirea în naraţiune a unei secvenţe descriptive; creionarea unui portret;

1. Sugestia îi aparţine Sofiei Dobra (2003, p. 12).

Scanned with OKEN Scanner

alegerea unui titlu potrivit, expresiv/personalizat; respectarea normelor ortografice şi de punctuaţie, exprimarea corectă din punct de vedere gramatical, aşezarea în pagină.

Dialogul

Fii foarte atent dacă trebuie să imaginezi un dialog, să-l îmbini cu o naraţiune ori să continui dialogul personajelor din textul dat. Îmbină replicile comentative imaginate cu cele interogative. Însoţeşte-le de comentarii ale naratorului.

Înlănţuie logic, coerent şi motivat replicile. Realizează un dialog interesant şi verosimil, respectând cerinţele formulate.

Scanned with OKEN Scanner

Redactarea unor texte funcţionale

Cererea

Adresată unei instituţii în vederea eliberării unor certificate, adeverinţe, aprobări, acte oficiale, cererea se redactează pe o pagină distinctă. Se lasă în partea de sus a paginii un spaţiu în care va fi înscrisă rezoluţia conducătorului instituţiei căruia i se adresează solicitantul. Marginea pentru îndosarierea cererii, de aproximativ 2-2,5 cm, este obligatorie. De la aceasta va fi marcat alineatul, tot la 2-2,5 cm.

Formula de adresare se centrează şi se scrie cu majusculă; funcţia destinatarului se scrie tot cu majusculă. După formula de adresare se pune virgulă.

Formula de identificare a solicitantului se scrie cu alineat şi începe, obligatoriu, cu „Subsemnatul". Numele solicitantului, format din prenume şi nume de familie, se plasează între virgule (punctuaţia apoziţiei). Se folosesc datele despre solicitant din cerinţă (domiciliul, calitatea).

Sub textul cererii, la o distanţă de două-trei rânduri, cu alineat, se scriu numele localităţii, urmat de virgulă, şi data. Pe acelaşi rând cu localitatea şi data, dar în partea dreaptă se include semnătura solicitantului, cu numele întreg menţionat în cerinţă, format din prenume şi nume.

Destinatarul cererii trebuie menţionat în partea de jos a paginii, cu alineat. Formula de adresare din cazul vocativ trece acum în dativ. Ea este urmată de numele instituţiei (termenii desemnând instituţiile, exceptând cuvintele de legătură, frecvent prepoziţii sau conjuncţii, se scriu cu majusculă: *Şcoala Nr. 4*, *Ministerul Educaţiei Cercetării şi Tineretului*, *Centrul Naţional pentru Curriculum şi Evaluare în Învăţământul Preuniversitar*).

Scanned with OKEN Scanner

Invitaţia

Standardizată sau individualizată, reverenţioasă sau glumeaţă, invitaţia trebuie să ţină seama de anumite elemente obligatorii.

Formula de adresare trebuie centrată şi urmată de virgulă : „Stimată doamnă profesoară,".

Invitaţia trebuie formulată ceremonios : „Am onoarea de a vă invita", „Permiteţi-mi să vă adresez invitaţia".

Data evenimentului va fi scrisă în corpul textului invitaţiei. Ea va menţiona ziua (cu cifre arabe), luna (cu numele întreg ori cu cifre arabe sau romane) şi anul (cu cifre arabe). Va fi urmată de detalii precise privind locul desfăşurării evenimentului (instituţie, sală, stradă, număr) şi de consemnarea orei.

Se solicită obligatoriu confirmarea participării la eveniment. Formula de încheiere se scrie cu alineat.

Calitatea celui care scrie invitaţia, urmată de virgulă, se consemnează jos, în dreapta paginii, sub care se plasează semnătura cu numele întreg.

Scanned with OKEN Scanner

Redactarea unor texte reflexive

Scrisoarea

Scrisoarea se redactează, asemenea cererii, pe o pagină separată.

Elemente obligatorii : se menţionează localitatea (după care se pune virgulă) şi data (ziua – cu cifre arabe ; luna – cu numele întreg ori cu cifre arabe sau romane ; anul – cu cifre arabe) sus, în partea dreaptă a colii A4 ; formula de adresare se scrie cu majusculă, se centrează, asemenea unui titlu, şi este urmată de virgulă ; conţinutul scrisorii trebuie să aibă o introducere care să capteze atenţia, un cuprins (în care adesea trebuie realizată o compunere descriptivă sau narativă, deci trebuie să se conformeze acestui tip de compunere) şi o încheiere, marcate prin alineate, care se folosesc ori de câte ori se trece la o nouă idee ; formula de încheiere, cu literă mare, se aşază după textul scrisorii, jos, în dreapta ; ea este urmată de virgulă („Cu drag,", „Cu mult respect,") ; sub formula de încheiere, puţin mai spre dreapta, se semnează cu numele întreg, menţionat în cerinţă.

Poţi scrie scrisori adresate unui prieten (scrisoarea amicală), părinţilor (scrisoarea familială) sau unei instituţii (scrisoarea oficială).

Scanned with OKEN Scanner

Teste

Scanned with OKEN Scanner

Clasa a VII-a

Toate subiectele sunt obligatorii.
Timpul efectiv de lucru este de două ore. Se acordă zece puncte din oficiu.

Testul nr. 1

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„În ziua a patra de Crăciun, pornii la munte cu Damian Puşcaşul şi cu cânii. Adia aspru vânt al miezului nopții şi omătul înghețat crâşca ascuțit. Depărtările înalte, spre asfințit în amurgul singuratic, stăteau cufundate într-o umbră viorie. Mergeam repede cu sania pe drumul luciu. Săteanul care ne ducea îşi vârâse mânile în mânici şi ținea hățurile cu cotul întors puțin cu spatele spre suflarea crivățului. Aşezat bine în cojoc şi cu căciula trasă pe ochi şi peste urechi, părea că dormitează într-o nepăsare adâncă...
Căsuța lui moş Anania, pădurarul, era departe, sub Bâtca Neagră, dincolo de Mănăstirea Râşca. Aveam de mers până la ceasul al doilea din noapte.
Cât ținu tremurarea vântului, stăturăm tăcuți în blăni şi cergi, cu nasurile înghețate şi cu ochii îndureraţi; dar deodată, intrând în Valea Moişei, se întinse întunecimea înserării, culmile crescură şi vântul rămase pe sus numai, pe creştetele brazilor, sunând cu lungi şi dulci înfiorări. Luna-n jumătate se aprinse către amiază printre cetini, poienile şi drumul se luminară uşor. Damian, tovarăşul meu, începu să se mişte, apoi se întoarse spre mine:
— Ce zici, cucoane? Eu cred că l-om găsi acasă pe Anania...
Avea glasul vesel... obrazul slab şi spân, cu fire de păr rare ca grâul de secetă.
— Eu chitesc că-l găsim acasă...
— Cum să nu-l găsim dacă l-ai înştiinţat?
Damian păru uimit de observația mea, apoi dădu din cap zâmbind:

Scanned with OKEN Scanner

— Aşa-i chiar eu l-am înştiinţat; şi-afară de asta iarna nu-şi prea lasă bârlogul... Avem să-l găsim acasă...
Puşcaşul spuse vorbele din urmă c-o încredinţare desăvârşită. După aceea oftă şi dădu din cap:
— Ehei! Anania acesta e un om vechi de pădure. Bun pădurar şi meşter vânător. Unde a fost un urs, el l-a ştiut, unde-a trecut un cerb, el i-a găsit urma. Veneau boierii şi-i spuneau aşa: «Moş Anania, ia să te vedem!». Şi Anania se gândea, ca un gospodar bun: care cerb să-l dăm? Oare să stricăm noi o căprioară de gustul boierilor? Şi-apoi îşi făcea el planurile – dădea drumul hăitaşilor ori câinilor şi, cât vânat socotea el, atâta venea la puşti; mai mult nu, căci unui asemenea pădurar i-i dragă pădurea şi ţine la sălbăticiunile ei...
— Bade Dămiene, îl ştiu şi eu pe moş Anania, căci în fiecare an mă sui cătră el. În fiecare an mergi şi dumneata cu mine şi totdeauna îmi lauzi la fel pe pădurar..."
(Mihail Sadoveanu, *Drum la moş Anania*)

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Desparte în silabe cuvintele *adia* şi *aspru* şi explică regulile aplicate cuvântului bisilabic. (6 p.)
2. Indică valoarea morfologică a verbului *a fi* din enunţul următor: „Căsuţa lui moş Anania, pădurarul, era departe". (6 p.)
3. Alcătuieşte o propoziţie în care verbul *a fi* să aibă altă valoare, diferită de cea identificată la itemul anterior. Menţionează noua valoare. (6 p.)
4. Identifică sensul cuvântului *adâncă* în enunţul: „...părea că dormitează într-o nepăsare adâncă". Alcătuieşte un enunţ în care să aibă alt sens, diferit de cel identificat. Menţionează noul sens. (6 p.)
5. Motivează folosirea virgulei în enunţul: „— Ce zici, cucoane?"

B.

6. Selectează din text o figură de stil. Numeşte figura de stil selectată. (6 p.)
7. Menţionează rolul dialogului în text. (6 p.)
8. Menţionează două trăsături care să justifice faptul că textul citat aparţine genului epic/unei opere epice. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să realizezi rezumatul textului citat. În redactarea compunerii, vei avea în vedere următoarele repere:

- respectarea fidelităţii faţă de textul dat (concordanţa dintre conţinutul textului şi conţinutul rezumatului scris de tine);
- desprinderea elementelor esenţiale/a ideilor principale ale textului;

Scanned with OKEN Scanner

- prezentarea esenţializată, pe baza ideilor principale ale textului, a succesiunii întâmplărilor la care participă personajele ;
- respectarea altor convenţii specifice rezumatului (relatarea la persoana a III-a ; utilizarea modurilor şi a timpurilor verbale potrivite ; trecerea de la vorbirea directă la vorbirea indirectă, fără dialog inserat ; relatarea obiectivă, fără intervenţii emoţional-subiective şi fără citate). (12 p.)

Notă : Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Pornind de la sugestiile textului citat, alcătuieşte un dialog în care să-ţi exprimi punctul de vedere privind protecţia pădurilor şi a animalelor. În compunerea ta trebuie :

- să respecţi convenţiile specifice tipului de compunere specificat în cerinţă ; (10 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate ; (12 p.)
- să respecţi regulile de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă : În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 2

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat :

„Lumea toată-i trecătoare,
Oamenii se trec şi mor
Ca şi miile de unde,
Ce un suflet le pătrunde,
Treierând necontenit
Sânul mării infinit.

Scanned with OKEN Scanner

Numai poetul,
Ca păsări ce zboară
Deasupra valurilor,
Trece peste nemărginirea timpului:
În ramurile gândului,
În sfintele lunci,
Unde păsări ca el
Se-ntrec în cântări."

(Mihai Eminescu, „Numai poetul")

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Selectează din primul vers cuvintele care conţin diftongi. (6 p.)
2. Menţionează elementele structurii cuvântului *treierând*. (6 p.)
3. Scrie un sinonim şi un antonim ale cuvântului *infinit*. (6 p.)
4. Scrie două cuvinte din familia lexicală a cuvântului *gând*. Precizează cum s-au format. (6 p.)
5. Stabileşte valoarea morfologică a cuvântului *trecătoare*. Alcătuieşte o propoziţie în care să aibă altă valoare. Menţionează noua valoare şi fenomenul de vocabular ilustrat. (6 p.)

B.

6. Identifică o figură de stil în versul: „În sfintele lunci". (6 p.)
7. Interpretează sugestiile figurii de stil identificate la itemul anterior. (6 p.)
8. Explică titlul poeziei. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să-ţi exprimi punctul de vedere în legătură cu elementele generale/particulare, identificate, la alegere, în textul citat/într-un text studiat de tine, care motivează afirmaţia că textul este o operă lirică. În compunerea ta trebuie:

- să precizezi două caracteristici identificate în textul citat/studiat;
- să ilustrezi aceste două caracteristici pe baza textului citat/ales;
- să exprimi o opinie cu privire la valoarea de argument discriminatoriu (care susţine deosebirea) a elementelor identificate;
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul al II-lea (30 p.)

Pornind de la sugestiile textului citat, scrie o compunere descriptivă în care să prezinţi un model reprezentativ pentru tine şi generaţia ta, ce te influenţează pozitiv. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi regulile de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 3

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Secerişul era o sărbătoare şi lorgovan voia ca pentru această sărbătoare el să-i aleagă pe oameni, şi cosaşi, şi legători, şi fete ce trec de-a lungul brazdei s-adune în urma cosaşului mănunchii sub secere. An, lucrul fusese minunat: erau flăcăi sprinteni şi la vorbă, şi la lucruri, un cimpoieş şi doi lăutari, era şi-o gură spartă, erau şi fetele tot una şi una, încât iarna toată lorgovan numai la seceriş a visat. Iar în mijlocul secerătorilor i se ivea totdeauna Simina, fata crâsnicului de la Zimbru, şi, îndată ce i se ivea Simina, el trecea cu gândul de la seceriş la trier şi de la trier la culesul viilor, fiindcă Simina nu a plecat decât abia pe la fiertul vinului. La casa lui Busuioc e totdeauna de lucru pentru o Simină, pentru tatăl ei şi pentru încă doi-trei oameni ce se ţin de dânşii. Dar cu Simina n-ar fi voit lorgovan să deie faţă; asta şi-o pusese el de mult în gând. Prea îşi ieşise din fire pe atuncea; era bine că s-a dus. Nu-i vorba, de câte ori se gândea la dânsa, el îşi făcea mustrări că n-a sărutat-o nici măcar o dată. Nu era băiat ruşinos de felul lui şi chiar în cele dintâi zile a voit s-o facă." (Ioan Slavici, *Pădureanca*)

Scanned with OKEN Scanner

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Selectează din text un cuvânt monosilabic şi unul trisilabic. (6 p.)
2. Menţionează antonimul cuvântului *ruşinos*. (6 p.)
3. Precizează mijlocul intern de îmbogăţire a vocabularului prin care s-au format cuvintele: *spartă*, *totdeauna* şi *lăutari*. (6 p.)
4. Motivează folosirea virgulei în propoziţia: „An, lucrul fusese minunat". (6 p.)
5. Precizează înţelesul expresiei subliniate: „...era şi-o gură spartă". (6 p.)

B.

6. Menţionează un mod de expunere folosit în textul citat. (6 p.)
7. Identifică partea/părţile de vorbire frecvent folosită/folosite în text. (6 p.)
8. Menţionează rolul părţii/părţilor de vorbire identificate. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să-ţi exprimi opinia în legătură cu structura textului literar citat. În compunerea ta trebuie:

- să identifici două elemente ale structurii textului literar citat;
- să ilustrezi, pe baza textului citat, două elemente specifice structurii textului;
- să exprimi o opinie cu privire la valoarea de argument discriminatoriu (care susţine deosebirea) a elementelor de structură identificate;
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Pornind de la textul citat, de la alte lecturi, de la experienţa personală, scrie o compunere în care să descrii una dintre muncile efectuate pe ogor (aratul, semănatul, secerişul). În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să repecţi regulile de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 4

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat :

„Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar braţul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună-ncetişor:
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor.
Astfel ades eu nopţi întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna-mi bate drept în faţă:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmp un văl de argintie ceaţă,
Sclipiri pe cer, văpaie preste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceaţă,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieşi o tânără crăiasă,
.....
Călcând pe vârful micului picior,
Veni alături, mă privi cu dor.

Şi, ah, era atâta de frumoasă,
Cum numai-n vis odată-n viaţa ta
Un înger blând cu faţa radioasă,
Venind din cer, se poate arăta."

(Mihai Eminescu, „Fiind băiet păduri cutreieram")

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos :

A.

1. Desparte în silabe cuvântul *cutreieram*. Indică numărul silabelor. (6 p.)
2. Precizează mijlocul intern de îmbogăţire a vocabularului prin care s-a format cuvântul *blând*. (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

3. Stabileşte câte un sinonim potrivit pentru următoarele cuvinte din text: *cutreieram* şi *lin*. (6 p.)
4. Menţionează valoarea morfologică a cuvântului *încetişor* din text. Alcătuieşte o propoziţie în care acest cuvânt să aibă altă valoare morfologică, diferită de cea din text. Menţionează noua valoare. (6 p.)
5. Precizează rolul virgulelor în versul: „Sclipiri pe cer, văpaie peste ape". (6 p.)

B.

6. Selectează din text un epitet. (6 p.)
7. Menţionează măsura şi tipul de rimă. (6 p.)
8. Explică semnificaţia sintagmei *naltul ierbii* din penultimul vers. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să-ţi exprimi opinia despre semnificaţiile textului citat. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi clar/logic opinia ta;
- să-ţi motivezi opinia prin referire la structura textului şi la procedeele de expresivitate;
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere în care să descrii un cadru de natură eminescian. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 5

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Uneori, la Medeleni, când erau singuri, Olguţa cânta lieduri de Heine cu muzică de Schumann, acompaniindu-se la pian. Glasul Olguţei era mic, dar pur, neted, fără stridenţe, fără asprimi, natural ca râsul şi inteligent. (...)
Îi scria Adinei în fiecare zi, uneori de-acasă, alteori de la şcoală, pe pupitru sau subt pupitru. Îi scria în fiecare zi, deşi în fiecare zi o vedea. Dar pentru ea era mereu bogat. Sufletul îi trimetea cireşe, cofiţe cu fragi, mere copilăroase, renclode toropite şi prea dulci piersici, grele ca inima când buzele se topesc sărutate. Pentru ea, sufletul lui Dănuţ avea necontenite crânguri, păduri şi livezi, în care amintirea trupului ei se prefăcea în fructe cu parfum candid sau pătimaş.
De ce se ridicase ceaţă între scrisorile de-atunci şi cele de-acum, ziua cea urâtă cu blestemul suferinţei, al îndoielii, al spaimei?
Scrise adresa. Ascunse scrisoarea în fundul saltarului.
Venise Olguţa! Venise Olguţa! O auzea cântând..." (Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*)

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Desparte în silabe cuvântul *alteori*. Explică regulile folosite. (6 p.)
2. Scrie un sinonim şi un antonim pentru cuvântul *bogat*. (6 p.)
3. Menţionează modul de formare a cuvintelor *toropite* şi *pătimaş*. (6 p.)
4. Precizează cazurile cuvintelor scrise cu italice: „Pentru *ea*, sufletul *lui Dănuţ* avea necontenite *crânguri*". (6 p.)
5. Alcătuieşte un enunţ în care cuvântul *Dănuţ* să fie nume predicativ. Precizează cazul. (6 p.)

B.

6. Transcrie din text o enumeraţie. (6 p.)
7. Precizează o modalitate de caracterizare a personajului ce apare în fragmentul citat. (6 p.)
8. Explică semnificaţia dublei determinări epitetice din sintagma *parfum candid sau pătimaş*. (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

C. Scrie o compunere de 10-15 de rânduri în care să realizezi rezumatul textului citat. În redactarea compunerii vei avea în vedere următoarele repere:

- respectarea fidelităţii faţă de textul dat (concordanţa între conţinutul textului şi conţinutul rezumatului scris de tine);
- desprinderea elementelor esenţiale/a ideilor principale ale textului;
- prezentarea esenţializată, pe baza ideilor principale ale textului, a succesiunii întâmplărilor la care participă personajele;
- respectarea altor convenţii specifice rezumatului (relatarea la persoana a III-a; utilizarea modurilor şi a timpurilor verbale potrivite; trecerea de la vorbirea directă la vorbirea indirectă, fără dialog inserat; relatarea obiectivă, fără intervenţii emoţional subiective şi fără citate). (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere în care să descrii un prieten/o prietenă – model pentru tine. În compunerea trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 6

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„După o lună de zile înţelesesem rostul învăţăturii şi cunoşteam bine pe domnul Vucea.
Mulţi ani l-am visat. Chiar acum îl văz înaintea ochilor.

Scanned with OKEN Scanner

Scund, grăsuliu, cu părul mărunt şi încărunţit, cu barba ascuţită şi potrivită din foarfece, mai mult albă, şi albă ca zăpada în vârful ei netezit; nişte ochi verzui, mici şi repezi; faţă gălbuie, curată şi fără pic de sânge. Iarna să cocoloşea într-o bundă cu blană lăţoasă, vara însă îţi rămâneau ochii la el de frumos ce era îmbrăcat." (Barbu Ştefănescu Delavrancea, *Domnu Vucea*)

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Desparte în silabe următorul cuvânt şi explică regulile aplicate: *potrivită*. (6 p.)
2. Precizează mijloacele de îmbogăţire a vocabularului prin care a fost obţinut cuvântul *potrivită*. (6 p.)
3. Găseşte câte un sinonim potrivit pentru următoarele cuvinte din text: *gălbuie* şi *încărunţit*. (6 p.)
4. Indică valoarea morfologică a cuvântului *iarna*. Alcătuieşte o propoziţie în care să aibă o valoare morfologică diferită de cea din text. Menţionează noua valoare. (6 p.)
5. Motivează folosirea virgulelor în următorul enunţ: „Scund, grăsuliu, cu părul mărunt şi încărunţit, cu barba ascuţită şi potrivită din foarfece, mai mult albă, şi albă ca zăpada în vârful ei netezit; nişte ochi verzui, mici şi repezi...". (6 p.)

B.

6. Numeşte un mod principal de expunere folosit în textul citat. (6 p.)
7. Transcrie un scurt fragment în care este sugerată o trăsătură a dascălului. (6 p.)
8. Menţionează două trăsături care să justifice faptul că textul citat aparţine genului epic/unei opere epice. (6 p.)

C. Alcătuieşte o compunere de 10-15 rânduri în care să caracterizezi, la alegere, un personaj dintr-o nuvelă studiată de tine/din textul citat. În redactarea compunerii vei avea în vedere:

- precizarea, însoţită de exemple, a două mijloace/procedee de caracterizare existente în opera aleasă;
- numirea a două trăsături fizice sau morale ale personajului;
- ilustrarea trăsăturilor, prin referire la întâmplări/la situaţii semnificative sau prin citate comentate;
- prezentarea relaţiilor dintre personaje. (12 p.)

Scanned with OKEN Scanner

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere în care să realizezi portretul învăţătoarei tale/învăţătorului tău. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 7

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Răzleț, din oştirea bătută,
Fugind pe câmpia tăcută,
Căzu de pe cal, de durere,
Pe marginea apei. Şi piere.
Din rană şi-ar smulge săgeata
Si n-are putere.
.....
El moare! Şi cântă păgânii!
.....
Şi-n mâinile cui e scăparea?
Nu-i piept să le-nchidă cărarea?
Nu-i braț de voinic, să-i abată?
.....
Şi Gelu le judecă toate:
Se nalță proptindu-se-n coate
Si-a calului glezn-o cuprinde,
Cu grabă el arcul şi-l prinde,
Şi-nvârte săgeata şi-o scoate
Din rană şi-o-ntinde."

(George Coşbuc, „Moartea lui Gelu")

Scanned with OKEN Scanner

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Alcătuieşte un enunţ în care cuvântul *săgeată* să fie în cazul genitiv. Menţionează funcţia sintactică. (6 p.)
2. Menţionează valorile morfologice ale cuvântului *şi* în prima strofă din textul citat. (6 p.)
3. Indică valoarea morfologică a cuvântului *din* în text. Alcătuieşte o propoziţie în care să aibă altă valoare. Menţionează noua valoare. (6 p.)
4. Precizează funcţiile sintactice ale cuvintelor scrise cu italice: „Fugind pe câmpia *tăcută*,/ Căzu *de pe cal*". (6 p.)
5. Transcrie prima propoziţie a textului şi stabileşte felul ei. (6 p.)

B.

6. Transcrie din text un vers care să conţină un epitet. (6 p.)
7. Precizează două trăsături care să justifice faptul că textul este epic. (6 p.)
8. Explică semnificaţia titlului textului citat. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să identifici, la alegere, într-o operă studiată de tine/în textul citat, trăsături ale baladei culte. În compunerea ta trebuie:

- să precizezi două caracteristici ale baladei culte ca specie literară epică în versuri;
- să ilustrezi aceste caracteristici, pe baza operei alese;
- să evidenţiezi o idee a textului citat;
- să exprimi o opinie cu privire la elementele specifice acestei specii literare. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere în care să descrii un voievod român ce a luptat pentru idealurile sfinte ale acestui pământ. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 8

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Gara era pustie... Numai într-un ochi de fereastră clipocea flacăra bolnavă a unei lămpi de veghere. Cele trei perechi de şine licăreau ca nişte dungi de argint sub pâlpâirea luminii chircite.
— Bine că ne vedem aici – blodogori Nicolae Tabără, scârjâind prundişul peronului cu paşii săi apăsaţi. De-acu poate veni când i-o plăcea, că nu mi-i frică.
Dibuiră amândoi prin întuneric, căutând vreun locşor unde să se adăpostească până va sosi trenul. Feciorul, mai îndrăzneţ, se apropie de uşa sălii de aşteptare şi puse încetinel mâna pe clanţă. Era încuiată. Zări în stânga uşii o bancă, o pipăi cu băgare de seamă, parcă s-ar fi gândit să se aşeze sau nu, stătu o clipă la îndoială şi în sfârşit se lăsă alături, pe lespedea de piatră dinaintea pragului. Bătrânul îşi lăsă sarcina pe bancă şi se cocoloşi şi el lângă fecior." (Liviu Rebreanu, *Proştii*)

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Precizează valoarea morfologică şi funcţia sintactică ale cuvântului scris cu italice: „Gara era *pustie*". (6 p.)
2. Alcătuieşte o propoziţie în care cuvântul *pustie* să aibă altă funcţie sintactică. Precizează noua funcţie sintactică. (6 p.)
3. Selectează din text un atribut substantival prepoziţional. (6 p.)
4. Menţionează modul şi timpul următoarelor verbe din text: *era*, *va sosi* şi *să se adăpostească*. (6 p.)
5. Stabileşte felul propoziţiilor din ultima frază a textului citat şi raportul dintre ele. (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

B.

6. Selectează din text o figură de stil. Numeşte figura de stil selectată. (6 p.)
7. Menţionează rolul dialogului în text. (6 p.)
8. Menţionează două trăsături care să justifice faptul că textul citat aparţine genului epic/unei opere epice. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să identifici şi să ilustrezi trăsături ale nuvelei, la alegere, într-o operă studiată de tine/textul citat. În compunerea ta trebuie:

- să precizezi/să identifici două caracteristici ale nuvelei ca specie literară epică în proză;
- să ilustrezi aceste caracteristici, pe baza operei alese/fragmentului citat;
- să evidenţiezi o idee a textului citat;
- să exprimi o opinie cu privire la elementele specifice acestei specii literare. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere narativă care să înceapă astfel: „Gara era pustie...". În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat al textului redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei compuneri narative; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 9

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat :

„Pe-al nostru steag e scris: «Unire!
Unire-n cuget şi-n simțiri»
Şi sub măreața lui umbrire
Vom înfrunta orice loviri.

Acela-n luptă grea se teme
Ce singur e rătăcitor;
Iar noi uniți în orice vreme
Vom fi, vom fi învingători.

Am înarmat a noastră mână
Ca să păzim un scump pământ,
Dreptatea e a lui stăpână,
Iar domn e adevărul sfânt.

Şi-n cartea veşniciei scrie
Că țări şi neamuri vor pieri,
Iar scumpa noastră Românie
Etern, etern va înflori."

(Andrei Bârseanu, „Steagul nostru")

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos :

A.

1. Precizează diateza verbului *e scris* din text. (6 p.)
2. Scrie formele verbului *e scris* la celelalte două diateze. (6 p.)
3. Menţionează valoarea morfologică şi funcţia sintactică ale cuvântului *nostru* din text (*al nostru steag*). (6 p.)
4. Indică primele două predicate din text. Menţionează felul lor. (6 p.)
5. Transcrie din text o propoziţie subordonată. (6 p.)

B.

6. Stabileşte măsura şi rima ultimei strofe din textul citat. (6 p.)
7. Transcrie din text o structură/un vers care conţine un epitet. (6 p.)
8. Explică semnificaţia epitetului din versul/structura selectat/ă. (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să identifici trăsături ale imnului, la alegere, într- o operă studiată de tine/în textul citat. În compunerea ta trebuie:

- să precizezi două caracteristici ale imnului ca specie literară lirică;
- să ilustrezi aceste caracteristici, pe baza operei alese;
- să evidenţiezi o idee a textului citat;
- să exprimi o opinie cu privire la elementele specifice acestei specii literare. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere în care să-ţi exprimi atitudinea faţă de modelul tău de viaţă. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei compuneri descriptive/de exprimare a opiniei; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 10

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Doamna Mia Vasilian e fericită... Jorj îi satisface toate capriciile. El e cu cincisprezece ani mai mare decât ea şi a mai fost o dată însurat. I-a rămas şi un copil, o fetiţă... care e un fel de ghimpe între ei... un copil, vai! destul de rău crescut. (...)
Era o fetiţă mărunţică, însă voinică şi plinuţă. Rochiţa de doc albastru stătea strâmbă şi în chip cu totul nepermis pe trupuşorul ei. Botinuţele îi erau pline de

Scanned with OKEN Scanner

colb şi cu şireturile desfăcute. Colţunii căzuseră şi arătau nişte picioruşe pârlite de soare, cu genunchii nu tocmai curaţi. Capu-i era foarte scurt tuns, băieţeşte, şi arăta în rotunzimea lui felurite bulbucături neregulate. ...Gura-i era cam mare şi obrajii prea roşii. Nu era deloc frumuşică şi delicată duduia Lizuca. Numai ochii căprui, umbriţi de gene negre, aveau în ei câte-o mică floare de lumină. (...)
— Ah! E ceva îngrozitor! Nu ştiu ce să mă mai fac cu copilul acesta. Uitaţi-vă şi dumneavoastră cu ce obiceiuri mi-a venit de la bunicii ei, vorbi apăsat doamna Vasilian. (...)
Globuri de sticlă colorată, înălţate în beţe, răsfrângeau imaginile diforme ale fetiţei şi căţelului.
— Patrocle, vorbi ea înălţând lângă nas arătătorul mâinii stângi, eu nu mai stau aici. Mă duc la bunicii mei." (Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Stabileşte valoarea verbului *a fi* în următoarele enunţuri din text: „Era o fetiţă" şi „...botinuţele îi erau pline de colb". (6 p.)
2. Alcătuieşte propoziţii în care verbul *a fi* să aibă alte valori, diferite de cea stabilită la itemul anterior. (6 p.)
3. Selectează din text un complement direct şi unul indirect. (6 p.)
4. Indică felul primei propoziţii a textului citat. (6 p.)
5. Precizează felul propoziţiilor din următoarea frază: „Colţunii căzuseră şi arătau nişte picioruşe pârlite de soare, cu genunchii nu tocmai curaţi". (6 p.)

B.

6. Numeşte un mod de expunere folosit în fragmentul citat. (6 p.)
7. Transcrie un scurt fragment în care este surprinsă o trăsătură fizică a personajului Lizuca. (6 p.)
8. Menţionează două trăsături care să justifice apartenenţa fragmentului citat la genul epic. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să comentezi trăsăturile personajului din textul citat. În redactarea compunerii vei avea în vedere:

- precizarea, însoţită de exemple, a două mijloace/procedee de caracterizare a personajului din fragmentul citat;
- numirea şi ilustrarea a două trăsături (fizice/morale) ale personajului din fragmentul citat;
- respectarea normelor de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Scanned with OKEN Scanner

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere în care să descrii animalul tău preferat. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei compuneri descriptive; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Scanned with OKEN Scanner

Clasa a VIII-a

Toate subiectele sunt obligatorii
Timpul efectiv de lucru este de două ore. Se acordă zece puncte din oficiu.

Testul nr. 1

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat :

„Văl de brumă argintie
Mi-a împodobit grădina,
Firelor de lămâiță
Li se uscă rădăcina.

Peste creştet de dumbravă
Norii suri îşi poartă plumbul,
Cu podoaba zdrențuită
Tremură pe câmp porumbul.

Şi, cum de la miazănoapte
Vine vântul fără milă,
De pe vârful şurii noastre
Smulge-n zbor câte-o şindrilă.

De viforniţa păgână
Se-ndoiesc nucii, bătrânii,
Plânge-un pui de ciocârlie
Sus, pe cumpăna fântânii.

Îl ascult şi simt sub gene
Cum o lacrimă-mi învie;
Ni s-aseamănă povestea,
Pui golaş de ciocârlie."

(Octavian Goga, „Toamna")

Scanned with OKEN Scanner

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Selectează din primele două versuri un cuvânt care conţine un diftong şi un cuvânt ce conţine un hiat. (6 p.)
2. Identifică mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului prin care s-au format cuvintele: *zdrenţuită* şi *miazănoapte*. (6 p.)
3. Selectează din text un substantiv în cazul genitiv. Menţionează felul articolului substantivului selectat. (6 p.)
4. Scrie câte un sinonim pentru cuvintele: *păgână* şi *golaş*. (6 p.)
5. Scrie doi termeni din familia lexicală a cuvântului *plânge*. (6 p.)

B.

6. Precizează modul de expunere folosit în text. (6 p.)
7. Transcrie din text o structură/un vers care să conţină o personificare. (6 p.)
8. Explică semnificaţia personificării selectate la itemul anterior. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să exprimi şi să motivezi o opinie privind capacitatea elementelor structurii textului citat de a-l încadra într-un gen literar. În compunerea ta trebuie:

- să structurezi adecvat tipul de text menţionat în cerinţă (formularea clară/logică a opiniei, prezenţa unui argument, motivarea argumentată a opiniei, prin referire la structura textului – concordanţa dintre forma poetică şi grafică, pe de o parte, şi ideea transmisă de poezie, pe de altă parte, măsura, rima, ritmul – şi la procedeele de expresivitate);
- să ai un conţinut (precizarea şi exemplificarea a două elemente de structură ale genului literar identificate în textul citat, dezvoltarea argumentului şi a motivării) şi un stil adecvate cerinţei;
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere în care să descrii un peisaj de toamnă. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate ; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă : În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 2

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat :

„A dat Dumnezeu zăpadă nemiluită; şi cade, cade, puzderie măruntă şi deasă, ca făina la cernut, vânturată de un crivăţ care te orbeşte. Muşcelele dorm sub zăpadă de trei palme. Pădurile, în depărtare, cu tulpini fumurii, par cercelate cu flori de zarzări şi de corcoduşi. Vuiet surd să încovoaie pe după dealuri şi să pierde în văi adânci. Cerul e ca leşia. Cârduri de corbi prididite de vânt croncăie căutând spre păduri. Viscolul se înteţeşte. Vârtejele trec dintr-un colnic într-altul. Şi amurgul sărei se întinde ca un zăbranic sur.
Sultănica e leită-poleită răposatului...
De harnică, harnică, n-are cum mai fi!...
Sultănica apucă o pârtie acoperită cu zăpadă măruntă, ce sare ca praful....
Atât odor mai are Stanca. O durere de-a Sultănichii îi curmă viaţa ce abia se mai ţine într-o aţă." (Barbu Ştefănescu Delavrancea, *Sultănica*)

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos :

A.

1. Transcrie din text trei cuvinte cu sens figurat. (6 p.)
2. Precizează mijlocul de îmbogăţire a vocabularului prin care s-au format cuvintele : *leită-poleită* şi *atât*. (6 p.)
3. Stabileşte valoarea morfologică a cuvântului *par* (*par cercelate*). Alcătuieşte o propoziţie în care acelaşi cuvânt să aibă altă valoare morfologică. Menţionează noua valoare şi fenomenul de vocabular ilustrat. (6 p.)
4. Precizează un înţeles/o accepţiune a adjectivului-epitet *vânturată* din text. (6 p.)
5. Motivează folosirea virgulelor în propoziţia : „Pădurile, în depărtate, par cercelate". (6 p.)

B.

6. Menţionează un mod de expunere folosit în text. (6 p.)
7. Transcrie din text o imagine artistică adresată auditivului. (6 p.)
8. Explică semnificaţia în context a imaginii selectate la itemul anterior. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să exprimi şi să motivezi o opinie privind capacitatea elementelor structurii textului citat de a-l încadra într-un gen literar studiat. În compunerea ta trebuie:

- să structurezi adecvat tipul de text menţionat în cerinţă (formularea clară/ logică a opiniei, prezenţa unui argument, motivarea argumentată a opiniei, prin referire la structura textului: timp, spaţiu, acţiune, personaje);
- să ai un conţinut (precizarea şi exemplificarea a două elemente de structură ale genului literar identificate în textul citat, dezvoltarea argumentului şi a motivării) şi un stil adecvate cerinţei;
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere descriptivă în care să prezinţi un peisaj de iarnă. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 3

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Noaptea-i dulce-n primăvară, liniştită, răcoroasă
Ca-ntr-un suflet cu durere o gândire mângâioasă,
Ici, colo, cerul dispare sub mari insule de nori,
Scuturând din a lui poale lungi şi răpizi meteori.

Pe un deal în depărtare un foc tainic străluceşte
Ca un ochi roş de balaur care-adoarme şi clipeşte.
Sunt păstori în şezătoare sau vreo ceată de voinici?
E vreo tabără de care sau un rond de tricolici?

Către munţi pin întuneric un lung bucium se aude.
El aminte suvenirul celor timpuri negre, crude,
Când din culme-n culme noaptea buciumele răsunau
Şi la lupte sângeroase pe români îi deşteptau.

Acum însă viaţa-i lină; ţara doarme-n nepăsare!
Când şi când un câne latră la o umbră ce-i apare
Şi-ntr-o baltă mii de broaşte în lung hor orăcăiesc,
Holbând ochii cu ţintire la luceafărul ceresc."

(Vasile Alecsandri, „Noaptea")

...ul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Transcrie, din următoarea listă, cuvintele care conţin diftongi: *noaptea, răcoroasă, meteori, care-adoarme, orăcăiesc*. (6 p.)
2. Scrie sinonimele cuvintelor marcate prin italice: „Noaptea-i dulce-n primăvară, *liniştită*, *răcoroasă*". (6 p.)
3. Menţionează doi termeni din familia lexicală a cuvântului *a dormi*. (6 p.)
4. Precizează cazul cuvintelor subliniate: „Acum însă *viaţa*-i lină, *ţara* doarme-n nepăsare". (6 p.)
5. Alcătuieşte un enunţ în care cuvântul *ţara* să fie în cazul dativ. Menţionează funcţia sintactică. (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 3

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat :

„Noaptea-i dulce-n primăvară, liniştită, răcoroasă
Ca-ntr-un suflet cu durere o gândire mângâioasă,
Ici, colo, cerul dispare sub mari insule de nori,
Scuturând din a lui poale lungi şi răpizi meteori.

Pe un deal în depărtare un foc tainic străluceşte
Ca un ochi roş de balaur care-adoarme şi clipeşte.
Sunt păstori în şezătoare sau vreo ceată de voinici?
E vreo tabără de care sau un rond de tricolici?

Cătră munţi pin întuneric un lung bucium se aude.
El aminte suvenirul celor timpuri negre, crude,
Când din culme-n culme noaptea buciumele răsunau
Şi la lupte sângeroase pe români îi deşteptau.

Acum însă viaţa-i lină; ţara doarme-n nepăsare!
Când şi când un câne latră la o umbră ce-i apare
Şi-ntr-o baltă mii de broaşte în lung hor orăcăiesc,
Holbând ochii cu ţintire la luceafărul ceresc."

(Vasile Alecsandri, „Noaptea")

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos :

A.

1. Transcrie, din următoarea listă, cuvintele care conţin diftongi : *noaptea*, *răcoroasă*, *meteori*, *care-adoarme*, *orăcăiesc*. (6 p.)
2. Scrie sinonimele cuvintelor marcate prin italice : „Noaptea-i dulce-n primăvară, *liniştită*, *răcoroasă*". (6 p.)
3. Menţionează doi termeni din familia lexicală a cuvântului *a dormi*. (6 p.)
4. Precizează cazul cuvintelor subliniate : „Acum însă *viaţa*-i lină, *ţara* doarme-n nepăsare". (6 p.)
5. Alcătuieşte un enunţ în care cuvântul *ţara* să fie în cazul dativ. Menţionează funcţia sintactică. (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

B.

6. Transcrie din text un vers care să conţină o enumeraţie. (6 p.)
7. Transcrie un vers care să conţină o imagine vizuală. (6 p.)
8. Explică semnificaţia versului: „El aminte suvenirul celor timpuri negre, crude". (6 p.)

C. Alcătuieşte o compunere de 10-15 rânduri în care să-ţi exprimi opinia despre semnificaţia strofei a patra în contextul textului citat. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi clar, logic propria opinie;
- să motivezi opinia exprimată prin referire la structura strofei şi la procedeele de expresivitate;
- să respecţi normele de exprimare corectă, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Te numeşti Alexandru/Alexandra. Eşti în tabără în localitatea Sinaia. Pornind de la sugestiile textului citat, scrie-i o scrisoare unui prieten/unei prietene în care să descrii o noapte mirifică. În compunerea ta trebuie:

- să respecţi convenţiile specifice redactării unei scrisori; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei compuneri descriptive; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: Nu folosi alte nume proprii decât cele indicate în cerinţă. În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 4

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat :

„În lumina lunii doarme
Casa dragei mele,
I-au cuprins pridvorul tainic
Ramuri de zorele.

Dulci chemări nelămurite
Tremură departe.
Draga mea a dat sfioasă
Crengile-ntr-o parte.

Şi pridvorul parc-aşteaptă
Oaspele grădinii,
Dar mă bate luna-n față
Şi mă ştiu vecinii...

— Lună albă, lună mută,
Lună călătoare,
Cum te-aş smulge de pe ceruri
Să te-arunc în mare..."

(George Topîrceanu, „Taina nopții")

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos :

A.

1. Precizează mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului prin care au fost obţinute cuvintele *dragei* şi *departe* din textul citat. (6 p.)
2. Menţionează doi termeni din familia lexicală a cuvântului *lumină*. (6 p.)
3. Selectează din text două părţi de vorbire neflexibile. Numeşte-le. (6 p.)
4. Precizează cazul cuvintelor scrise cu italice : „*Lună* albă, lună mută,/ Lună călătoare,/ Cum *te*-aş smulge". (6 p.)
5. Transcrie din textul citat o propoziţie subordonată. (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

B.

6. Transcrie din text o imagine artistică adresată auditivului. (6 p.)
7. Selectează din textul citat o structură/versuri care conţin o personificare. (6 p.)
8. Menţionează mijlocul prin care se realizează personificarea selectată. (6 p.)

C. Alcătuieşte o compunere de 10-15 rânduri în care să-ţi exprimi şi să-ţi motivezi opinia despre semnificaţiile sau despre mesajul poeziei „Taina nopţii" de George Topîrceanu. Vei avea în vedere:

- formularea clară, logică a opiniei;
- motivarea acesteia, prin referire la structura textului (concordanţa dintre forma poetică şi grafică, pe de o parte, şi ideea transmisă de poezie, pe de altă parte, măsura, rima, ritmul) şi la procedeele de expresivitate;
- adecvarea conţinutului (precizarea şi exemplificarea a două elemente de structură ale genului literar identificate în textul citat, dezvoltarea argumentului şi a motivării) şi stilului cerinţei;
- respectarea normelor de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Te numeşti Marian/Maria Popescu, eşti elev/ă în clasa a VIII-a la Liceul „Ion Creangă" din Bucureşti. În calitate de secretar/ă a Cercului de pictură, doreşti să obţii aprobarea directorului liceului pentru ca lucrările membrilor cercului premiate în diverse concursuri să fie expuse în holul de la intrarea în liceu. Redactează, pe o pagină distinctă a foii de examen, o cerere adresată în acest sens directorului liceului. Datează cererea 20 ianuarie 2008. În cerere trebuie:

- să respecţi convenţiile specifice redactării unei cereri; (10 p.)
- să expui clar şi concis conţinutul solicitării; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, trebuie să respecţi convenţiile acestui tip de compunere.

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 5

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină şi căldură.
În curând şi el apare pe-orizonul aurit,
Sorbind roua dimineţii de pe câmpul înverzit.

El se-nalţă de trei suliţi pe cereasca mândră scară
Şi cu raze vii sărută june flori de primăvară,
Dediţei şi viorele, brebenei şi toporaşi
Ce răzbat prin frunze-uscate şi s-arată drăgălaşi.

Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă.
Păsărelele-şi dreg glasul prin huceagul de sub luncă.
În grădini, în câmpi, pe dealuri, prin poiene şi prin vii
Ard movili buruienoase, scoţând fumuri cenuşii.

Caii zburdă prin ceairuri; turma zbiară la păşune;
Mieii sprinteni pe colnice fug grămadă-n răpigiune.
Şi o blândă copiliţă, torcând lâna din fuior,
Paşte bobocei de aur lâng-un limpede izvor."

(Vasile Alecsandri, „Dimineaţa")

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Identifică diftongul/hiatul din cuvântul *ziuă*. Motivează. (6 p.)
2. Identifică modul cum s-a format cuvântul *înverzit*. (6 p.)
3. Selectează din text un substantiv care nu are articol şi unul cu articol hotărât. (6 p.)
4. Precizează valoarea morfologică a cuvântului *june*; alcătuieşte o propoziţie în care acest cuvânt să fie altă parte de vorbire decât în text. (6 p.)
5. Precizează noua parte de vorbire din propoziţia construită anterior şi mijlocul de îmbogăţire a vocabularului. (6 p.)

B.

6. Selectează şi numeşte două figuri de stil din strofa a doua a poeziei. (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

7. Precizează felul imaginilor artistice din primul vers al ultimei strofe. (6 p.)
8. Surprinde ideea poetică a primei strofe. (6 p.)

C. Alcătuieşte o compunere în care să-ţi exprimi argumentat opinia privind elementele structurii textului citat. În compunerea ta vei avea în vedere:

- formularea clară, logică a opiniei;
- motivarea acesteia, prin referire la structura textului (concordanţa dintre forma poetică şi grafică, pe de o parte, şi ideea transmisă de poezie, pe de altă parte, măsura, rima, ritmul) şi la procedeele de expresivitate;
- respectarea normelor de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Imaginează-ţi că, într-o vizită la muzeu, te-a impresionat un tablou prezentând un portret colectiv. Scrie o compunere în care să evidenţiezi trăsăturile portretului colectiv pe care le-ai remarcat în această operă de artă. În compunerea ta, trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat pentru textul redactat de tine; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 6

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Acum hora era chiar în şosea şi se legăna lin sub privirile fermecate ale femeilor şi fetelor. Lăutarii, numai doi, se frământau mai abitir ca jucătorii, mutându-se de ici colo, îndemnându-se unul pe altul. Cizmele flăcăilor tropoteau greu pe uliţa

zbicită, pe când fetele săltau gingaş ca nişte căprioare şi abia de atingeau pământul... Hora zburda în cerc larg, se întindea ca un şarpe, atingea cu şfichiuri alintătoare când pe femeile de pe margini, când pe bărbaţii din bătătura cârciumii. Bucuria jucătorilor izbucnea în frânturi de strigături, în floricele de paşi ritmaţi. Privitorii se îmbulzeau cuprinşi de aceeaşi veselie, parcă ar fi căutat să se topească cu toţii într-o singură fiinţa fără griji şi fără necazuri." (Liviu Rebreanu, *Răscoala*)

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Scrie doi termeni din familia lexicală a cuvântului *bucurie*. (6 p.)
2. Explică semnificaţia celor doi *i* din cuvântul *cârciumii*. (6 p.)
3. Motivează apariţia virgulelor care încadrează structura *numai doi*. (6 p.)
4. Alcătuieşte două enunţuri care să conţină o locuţiune verbală în componenţa căreia să intre verbul *a se întinde* şi să aibă două funcţii sintactice diferite. (6 p.)
5. Transcrie o propoziţie subordonată din text. (6 p.)

B.

6. Precizează două moduri de expunere folosite în text. (6 p.)
7. Transcrie din text o structură care să conţină o comparaţie. (6 p.)
8. Explică semnificaţia comparaţiei selectate la itemul anterior. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să-ţi exprimi punctul de vedere în legătură cu elementele generale/particulare, identificate de tine în textul citat, care permit încadrarea acestuia într-o specie literară studiată. În compunerea ta trebuie:

- să precizezi două caracteristici ale speciei literare identificate;
- să ilustrezi aceste două caracteristici pe baza textului ales;
- să exprimi o opinie cu privire la valoarea de argument discriminatoriu (care susţine deosebirea) a elementelor identificate;
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul al II-lea (30 p.)

Te numeşti Gabriel/Gabriela şi locuieşti în Cluj. Scrie-i o scrisoare prietenului tău Alexandru/prietenei tale Alexandra, în care să-i împărtăşeşti impresiile tale despre o horă românească la care ai asistat/despre care ai citit. Datează scrisoarea 30 aprilie 2002. În compunerea ta trebuie:

- să respecţi convenţiile specifice redactării unei scrisori; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei compuneri descriptive; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: Nu folosi alte nume proprii decât cele indicate în cerinţă. În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 7

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Sună clopotul de recreaţie. Ne aflăm în mijlocul iernii. Ieşim în curte şi ne jucăm. Am plecat de acasă, dimineaţa, nemâncaţi. Fiecare scoate din geacul lui ce şi-a adus. Unii o bucată de mămăligă prăjită pe tăciuni, alţii boabe de porumb coapte. Suntem peste optzeci în clasa asta care acum nu mi se pare atât de mare – optzeci de copii înghesuiţi câte zece-doisprezece într-o bancă. Din optzeci de copii, doi scot în fiecare zi la recreaţie, din geac, din sân, câte-o bucată de pâine. Cărăbaşii sunt bogătani, au pământuri, au oi, au bivoli, au vaci. Nicolae Cărăbaş e singurul care vine cu pâine la şcoală. În fiecare zi vine cu pâine la şcoală!

Mai vine cu pâine la şcoală fata lui Niţu, mecanicul de lângă gârlă, care şi-a adus nevasta de dincolo de hotar şi care are maşină de treierat... Margareta e singura dintre copii care umblă încălţată. Da. Încălţată, îmbrăcată cu rochie de oraş. Pâinea pe care o mănâncă e albă ca zăpada.

Ne strângem în jurul lor şi ne uităm cum se îndoapă cu pâine! Ne lasă gura apă după pâine.

De la venirea toamnei, în casa noastră nu se mai frământă şi nu se mai coace pâine." (Zaharia Stancu, *Desculţ*)

Scanned with OKEN Scanner

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Identifică modul şi timpul următoarelor verbe din text: *sună*, *a adus* şi *ne strângem*. (6 p.)
2. Menţionează rolul modului verbal identificat la itemul anterior. (6 p.)
3. Precizează funcţia sintactică a cuvântului subliniat: „Margareta e *singura* dintre copii...". Realizează expansiunea părţii de propoziţie identificate. Menţionează rezultatul. (6 p.)
4. Transcrie din text o subordonată atributivă. (6 p.)
5. Alcătuieşte o frază în care să existe o subordonată subiectivă având ca regent verbul *a veni*. (6 p.)

B.

6. Menţionează două moduri de expunere folosite în textul citat. (6 p.)
7. Identifică ipostaza naratorului în textul citat. (6 p.)
8. Explică semnificaţia fragmentului citat, ţinând seama de titlul operei literare din care face parte. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să caracterizezi un personaj principal dintr-un roman studiat. În redactarea compunerii vei avea în vedere:

- precizarea, însoţită de exemple, a două mijloace/procedee de caracterizare a personajului principal;
- numirea, în compunere, a cel puţin două trăsături (fizice sau morale) ale personajului principal;
- ilustrarea trăsăturilor prin referire la text/întâmplări, situaţii semnificative;
- prezentarea relaţiilor dintre personaje. (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere în care să realizezi portretul unui coleg/unei colege. În compunerea ta trebuie:

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri; (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Testul nr. 8

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„ZIŢA: Nene! Nene! Iartă-mă, nu e ce crezi dumneata.
JUPÂN DUMITRACHE: Dar ce e?
CHIRIAC: Ce e?
VETA (*trecând lângă Chiriac şi luându-l la o parte necăjită*): Ce e, ce e? Oameni în toată firea şi nu-nțelegeți ce e! Umblați ca nebunii! (*şoptindu-i repede*) Iaca ce e! Tânărul umblă după Zița, s-a amorezat cu ea de la Iunion, ştii din seara când s-a luat după noi, şi-a trimes unul la altul bilete de amor şi-n loc să meargă la ea acasă a greşit şi-a venit aici. Nu ți-am spus eu că e tot o bănuială proastă de-a dumnealui. Mă faci să intru în alte alea cu nebuniile tale. Iaca ce e: ai văzut?
(*În timpul acesta Jupân Dumitrache, cam încurcat de potolirea lui Chiriac, vrea să asculte şi el o explicație.*)
CHIRIAC (*domirindu-se*): A!
JUPÂN DUMITRACHE: Ei! Ce e?
(*În timpul acesta scena se mută între Ipingescu, Rică şi Zița mai în fund.*)
VETA (*către Chiriac*): Spune-i ce e (*trece în fund*).
CHIRIAC (*luând la o parte pe Jupân Dumitrache şi şoptindu-i*): Ce e, ce e! Oameni în toată firea şi nu înțelegem! Umblăm ca nebunii! Iaca ce e! Tânărul umblă după Zița; s-a amorezat cu ea de la Iunion; ştii, din seara aia când s-a luat după dumneavoastră, şi-a trimes unul la altul bilete de amor şi în loc să meargă la ea acasă a greşit şi-a venit aici. Nu ți-am spus eu, jupâne, că aşa îți căşunează dumitale! M-ai făcut să alerg ca nebunii, să-mi rup gâtul! Doamne fereşte! Dacă făceam şi moarte de om? Iată ce e; ai văzut?
JUPÂN DUMITRACHE (*înseninat şi domirit*): A! (*căutând la Zița cu coada ochiului*) Ei! Bată-te, Zițo, să te bată!
(*Chiriac trece lângă Ipingescu.*)
ZIŢA (*plecând ochii cu nevinovăție*): Nene!
JUPÂN DUMITRACHE: Ei, nu te ruşina! Ale tinereții valuri! (*către public*) Fată romanțioasă! D-aia dumneaei: «Ai, nene, la Iunion, parol! Să mă-ngropi!».” (Ion Luca Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

Scanned with OKEN Scanner

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Transcrie din text o propoziţie subordonată completivă directă. (6 p.)
2. Contrage subordonata transcrisă la itemul anterior. Menţionează rezultatul. (6 p.)
3. Identifică partea de propoziţie a cuvintelor scrise cu italice: „Umblăm *ca nebunii*". Realizează apoi expansiunea părţii de propoziţie identificate într-o subordonată corespunzătoare. (6 p.)
4. Alcătuieşte fraze în care subordonata *că aşa îţi căşunează dumitale* să fie, pe rând, completivă directă şi completivă indirectă. (6 p.)
5. Alcătuieşte o frază care să conţină o propoziţie subordonată având în regentă verbul *a se ruşina*. Menţionează felul subordonatei construite. (6 p.)

B.

6. Numeşte modul de expunere folosit în textul citat. (6 p.)
7. Menţionează două argumente care permit încadrarea textului citat într-un gen literar. (6 p.)
8. Explică titlul operei literare din care face parte textul citat. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 de rânduri în care să realizezi rezumatul textului citat. În redactarea compunerii vei avea în vedere următoarele repere:

- respectarea fidelităţii faţă de textul dat (concordanţa dintre conţinutul textului şi conţinutul rezumatului scris de tine);
- desprinderea elementelor esenţiale/a ideilor principale ale textului;
- prezentarea esenţializată, pe baza ideilor principale ale textului, a succesiunii întâmplărilor la care participă personajele;
- respectarea altor convenţii specifice rezumatului (relatarea la persoana a III-a; utilizarea modurilor şi a timpurilor verbale potrivite; trecerea de la vorbirea directă la vorbirea indirectă, fără dialog inserat; relatarea obiectivă, fără intervenţii emoţional-subiective şi fără citate). (12 p.)

Notă: Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Te numeşti Ionuţ/Ioana. Locuieşti în Sibiu şi ai participat la un eveniment cultural care te-a impresionat. Scrie-i o scrisoare prietenului tău Alexandru/

Scanned with OKEN Scanner

prietenei tale Alexandra în care să exprimi propriile sentimente trăite cu această ocazie. Datează scrisoarea 25 august 2007. Vei avea în vedere:

- respectarea convenţiilor specifice redactării unei scrisori; (4 p.)
- stilul şi conţinutul adecvate relaţiei cu destinatarul; (6 p.)
- precizarea cu exactitate a amănuntelor absolut necesare acestui tip de comunicare; (12 p.)
- respectarea normelor de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: Nu folosi alte nume proprii decât cele indicate în cerinţă. În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Testul nr. 9

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„MANOLE:
— Piatra, cântă?
(*Pune urechea.*)
Nu cântă!... Hei, degeaba se frământă
Unealta-n piatră, de nu-i dă suflare!
Să cânte mânăstirea şi să zboare
Pe viersul ei slăvindu-şi veşnicia!
Să zică-ntrânsa popii liturghia,
Şi, când sfârşesc, s-o ia de la-nceput
Arhanghelii din turle...
Nevăzut
Să le răspundă pietrele-n sobor,
Şi-aşa zidirea toată ca un zbor
Să cânte-nalt, să cânte ne-ncetat!..."
(Valeriu Anania, „Meşterul Manole")

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos:

A.

1. Menţionează valoarea morfologică a cuvântului *toată* din penultimul vers. Alcătuieşte o propoziţie în care acelaşi cuvânt să aibă altă valoare morfologică, diferită de cea din text. Menţionează noua valoare. (6 p.)

Scanned with OKEN Scanner

2. Indică valoarea morfologică şi funcţia sintactică ale cuvântului *ei* (*viersul ei*). (6 p.)
3. Precizează funcţiile sintactice ale cuvintelor din propoziţia : „Să cânte-nalt". (6 p.)
4. Transcrie din text o propoziţie subordonată circumstanţială de timp. (6 p.)
5. Alcătuieşte fraze în care subordonata selectată la itemul anterior să fie, pe rând, subordonată subiectivă, predicativă şi atributivă. (6 p.)

B.

6. Selectează din text o structură/un vers care conţine o repetiţie. (6 p.)
7. Menţionează genul literar în care se încadrează textul citat. (6 p.)
8. Explică semnificaţia titlului operei literare semnate de Valeriu Anania. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să-ţi exprimi punctul de vedere privind trăsăturile generale/particulare identificate de tine în fragmentul de text citat ce permit încadrarea acestuia într-un gen literar studiat. În compunerea ta trebuie :

- să structurezi adecvat tipul de text menţionat în cerinţă (formularea clară/ logică a opiniei, prezenţa unui argument, motivarea argumentată a opiniei, prin referire la structura textului – timp, spaţiu, acţiune, personaje – şi la forma lui) ;
- să ai un conţinut (precizarea şi exemplificarea a două elemente de structură ale genului literar identificate în textul citat, dezvoltarea argumentului şi a motivării) şi un stil adecvate cerinţei ;
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (12 p.)

Notă : Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul II (30 p.)

Te numeşti Teodor/Teodora Ionescu. Eşti elev/ă în clasa a VIII-a la Şcoala „Mihai Eminescu" din Bucureşti şi faci parte din colectivul de organizare a spectacolului susţinut de trupa Cercului de teatru din şcoală. Scrie-i, cu această ocazie, profesoarei tale de limba română, Ioana Alexandrescu, care locuieşte pe strada George Coşbuc la numărul 20, o invitaţie. Spectacolul va avea loc în ziua de 30 aprilie 2008, ora 18, în sala de festivităţi a şcolii. Datează invitaţia 20 aprilie 2008. În compunerea ta vei avea în vedere :

Scanned with OKEN Scanner

- respectarea convenţiilor specifice redactării unei invitaţii; (4 p.)
- stilul şi conţinutul adecvate relaţiei cu destinatarul; (6 p.)
- precizarea cu exactitate a amănuntelor absolut necesare acestui tip de comunicare; (12 p.)
- respectarea normelor de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă: Nu folosi alte nume proprii decât cele indicate în cerinţă. În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, trebuie să respecţi convenţiile acestui tip de compunere.

Testul nr. 10

Subiectul I (60 p.)

Citeşte cu atenţie textul dat:

„Actul 1
Scena VII

CETĂȚEANUL: Eu am găsit (*sughite*) o scrisoare...
TIPĂTESCU şi ZOE: O scrisoare!
CETĂȚEANUL: Da. (*către Tipătescu*) A d-tale către coana Joiţica... Am găsit-o alaltăieri seara pe drum, când ieşeam de la întrunire... Fă-ţi idee (*sughite*), de alaltăieri seara până azi dimineaţă s-o duci într-un chef!...
TIPĂTESCU (*repezindu-se şi apucându-l cu amândouă mâinile de gât*): Mizerabile!
CETĂȚEANUL: Nu mă zgudui (*sughite*) că ameţesc...
ZOE: Lasă-l, Fănică, să vedem.
CETĂȚEANUL: Lăsaţi-mă să vedeţi. Când am găsit-o, de curiozitate, am deschis-o şi m-am dus sub un felinar, s-o citesc. N-apucasem s-o isprăvesc bine... şi haţ! Pe la spate, d. Caţavencu dă să mi-o ia.
TIPĂTESCU: Şi (*desperat*) ţi-a luat-o?
ZOE (*acelaşi joc*): Ţi-a luat-o?
CETĂȚEANUL: Aş! Am băgat-o în buzunar. Zice d. Nae: «Aşa? Faci parte din soţietatea noastră şi primeşti scrisori de la prefectul, cetăţene, bravos!». Zic (*sughite*): «Aş! De la prefectul!». Zice: «I-am cunoscut slova... la arată-mi-o». «Doamne păzeşte!» Ba că dă-mi-o, ba că nu ţi-o dau, din vorbă-n vorbă, tura-vura, ne-am abătut pe la o ţuică... una-două-trei... pe urmă dă-i cu bere, dă-i cu vin, dă-i cu bere... A făcut cinste d. Nae... I-am băut... oo! L-am băut!
ZOE: Dar scrisoarea?

TIPĂTESCU: Scrisoarea (*se repede la el strigând*), unde e scrisoarea?
CETĂȚEANUL: Nu striga (*sughite*) că amețesc! O am la mine scrisoarea (*amândoi îl ascultă şi-l privesc cu îndoială şi nerăbdare nervoasă*). Da.
ZOE şi TIPĂTESCU: S-ar putea!
CETĂȚANUL: Da... o am la mine (*căutându-se prin buzunare*). Ehei! D. Nae zicea că-mi dă zece poli pe ea; zic: «Nu trebuie, onorabile, parale... slavă Domnului... apropitar sunt (*sughite*), alegător...». (*Sughite şi se caută mereu.*) Vorba e... eu (*sughite*), eu pentru cine votez? (*Se opreşte din căutat şi cu simplicitate*) Am pierdut-o!
TIPĂTESCU: A!
ZOE: Ți-a furat-o Cațavencu!
CETĂȚEANUL: Adică d. Nae. Se prea poate... că am şi adormit... vezi d-ta (*Zoe şi Tipătescu îşi frâng mâinile*), fă-ți idee... dă-i cu bere... dă-i cu vin... dă-i cu vin... dă-i cu...
TIPĂTESCU (*apucându-l şi zguduindu-l*): Mizerabile! Ce ai făcut?
CETĂȚEANUL (*căzând de pe scaun*): Nu mă zgudui!..." (Ion Luca Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Scrie răspunsul pentru fiecare dintre cerinţele de mai jos :

A.

1. Explică folosirea virgulelor pentru a încadra substantivul *cetăţene* („Faci parte din soţietatea noastră şi primeşti scrisori de la prefectul, cetăţene, bravos ! "). (6 p.)
2. Alcătuieşte un enunţ în care cuvântul *cetăţean* să fie în cazul genitiv. Menţionează funcţia sintactică. (6 p.)
3. Indică valoarea morfologică a cuvintelor *tura-vura* în text. (6 p.)
4. Precizează funcţia sintactică a cuvântului scris cu italice : „O am la mine *scrisoarea*". Realizează expansiunea părţii de propoziţie identificate într-o subordonată corespunzătoare. (6 p.)
5. Identifică felul propoziţiei *că am şi dormit* din penultima replică a cetăţeanului. (6 p.)

B.

6. Precizează ce fel de elemente sunt, în economia operei, actul şi scena. (6 p.)
7. Identifică în text două surse ale comicului. (6 p.)
8. Explică semnificaţia absenţei numelui cetăţeanului turmentat. (6 p.)

C. Scrie o compunere de 10-15 rânduri în care să caracterizezi un personaj dintr-o operă dramatică studiată. În redactarea compunerii vei avea în vedere :

- precizarea, însoţită de exemple, a două mijloace/procedee de caracterizare a personajului principal ;

Scanned with OKEN Scanner

- numirea, în compunere, a cel puţin două trăsături (fizice sau morale) ale personajului principal ;
- ilustrarea trăsăturilor prin referire la text/întâmplări, situaţii semnificative ;
- prezentarea relaţiilor dintre personaje. (12 p.)

Notă : Vei primi **8 puncte** pentru conţinut şi **4 puncte** pentru redactare. În vederea acordării punctajului pentru redactare, compunerea ta trebuie să se încadreze în limita de spaţiu cerută.

Subiectul al II-lea (30 p.)

Scrie o compunere în care să-ţi exprimi propriile sentimente trăite cu ocazia unui eveniment social sau cultural. În compunerea ta trebuie :

- să formulezi un titlu expresiv/personalizat ; (4 p.)
- să respecţi convenţiile specifice unei descrieri ; (6 p.)
- să ai un conţinut şi un stil adecvate tipului de text şi cerinţei formulate ; (12 p.)
- să respecţi normele de exprimare, de ortografie şi de punctuaţie. (8 p.)

Notă : În vederea acordării punctajului pentru exprimare, ortografie şi punctuaţie, compunerea ta trebuie să aibă minimum 15 rânduri.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Răspunsuri

Clasa a VII-a

Testul nr. 1

Subiectul I

A.

1. Despărţirea cuvintelor în silabe şi explicarea regulii aplicate cuvântului bisilabic: *a-di-a*, *as-pru* (trei consoane între două vocale se despart astfel: prima consoană se grupează cu prima vocală, iar ultimele două consoane se grupează cu vocala a doua, trecând în silaba următoare).
2. Valoarea morfologică: predicativă.
3. Propoziţia: „Căsuţa *era* frumoasă". Noua valoare: copulativă.
4. Sensul este figurat: „profundă". Enunţul: „Apa era *adâncă*". Noul sens este propriu: „mare".
5. În enunţul dat virgula desparte un substantiv în vocativ de restul propoziţiei.

B.

6. Figura de stil: inversiunea epitetului în sintagma *bun pădurar*.
7. În text dialogul salvează naraţiunea de la monotonie, dinamizează acţiunea, conferă autenticitate scenelor, lăsând impresia de viaţă trăită, constituie un mijloc indirect de caracterizare a personajului prin limbaj, conferă oralitate stilului.
8. Două trăsături care să justifică faptul că textul citat aparţine genului epic/unei opere epice: prezenţa naratorului şi personajele.

Subiectul al II-lea

Respectarea convenţiilor specifice tipului de compunere din cerinţă: construirea unor replici care să ceară/să ofere informaţii, însoţirea replicilor de comentarii ale naratorului, adaptarea la situaţie prin adresarea potrivită, prin selectarea formelor de limbă, prin mimică şi gesturi, prin ton şi intonaţie, înlănţuirea coerentă şi motivată a replicilor, dialogul interesant şi verosimil. Conţinut adecvat tipului de compunere dialogată exprimând un punct de vedere propriu; stil ferm, marcat de verbe care

exprimă atitudinea/opinia (*cred*, *consider*), indici lexicali (*după părerea mea*, *în ce mă priveşte*), adverbe (*desigur*, *probabil*), conectori argumentativi (*deoarece*, *întrucât*, *astfel*, *aşadar*, *în comparaţie cu*, *la fel ca*, *pentru că*).

Testul nr. 2

Subiectul I

A.

1. Cuvintele care conţin diftongi: *lumea*, *toată-i*, *trecătoare*.
2. Elementele structurii cuvântului *treierând*: radicalul *treier* şi sufixul *-ând*.
3. Sinonimul: *veşnic*. Antonimul: *trecător*.
4. Două cuvinte din familia lexicală a cuvântului *gând*: *a gândi* (derivare cu sufix), *gândit* (conversiune).
5. Valoarea morfologică: adjectivală. Propoziţia: „*Trecătoarea* Bran se află în Carpaţii Meridionali". Noua valoare: substantivală. Fenomenul de vocabular ilustrat: omonimia.

B.

6. Sugestie de răspuns: figura de stil identificată este inversiunea, procedeu de expresivitate din stratul sintactic al operei literare.
7. Inversiunea accentuează sugestia hieratismului tărâmurilor în care accede doar poetul.
8. Conţinând restrictivul *numai*, titlul evidenţiază ideea că poetul este o fiinţă de excepţie.

C. Opinia se exprimă folosind: verbe de opinie (*cred*, *consider*, *presupun*, *mi se pare*); adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur*, *probabil*, *indubitabil*, *posibil/fără îndoială*, *cu siguranţă*); indici lexicali specializaţi, formulări ca: *după părerea mea...*, *în ce mă priveşte...*, *faptul X se explică prin...*, *acesta rezultă din*; conectori argumentativi (*pentru că*, *deoarece*, *fiindcă*, *întrucât*, *astfel*, *aşadar*, *ca să*, *în comparaţie cu*, *la fel ca*, *faţă de*, *spre deosebire de*, *în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca: *de exemplu*, *ca*, *precum*, *ca ilustrare*, *în acest sens*, *în primul rând*, *nu în ultimul rând*, *în concluzie*. Două caracteristici ale genului liric: eul liric, viziunea directă. Ilustrarea acestor două caracteristici pe baza textul citat: „instanţa" care se exprimă în text este eul liric; argumentele în favoarea acestei afirmaţii sunt mărcile eului liric: toate figurile de stil (comparaţiile *poetul ca păsări*, *păsări ca el*; complinirea atributivă cu valoare epitetică *ce zboară*; metaforele *sfintele lunci*, *treierând*, *ramurile gândului*); eul liric apare în ipostaza meditativă, exprimând direct idei în legătură cu eternitatea poetului; viziunea directă este susţinută de absenţa personajelor şi a acţiunii, textul poetic citat fiind, cu certitudine, un text liric. O idee din textul dat: poetul este o fiinţă de excepţie, adverbul restrictiv *numai* din titlu şi de la începutul primului vers al strofei a doua fiind un argument în favoarea ideii enunţate. Opinie cu privire la semnificaţiile textului sau la mesajul transmis

Scanned with OKEN Scanner

exprimă atitudinea/opinia (*cred, consider*), indici lexicali (*după părerea mea, în ce mă priveşte*), adverbe (*desigur, probabil*), conectori argumentativi (*deoarece, întrucât, astfel, aşadar, în comparaţie cu, la fel ca, pentru că*).

Testul nr. 2

Subiectul I

A.

1. Cuvintele care conţin diftongi: *lumea, toată-i, trecătoare.*
2. Elementele structurii cuvântului *treierând*: radicalul *treier* şi sufixul *-ând.*
3. Sinonimul: *veşnic*. Antonimul: *trecător.*
4. Două cuvinte din familia lexicală a cuvântului *gând*: *a gândi* (derivare cu sufix), *gândit* (conversiune).
5. Valoarea morfologică: adjectivală. Propoziţia: „*Trecătoarea* Bran se află în Carpaţii Meridionali". Noua valoare: substantivală. Fenomenul de vocabular ilustrat: omonimia.

B.

6. Sugestie de răspuns: figura de stil identificată este inversiunea, procedeu de expresivitate din stratul sintactic al operei literare.
7. Inversiunea accentuează sugestia hieratismului tărâmurilor în care accede doar poetul.
8. Conţinând restrictivul *numai*, titlul evidenţiază ideea că poetul este o fiinţă de excepţie.

C. Opinia se exprimă folosind: verbe de opinie (*cred, consider, presupun, mi se pare*); adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur, probabil, indubitabil, posibil/fără îndoială, cu siguranţă*); indici lexicali specializaţi, formulări ca: *după părerea mea..., în ce mă priveşte..., faptul X se explică prin..., acesta rezultă din*; conectori argumentativi (*pentru că, deoarece, fiindcă, întrucât, astfel, aşadar, ca să, în comparaţie cu, la fel ca, faţă de, spre deosebire de, în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca: *de exemplu, ca, precum, ca ilustrare, în acest sens, în primul rând, nu în ultimul rând, în concluzie.* Două caracteristici ale genului liric: eul liric, viziunea directă. Ilustrarea acestor două caracteristici pe baza textul citat: „instanţa" care se exprimă în text este eul liric; argumentele în favoarea acestei afirmaţii sunt mărcile eului liric: toate figurile de stil (comparaţiile *poetul ca păsări, păsări ca el*; complinirea atributivă cu valoare epitetică *ce zboară*; metaforele *sfintele lunci, treierând, ramurile gândului*); eul liric apare în ipostaza meditativă, exprimând direct idei în legătură cu eternitatea poetului; viziunea directă este susţinută de absenţa personajelor şi a acţiunii, textul poetic citat fiind, cu certitudine, un text liric. O idee din textul dat: poetul este o fiinţă de excepţie, adverbul restrictiv *numai* din titlu şi de la începutul primului vers al strofei a doua fiind un argument în favoarea ideii enunţate. Opinie cu privire la semnificaţiile textului sau la mesajul transmis

Scanned with OKEN Scanner

(enunţarea/motivarea sa) – sugestie de răspuns: „Părerea mea este că mesajul transmis de textul poetic este trecerea poetului în eternitate; restrictivul *numai*, precum şi metaforele *sfintele lunci* şi *ramurile gândului* motivează afirmaţia".

Subiectul al II-lea

Sugestii: realizarea unei compuneri unitare, cu introducere, cuprins şi încheiere; titlul poate fi numele persoanei care constituie modelul tău sau un nume generic; presupunând că textul citat ţi-a produs o impresie extraordinară, că admiri poeţii, că lecturile au o importanţă deosebită în viaţa ta, înrâurindu-ţi pozitiv evoluţia, îţi propun să alegi una din aceste două variante: „Poetul" sau „Geniul". Folosirea descrierii ca mod principal de expunere: impresia lăsată de imaginea de ansamblu (avea alura unui zeu sau a unui voievod); elementele portretului, detaliile care exprimă impresia de ansamblu, prezentate în ordine, urmând intensitatea trăirilor (substantive şi adjective, trăsături fizice şi morale desemnate de grupuri nominale substantive + adjective cu valoare stilistică de epitet – *frunte înaltă*, *ochi pătrunzători*, *sete extraordinară de lectură*, *devorând carte după carte*); poţi să foloseşti figuri de stil care să pună în evidenţă trăsăturile (comparaţii: *ca un titan*; metafore: *Luceafărul*), să îmbini descrierea cu naraţiunea, utilizând, ca în operele literare studiate, verbe, înlănţuind două sau trei întâmplări care să urmărească un fir epic, pe fundalul cărora să conturezi portretul, prezentând locul şi timpul în expoziţie – plasează poetul într-un timp şi un spaţiu adecvate, ale căror coordonate să fie inspirate din textul citat (în laboratorul de lucru, într-o atemporalitate care să-i confere eternitate); construieşte apoi cauza acţiunii, imaginând un eveniment neaşteptat care să facă posibilă continuarea acţiunii (poţi folosi indicii temporali *deodată*, *pe dată*, *pe când*, ca în operele literare studiate); în desfăşurarea acţiunii, indicii temporali vor indica durata (*o vreme*, *într-o clipă*, *până atunci/acum*, *azi*, *ieri*), repetiţia (*din când în când*, *din nou*, *de fiecare dată*, *adesea*, *totdeauna*) sau cronologia (*înainte*, *apoi*, *după aceea*, *ulterior*); pentru punctul culminant imaginează întâmplarea cea mai tensionată, care să poată fi depăşită şi care să oprească acţiunile declanşate de intrigă; în sfârşit, imaginează situaţia finală; foloseşte un vocabular adecvat (*geniul*, *mintea sclipitoare*, *viziunea totală*, *teluricul*, *cosmicul*, *veşnicia*, *istoria literaturii*, *idealuri sfinte* etc.). Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Testul nr. 3

Subiectul I

A.

1. Exemple de răspuns: cuvântul monosilabic este *şi* (poţi da ca exemplu unul dintre cuvintele: *ca*, *de*, *doi*, *trei*, *ei*); cuvântul trisilabic este *fusese* (se poate da ca exemplu oricare dintre cuvintele: *legători*, *mijlocul*, *cosaşii*).
2. Antonimul: *obraznic*.
3. Mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului: *spartă* – conversiune (adjectiv provenit din verb) + derivare cu sufixul moţional *-ă*; *totdeauna* – compunere prin

Scanned with OKEN Scanner

contopire/unire/sudare (adverbul *tot* + prepoziţia *de* + prepoziţia *a* + adverbul *una*); *lăutari* – derivare cu sufix (cuvântul de bază *lăută* + sufixul *-ar*).

4. Motivarea folosirii virgulei: desparte un complement circumstanţial de timp aflat înaintea verbului determinat.
5. Înţelesul expresiei: „flecar", „limbut", „care nu poate ţine un secret".

B.

6. Exemplu de răspuns: modul de expunere folosit în textul citat este descrierea.
7. Părţile de vorbire frecvent folosite: substantivul şi adjectivul.
8. Rolul substantivului: desemnarea elementelor descrierii. Rolul adjectivului cu valoare stilistică de epitet: reliefarea trăsăturilor elementelor descrierii.

C. Opinia se exprimă folosind: verbe de opinie (*cred, consider, presupun, mi se pare*); adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur, probabil, indubitabil, posibil/fără îndoială, cu siguranţă*); indici lexicali specializaţi, formulări ca: *după părerea mea..., în ce mă priveşte..., faptul X se explică prin..., acesta rezultă din*; conectori argumentativi (*pentru că, deoarece, fiindcă, întrucât, astfel, aşadar, ca să, în comparaţie cu, la fel ca, faţă de, spre deosebire de, în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca: *de exemplu, ca, precum, ca ilustrare, în acest sens, în primul rând, nu în ultimul rând, în concluzie*. Două elemente ale structurii textului literar citat – sugestie: vei alege două dintre elementele caracteristice structurii textelor epice: timpul, spaţiul, acţiunea, personajele. Ilustrarea, pe baza textului citat, a două elemente specifice structurii textului citat: timpul – vremea secerişului; spaţiul – rural (lexicul sugestiv: *cosaşi, legători, cimpoieş, lăutari*); acţiunea, ale cărei mărci sunt, în fragmentul citat, verbele frecvente (24 la număr – *era, voia, s-aleagă, trec, s-adune*); personajele – Iorgovan, Simina. Opinie cu privire la valoarea de argument discriminatoriu (care susţine deosebirea) a elementelor de structură identificate – sugestie: „Sunt de părere că elementele menţionate au valoare discriminatorie, fragmentul citat făcând parte, fără nicio îndoială, dintr-o operă epică. Personajele şi acţiunea nu sunt specifice genului liric. Personajele, acţiunea, timpul şi spaţiul acţiunii sunt prezente doar în operele epice şi dramatice. În operele dramatice, există însă elemente cu valoare discriminatorie, ca, spre exemplu, elementul de structură – replica, scrierea cu italice, între paranteze, a indicaţiilor scenice, care îi aparţin dramaturgului, sau scrierea cu majuscule, în faţa fiecărei replici, a numelui personajului, dialogul fiind modul de expunere predominant. Aceste elemente specifice operelor dramatice nu sunt prezente în textul citat. Aşadar, absenţa acestor din urmă elemente din fragmentul citat conduce la concluzia că textul este, fără doar şi poate, epic".

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestii în cazul în care îţi alegi să descrii secerişul: „Aurul holdelor", „Cununa de aur". Folosirea descrierii ca mod principal de expunere: impresia lăsată (sentimentul infinitului) de imaginea de ansamblu (marea de aur a spicelor legănându-se în adierea uşoară a vântului); elementele componente, detaliile care exprimă impresia de ansamblu, ordinea descrierii urmând intensitatea trăirilor (soarele, secerătorii, flăcăi şi fete, spicele); insistenţa pe grupul nominal substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet; punerea în evidenţă a trăsăturilor, prin ordonarea

Scanned with OKEN Scanner

detaliilor, prin utilizarea adecvată a unor figuri de stil şi a unor imagini adresate vizualului etc. (epitete: *soarele arzător, chipuri bronzate, spicele aurii*; comparaţii: *spicele ca nişte fecioare sfioase, secerătorii oficiind tăierea spicelor gravi, tăcuţi ca nişte preoţi*; personificări: *spicele saltă, îşi înalţă capul încoronat, îşi mlădiază în vânt silueta zveltă*); fiindcă este vorba despre seceriş, verbe (stop-cadre sugestive: *se pregătesc, sfarmă un spic în palmă, prind un mănunchi de spice, apucă, taie, fac, aruncă, duc*). Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Testul nr. 4

Subiectul I

A.

1. Despărţirea în silabe: *cu-tre-ie-ram*. Numărul silabelor: patru.
2. Mijlocul de îmbogăţire a vocabularului: conversiunea.
3. Sinonimele: *colindam, uşor*.
4. Valoarea morfologică: adverbială. Propoziţia: „Pedalatul *încetişor* îi făcea bine". Noua valoare: adjectivală.
5. Virgula este semnul grafic care desparte elementele unei enumeraţii.

B.

6. Epitetul: *argintie*.
7. Măsură variabilă: 10-11 silabe. Rima: combinaţie de rimă încrucişată şi împerecheată (aba bab cc).
8. Poetul apelează la conversiune şi afereza vocalei iniţiale cu valoare superlativă: substantivând, inedit, adjectivul *înalt*, plasându-l sub accent poetic, conferă imaginii artistice vizuale o forţă de evocare mai mare.

C. Formularea clară/logică a opiniei tale. Opinia se exprimă folosind: verbe de opinie (*cred, consider, presupun, mi se pare*); adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur, probabil, indubitabil, posibil/fără îndoială, cu siguranţă*); indici lexicali specializaţi, formulări ca: *după părerea mea..., în ce mă priveşte..., faptul X se explică prin..., acesta rezultă din*; conectori argumentativi (*pentru că, deoarece, fiindcă, întrucât, astfel, aşadar, ca să, în comparaţie cu, la fel ca, faţă de, spre deosebire de, în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca: *de exemplu, ca, precum, ca ilustrare, în acest sens, în primul rând, nu în ultimul rând, în concluzie*. Sugestie: „Părerea mea este că, transfigurând tema naturii şi a iubirii, poezia «Fiind băiet păduri cutreieram» de Mihai Eminescu evidenţiază virtuţile balsamice ale naturii paradiziace cu care, adolescent fiind, se contopea deplin". Motivarea opiniei prin referire la structura textului şi la procedeele de expresivitate – sugestie: eul liric apare în ipostaza de adolescent contemplator al naturii. Verbele la persoana I (*cutreieram, mă culcam, s-aud*) sunt mărcile confesiunii lirice, ale viziunii directe. Imperfectul

Scanned with OKEN Scanner

sugerează expresiv prelungirea senzaţiilor din trecut în prezent, relevând contemplarea extatică, *nopţi întregi*, a unei naturi umanizate prin intermediul personificărilor: „Blând îngânat de-al valurilor glas". Verbelor transfigurând stări poetice li se adaugă epitetele *ades*, *încetişor*, *lin*, *adormitor*, *blând*, încărcate de semnificaţii: o natură magică la care se întorcea adesea, în care totul sugerează liniştea, calmul, vraja, uitarea de sine. Intrarea în lumea basmului şi a visării este sugerată de metafora versului: „Un rai din basme văd printre pleoape". Elementele enumeraţiei *argintie ceaţă*, *sclipiri*, *văpaie* evocă imaginea raiului. Argintiul augmentează sugestia irealului. Magia cadrului de natură descris este completată de imaginile artistice auditive: buciumul sună *tainic*, armonios, se aud cerbii *venind în cete*. Vizualul, auditivul, olfactivul (*miros adormitor*) contribuie la crearea unui tablou de natură ireal, personificările relevând contopirea deplină a celor două entităţi: adolescent şi pădure vrăjită, de basm. Interjecţia *ah* transfigurează expresiv uimirea şi fascinaţia, trezite de frumuseţea angelică a crăiesei. Imaginea făpturii de vrajă răsărite din *teiul vechi*, venind *alături* şi privind *cu dor*, motivează afirmaţia că poezia transfigurează tema naturii şi a iubirii. Armoniile eufonice, ritmul poetic şi aşezarea în rimă a cuvintelor-cheie (*cutreieram-puneam-ram*, *izvor-încetişor-adormitor*, *faţă-dulceaţă*) servesc perfect ideea transfigurată: cântecul magic al pădurii paradiziace alină sufletul adolescentului. Într-un astfel de tablou de natură, dominante sunt uitarea de sine, contopirea deplină a adolescentului cu pădurea.

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestie: „Povestea lunii". Folosirea descrierii ca mod principal de expunere: impresia generală lăsată de peisajul descris (fascinaţia); imaginea de ansamblu (tărâm feeric peste care luna revarsă văpăi de vrajă), detaliile care exprimă impresia de ansamblu, insistenţa pe grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet: *luna blândă*, *codrul tainic*, *teiul sfânt*, *lacul albastru*, *trestia mlădioasă*, *izvorul lin*, *ape somnoroase*, *marea fremătătoare*); punerea în evidenţă a trăsăturilor prin ordonarea detaliilor, ordinea descrierii urmând intensitatea trăirilor tale (perspectiva descendentă: celest-teluric), prin utilizarea adecvată a unor figuri de stil (comparaţii: *luna ca o regină*, *teiul ca un sfetnic ocrotitor*) şi a unor imagini adresate vizualului (cele exemplificând structura substantiv + adjectiv), auditivului (*cântecul de jale al buciumului*, *susurul izvorului*, *cântul aspru al mării*, *venirea cerbilor în cete*, *freamătul lin al frunzelor*), olfactivului (*miros de tei*, *miresme proaspete*). Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Testul nr. 5

Subiectul I

A.

1. Despărţirea în silabe: *al-te-* (două consoane între două vocale se despart, trecând la silabe diferite) *-ori* (se ţine seama de elementele componente, cuvântul fiind format prin compunere prin contopire: adjectivul *alte* + substantivul *ori*).

Scanned with OKEN Scanner

2. Sinonimul: *mare*. Antonimul: *sărac*.
3. Cuvântul *toropite* s-a format prin conversiune/schimbarea valorii gramaticale (adjectiv provenit din adverb). Cuvântul *pătimaş* s-a format prin derivare cu sufix (radicalul *pătim* + sufixul *-aş*).
4. Cazurile: acuzativ, genitiv, acuzativ.
5. Enunţul: „El este *Dănuţ*". Cazul: nominativ.

B.

6. Enumeraţia: „cireşe, cofiţe cu fragi, mere copilăroase, renclode toropite".
7. Exemple de răspuns: în fragmentul citat apare modalitatea directă de caracterizare a personajului de către narator/în fragmentul citat apare modalitatea indirectă de caracterizare a personajului prin nume/prin ceea ce face.
8. Dubla determinare epitetică din sintagma *parfum candid sau pătimaş* transfigurează inocenţa, dar şi forţa sentimentelor lui Dănuţ.

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestii: „Prieten de nădejde", „Prietenia, diamant nepreţuit". Folosirea descrierii ca mod principal de expunere: prezentarea impresiei generale (sentiment de siguranţă) pe care ţi-o lasă; imaginea de ansamblu (persoană de nădejde); detaliile portretului care exprimă impresia de ansamblu, ordonate conform intensităţii trăirilor; insistenţa pe grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet: *privire blândă, frunte înaltă, ochi negri, zâmbet cuceritor, voce gravă*); punerea în evidenţă a trăsăturilor prin ordonarea detaliilor (perspectivă descendentă), prin utilizarea adecvată a unor figuri de stil (comparaţii: *vorbeşte, acţionează ca un om matur*) şi a unor imagini adresate vizualului; ca în compunerea de la testul nr. 1, poţi recurge la naraţiune, pe fundalul căreia să conturezi trăsăturile portretului. Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Testul nr. 6

Subiectul I

A.

1. Despărţirea în silabe: *po-tri-vi-tă*. Regulile aplicate: între prima şi a doua silabă, fiind vorba despre excepţia la regula două consoane între două vocale, a doua consoană din grup fiind *r*, cele două consoane nu se despart, formând o singură silabă, grupându-se cu vocala a doua; pentru celelalte silabe, regula este: o consoană aflată între două vocale trece la silaba următoare, grupându-se cu a doua vocală.
2. Cuvântul *potrivită* a fost obţinut astfel: *potrivit* – prin conversiune/schimbarea categoriei gramaticale; *potrivită* – prin derivare cu sufix (radicalul *potrivit* + sufixul *-ă*).

Scanned with OKEN Scanner

3. Sinonimele: *palidă*, *albit*.
4. Valoarea morfologică: adverb. Propoziția: „A venit *iarna*". Noua valoare: substantiv.
5. Virgulele despart elementele unei enumerații.

B.

6. Un mod principal de expunere folosit în textul citat este descrierea.
7. Fragmentul: „Iarna să cocoloșea într-o bundă cu blană lățoasă, vara însă îți rămâneau ochii la el de frumos ce era îmbrăcat".
8. Două trăsături care justifică faptul că textul citat aparține genului epic/unei opere epice: prezența naratorului și personajul.

C. Sugestii pentru cazul în care alegi să caracterizezi personajul din textul citat: precizarea, însoțită de exemple, a două mijloace/procedee de caracterizare existente în opera aleasă – direct, naratorul realizează portretul fizic al personajului: „Scund, grăsuliu, cu părul mărunt și încărunțit, cu barba ascuțită și potrivită din foarfece, mai mult albă, și albă ca zăpada în vârful ei netezit; niște ochi verzui, mici și repezi; față gălbuie, curată și fără pic de sânge"; indirect, personajul este prezentat prin intermediul relației cu elevii săi: „După o lună de zile înțelesesem rostul învățăturii și cunoșteam bine pe domnul Vucea". Două trăsături fizice sau morale ale personajului: inteligența, ținuta îngrijită. Ilustrarea trăsăturilor, prin referire la întâmplări/la situații semnificative sau prin citate comentate: inteligența este relevată de epitetul *repezi* din sintagma *ochi verzui, mici și repezi*, iar ținuta îngrijită reiese din amănuntele despre *părul mărunt*, *barba potrivită din foarfece*, *fața curată* și din notația autorului: „vara însă îți rămâneau ochii la el de frumos ce era îmbrăcat". Relațiile dintre personaje – încă de la începutul citatului este prezentată relația extraordinară dintre învățăcel și dascăl: „După o lună de zile înțelesesem rostul învățăturii și cunoșteam bine pe domnul Vucea". Amănuntul că învățăcelul este mutat, în rândurile care precedă textul citat, în clasa domnului Vucea de un dascăl exigent întărește afirmația că între cei doi se stabilește o relație cordială.

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestii: „Domnul/Doamna", „Magicianul/Magiciana". Folosirea descrierii ca mod de expunere principal: impresia produsă (uimirea) de imaginea de ansamblu (ținuta regală, alura unei altețe); elementele descrierii, ordinea descrierii urmând intensitatea trăirilor; detaliile care exprimă impresia de ansamblu (ochii, fruntea, chipul, părul, mâinile); trăsături fizice și morale desemnate de grupuri nominale substantive + adjective cu valoare stilistică de epitet (*ochi pătrunzători, inteligenți, frunte înaltă, chipul blând, părul de aur, mâinile frumoase, setea extraordinară de cunoaștere, iubirea pentru elevii pe care-i considera propriii copii*). Ca în compunerea de la testul nr. 1, poți recurge la narațiune, pe fundalul căreia să conturezi trăsăturile portretului. Conținut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanțat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 7

Subiectul 1

A.

1. Enunţul: „Vârful *săgeţii* era ascuţit". Funcţia sintactică: atribut substantival genitival.
2. Valoarea morfologică: conjuncţie coordonatoare copulativă, pronume reflexiv, conjuncţie coordonatoare copulativă.
3. Valoarea morfologică: prepoziţie. Propoziţia: „Pe colega mea o cheamă *Din* Alexandra". Noua valoare: substantivală.
4. Funcţiile sintactice: atribut adjectival, complement circumstanţial de loc.
5. Prima propoziţie a textului: „Răzleţ din oştirea bătută,/ Fugind pe câmpia tăcută,/ Căzu de pe cal, de durere,/ Pe marginea apei" (principală).

B.

6. Versul: „Fugind pe câmpia tăcută".
7. Două trăsături care justifică faptul că textul este epic: naratorul, acţiunea.
8. Titlul textului reţine, asemenea titlului unui tablou, esenţa textului poetic.

C. Trei caracteristici ale baladei culte ca specie literară: specie epică în versuri care prezintă o întâmplare neobişnuită din trecut. Ilustrarea caracteristicilor: caracterul epic este conferit de prezenţa naratorului, a cărui marcă e persoana a III-a a verbului (*căzu, ar smulge*), a unui moment al acţiunii, a personajului Gelu. O idee a textului citat: moartea dramatică a eroului rănit. Opinie cu privire la elementele specifice acestei specii literare – sugestie: „Părerea mea este că personajul prezentat se apropie de personajele din basme, gestul de a-şi scoate cu ultimele forţe săgeata din rană şi a o «întinde» având o valoare etică excepţională. Gestul survine în urma întrebărilor de care este frământat în ultimele sale clipe: «Şi-n mâinile cui e scăparea?/ Nu-i piept să le-nchidă cărarea?/ Nu-i braţ de voinic, să-i abată?»".

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestii: „Voievodul", „Slăvitul", „Sfântul", „Soarele românilor". Folosirea descrierii ca mod de expunere principal: impresia generală (uluire, uimire) lăsată de imaginea de ansamblu (ţinuta statuară, alura unui zeu); elementele descrierii prezentate în ordine, conform intensităţii trăirilor (elementele de detaliu: umerii, chipul, armura, calul; trăsături fizice şi morale desemnate de grupuri nominale substantive + adjective cu valoare stilistică de epitet: *umerii uriaşi, chipul măreţ, aspru, armura metalică, calul credincios, iubirea de pământul natal, slujirea idealurilor sfinte ale acestui pământ – independenţa, pacea, libertatea*; comparaţii: *voievod ca un zeu/semizeu*; metafore: *sabia – fulger nimicitor*). Ca în compunerea de la testul nr. 1, poţi recurge la naraţiune, pe fundalul căreia să conturezi trăsăturile portretului. Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 8

Subiectul I

A.

1. Valoarea morfologică: adjectiv propriu-zis. Funcţia sintactică: nume predicativ.
2. Propoziţia: „Gara *pustie* era învăluită în beznă". Noua funcţie sintactică: atribut adjectival.
3. Atributul substantival prepoziţional: *de piatră* (*lespedea de piatră*).
4. Modul şi timpul verbelor: *era* – indicativ imperfect; *va sosi* –indicativ viitor; *să se adăpostească* – conjunctiv prezent.
5. Felul propoziţiilor: principale. Raportul dintre ele: de coordonare copulativă.

B.

6. Figura de stil: *bolnavă* din sintagma *flacăra bolnavă* (epitet).
7. Rolul dialogului în text – sugestii: salvează naraţiunea de la monotonie, dinamizând-o, conferă autenticitate scenelor de viaţă transfigurate, este un mijloc indirect de caracterizare a personajelor, conferă oralitate stilului.
8. Sugestii de răspuns: trăsăturile care justifică apartenenţa textului la genul epic sunt prezenţa naratorului, a acţiunii, a conflictului, a personajelor, modurile principale de expunere (naraţiunea şi dialogul).

C.

Sugestii de răspuns în cazul în care alegi fragmentul citat: două caracteristici ale nuvelei ca specie literară epică în proză, la alegere – prezenţa naratorului în ipostaza de narator obiectiv, detaşat, viziunea indirectă, acţiunea, personajele. Ilustrarea acestor caracteristici pe baza fragmentului citat: mărcile naratorului obiectiv sunt prezenţa verbelor la persoana a III-a singular (*era*, *licăreau*, *blodogori*, *să se adăpostească*, *se apropie*). O idee a textului citat – sugestii: simplitatea personajului Nicolae Tabără, comportamentul ezitant: „Parcă s-ar fi gândit să se aşeze sau nu, stătu o clipă la îndoială", notează autorul. Opinie cu privire la elementele specifice acestei specii literare – sugestie: „Conflictul concentrat, numărul redus de personaje, descrierile minime, acordarea unei importanţe mai mari caracterizării complexe a personajelor în detrimentul acţiunii propriu-zise sunt elemente specifice acestei specii literare. Aceste elemente cu valoare discriminatorie apar şi în fragmentul citat din opera literară *Proştii* de Liviu Rebreanu. În concluzie, fragmentul citat face parte, fără doar şi poate, dintr-o nuvelă".

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestie: „Aventura". Respectarea convenţiilor specifice unei compuneri narative: prezentarea indicilor de timp, de spaţiu, precizarea participanţilor (gara, dimineaţa devreme, un grup de colegi); timpurile folosite (imperfectul, perfectul compus); cauza acţiunii va concretiza răspunsul la întrebarea „De ce?"; eventualele consecinţe – răspunsul la întrebarea „Ce a urmat?"; întâmplările

Scanned with OKEN Scanner

vor fi prezentate într-o anumită ordine (cronologică); trecerea de la un moment la altul al acţiunii va fi marcată prin adverbe sau grupuri de cuvinte cu valoare temporală (*la început, mai întâi, pe urmă, în timp ce, îndată ce, îndată după aceea, pe neaşteptate, în cele din urmă, într-un sfârşit*); ca în operele literare narative, poţi folosi, pentru a marca intriga (cauza acţiunii), adverbe/locuţiuni adverbiale (*deodată, pe dată, pe când*); în desfăşurarea acţiunii foloseşte indici spaţiali (*acolo, lângă, în spate, spre, către, până la, din, de la*) sau temporali (*apoi, după aceea, ulterior, în acelaşi timp, în timp ce*); poţi insera un scurt paragraf descriptiv; întâmplarea imaginată trebuie să fie interesantă; pentru marcarea situaţiei celei mai tensionate şi a găsirii soluţiei de a o depăşi poţi folosi adversativul *dar*; construieşte şi ultimul moment al acţiunii, imaginând un sfârşit fericit/nefericit: inserează, din nou, o scurtă descriere; poţi recurge la simetria compoziţională sau la antiteză. Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Testul nr. 9

Subiectul I

A.

1. Diateza: pasivă.
2. Formele verbului la celelalte două diateze: *scrie* – diateza activă; *se scrie* – diateza reflexivă.
3. Valoarea morfologică: adjectiv pronominal posesiv. Funcţia sintactică: atribut adjectival.
4. Predicatele: *e scris* (verbal), *vom înfrunta* (verbal).
5. Propoziţia – sugestii: „Ce singur e rătăcitor"; „Ca să păzim un scump pământ"; „Că ţări şi neamuri vor pieri"; „Iar scumpa noastră Românie/ Etern, etern va înflori".

B.

6. Măsură variabilă: opt-nouă silabe. Rima: încrucişată.
7. Structura care conţine un epitet: *scumpa noastră Românie.*
8. Semnificaţia: plasat în inversiune, sub accent poetic, epitetul *scumpa* transfigurează sugestia profundei iubiri pentru patrie.

C. Două caracteristici ale imnului ca specie literară lirică: poezie lirică, închinată unei personalităţi, unei idei măreţe, unui sentiment nobil. Ilustrarea acestor caracteristici pe baza operei alese: în ipostaza de patriot, eul liric, marcat prin persoana I plural a verbelor (un plural incluzând eul liric: *vom înfrunta, vom fi, vom fi, am înarmat*), pronumele *noi* şi adjectivele pronominale posesive *nostru* şi *noastră* de aceeaşi persoană, exprimă direct idei, trăiri, sentimente născute de preamărirea idealului de Unire, ideal definitoriu al personalităţii poporului român: „Pe-al nostru steag e

Scanned with OKEN Scanner

scris: «Unire,/ Unire-n cuget şi-n simţiri»". O idee a textului citat – sugestii: versurile strofei a doua („Acela-n luptă grea se teme/ Ce singur e rătăcitor;/ Iar noi, uniţi în orice vreme,/ Vom fi, vom fi învingători") exprimă ideea că biruinţele viitoare se vor datora unirii românilor. *Iar* adversativ conferă simetrie structurii strofei, marcând antiteza între românii uniţi care vor birui şi singuraticul temător. Repetiţia verbului *vom fi* amplifică sugestia certitudinii: unirea va însemna biruinţă. Strofa a treia evidenţiază idealurile sfinte ale românilor: libertatea, dreptatea, adevărul. Strofa a patra, cu o structură asemănătore strofei a doua, exprimă ideea viitorului înfloritor al României, dăinuirea ei, etern, peste veacuri. Opinie cu privire la elementele specifice acestei specii literare – sugestie: tonul imnic înălţător, ritmul poetic, titlul poeziei, ideile preamărite sunt elemente cu valoare discriminatorie care susţin ideea că poezia este un imn.

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat: „Idolul meu". Folosirea descrierii ca mod principal de expunere: prezentarea impresiei pe care ţi-o lasă imaginea de ansamblu – sugestie: „M-a impresionat puternic atmosfera creată la premierea olimpicilor: părea că are o coroniţă de aur"; prezentarea elementelor portretului, a detaliilor care exprimă această impresie de ansamblu, ordinea descrierii urmând intensitatea trăirilor; insistenţa pe grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet: *ţinută impecabilă*, *privire îndrăzneaţă*, *plete de poet/de zână*, *succese remarcabile*, *premii naţionale*); punerea în evidenţă a trăsăturilor prin ordonarea detaliilor (perspectivă descendentă); descriere pornind de la imaginea artistică de ansamblu (ţinuta, aureola creată de coroniţa de aur) spre elementele portretului surprinse de grupurile nominale, prin utilizarea adecvată a unor figuri de stil (comparaţii: *intuitiv/ă ca un matur*) şi a unor imagini adresate vizualului; folosirea verbelor de exprimare a atitudinii, a opiniei (*cred*, *consider*), a indicilor lexicali (*după părerea mea*, *în ce mă priveşte*, *îmi place*, *o/îl admir*), a adverbelor (*desigur*, *probabil*), a conectorilor argumentativi (*deoarece*, *întrucât*, *astfel*, *aşadar*, *în comparaţie cu*, *la fel ca*, *pentru că*). Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Testul nr. 10

Subiectul I

A.

1. Valoarea verbului: copulativă.
2. Propoziţiile: „Ea este la şcoală" (valoare predicativă, verb personal), „Era să iau un 10" (valoare predicativă, verb impersonal), „E bine să studiezi" (valoare copulativă, verb impersonal).
3. Complementul direct: *imaginile* („Globuri răsfrângeau imaginile"). Complementul indirect: *îi* („Jorj îi satisface toate capriciile").

Scanned with OKEN Scanner

4. Prima propoziţie a textului: principală.
5. Propoziţiile frazei: principale.

B.

6. Unul dintre modurile de expunere folosite: naraţiunea.
7. Fragmentul: „Era o fetiţă mărunţică, însă voinică şi plinuţă. Rochiţa de doc albastru stătea strâmbă şi în chip cu totul nepermis pe trupuşorul ei. Botinuţele îi erau pline de colb şi cu şireturile desfăcute".
8. Două trăsături care justifică apartenenţa fragmentului citat la genul epic: acţiunea şi personajele.

C. Precizarea, însoţită de exemple, a două mijloace/procedee de caracterizare a personajului: directă, de către autor, de către alte personaje ; indirectă, prin vorbele rostite. Numirea/Ilustrarea a două trăsături (fizice/morale) ale personajului: aspectul neîngrijit al fetiţei orfane, copil nedorit de noua mamă, dar înţeles de căţelul Patrocle: „Rochiţa de doc albastru stătea strâmbă şi în chip cu totul nepermis pe trupuşorul ei. Botinuţele îi erau pline de colb şi cu şireturile desfăcute. Colţunii căzuseră şi arătau nişte picioruşe pârlite de soare, cu genunchii nu tocmai curaţi. Capu-i era foarte scurt tuns, băieţeşte, şi arăta în rotunzimea lui felurite bulbucături neregulate" ; „Nu ştiu ce să mă mai fac cu copilul acesta" ; „Patrocle, vorbi ea înălţând lângă nas arătătorul mâinii stângi, eu nu mai stau aici. Mă duc la bunicii mei".

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestii: „Negruţ/a", „Albuţ/a", „Roşcatul/Roşcata", „Urechilă", „Riţa-veveriţa". Folosirea descrierii ca mod principal de expunere: impresia generală (uimire, încântare) pe care ţi-o lasă imaginea de ansamblu (ghemotoc de blăniţă albă/neagră/roşcată); detaliile, elementele care exprimă impresia de ansamblu; ordinea descrierii urmând intensitatea trăirilor: insistenţa pe grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet: *privire îndurerată, aproape omenească, comportament tandru, ochi pătrunzători*); punerea în evidenţă a trăsăturilor prin ordonarea detaliilor (perspectivă descendentă, descrierea pornind de la imaginea artistică de ansamblu spre elementele componente surprinse de grupurile nominale) prin utilizarea adecvată a unor figuri de stil (comparaţii: *încordat/ă ca un arc, ochi ca tăciunele, acţionează ca o fiinţă*; personificări: *privire îndurerată, aproape omenească, comportament tandru, ochi blânzi*) şi a unor imagini adresate vizualului, auditivului (onomatopee).

Scanned with OKEN Scanner

Clasa a VIII-a

Testul nr. 1

Subiectul I

A.

1. Cuvântul care conţine un diftong: *mi-a*. Cuvântul care conţine un hiat: *argintie*.
2. Mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului: *zdrenţuită* – conversiune (adjectiv < verb) + derivare cu sufix (radicalul *zdrenţuit* + sufixul noţional *-ă*); *miazănoapte* – compunere prin contopire/sudare/alipire (substantivul *miază* + substantivul *noapte*).
3. Substantivul: *şurii*. Felul articolului: hotărât (*-i*).
4. Sinonimele: *duşmănoasă*, *vicleană*; *gol*, *despuiat*.
5. Doi termeni din familia lexicală a cuvântului *plânge*: *plâns*, *plângere*.

B.

6. Modul de expunere: descrierea.
7. Structura/Versul care conţine o personificare – sugestii: *creştet de dumbravă*/ „Norii suri îşi poartă plumbul”/„Tremură pe câmp porumbul”.
8. Semnificaţia: natura umanizată împrumută trăsăturile omului, personificările transfigurează motivul comuniunii/armoniei om-natură.

C. Sugestii – opinia se exprimă folosind: verbe de opinie (*cred*, *consider*, *presupun*, *mi se pare*); adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur*, *probabil*, *indubitabil*, *posibil/fără îndoială*, *cu siguranţă*); indici lexicali specializaţi, formulări ca: *după părerea mea...*, *în ce mă priveşte...*, *faptul X se explică prin...*, *acesta rezultă din*; conectori argumentativi (*pentru că*, *deoarece*, *fiindcă*, *întrucât*, *astfel*, *aşadar*, *ca să*, *în comparaţie cu*, *la fel ca*, *faţă de*, *spre deosebire de*, *în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca: *de exemplu*, *ca*, *precum*, *ca ilustrare*, *în acest sens*, *în primul rând*, *nu în ultimul rând*, *în concluzie*. Structurarea compunerii din cerinţă trebuie să ţină seama de necesitatea realizării unei compuneri unitare care să aibă introducere, cuprins şi încheiere – sugestie: „Consider că poezia «Toamna» de Octavian Goga este o operă lirică. În acest sens pledează, în primul rând, prezenţa eului liric, viziunea directă, trăirile şi sentimentele exprimate. În al doilea rând, menţionez concordanţa dintre forma poetică şi grafică, pe de o parte, şi ideea transmisă de poezie, pe de altă parte, măsura, rima şi ritmul. Nu în ultimul rând, procedeele de expresivitate folosite, mărci ale eului liric, motivează opinia mea. Eul liric coincide cu eul poetic. Ipostaza sa este contemplativ-meditativă. Ca ilustrare a acestei opinii, primele patru strofe prezintă un tablou de natură peste care toamna a aşternut *văl de brumă argintie*: nori suri, plumburii, vânt nemilos, viforniţă păgână. Marca lexico-gramaticală, persoana I a verbului (*văd*, *ascult*), anunţând felul percepţiilor transfigurate, ilustrează perfect ipostaza contemplativă. În strofa a patra, eul liric meditează

Scanned with OKEN Scanner

pe tema asemănării destinului său cu cel al puiului de ciocârlie. Verbul *simt* şi pronumele de persoana I *ni* sunt mărcile gramaticale ale confesiunii lirice, ale viziunii directe, exprimând trăiri ale eului liric. Imaginea artistică a lacrimii ivite sub gene transfigurează, indubitabil, o trăire lirică – înduioşarea. Forma poetică şi grafică, structurarea poeziei în versuri care se grupează în catrene, măsura constantă de opt silabe, ritmul trohaic, rima imperfectă servesc ideea transmisă de poezie: tabloul de toamnă prilejuieşte meditaţia poetului asupra sorţii schimbătoare, identificarea destinului eului liric cu cel al naturii. Aşadar, spre deosebire de opera epică, unde naratorul este «vocea» care exprimă indirect, prin intermediul acţiunii şi al personajelor, idei, gânduri, în opera literară «Toamna» de Octavian Goga «instanţa» ce exprimă direct trăiri, sentimente într-o formă poetică şi grafică ce este caracterizată de măsură şi ritm este eul liric. «Toamna» de Octavian Goga este, indubitabil, o operă lirică".

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestii: „Toamna în amurg", „Acuarelă", „Lumină de chihlimbar", „Doamna florilor". Respectarea convenţiilor specifice unei descrieri: perspectiva ascendentă/descendentă; impresia lăsată (încântare, delectare) de imaginea de ansamblu (imensă acuarelă); elementele componente, detaliile care exprimă impresia de ansamblu; punerea în evidenţă a trăsăturilor lor prin ordonarea detaliilor, dinspre ansamblu spre particular (cerul, munţi, păduri, dealuri, câmpii, văi, păsări, gâze, flori); insistenţa pe grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet: *cerul senin, munţi învolburaţi, păduri pictate cu galben şi cu roşu, dealuri zgribulite, câmpii veştejite, văi arse, păsări neliniştite, gâze, flori îngrijorate*); utilizarea adecvată a unor figuri de stil (comparaţii: *ca un pictor, ca o flamură, ca o acuarelă*; metafore: *simfonie de culori, pictură, zăbranicul galben-roşiatic pe care orizontul şi-l pune*; personificări realizate prin intermediul verbelor: *gâzele fug, florile, copacii strigă* sau prin intermediul epitetelor personificatoare deja exemplificate ori al dialogului între vietăţi neînsufleţite; hiperbole, epitete hiperbolice: *uriaşii munţi, câmpiile vaste*); imagini vizuale (exemplele oferite deja transfigurează percepţii vizuale), auditive (onomatopee sugerând panica vietăţilor) olfactive (*miros crud, proaspăt, parfumul toamnei*). Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Testul nr. 2

Subiectul I

A.

1. Cuvintele cu sens figurat: *nemiluită, dorm* (*muşcelele dorm*), *leşia* („Cerul e ca leşia").
2. Mijloacele de îmbogăţire a vocabularului: *leită-poleită* – compunere prin alăturare, cele două cuvinte fiind obţinute prin conversiune/schimbarea valorii gramaticale (adjective provenite din participiul verbelor) şi prin derivare cu sufix (radicalul

Scanned with OKEN Scanner

leit + sufixul moţional *-ă*; radicalul *poleit* + sufixul moţional *-ă*); *atât* – conversiune/schimbarea valorii gramaticale (adjectiv pronominal nehotărât provenit din pronume nehotărât).

3. Valoarea morfologică: verb copulativ. Propoziţia: „El ia un *par*". Noua valoare: substantiv. Fenomenul de vocabular ilustrat: omonimia.
4. Înţelesul adjectivului-epitet: „risipită".
5. În propoziţia: „Pădurile, în depărtate, par cercelate", virgulele încadrează complementul circumstanţial de loc, aşezat în faţa verbului determinat. Într-o topică normală complementul circumstanţial de loc este aşezat după verbul determinat.

B.

6. Unul dintre modurile de expunere folosite în text: descrierea.
7. Imaginea artistică: „Vuiet surd să încovoaie".
8. În context imaginea artistică selectată evocă sunetul crivăţului.

C. Sugestii: opinia se exprimă folosind: verbe de opinie (*cred, consider, presupun, mi se pare*); adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur, probabil, indubitabil, posibil/fără îndoială, cu siguranţă*); indici lexicali specializaţi, formulări ca: *după părerea mea..., în ce mă priveşte..., faptul X se explică prin..., acesta rezultă din*; conectori argumentativi (*pentru că, deoarece, fiindcă, întrucât, astfel, aşadar, ca să, în comparaţie cu, la fel ca, faţă de, spre deosebire de, în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca: *de exemplu, ca, precum, ca ilustrare, în acest sens, în primul rând, nu în ultimul rând, în concluzie*. Structurarea compunerii din cerinţă trebuie să ţină seama de necesitatea realizării unei compuneri unitare care să aibă introducere, cuprins şi încheiere. În introducere opinia ta trebuie să fie clar formulată (exemplu: „Consider că opera literară *Sultănica* de Barbu Ştefănescu Delavrancea aparţine genului epic"). În cuprins trebuie să precizezi un argument în favoarea afirmaţiei din introducere – spre exemplu, viziunea indirectă, naratorul exprimându-şi gândurile şi ideile prin intermediul personajelor şi al acţiunii; alături de argument, trebuie să motivezi opinia formulată prin referire la elementele de structurare a textului (textul este în proză, descriind locul, fixând timpul acţiunii şi prezentând personajul). Acţiunea operei literare se petrece într-un sat românesc a cărui imagine apare pe fundalul unui tablou de iarnă mirific. Satul se află în apropierea muscelelor, a colnicelor şi a pădurilor. Singurul element care evocă satul este „pârtia acoperită cu zăpadă măruntă, ce sare ca praful". Momentul evocării este amurgul serii. Prezentarea în acest cadru de natură a personajului Sultănica este un nou argument care susţine afirmaţia că textul literar citat face parte dintr-o operă epică. În încheiere, trage o concluzie – sugestie: prezenţa viziunii indirecte a naratorului obiectiv, detaşat, care povesteşte la persoana a III-a, elementele structurii textului, timpul, spaţiul, personajele sunt argumente de certă valoare, cu capacitate discriminatorie, ce disting, în mod evident, operele genului epic de cele aparţinând genului liric. Absenţa elementelor caracteristice structurilor lirice (eul liric, viziunea directă, forma caracterizată de măsură şi ritm poetic) constituie, cu certitudine, un argument în favoarea afirmaţiei că opera literară *Sultănica* de Barbu Ştefănescu Delavrancea aparţine genului epic. Stil decis, conţinând formule de certitudine şi necesitate (*desigur, evident, cu certitudine*).

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestii: „Acuarelă în alb", „Peisaj de iarnă", „Simfonie în alb". Respectarea convenţiilor specifice unei descrieri: perspectiva ascendentă/descendentă; impresia lăsată (uimirea) de imaginea de ansamblu (imensă acuarelă); elemente componente, detalii care explică impresia de ansamblu (nori, munţi, păduri, dealuri, colnice, câmpii); insistenţa pe grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet: *nori de zăpadă*, *munţi cărunţi*, *păduri pictate în alb şi argintiu*, *dealuri zgribulite*, *câmpii înzăpezite*); punerea în evidenţă a trăsăturilor prin ordonarea detaliilor; utilizarea adecvată a unor figuri de stil (comparaţii: *ca un pictor*, *ca o acuarelă*; metafore: *simfonie în alb*, *pictură*; personificări realizate prin verbe: *munţii şi câmpiile dorm*, *câmpia şi-a pus mantie albă* sau prin intermediul epitetelor personificatoare deja exemplificate ori al dialogului între vietăţi; hiperbole, epitete hiperbolice: *uriaşii munţi*, *câmpiile vaste*); imagini adresate vizualului (cele deja exemplificate), auditivului (*zurgălăi*, *glasuri vesele de copii*), olfactivului (*miros proaspăt*, *miresmele iernii*). Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat de imaginile artistice şi figurile de stil folosite.

Testul nr. 3

Subiectul I

A.

1. Cuvintele care conţine diftongi: *noaptea*, *răcoroasă*, *care-adoarme*, *orăcăiesc*.
2. Sinonimele: *calmă*, *rece*.
3. Doi termeni din familia lexicală a cuvântului *a dormi*: *adormire*, *adormit*.
4. Cazul: nominativ.
5. Enunţul: „Poetul dedică *ţării* o poezie". Funcţia sintactică: complement indirect.

B.

6. Versul: „Noaptea-i dulce-n primăvară, liniştită, răcoroasă".
7. Versul: „Pe un deal, în depărtare un foc tainic străluceşte".
8. Versul „El aminte suvenirul celor timpuri negre, crude" semnifică ideea că sunetul buciumului (desemnat prin pronumele personal de persoana III-a singular) recreează în imaginaţia eului liric, care apare în ipostaza de contemplator al naturii, evenimentele istoriei frământate a poporului.

C. Sugestii: opinia se exprimă folosind: verbe de opinie (*cred*, *consider*, *presupun*, *mi se pare*); adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur*, *probabil*, *indubitabil*, *posibil/fără îndoială*, *cu siguranţă*); indici lexicali specializaţi, formulări ca: *după părerea mea...*, *în ce mă priveşte...*, *faptul X se explică prin...*, *acesta rezultă din*; conectori argumentativi (*pentru că*, *deoarece*, *fiindcă*, *întrucât*, *astfel*, *aşadar*, *ca să*, *în comparaţie cu*, *la fel ca*, *faţă de*, *spre deosebire de*, *în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca: *de exemplu*, *ca*, *precum*, *ca ilustrare*, *în acest sens*,

Scanned with OKEN Scanner

în primul rând, nu în ultimul rând, în concluzie. Structurarea compunerii din cerinţă trebuie să ţină seama de necesitatea realizării unei compuneri unitare care să aibă introducere, cuprins şi încheiere. În introducere opinia ta despre semnificaţiile strofei a patra în contextul textului citat trebuie să fie clar formulată (exemplu : „Consider că strofa a patra sintetizează ideile poetice ale poeziei «Noaptea» de Vasile Alecsandri, constituind o antiteză cu strofa a treia"). Motivarea opiniei exprimate prin referire la structura strofei şi la procedeele de expresivitate. În cuprins trebuie să fie prezente argumente în favoarea afirmaţiilor din introducere. Strofa transfigurează ideea liniştii unei nopţi mirifice, reluând sugestiile strofei întâi, ea însăşi fiind construită pe o antiteză : versul întâi al strofei a patra „Acum însă viaţa-i lină ; ţara doarme-n nepăsare ! " semnifică liniştea şi pacea care domnesc pretutindeni. Sugestiile sunt relevate de epitetele sugestive *lină* şi *în nepăsare*, precum şi de verbul personificator *doarme*. Versul conţine imagini antitetice faţă de strofa a treia, care evocă trecutul istoric frământat, când „buciumele răsunau/ Şi la lupte sângeroase pe români îi deşteptau". Antiteza se realizează la nivel lexical şi semantic, vocabulele constituind câmpuri lexicale antitetice (*linişte/luptă*). Epitetele *lină* şi *în nepăsare* relevă semnificaţii opuse imaginii artistice metaforice *timpuri negre, crude* din strofa a treia. Liniştea deplină este relevată printr-o antiteză realizată între versul întâi, pe de o parte, şi versurile al doilea şi al treilea, pe de altă parte : „Când şi când un câne latră la o umbră ce-i apare,/ Şi-ntr-o baltă mii de broaşte în lung hor orăcăiesc". Antiteza se realizează şi la nivel lexical (*lină*, *nepăsare/latră*, *orăcăiesc*). Ultimul vers al strofei, „Holbând ochii cu ţintire la luceafărul ceresc ! ", transfigurează, sintetizând, prin intermediul personificării, sugestia frumuseţii mirifice a spectacolului ceresc. În încheiere, trage o concluzie – sugestie : „Aşadar, impresia mea este că strofa sintetizează, într-un mod evident, ideea frumuseţii unei nopţi mirifice, exprimată în strofele anterioare, reluând-o şi amplificând-o. Sugestia transfigurată este a vieţii liniştite. Imaginea auditivă a buciumului aminteşte de nopţi din vremi trecute, când sunetul său era o chemare la luptă, antiteza cu strofa anterioară fiind evidentă. Antiteza este prezentă chiar în cuprinsul strofei în discuţie. Procedeu expresiv, ea întăreşte afirmaţia de la care am pornit, sugerând complexitatea fenomenelor evocate". Stil decis, conţinând formule exprimând certitudinea şi necesitatea (*desigur*, *evident*, *cu certitudine*).

Subiectul al II-lea

Respectarea convenţiilor specifice unei scrisori : localitatea şi data (plasate în dreapta colii, sus : Sinaia, 30 aprilie 2002) ; formula de adresare : „Dragă/Scumpă" ; formula de încheiere : „Cu drag,/Cu prietenie," ; semnătura (numele întreg, scris descifrabil) : „Alexandru/Alexandra". Respectarea convenţiilor minime ale unei compuneri descriptive : impresia lăsată de imaginea de ansamblu (măreţia împărăţiei întunericului) ; elementele componente, detaliile care exprimă impresia de ansamblu ; punerea în evidenţă a trăsăturilor prin ordonarea detaliilor ; perspectiva descendentă (sau ascendentă), dinspre ansamblu spre detalii (cerul, luna, stelele, norii, munţii, dealurile, văile, umbra) sau dinspre detalii spre ansamblu ; insistenţa pe grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet : *luna argintie*, *stele mii*, *munţii înnegurați*, *dealurile negre*, *văile adânci*, *umbra fină*, *norii negri*) ; utilizarea adecvată a unor figuri de stil

Scanned with OKEN Scanner

(comparaţii : *ca o mantie* ; metafore : *simfonie în negru, crăiasa nopţii, văl întunecat, văpăi de vrajă* ; hiperbole, epitete hiperbolice : *uriaşii munţi, văl imens*). Stil potrivit tipului de compunere descriptivă : nuanţat, particularizat de imaginile artistice şi figurile de stil folosite.

Testul nr. 4

Subiectul I

A.

1. Mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului : *dragei* – conversiune (substantiv < adjectiv) ; *departe* – compunere prin contopire/sudare/alipire (prepoziţia *de* + substantivul *parte*).
2. Doi termeni din familia lexicală a cuvântului *lumină* : *(a) lumina, luminat.*
3. Două părţi de vorbire neflexibile : *dar* – conjuncţie coordonatoare adversativă ; *de pe* – prepoziţie compusă.
4. Cazul : *Lună* – vocativ ; *te* – acuzativ.
5. Propoziţia subordonată : „Să te-arunc în mare”.

B.

6. Imaginea artistică adresată auditivului : „Dulci chemări nelămurite/ Tremură departe”.
7. Versul care conţine o personificare : „— Lună albă, lună mută”.
8. Mijlocul prin care se realizează personificarea selectată este vocativul, eul liric adresându-se direct unei entităţi inanimate.

C. Sugestii : opinia se exprimă folosind : verbe de opinie (*cred, consider, presupun, mi se pare*) ; adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur, probabil, indubitabil, posibil/fără îndoială, cu siguranţă*) ; indici lexicali specializaţi, formulări ca : *după părerea mea..., în ce mă priveşte..., faptul X se explică prin..., acesta rezultă din* ; conectori argumentativi (*pentru că, deoarece, fiindcă, întrucât, astfel, aşadar, ca să, în comparaţie cu, la fel ca, faţă de, spre deosebire de, în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca : *de exemplu, ca, precum, ca ilustrare, în acest sens, în primul rând, nu în ultimul rând, în concluzie*. Structurarea compunerii din cerinţă trebuie să ţină seama de necesitatea realizării unei compuneri unitare care să aibă introducere, cuprins şi încheiere – sugestie : „În ceea ce mă priveşte, consider că ultima strofă a poeziei «Taina nopţii» de George Topîrceanu exprimă, într-o formă poetică apropiată de descântecul popular, dorinţa eului liric ca luna să nu mai fie martorul trăirilor eului liric îndrăgostit, care, în cadrul de natură imaginat, dominat de *dulci chemări nelămurite*, invocă : «— Lună albă, lună mută,/ Lună călătoare,/ Cum te-aş smulge de pe ceruri/ Să te-arunc în mare»”. Motivarea opiniei prin referire la structura textului (concordanţa dintre forma poetică şi grafică, pe de o parte, şi ideea transmisă de poezie, pe de altă parte, măsura, rima, ritmul) şi la procedeele de

Scanned with OKEN Scanner

expresivitate – sugestie: forma poetică se apropie de formula incantatorie a descântecelor, catrenul constituind o invocaţie retorică. La această sugestie contribuie fenomene expresive din toate straturile operei literare: fonetic (asonanţa vocalei *u* şi alimentaţia consoanei *l*, cu valori eufonice), sintactic şi morfologic (repetiţia substantivului *lună* în cazul vocativ; modurile verbale – condiţionalul dorinţei *aş smulge*, conjunctivul dorinţei „lumii din vis", *să arunc*), semantic (epitetele din registre variate: cromatice – *albă*; personificatoare – *mută* şi *călătoare*; invocaţia retorică), prozodic (rima imperfectă, măsura variabilă, scurtă, de şase-opt silabe, ritmul trohaic, tonul incantatoriu apropiind poezia de descântecul popular). Catrenul constituie un dialog magic în „taina nopţii" al eului liric cu luna necuvântătoare, remarcabil prin expresivitate, marcat grafic la începutul lui.

Subiectul al II-lea

Respectarea convenţiilor specifice redactării unei cereri: formula de adresare, formula de identificare a solicitantului, motivarea solicitării, locul şi data depunerii cererii, semnătura solicitantului, funcţia deţinută de cel căruia i se adresează cererea, instituţia pe care o conduce, localitatea în care funcţionează instituţia. Exemplu de răspuns:

Domnule Director,

Subsemnatul/a Marian/Maria Popescu, elev/ă în clasa a VIII-a la Liceul „Ion Creangă", secretar/ă al/a Cercului de pictură din liceu, vă rog respectuos să aprobaţi ca membrii cercului să expună lucrările premiate în holul de la intrarea în liceu.
Solicit aceasta deoarece sunt lucrări valoroase care pot înfrumuseţa spaţiul respectiv şi pot fi făcute cunoscute unui public mai larg.

Bucureşti, 20 ianuarie 2008 Marian/Maria Popescu

Domnului Director al Liceului „Ion Creangă", Bucureşti

Testul nr. 5

Subiectul I

A.

1. Cuvântul *ziuă* conţine un diftong. Motivarea: *u* este semivocală, deci nu poate alcătui un hiat.
2. Cuvântul *înverzit* s-a format prin conversiune/schimbarea valorii gramaticale (adjectiv provenit din verb la participiu).
3. Substantivul nearticulat: *ziuă*. Substantivul cu articol hotărât: *orizonul*.
4. Valoarea morfologică: adjectiv. Propoziţia: „El este *june*-prim".
5. Valoarea morfologică: substantiv. Mijlocul de îmbogăţire a vocabularului: conversiunea/schimbarea valorii gramaticale.

Scanned with OKEN Scanner

B.

6. Două figuri de stil din strofa a doua: *cereasca mândră scară* – inversiunea dublei determinări epitetice; *el... cu raze vii sărută* – personificare.
7. Imaginile artistice din primul vers al ultimei strofe: dinamic-auditive.
8. Ideea: dimineaţa prevesteşte o zi însorită.

C. Sugestii: opinia se exprimă folosind: verbe de opinie (*cred, consider, presupun, mi se pare*); adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur, probabil, indubitabil, posibil/fără îndoială, cu siguranţă*); indici lexicali specializaţi, formulări ca: *după părerea mea..., în ce mă priveşte..., faptul X se explică prin..., acesta rezultă din*; conectori argumentativi (*pentru că, deoarece, fiindcă, întrucât, astfel, aşadar, ca să, în comparaţie cu, la fel ca, faţă de, spre deosebire de, în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca: *de exemplu, ca, precum, ca ilustrare, în acest sens, în primul rând, nu în ultimul rând, în concluzie*. Exemplu de răspuns: „Consider că textul literar «Dimineaţa» de Vasile Alecsandri prezintă elementele caracteristice structurii unui text liric. Procedeele de expresivitate poartă amprenta pastelistului". Motivarea acesteia, prin referire la structura textului (concordanţa dintre forma poetică şi grafică, pe de o parte, şi ideea transmisă de poezie, pe de altă parte, măsura, rima, ritmul) şi la procedeele de expresivitate: forma poetică – versuri caracterizate de măsură variabilă, de 15-16 silabe, ritm trohaic şi rimă pereche, grupate în catrene – transfigurează artistic tema naturii, descriind tabloul plin de dinamism al unei dimineţi rustice. Modul de expunere folosit este descrierea în versuri. La realizarea descrierii contribuie imaginile artistice dinamice, vizuale şi auditive, procedeele de expresivitate din toate straturile operei literare: fonetic (aliteraţiile şi asonanţele expresive (*zori de ziuă, dediţei... brebenei*); lexical, cuvintele se încadrează în câmpurile semantice ale soarelui (*lumină, căldură, suliţi, raze*), florilor (*dediţei, viorele, brebenei, toporaşi*), muncilor agricole (*dreg, ard*), animalelor (*caii, turma, mieii*); morfologic, fiind o descriere, structura cel mai frecvent folosită este grupul nominal substantiv + adjectiv (*vesela natură, soare dulce, raze vii, june flori, frunzi uscate*); sintactic, inversiunea evidenţiază, în prim-planul imaginii artistice, ideea armoniei om-natură, accentuează trăsătura elementului descris (*vesela natură, june flori, mândră scară, blândă copiliţă, limpede izvor*); stilistic, epitetele personificatoare transfigurează ideea umanizării naturii (*vesela natură, june flori, mândră scară*), epitetele concrete şi cromatice evocă (*mieii fug grămadă, câmpul înverzit, fumuri cenuşii, orizonul aurit*), enumeraţia transfigurează sugestia complexităţii elementelor tabloului trezite la viaţă de razele soarelui (*dediţei şi viorele, brebenei şi toporaşi*). Concluzia: „Aşadar, concordanţa dintre forma poetică şi grafică şi ideea transmisă de poezie, măsura, rima, ritmul, procedeele de expresivitate, eul liric în ipostaza de contemplator, viziunea directă conduc la concluzia că opinia exprimată este motivată de textul poetic citat. Absenţa unor elemente ca, spre exemplu, naratorul, viziunea indirectă, acţiunea, personajele, este un argument indubitabil în susţinerea opiniei exprimate".

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul al II-lea

Sugestie: evidenţierea trăsăturilor portretului colectiv din tabloul *Cosaşi odihnindu-se* de Camil Ressu. Titlu expresiv/personalizat – sugestii: „Linişte", „Veşnicie", „Dialog hieratic cu pământul". Respectarea convenţiilor specifice unei descrieri: perspectiva ascendentă/descendentă; impresia lăsată de imaginea de ansamblu (tihna, pacea unui răgaz, odihna, veşnicia); elementele componente, detaliile care exprimă impresia de ansamblu; punerea în evidenţă a trăsăturilor prin ordonarea detaliilor, dinspre ansamblu spre particular (mâinile, capetele, feţele, coasa, ulciorul, copacul, dealurile, orizontul); grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet: *mâini trudite, capetele plecate, feţele vlăguite, coasa obosită, ulciorul cu apă* – simbol al vieţii –, *copacul neterminat* – simbol al veşniciei –, *dealurile roditoare, orizontul deschis, senin, invadat de lumină*); utilizarea adecvată a unor figuri de stil (metafore: *simfonie a liniştii, imn închinat rodniciei, veşniciei, luminii, copacul vieţii, ulciorul vieţii*); în prim-plan evidenţiază trăsăturile portretului colectiv (truda întipărită pe feţele cosaşilor, armonia cu peisajul, sentimentul liniştii, al veşniciei). Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Testul nr. 6

Subiectul I

A.

1. Doi termeni din familia lexicală a cuvântului *bucurie*: *bucuros*, *(a se) bucura*.
2. Semnificaţia celor doi *i* din cuvântul *cârciumii*: primul este desinenţa de plural, iar al doilea articol hotărât.
3. Virgulele care încadrează structura *numai doi* marchează apoziţia.
4. Cele două enunţuri: „Locuţiunea *a se întinde la vorbă* este verbală", „Ea *s-a întins la vorbă* mai mult decât era necesar".
5. Propoziţia: „să se topească cu toţii într-o singură fiinţa fără griji şi fără necazuri".

B.

6. Două moduri de expunere folosite în text: naraţiunea şi descrierea.
7. Structura care conţine o comparaţie: „fetele săltau gingaş ca nişte căprioare".
8. Semnificaţia comparaţiei: augmentează sugestiile epitetului *gingaş*; reliefează pregnant delicateţea, fineţea, graţia fragilelor fete prinse în horă.

C. Opinia se exprimă folosind: verbe de opinie (*cred, consider, presupun, mi se pare*); adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur, probabil, indubitabil, posibil/fără îndoială, cu siguranţă*); indici lexicali specializaţi, formulări ca: *după părerea mea..., în ce mă priveşte..., faptul X se explică prin..., acesta rezultă din*; conectori argumentativi (*pentru că, deoarece, fiindcă, întrucât, astfel, aşadar, ca să, în comparaţie cu, la fel ca, faţă de, spre deosebire de, în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc

Scanned with OKEN Scanner

formulări ca: *de exemplu*, *ca*, *precum*, *ca ilustrare*, *în acest sens*, *în primul rând*, *nu în ultimul rând*, *în concluzie*. Două caracteristici ale speciei literare identificate – elementele caracteristice structurilor epice: naratorul obiectiv, detaşat, timpul, spaţiul, personajele; titlul. Exemplificarea acestor două caracteristici pe baza textului ales: naratorul, ale cărui mărci lexico-gramaticale, sunt verbele la persoana a III-a singular (*era*, *tropoteau*, *zburda*); timpul desemnat de adverbul *acum*, spaţiul configurat de locativul *în şosea*; număr mare de personaje (lăutarii, flăcăii, fetele, bărbaţii, femeile, jucătorii, privitorii); titlul textului citat este al unui roman valoros scris de Liviu Rebreanu. Opinie cu privire la valoarea de argument discriminatoriu a elementelor identificate – exemplu de răspuns: „Părerea mea este că fragmentul citat face parte, cu certitudine, dintr-un roman, elementele menţionate, naratorul, acţiunea şi personajele fiind caracteristice unei structuri epice".

Subiectul al II-lea

Respectarea convenţiilor specifice redactării unei scrisori (menţionarea localităţii, a datei, a formulei de adresare, semnătura). Exemplu de răspuns:

Cluj, 30 aprilie 2002

Dragă Alexandru/Alexandra,

M-a bucurat mult scrisoarea ta, în care îmi scrii despre impresia extraordinară pe care ţi-a lăsat-o expoziţia itinerantă cu sculpturile mici ale lui Constantin Brâncuşi, ce a sosit şi în oraşul tău. Aceeaşi expoziţie a fost şi la Cluj acum două luni şi am văzut-o şi eu. Dar nu despre expoziţie vreau să-ţi scriu acum, ci despre faptul că, în excursia literară în care doamna profesoară de limba română ne-a condus duminica trecută, la casa memorială a romancierului Liviu Rebreanu din Valea Mare, am fost martorul/martora unei hore încinse chiar în uliţa din faţa casei.

Coborând treptele casei memoriale, am fost fascinat/ă de perfecţiunea corolei unei flori cu petale – trupuri tinere: fete mlădioase şi flăcăi voinici. Îmbrăcaţi în costume populare, au ţinut să ne înveţe paşii specifici unei hore ritmate. Lăutarii începeau special ritmul ca noi să putem executa: doi paşi la stânga, doi paşi la dreapta, doi paşi înainte şi doi înapoi. Ne prindeam de mâini formând un cerc larg, înaintam, numărând „Un, doi, trei, patru", şi cercul se strângea. Reveneam apoi, în cerc larg, numărând din nou: „Un, doi, trei, patru".

Partea cea mai interesantă era jocul în perechi. Cu mâna dreaptă pe şold, cu cea stângă ţinând mâna partenerului, fata se răsuceşte, cum spune şi cântecul popular, pe sub mâna flăcăului, de trei ori. Urmează apoi un iureş nesfârşit: fiecare pereche se învârteşte, deplasându-se în cerc, de aproximativ douăzeci de ori. Nu mi-a venit să cred că am fost în stare să ţin ritmul. Şi acum mă înroşesc de emoţie când mă gândesc la clipele minunate ale jocului.

Vreau să-ţi mărturisesc că nu mi-a plăcut numai mie, ci tuturor colegilor mei. Chiar şi doamna profesoară s-a prins în horă şi a dansat cu noi. La întoarcerea spre casă, i-am propus să înfiinţăm un cerc de dansuri populare.

Scanned with OKEN Scanner

Voi cumpăra un CD cu hore şi, când vei veni la Cluj, te voi învăţa şi pe tine să dansezi. Ai mei se vor minuna la fel cum erau uimiţi când, în copilărie, noi doi/două exersam împreună pentru serbările şcolare. Trăirile minunate din timpul dansului mi-au amintit „evoluţiile" noastre mai vechi.

Gabriel/Gabriela

Testul nr. 7

Subiectul I

A.

1. Modul: indicativ. Timpurile: prezent, perfect compus, prezent.
2. Rolul modului verbal identificat: exprimă acţiuni sigure, reale.
3. Funcţia sintactică: nume predicativ. Expansiunea: „Margareta este[1]/ cum o ştii[2]/". Rezultatul: prin expansiune am construit o subordonată predicativă.
4. Subordonata atributivă: *care acum nu mi se pare atât de mare.*
5. Fraza: „Cine[2]/ vrea[1]/ vine[2]/" (*vrea*, *vine* – predicate verbale; *cine* – element introductiv, pronume relativ cu valoare de conjuncţie subordonatoare; *Cine vrea* – subordonată subiectivă având ca termen regent verbul *vine*).

B.

6. Cele două moduri de expunere: naraţiunea şi descrierea.
7. Naratorul este obiectiv, detaşat.
8. Ţinând seama de titlul operei literare din care face parte fragmentul citat, textul transfigurează artistic tema sărăciei, amănuntele despre plecarea la şcoală a copiilor, dimineaţa, nemâncaţi, sau despre conţinutul pacheţelului, despre înghesuirea a 80 de copii într-o sală de clasă fiind sugestive.

C. Presupunând că alegi personajul Vitoria Lipan din romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, iată o sugestie de răspuns: ca orice compunere, cea de caracterizare a unui personaj principal trebuie să fie unitară, să aibă introducere, cuprins şi încheiere. În introducere trebuie menţionate titlul operei din care face parte şi autorul, situaţia socială şi civilă a personajului – Vitoria Lipan este personajul principal feminin din romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu. Este soţia lui Nechifor Lipan (oier care, plecat la Dorna după nişte oi, întârzie inexplicabil) şi mamă a doi copii: Minodora şi Gheorghiţă. În cuprins trebuie menţionate locul şi rolul personajului în operă, tipologia, relaţia cu tema operei, timpul şi spaţiul operei literare: este un personaj principal, pozitiv, complex, dinamic, reprezentativ, fiind, alături de celelalte personaje ale romanului, purtătoarea de cuvânt în operă a ideilor autorului în legătură cu temele transfigurate – viaţa, moartea, căutarea adevărului. Precizarea, însoţită de exemple, a două mijloace/procedee de caracterizare a personajului principal: mijloacele de caracterizare a personajului sunt variate. Direct, personajul este caracterizat de narator în episodul în care întâlneşte în cale un botez şi trebuie să împlinească un ritual

Scanned with OKEN Scanner

necesar („Vitoria a trebuit să se supuie, să descalece, să intre la lehuză şi să-i puie rodin sub pernă, un coştei de bucăţele de zahăr şi, pe fruntea creştinului celui nou, o hârtie de douăzeci de lei. S-a închinat cu paharul către nănaşi, a sărutat mâna preotului"). Adesea personajul este caracterizat indirect, prin vorbele rostite. Am ales spre ilustrare ceea ce-i spune Minodorei, indignată de faptul că fata primeşte scrisori de la feciorul dascălului Topor: „Oi găsi eu un român aşezat, cu casă nouă în sat şi cu oi în munte, să i te dau şi să scap de tine... Oricât ai lăcrăma, să ştii că ginere ca feciorul dăscăliţei nu-mi trebuie!". Trăsături (fizice sau morale) ale personajului principal: frumuseţea fizică, agerimea minţii. Ilustrarea trăsăturilor prin referire la text/întâmplări, situaţii semnificative: „Ochii ei căprii, în care parcă se răsfrângea lumina castanie a părului, erau duşi departe. Fusul se învârtea harnic, dar singur. Acei ochi aprigi şi încă tineri căutau zări necunoscute". Pentru exemplificarea celei de-a doua trăsături (agerimea minţii) apelează la episoadele romanului în care intuieşte că soţul ei a fost omorât, în care înţelege din fiecare amănunt întâlnit în cale în reconstituirea itinerarului soţului cine sunt adevăraţii ucigaşi. Prezentarea relaţiilor dintre personaje: iubire, ca în tinereţe, faţă de soţ, autoritate faţă de copii (îndeosebi în cazul Minodorei, faţă de Gheorghiţă fiind mai tolerantă), neîncredere faţă de autorităţile de la Piatra.

Subiectul al II-lea

Titlu expresiv/personalizat – sugestii: „Pianistul/Pianista", „Micul/Mica Picasso", „Prestidigitatorul/Prestidigitatoarea". Folosirea descrierii ca mod principal de expunere: impresia generală pe care ţi-a produs-o (încântare, admiraţie desăvârşită); insistenţa pe grupul nominal substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet (*degete magice*, *mâini agile*, *auz fin, muzical*, *intuiţie nemaipomenită*, *talent excepţional, ieşit din comun*, *culori uluitoare*, *gesturi magice*); punerea în evidenţă a trăsăturilor prin ordonarea detaliilor (inteligenţă, tenacitate, hotărâre, talent, spirit de colegialitate), prin utilizarea adecvată a unor figuri de stil (comparaţii cu mari personalităţi din domeniul hobby-ului colegului/colegei tale; metafore ca, spre exemplu, cele din titlu; hiperbole formate cu ajutorul unor epitete hiperbolice: *talent uriaş*, *capacitate de muncă gigantică*, *rapiditate fabuloasă*, *uimitoare intuiţie a culorilor*) şi a unor imagini adresate vizualului (elemente ale portretului fizic, insistând pe imaginea ochilor, mâinilor). Stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Testul nr. 8

Subiectul I

A.

1. Propoziţia: *ce e* („Iaca[1]/ ce e[2]/").
2. Contragerea: *încurcătura*. Rezultatul: prin contragere se obţine un complement direct.
3. Funcţia sintactică: complement circumstanţial de mod. Expansiunea: „Umblăm[1]/ (cum) umblă cei fără rost[2]/" (*umblăm*, *umblă* – predicate verbale; *cum* – element

introductiv, adverb relativ cu valoare de conjuncţie subordonatoare; *cum umblă cei fără rost* – subordonată circumstanţială de mod).

4. Frazele: „Ştiu[1]/(că) *aşa îţi căşunează dumitale*[2]/" (*ştiu, căşunează* – predicate verbale; *că* – element introductiv, conjuncţie subordonatoare propriu-zisă; *că aşa îţi căşunează dumitale* – subordonată completivă directă); „Sunt convins[1]/(că) *aşa îţi căşunează dumitale*[2]/" (*sunt convins, căşunează* – predicate verbale; *că* – element introductiv, conjuncţie subordonatoare propriu-zisă; *că aşa îţi căşunează dumitale* – subordonată completivă indirectă).
5. Fraza: „Se ruşina[1]/(când) era admonestat[2]/" (*se ruşina, era admonestat* – predicate verbale; *când* – element introductiv, adverb relativ cu valoare de conjuncţie subordonatoare; *când era admonestat* – circumstanţială de timp).

B.

6. Modul de expunere folosit: dialogul.
7. Două argumente care permit încadrarea textului citat în genul literar dramatic sunt, alături de dialog, care este modul de expunere predominant, scrierea cu majusculă a numelor personajelor la începutul fiecărei replici şi indicaţiile scenice consemnate cu italice între paranteze.
8. Titlul operei literare din care face parte textul citat, *O noapte furtunoasă*, este o sintagmă în care primul termen, cu conotaţii temporale, se referă la timpul acţiunii comediei, iar al doilea, cu valoare epitetică, transfigurează sugestia agitaţiei, învolburărilor, nedumeririlor, tensiunilor din piesă, asemănătoare cu o furtună.

Subiectul al II-lea

Respectarea convenţiilor specifice redactării unei scrisori: menţionarea localităţii şi a datei sus, în partea dreaptă a colii de scris; ele sunt despărţite prin virgulă; centrarea formulei de adresare, scrisă cu majusculă şi despărţită de corpul scrisorii prin virgulă; alineatele marchează ideile; formula de încheiere se scrie cu literă mare, jos, în dreapta; se desparte de semnătură, aşezată mai în dreapta, prin virgulă. Nu folosi alte nume decât cel indicat în cerinţă. Stil şi conţinut adecvate relaţiei cu destinatarul: stil apropiat, adecvat relaţiei de prietenie cu destinatarul; adresarea se va face la persoana a II-a singular. Precizarea cu exactitate a amănuntelor absolut necesare acestui tip de comunicare: localitatea (Sibiu), data (20 august 2007), formula de adresare, formula de încheiere, semnătura. Exemplu de răspuns:

Sibiu, 20 august 2007

Dragă Alexandru/Alexandra,

Ai auzit, probabil, că oraşul meu natal, Sibiu, a fost declarat capitală culturală europeană în acest an. Pregătirile au început cu mult timp în urmă şi oraşul s-a transformat atât de mult, încât n-o să-l mai recunoşti.

A fost refăcut centrul vechi al oraşului, au fost restaurate clădirile vechi, importante, au fost refăcute pavajul şi iluminatul public, redându-i-se burgului aerul medieval.

Scanned with OKEN Scanner

Ceea ce vreau însă să-ţi împărtăşesc este extraordinarul impact pe care-l au asupra locuitorilor – dar nu numai asupra lor, pentru că oraşul este vizitat de mii de turişti – spectacolele trupelor europene de teatru. S-au perindat pe scenele Sibiului trupe europene celebre: franţuzeşti, nemţeşti, spaniole, portugheze, italiene. Spectacolele au impresionat prin varietate: teatru clasic, modern, operetă, operă, pantomimă, spectacole de balet. Aceste din urmă spectacole m-au impresionat în mod deosebit. Arta cu care dansatorii fac corpul să transmită trăiri nu are egal. Ea a ajuns la perfecţiune. S-a aplaudat cu frenezie, minute în şir, la scenă deschisă spectacolul unei trupe de balet din Hamburg. Impresionat/ă de trupele de dans, am decis să-mi reiau orele de balet. Începute cu tine, în clasele mici, le-am abandonat când tu te-ai mutat din Sibiu.

Mi-e dor de zilele în care mergeam împreună la balet. De câte ori o întâlnesc pe bunica ta, o întreb dacă are veşti despre tine.

Aştept cu nerăbdare vacanţa, pentru că ştiu că vei veni din nou la bunicii tăi şi vom depăna amintiri.

Cu drag,
Ionuţ/Ioana

Testul nr. 9

Subiectul I

A.

1. Valoarea morfologică: adjectiv pronominal nehotărât. Propoziţia: „Am învăţat-o pe *toată*". Noua valoare: pronume nehotărât.
2. Valoarea morfologică: pronume personal. Funcţia sintactică: atribut pronominal genitival.
3. Funcţiile sintactice: predicat verbal, complement circumstanţial de mod.
4. Propoziţia: *când sfârşesc.*
5. Frazele: „Se ştie[1]/ când sfârşesc[2]/" (*se ştie*, *sfârşesc* – predicate verbale; *când* – element introductiv; *când sfârşesc* – subordonată subiectivă); „Problema este[1]/ când sfârşesc[2]/" (*este* – predicat nominal incomplet; *sfârşesc* – predicat verbal; *când* – element introductiv; *când sfârşesc* – subordonată predicativă); „Întrebarea[2]/ când sfârşesc[1]/ mă frământă[2]/" (*sfârşesc*, *frământă* – predicate verbale; *când* – element introductiv; *când sfârşesc* – subordonată atributivă).

B.

6. Versul: „Să cânte-nalt, să cânte ne-ncetat!".
7. Genul literar: dramatic.
8. Titlul operei literare semnate de Valeriu Anania este numele meşterului făuritor al capodoperei de pe Argeş. În literatura română reprezintă mitul creaţiei. Manole este creatorul unei opere de artă durabile care a necesitat sacrificii umane.

Scanned with OKEN Scanner

C. Sugestii : opinia se exprimă folosind verbe de opinie (*cred, consider, presupun, mi se pare*), adverbe/locuţiuni adverbiale (*desigur, probabil, indubitabil, posibil/fără îndoială, cu siguranţă*), indici lexicali specializaţi, formulări ca : *după părerea mea..., în ce mă priveşte..., faptul X se explică prin..., acesta rezultă din*, conectori argumentativi (*pentru că, deoarece, fiindcă, întrucât, astfel, aşadar, ca să, în comparaţie cu, la fel ca, faţă de, spre deosebire de, în acelaşi fel ca*). Pentru motivarea opiniei se folosesc formulări ca : *de exemplu, ca, precum, ca ilustrare, în acest sens, în primul rând, nu în ultimul rând, în concluzie*. Structurarea compunerii din cerinţă trebuie să ţină seama de necesitatea realizării unei compuneri unitare care să aibă introducere, cuprins şi încheiere. În introducere opinia ta trebuie să fie clar formulată (exemplu : „Consider că opera literară «Meşterul Manole» de Valeriu Anania aparţine genului dramatic"). În cuprins urmăreşte cerinţele privind conţinutul : precizarea şi exemplificarea a două elemente de structură şi formă ale genului literar identificate în textul citat, dezvoltarea argumentului şi a motivării, stilul adecvate cerinţei. Spaţiul şi timpul acţiunii nu sunt menţionate în fragmentul citat. Le poţi deduce făcând apel la cunoştinţele tale : personajul fiind Manole, acţiunea trebuie să se petreacă la Curtea de Argeş, ca în balada populară, unde meşterul a construit mănăstirea pe vremea lui Negru Vodă. Forma textului este un argument cert în susţinerea apartenenţei textului la genul dramatic : consemnarea cu majusculă a numelui personajului în faţa replicii, indicaţia scenică dintre paranteze, scrisă cu italice, aparţinându-i autorului (*Pune urechea*), textul replicii personajului. În încheiere trebuie să tragi o concluzie – sugestie : „Prezenţa dramaturgului în indicaţia scenică a fragmentului, scrisă cu italice, între paranteze, menţionarea numelui personajului Manole, scris cu majuscule înaintea replicii, replica însăşi, personajul literar care trimite cu gândul la spaţiul şi timpul acţiunii sunt, după părerea mea, argumente certe în susţinerea afirmaţiei că fragmentul citat face parte dintr-o operă literară ce se încadrează, cu certitudine, în genul literar dramatic".

Subiectul al II-lea

Respectarea convenţiilor specifice redactării unei invitaţii : antetul şcolii, formula de adresare, invitaţia propriu-zisă, data, locul, ora evenimentului, solicitarea confirmării la participare, formula de încheiere, semnătura. Exemplu de răspuns :

Şcoala „Mihai Eminescu", Bucureşti
Cercul de teatru

Doamnei profesoare Ioana Alexandrescu
Strada George Coşbuc nr. 20

Stimată doamnă profesoară,

Cercul de teatru al Şcolii „Mihai Eminescu" din Bucureşti are plăcerea să vă invite la spectacolul pe care-l va susţine în ziua de 30 aprilie 2008, ora 18, în sala de festivităţi a şcolii. Vă rugăm să confirmaţi participarea la numărul de telefon al şcolii.
Sperăm să ne onoraţi cu prezenţa dumneavoastră.

Cu respect,
Teodor/Teodora Ionescu

Bucureşti, 20 aprilie 2008

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 10

Subiectul I

A.

1. Virgulele care încadrează substantivul *cetăţene* sunt obligatorii în punctuaţia unui substantiv în cazul vocativ aflat în interiorul propoziţiei: acesta se desparte prin două virgule de restul propoziţiei.
2. Enunţul: „Comportamentul *cetăţeanului* este ciudat". Funcţia sintactică: atribut substantival genitival.
3. Valoarea morfologică: locuţiune adverbială.
4. Valoarea morfologică: complement direct. Expansiunea: „Am la mine[1]/ ceea ce am găsit[2]/" (*am*, *am găsit* – predicate verbale; *ceea ce* – element introductiv; *ceea ce am găsit* – subordonată completivă directă).
5. Felul propoziţiei: subordonată circumstanţială de cauză.

B.

6. Actul şi scena sunt elemente ale compoziţiei unei opere dramatice.
7. Două surse ale comicului: situaţia delicată în care cetăţeanul constată că nu mai are scrisoarea şi limbajul personajului – „Nu striga (*sughite*) că ameţesc!", „Nu mă zgudui!...".
8. Absenţa numelui cetăţeanului turmentat este un ingenios mijloc de a face din acesta un tip: în comedie personajul reprezintă cetăţeanul simplu, omul de rând dezorientat, anonimul care nu ştie cu cine să voteze.

C. Presupunând că alegi personajul Zoe Trahanache din comedia *O scrisoare pierdută* de Ion Luca Caragiale, iată o sugestie de răspuns: ca orice compunere, cea de caracterizare a unui personaj principal trebuie să fie unitară, să aibă introducere, cuprins şi încheiere. În introducere trebuie menţionate titlul operei din care face parte şi autorul, situaţia socială şi civilă a personajului: Zoe Trahanache este personajul principal feminin din comedia *O scrisoare pierdută* de Ion Luca Caragiale. Este prima doamnă a judeţului, fiind soţia lui Zaharia Trahanache, şeful partidului aflat la putere, preşedintele mai multor „comitete şi comiţii". În cuprins trebuie menţionate locul şi rolul personajului în operă, tipologia, relaţia cu tema operei, timpul şi spaţiul operei literare: este un personaj principal, negativ, problematizat, plat, reprezentativ, fiind, alături de celelalte personaje ale comediei, purtătoarea de cuvânt în operă a ideilor autorului în legătură cu tema transfigurată. Opera transfigurează artistic imaginea farsei electorale din 1883, ceea ce se întâmplă la alegerile din capitala unui judeţ fiind reprezentativ pentru întreaga ţară. Precizarea, însoţită de exemple, a două mijloace/ procedee de caracterizare a personajului principal: caracterizarea indirectă, prin propriile vorbe. Replicile ei ilustrează acest mijloc de caracterizare: „Ei! Eu te aleg, eu şi cu bărbatul meu", îl asigură ea pe Caţavencu, adversarul politic care reuşise să pună mâna pe scrisoarea de dragoste primită de la amantului ei, prieten de familie, Ştefan Tipătescu. Alt mijloc de caracterizare este direct (autocaracterizarea): „Sunt

Scanned with OKEN Scanner

hotărâtă!", „Îl sprijin eu, îl aleg eu!", „Vom lupta contra oricui...", „Vom lupta contra guvernului", rosteşte ea cu toată fermitatea, exprimând extraordinara forţă de a întreprinde orice spre a salva aparenţele. Două trăsături (fizice sau morale) ale personajului principal: hotărârea ei de a face totul pentru reputaţie şi conştientizarea faptului că reprezintă o forţă care poate antrena în propria luptă forţe politice importante constituie trăsăturile principale ale unei femei care-şi înşală soţul cu cel mai bun prieten de familie. Ilustrarea trăsăturilor prin referire la text/întâmplări, situaţii semnificative – „Trebuie să alegem pe Caţavencu. Nu mai încape vorbă, nu mai e vreme de stat pe gânduri... Să sprijinim candidatura lui Caţavencu! Să-l alegem!"; prezentarea relaţiilor dintre personaje: cu soţul ei, Zaharia Trahanache, are o relaţie maritală pe care o trădează; în Ştefan Tipătescu, cel mai bun prieten de familie, găseşte obiectul trădării; cu Caţavencu, adversarul politic, relaţia ei evoluează de la ostilitate şi opoziţie la aliere, îngenunchindu-l; faţă de comportamentul lamentabil al slugarnicului Ghiţă Pristanda are înţelegere şi clemenţă, ştiind că-i va îndeplini orice ordin.

Subiectul II

Titlu expresiv/personalizat – sugestie de răspuns: „Legământ sfânt". Respectarea convenţiilor specifice unei descrieri: impresia lăsată (încântare, vibraţie patriotică) de imaginea de ansamblu (mulţime); elementele componente, detaliile care exprimă impresia de ansamblu; punerea în evidenţă a trăsăturilor lor prin ordonarea detaliilor, dinspre ansamblu spre particular (oficialităţi, garda de onoare, fanfara militară, veterani de război, săteni, orăşeni, tineri); insistenţa pe grupul nominal (substantiv + adjectiv cu valoare stilistică de epitet: *mulţime entuziastă, înalte oficialităţi, impunătoarea gardă de onoare, fanfara militară mândră, falnici şi demni veterani de război, săteni şi orăşeni îmbrăcaţi în costume populare, păstrători ai tradiţiilor, tineri entuziaşti*); utilizarea adecvată a unor figuri de stil (comparaţii: *ca un singur trup, ca o singură simţire*; metafore: *stejarii ţării*; hiperbole: *mare de oameni, ocean de trăiri*); imagini vizuale (exemplele oferite deja transfigurează percepţii vizuale), auditive (*glasuri înălţate în văzduh*). Conţinut adecvat tipului de compunere descriptivă; stil nuanţat, particularizat prin figurile de stil folosite.

Scanned with OKEN Scanner

Bibliografie

Arghezi, Tudor, 1970, „Vers şi poezie", în D. Murăraşu, *Din presa literară românească (1900-1918)*, Albatros, Bucureşti.

Crişan, Alexandru, Dobra, Sofia, Sâmihăian, Florentina, 1997, *Limba română. Manual pentru clasa a V-a*, Humanitas, Bucureşti.

Crişan, Alexandru, Dobra, Sofia, Sâmihăian, Florentina, 1998, *Limba română. Manual pentru clasa a VI-a*, Humanitas, Bucureşti.

Crişan, Alexandru, Dobra, Sofia, Sâmihăian, Florentina, 1999, *Limba română. Manual pentru clasa a VII-a*, Humanitas, Bucureşti.

Crişan, Alexandru, Dobra, Sofia, Sâmihăian, Florentina, 2002, *Limba română, manual pentru clasa a VIII-a*, Humanitas, Bucureşti.

Diaconescu, Ion, 1989, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale. Construcţie şi analiză*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Diaconescu, Paula, 1975, *Elemente de istorie a limbii române literare moderne*, Editura Universităţii Bucureşti, Bucureşti.

Dobra, Sofia, 2003, *Ghid de limba şi literatura română pentru clasele a V-a – a VIII-a şi pentru examenul de capacitate*, Plus, Bucureşti.

Dominte, Constantin, 2002, „Cum se nasc familiile lexicale?", *Limba şi literatura română*, nr. 4.

Gană, George, 1974, *Lucian Blaga*, ESPLA, Bucureşti.

Hristea, Theodor, 1984, *Sinteze de limba română*, ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Albatros, Bucureşti.

Ilinca, Ştefan M., Cheroiu, Mariana, Prodea, Ileana, 2002, *Limba şi literatura română. III teste pentru examenul de capacitate*, Altamira, Bucureşti.

Irimia, Dumitru, 1999, *Introducere în stilistică*, Polirom, Iaşi.

Macarie, Augustin, 1981, „Comparaţia", *Limba şi literatura română*, nr. 4.

Neţ, Mariana, 1986, „O lectură arhetipală a poemului eminescian «Lacul»", în I. Coteanu, *Analize de texte poetice. Antologie*, Editura Academiei, Bucureşti.

Pană Dindelegan, Gabriela, 1992, *Teorie şi analiză gramaticală*, Coresi, Bucureşti.

Pană Dindelegan, Gabriela, 2001, „Dificultăţi în analiza sintactică a frazei", *Limba şi literatura română*, nr. 1, pp. 3-12.

Pană Dindelegan, Gabriela, 2007, *Teste de limba română. Admiterea în facultate*, Humanitas Educaţional, Bucureşti.

Popescu, Florin B., 1983, „Repetiţia", *Limba şi literatura română*, nr. 4.

Scanned with OKEN Scanner

La Editura POLIROM

au apărut:

* * * – *MEMOGIM. Memorator pentru gimnaziu. Noţiuni ştiinţifice fundamentale*

Gheorghe Zamfir, Gabriela Băncilă, Victor Stoica, Marian Zamfir – *Probleme de fizică pentru gimnaziu*

Camelia Gavrilă, Mariana Chirilă – *Exerciţii şi teste de limba şi literatura română. Abordări formative ale fenomenelor literare şi gramaticale*

Liliana Bălan – *Sintaxa. Caiet de lucru. Clasa a VIII-a*

Silvia Bârsan Barca, Cornelia Dumitraşcu Sechi – *Îndrumar pentru receptarea textelor literare*

Viorel Irimia, Costel Rotundu, Iuliana Rotundu – *Istorie – Geografie. Sinteze pentru examenul de capacitate*

Cornelia Dumitraşcu Sechi, Silvia Bârsan Barca – *Lecturi literare şi noţiuni de teorie literară pentru examenul de capacitate*

Mona Coţofan – *Morfologia. Caiet de lucru. Clasele V-VII*

Magda-Agapia Neacşu, Leon Piţu – *Matematică pentru capacitate şi admitere în liceu*

Doina Eugenia Steva, Valerian Dragu – *Geografie. Teste de evaluare şi itinerare turistice şcolare. Clasele III-VIII*

Elena Rudică – *Evaluare la limba română. Clasa a V-a*

Maria Trandafir – *Evaluare la limba română. Clasa a VI-a*

Elena Simionică, Fănica Bogdan – *Matematica... prin joc (pentru clasele I-IV)*

Constanţa Cristea, Teodora Tanasă – *Ştiinţe ale naturii. Geografia României. Istoria românilor. Educaţie civică. Clasa a IV-a. Caiet de evaluare*

Elena Rudică, Doru Turbatu – *Ghidul absolventului clasei a IV-a*

Dorin Fiscutean, Eugenia Matei, Cornelia Mihaela Fiscutean – *Geografia şi istoria judeţului Iaşi. Manual opţional pentru clasele IV-VI*

Camelia Gavrilă, Mariana Chirilă – *Textul literar. Ghid de receptare şi interpretare critică*

Dorin Fiscutean (coord.) – *Examene 2000. Limba şi literatura română, matematică, istorie şi geografie. Teste pentru capacitate*

Dorin Fiscutean, Maria Anghel, Vasile Buznosu, Mariana Ciobanu, Gh. Eftimie, Ovidiu Pricop, Raluca Eftimie Gaza (coord.) – *Examene 2001. Limba şi literatura română, matematică, istorie şi geografie. Teste pentru capacitate*

Ştefan Gencărău – *Sintaxa limbii române*

G. Gruiţă – *Gramatica normativă*

Gheorghe N. Vasilache – *Ştiţi să scrieţi corect ? Îndrumar ortografic şi al limbii române*

Melu State – *Limba română. Ghid lexico-semantic de testare şi învăţare rapidă*

Rodica Luca – *Învăţăm fizica rezolvând probleme* (ediţia a III-a)

Scanned with OKEN Scanner

Elena Sandu – *Literatură şi gramatică română pentru gimnaziu şi examenul de capacitate*

Elena Sandu – *Limba română. Concepte, aplicaţii, teste pentru gimnaziu şi examenul de capacitate*

Mona Coţofan, Mihaela Doboş – *Limba şi literatura română. 100 de teste finale pentru capacitate*

Elena Sandu – *Compunerile şcolare*

Maria Anghel – *Limba română pentru gimnaziu. Exerciţii şi teste*

Rodica Luca – *Învăţăm fizica rezolvând probleme* (ediţia a IV-a)

Camelia Gavrilă, Mihaela Doboş – *Limba şi literatura română pentru examene şi performanţă. Aplicaţii lingvistice şi stilistice pentru gimnaziu*

Camelia Gavrilă, Mihaela Doboş, Mariana Chirilă, Cezar Zaharia, Elena Manea, Romel Moga, Luminiţa Hîrcă, Mariana Chiriac – *Limba română prin exerciţii, compuneri şi teste. Repere teoretice şi aplicaţii pentru clasele a IV-a şi a V-a*

Elena Sandu – *Textul literar în versuri. Compuneri şi teste*

Elena Sandu – *Limba română. Ghid pentru tezele semestriale*

Scanned with OKEN Scanner

www.polirom.ro

Redactor: Ioana Aneci
Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Gabriela Gheţău

Bun de tipar: februarie 2008. Apărut: 2008
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00 ; (0232) 21.41.11 ;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78 ; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
Tel./Fax: 211.32.60, 212.29.27, E-mail: office@luminatipo.com

Scanned with OKEN Scanner

Fonetică • Vocabular • Morfologie • Sintaxa propoziţiei • Sintaxa frazei • Procedee de expresivitate artistică în textul literar • Paşi în realizarea unei compuneri • Compunerile care pornesc de la texte literare • Compunerea liberă • Redactarea unor texte funcţionale • Teste

Utilă elevilor şi profesorilor, lucrarea este structurată conform programei de limba şi literatura română pentru tezele semestriale la clasele a VII-a şi a VIII-a. În primele două părţi sunt prezentate noţiuni de fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă a propoziţiei şi a frazei, însoţite de exemple variate şi probe de verificare, precum şi elemente de teorie literară, cu un accent special pe rolul procedeelor de expresivitate artistică în operele literare. Partea a treia cuprinde informaţii despre paşii care trebuie urmaţi în redactarea unei compuneri, tipurile de compuneri, îndrumări privind realizarea lor, cerinţele şi indicii lexicali specifici. În final sunt propuse 20 de teste structurate asemănător tezelor semestriale, urmate de răspunsuri şi sugestii.